ASOCIJACIJA
DUGA

ASOCIJACIJA DUGA

Uvid u tendencije i uzroke vršnjačkog nasilja među učenicima srednjih škola u obrazovno-vaspitnom sistemu Republike Srbije (školska 2023/24. godina)

Farida Bassioni-Stamenić
Slaviša Kovač
Biljana Lajović
Nataša Lončarević
Smiljana Cvjetković
Mina Đurković
Luka Korošec
Aleksandar Prica

Septembar, 2024.

Farida Bassioni-Stamenić, Slaviša Kovač, Biljana Lajović, Nataša Lončarević, Smiljana Cvjetković, Mina Đurković, Luka Korošec, Aleksandar Prica

Uvid u tendencije i uzroke vršnjačkog nasilja među učenicima srednjih škola u obrazovno-vaspitnom sistemu Republike Srbije (školska 2023/24. godina)

Insight into the tendencies, and causes of peer violence, among secondary school students in the educational system in the Republic of Serbia (school year 2023/24)

Copyright ©Asocijacija Duga (2024.)

ISBN-978-86-81468-02-9

Uvid u tendencije i uzroke vršnjačkog nasilja među učenicima srednjih škola u obrazovno-vaspitnom sistemu (školska 2023/24. godina)

Autori

dr Farida Bassioni-Stamenić, MPH, Centar za unapređenje kulture života i rada ŽiR, Beograd, Republika Srbija

Slaviša Kovač, diplomirani medicinski tehničar, Asocijacija Duga, Šabac, Republika Srbija

Biljana Lajović, specijalista školske psihologije, stalni konsultant Centra za unapređenje kulture života i rada ŽiR, Beograd, Republika Srbija

dr Nataša Lončarević, MScPH, specijalista epidemiologije, stalni konsultant Centra za unapređenje kulture života i rada ŽiR, Beograd, Republika Srbija

doc. dr Smiljana Cvjetković, psiholog, Katedra za humanističke nauke, Medicinski fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, Republika Srbija

Mina Đurković, master strukovni inženjer zaštite životne sredine, Asocijacija Duga, Šabac, Republika Srbija

Luka Korošec, strukovni menadžer, Asocijacija Duga, Šabac, Republika Srbija

Aleksandar Prica, diplomirani menadžer, Asocijacija Duga, Šabac, Republika Srbija

Urednik dr Farida Bassioni-Stamenić, MPH

Lektura Branka Trifunović, nastavnik srpske književnosti i jezika

Izdavač Asocijacija Duga
7 oktobar br. 1, Jevremovac, Šabac
asocijacijaduga@mts.rs, http://www.asocijacijaduga.org.rs

Za izdavača Aleksandar Prica

Dizajn Asocijacija Duga

Mesto i godina izdanja Šabac, 2024.

Štampa: Colorgrafx, Beograd
Tiraž: 100

ISBN-978-86-81468-02-9

Sadržaj

Sažetak 1
Pojmovnik[1] 2
1. Cilj istraživanja 3
2. Istraživački metod 4
2.1. Vremenski okvir i lokacije istraživanja 4
2.2. Uzorak 4
2.3. Alati za prikupljanje podataka 5
2.4. Sprovođenje istraživanja 6
2.5. Etički principi 6
2.6. Analiza rezultata 7
3. Rezultati 8
3.1. Socijalno-demografski podaci 8
3.2. Informisanost o nasilju uopšte i procena učestalosti nasilja u zajednici 13
3.3. Procena uzroka/faktora koji doprinose pojavi vršnjačkog nasilja u srednjim školama 16
3.4. Procena učestalosti nasilnog ponašanja među učenicima u srednjim školama 42
3.5. Procena bezbednosti učenika i reagovanje na vršnjačko nasilje u srednjoj školi 70
3.6. Reagovanje učenika na vršnjačko nasilje u srednjoj školi 84
3.7. Procena odnosa zaposlenih u srednjim školama prema vršnjačkom nasilju u školi 85
3.8. Mere prevencije vršnjačkog nasilja u srednjim školama 85
3.9. Informisanost o postupanju i odgovornostima u intervenciji u slučajevima nasilja u srednjim školama 94
3.10. Informisanost o postojanju i primeni pravila ponašanja u srednjoj školi, mere prema učenicima koji krše pravila ponašanja u srednjim školama 95
3.11. Fokusirane diskusije u grupi 97
4. Siže rezultata 127
4.1. Zaključci 141
4.2. Preporuke 143
Prilog 1. Istraživačke lokacije 144
Prilog 2. Uzorak srednjih škola 145
Prilog 3. Upitnici 147
Prilog 4. Tematski vodič za diskusiju u fokus grupi 161
Prilog 5. Lista srednjih škola u kojima su se odvijale diskusije u fokus grupi sa brojem učesnika 168
Prilog br. 6 Distribucija odgovora učenika, roditelja, nastavnika i stručnih saradnika o uzrocima pojave vršnjačkog nasilja u srednjim školama, prema regionu i tipu škole 169
Prilog br. 7 Distribucija odgovora učenika, roditelja, nastavnika i stručnih saradnika o nasilnom ponašanju u srednjim školama, prema regionu i tipu škole 190
Prilog br. 8 Distribucija odgovora roditelja, nastavnika i stručnih saradnika o merama prevencije vršnjačkog nasilja u srednjim školama, prema regionu i tipu škole 206
Prilog br. 9 Distribucija odgovora nastavnika i stručnih saradnika o učestalosti i vrstama, aktivnosti u okviru prevencije i intervencije na vršnjačko nasilje u srednjim školama, prema regionu i tipu škole 218

ISBN-978-86-81468-02-9

Sprovođenje istraživanja je omogućeno u okviru projekta Misije OEBS-a u Srbiji „Konsolidovanje procesa demokratizacije u sektoru bezbednosti u Republici Srbiji“, koji je finansijski podržala Švedska agencija za međunarodnu razvojnu saradnju (Sida). Stavovi izrečeni u ovom izveštaju pripadaju isključivo autorima i ne predstavljaju nužno zvaničan stav Misije OEBS-a u Srbiji.

Svi pojmovi koji su u izveštaju upotrebljeni u muškom gramatičkom rodu obuhvataju sve rodove lica na koja se odnose.

Sažetak

Vršnjačko nasilje u školi je fizičko i/ili psihičko povređivanje koje jedan ili više učenika nanesu ili nanose drugom učeniku ili grupi učenika unutar školskog okruženja. Nasilje u školama nije posledica samo jednog uzroka, već proističe iz složenog skupa faktora koji deluju na različitim nivoima - na nivo upojedinca, zajednice i društva uopšte. Različiti oblici nasilja u školama imaju veliki uticaj na decu, njihove porodice i zajednicu. Značajan deo tog nasilja može se sprečiti i/ili smanjiti. Razumevanje uzroka i faktora rizika nastanka nasilja od suštinskog je značaja za donošenje efikasnih strategija prevencije.

Cilj ovog istraživanja je da pruži uvid u tendencije, uzroke i osnovne faktore vršnjačkog nasilja među učenicima srednjih škola u obrazovno-vaspitnom sistemu Republike Srbije u školskoj 2023/24. godini.

Dodatno, istraživanje pruža značajne informacije koje se mogu koristiti prilikom razvoja programa usmerenih ka unapređivanju kapaciteta učenika, roditelja, nastavnika i stručnih saradnika zaposlenih u školama u prevenciji vršnjačkog nasilja. Takođe, dokument je dobra osnova za obrazovne i ostale politike koje se u Republici Srbiji donose i sprovode u vezi sa pravovremenim i adekvatnim postupanjem u skladu sa najboljom praksom u odgovoru na vršnjačko nasilje u Republici Srbiji.

Metod: Procena je sprovedena 2023. godine kao kvalitativno i kvantitativno istraživanje među učenicima 2. razreda srednjih škola, roditeljima, nastavnicima i stručnim saradnicima u obrazovno-vaspitnom sistemu.
Učestvovalo je 1183 osoba oba pola, uzrasta od 18 do 64 godina. Obuhvaćeno je 60 srednjih škola iz šest (6) regiona: Beograd, Vojvodina, istočna Srbija, južna Srbija, zapadna Srbija i Šumadija. Kao instrumenti za prikupljanje podataka korišćeni su upitnici sa pitanjima otvorenog i zatvorenog tipa, intervjui i fokus grupe.

Rezultati: Istraživanje o vršnjačkom nasilju u srednjim školama u Republici Srbiji otkriva višestruke probleme u obrazovno-vaspitnom sistemu. Učesnici, uključujući učenike, roditelje, nastavnike i stručne saradnike, prepoznali su važnost unapređivanja komunikacije između škola, porodica i učenika, s posebnim naglaskom na jačem, angažmanu u prevenciji vršnjačkog nasilja. Rezultati istraživanja postavljaju zahtev za uspostavljanjem efikasnijeg zakonodavnog okvira sa jasnim pravilnicima i doslednom primenom intervencija kada je vršnjačko nasilje u obrazovnim-vaspitnim institucijama u pitanju. Uticaji vršnjaka, porodice, škole, zajednice, kao i medija, u oblikovanju stavova i ponašanja učenika u vezi sa vršnjačkim nasiljem, takođe su prepoznati kao bitan faktori u ispitivanoj tematici.

Zaključak: Prema rezultatima ovog istraživanja, možemo zaključiti da složenost problema vršnjačkog nasilja u srednjim školama, raznolike percepcije, uzroci i faktori rizika naglašavaju potrebu za prilagođenim strategijama prema specifičnostima regija i vrstama škola. Unapređenje komunikacije, jača saradnja između škole, porodice i zajednice, bolje definisane uloge i odgovornosti, aktera, ključni su elementi u stvaranju bezbednijeg školskog okruženja. Ovaj istraživački rad naglašava važnost edukacije o prevenciji vršnjačkog nasilja, jasnih procedura intervencije kada do nasilja dođe, kao i, aktivnog uključivanja svih, aktera obrazovnog procesa u cilju izgradnje pozitivne i sigurne, atmosfere u srednjim školama u Republici Srbiji.

Ključne reči: vršnjačko nasilje, srednje škole, bezbednost u školama, uzroci, prevencija, Srbija

Pojmovnik[1]

Prostor ustanove: Prostor gde se odvija obrazovno-vaspitni i ostali rad i, aktivnosti, uključujući i prostor namenjen za takav rad van sedišta ustanove.
Odgovornost ustanove: Osiguravanje sigurnog i podsticajnog okruženja za odrastanje i razvoj dece, zaštitu od nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja i socijalnu reintegraciju deteta koje je izvršilo nasilje i/ili zlostavljanje, odnosno bilo izloženo nasilju, zlostavljanju ili zanemarivanju, a u najboljem interesu deteta.
Zabrana nasilja u ustanovi: Obaveza zabrane nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja za sve - decu, učenike, zaposlene, roditelje/zakonske zastupnike i treća lica.
Definicija nasilja i zlostavljanja: Svaki oblik jedanput učinjenog, odnosno ponavljanog verbalnog ili neverbalnog ponašanja koje ugrožava zdravlje, razvoj i dostojanstvo ličnosti, uključujući fizičko, psihičko (emocionalno), socijalno, digitalno i seksualno nasilje, zloupotrebu, nasilni ekstremizam, trgovinu ljudima, te eksploataciju deteta i učenika.
Nasilje učenika: Nasilje prema drugom detetu, učeniku ili zaposlenom.
Prevencija: Mere i aktivnosti za stvaranje sigurnog okruženja, promociju saradnje, uvažavanja i konstruktivne komunikacije.
Uloga školske zajednice: Zajedničko planiranje, osmišljavanje i sprovođenje preventivnih, aktivnosti od strane dece, učenika, roditelja i zaposlenih.
Vaspitni rad i pojačan vaspitni rad: Obezbeđivanje vaspitnog rada na svim nivoima, intenziteta primerenog određenoj situaciji nasilja, uključujući saradnju sa nadležnim organima i organizacijama. U rad sa učenikom uključuje se predstavnik školskog Tima za zaštitu radi planiranja aktivnosti u vezi sa zaštitom od nasilja.
Zaštita privatnosti: Obezbeđivanje zaštite od neovlašćenog mešanja u privatnost i od nezakonitih napada na čast i ugled.
Obaveze zaposlenih: Upoznavanje zaposlenih, dece, učenika i roditelja sa pravima, obavezama i odgovornostima. Zaposleni u obrazovno-vaspitnoj ustanovi svojim ponašanjem ne sme da izazove nasilje ili da nasilju doprinese.
Odgovornost učenika: Učestvovanje u preventivnim merama, podrška vršnjacima, poštovanje pravila, uvažavanje i poštovanje ličnosti drugih, staranje da svojim ponašanjem ne izazivaju nasilje, ne doprinose činjenju nasilja ili učestvuju u njemu.
Saradnja roditelja sa školom: Sarađivanje sa školom, učestvovanje u preventivnim merama i preuzimanje, aktivne uloge u vaspitnom radu, uvažavanje i poštovanje ličnosti deteta i drugih, staranje da svojim ponašanjem ne izazivaju nasilje ili doprinose pojavi nasilja u školi.
Pravne posledice: Preduzimanje pravnih koraka ukoliko roditelj ne sarađuje ili ne odgovori na poziv škole, uključujući podnošenje prekršajne ili krivične prijave, kao i obaveštavanje javnog tužioca, policije i nadležnog centra za socijalni rad i školske uprave.
Relevantna dokumenta: Razvojni plan škole, Godišnji plan rada, Program zaštite od nasilja.
Sadržaj Programa zaštite: Preventivne mere i, aktivnosti, načini informisanja, obuke, pojačan vaspitni rad, postupci za rano prepoznavanje, reagovanje, intervencije sa decom, saradnja sa roditeljima i spoljnim krugom saradnika, praćenje i izveštavanje.
Tim za zaštitu od diskriminacije, nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja: Priprema, sprovodi, prati i izveštava po Programu zaštite.
Intervencija: Mere i, aktivnosti za zaustavljanje nasilja, zanemarivanja i zlostavljanja, osiguravanje bezbednosti, smanjenje rizika od ponavljanja nasilja, zanemarivanja i zlostavljanja, ublažavanje posledica za sve učesnike i praćenje efekata preduzetih mera.
Procena nivoa nasilja: Na osnovu, analize intenziteta, stepena rizika, trajanja i učestalosti ponašanja, posledica, broja učesnika, uzrasta i karakteristika uzrasta učenika.

[1]Po Pravilniku o protokolu postupanja u ustanovi u odgovoru na nasilje, zlostavljanje i zanemarivanje ("Sl. glasnik RS", br. 46/2019 i 104/2020)

1. Cilj istraživanja

Cilj ovog istraživanja je da pruži odgovor i uvid u tendencije, uzroke i osnovne faktore vršnjačkog nasilja među učenicima srednjih škola u obrazovnom sistemu Republike Srbije u školskoj 2023/24. godini. Rezultati istraživanja će biti korišćeni pri razvoju intervencija zasnovanih na dokazima koji promovišu bezbednije i podsticajnije okruženje za učenje i razvoj učenika.

Istraživanje je posebno usmereno na učenike drugog razreda srednjih škola, roditelje, nastavnike i stručne saradnike zaposlene u srednjim školama, kao i na njihova iskustva u vezi sa vršnjačkim nasiljem u srednjim školama u obrazovno-vaspitnom sistemu Republike Srbije. Vreme prikupljanja podataka je bilo u prvom polugodištu školske 2023/24. godine.

Glavno istraživačko pitanje je kakve su percepcije i iskustva učenika, roditelja, nastavnika i stručnih saradnika u srednjim školama obrazovno-vaspitnog sistema Republike Srbije o vršnjačkom nasilju u srednjim školama. Dodatno je istraženo razumevanje navedenih aktera o postojanju uzroka i potencijalnih strategija za prevenciju takvog oblika nasilja.

Dodatna istraživačka pitanja su dala odgovore na sledeće:

1. Koji su oblici vršnjačkog nasilja među učenicima drugog razreda srednjih škola rasprostranjeni u obrazovno-vaspitnom sistemu Republike Srbije u 2023. godini?
2. Kako se tendencije vršnjačkog nasilja razlikuju u vezi sa oblastima obrazovanja u različitim tipovima srednjih škola, kao što su mešovite muško-ženske srednje škole, većinski muške i većinski ženske srednje škole, i po geografskim regionima?

Istraživanje pruža uvid u nasilje među učenicima u srednjim školama u Republici Srbiji. Daje uvid u perspektive, iskustva i strategije koje koriste nastavnici i stručni saradnici u srednjim školama u rešavanju vršnjačkog nasilja. Pored toga, dobijanje perspektive roditelja pomaže razumevanju njihove uloge, zabrinutosti i očekivanja u vezi sa prevencijom vršnjačkog nasilja i podrškom u srednjim školama. Procena, takođe, daje informacije dragocene za povećanje kapaciteta učenika, roditelja, nastavnika i stručnih saradnika i za pravovremeni i adekvatni odgovor u različitim situacijama u skladu sa najboljom praksom u kontekstu trenutnog odgovora na vršnjačko nasilje u Republici Srbiji (Pravilnik o protokolu postupanja u ustanovi u odgovoru na nasilje, zlostavljanje i zanemarivanje, "Sl. glasnik RS", br. 46/2019 i 104/2020).

2. Istraživački metod

Metod istraživanja uključuje unakrsnu procenu i kvalitativnu studiju koje su sprovedene tokom septembra i oktobra 2023. godine u Republici Srbiji među učenicima drugog razreda srednjih škola, roditeljima, nastavnicima i stručnim saradnicima u obrazovno-vaspitnom sistemu. Ovaj pristup kombinovanih metoda, zahvaljujući prikupljanju i statističkoj obradi podataka, omogućio je sveobuhvatno istraživanje teme i dubinski uvid u stavove i iskustva učesnika. Prilikom razumevanja i obrade primarnih podataka prikupljenih kroz studiju preseka i diskusiju u fokus grupi (u daljem tekstu: FGD, od engl. Focus group discussion), korišćeni su i podaci prikupljeni kroz pregled sekundarnih podataka.

Istraživanje je sprovedeno u saradnji sa 60 srednjih škole na teritoriji Republike Srbije (Prilog 2.), Zavodom za vrednovanje kvaliteta obrazovanja i vaspitanja Republike Srbije i Misijom OEBS-a u Srbiji.

2.1. Vremenski okvir i lokacije istraživanja

Prikupljanje podataka trajalo je od 10. septembra do 13. oktobra 2023. godine. Pregled literature, odnosno prikupljanje sekundarnih podataka sprovedeno je u periodu od 30. juna 2023. godine do kraja pisanja izveštaja o istraživanju.

Kvantitativno prikupljanje primarnih podataka sprovedeno je, kroz popunjavanje upitnika, u perodu od 10. septembra do 10. oktobra 2023. godine na reprezentativnom uzorku škola iz 6 regiona u Republici Srbiji, nakon odobrenja za početak dobijenog od Misije OEBS-a u Srbiji. Kvalitativno prikupljanje primarnih podataka, kroz vođenje FGD, sprovedeno je u periodu od 15. septembra do 13. oktobra 2023. godine.

Istraživanje je sprovedeno u šest (6) regiona: Beograd, Vojvodina, istočna Srbija, južna Srbija, zapadna Srbija, Šumadija.[2]

2.2. Uzorak

Populaciju uzorka čine učenici drugog razreda srednjih škola, nastavnici i stručni saradnici, roditelji učenika srednjih škola sa teritorije Republike Srbije uzrasta od 15 do 64 godine.

Republika Srbija je, administrativno podeljena na dve jedinice - Srbija-Sever i Srbija-Jug. Unutar ove podeljenosti, identifikovano je pet regionalnih jedinica: Beogradski Region, Region Vojvodine, Region Šumadije i zapadne Srbije, Region južne i istočne Srbije i Region Kosovo.* U cilju postizanja što reprezentativnijeg uzorka srednjih škola i ispitanika, uzorački okvir dalje je grupisan u šest različitih regiona: Beogradski Region (u daljem tekstu: Beograd), Region Vojvodine (u daljem tekstu: Vojvodina), Region Šumadije (u daljem tekstu: Šumadija), Region zapadne Srbije (u daljem tekstu: zapadna Srbija), Region južne Srbije (u daljem tekstu: južna Srbija) i Region istočne Srbije (u daljem tekstu: istočna Srbija). Ova prostorna podela omogućava preciznije, analize i bolje sagledavanje specifičnosti svakog regiona u okviru istraživanja, doprinoseći celokupnoj reprezentativnosti i relevantnosti prikupljenih podataka. Precizne lokacije su date u Prilogu 1.

Odabrani su učenici drugog razreda srednjih škola zbog njihovog karakterističnog položaja u razvoju, adolescencije i školskog iskustva. U ovoj fazi, učenici su već integrisani u školsko okruženje, stvaraju socijalne veze i suočavaju se sa izazovima vršnjačkog nasilja. Proučavanjem ove grupe možemo bolje razumeti specifičnu dinamiku u adolescenciji, njihove perspektive i reakcije na nasilje. Takođe, analiza učenika koji nisu na kraju školovanja omogućava nam praćenje promena u ishodima, aktivnosti i intervencija tokom vremena.

---

[2]Republički zavod za statistiku. Administrativno teritorijalna podela i NSTJ nivoi 1, 2, 3. Dostupno na: https://www.stat.gov.rs/sr-latn/oblasti/registar-prostornih-jedinica-i-gis/administrativno-teritorijalna-podela-i-nstj-nivoi-1-2-3/. Pristupljeno: 21.11.2023

*„Svako spominjanje naziva Kosovo, bez obzira da li upućuje na teritoriju, institucije ili stanovništvo u ovom tekstu treba da se tumači u potpunosti u skladu sa Rezolucijom Saveta bezbednosti UN 1244.“

Podela škola na mešovite muško-ženske srednje škole, većinski muške i većinski ženske srednje škole omogućava preciznije istraživanje u skladu sa demografskim specifičnostima većinske populacije učenika iz kojih su ispitanici u uzorku istraživanja, takođe, doprinoseći celokupnoj reprezentativnosti i relevantnosti prikupljenih podataka.

Pri uključivanju u istraživanje, ispitanici su morali da ispunjavaju sledeće kriterijume:

- da su redovni učenici 2. razreda srednjih škola na teritoriji Republike Srbije u 2023/24. godini;
- da su roditelji učenika srednjih škola koji imaju mesto boravka na teritoriji Republike Srbije u 2023/24. godini;
- da su nastavnici i stručni saradnici zaposleni u redovnim srednjim školama na teritoriji Republike Srbije u 2023/24. godini;
- da je podjednako moguće učestvovanje u istraživanju oba pola;
- da je uzrast ispitanika od 15 do 65 godina života;
- da su dali informisan pristanak da učestvuju u istraživanju što potvrđuju svojim popunjavanjem onlajn upitnika nakon pročitanih informacija o istraživanju i FGD;
- da su mentalno podobni (da mogu da shvate i odgovore na pitanja), u potpunosti razumeju i prihvataju pravila istraživanja.

Za uzorkovanje je korišćena tehnika višestepenog uzorkovanja za odabir raznolikog uzorka škola učenika drugog razreda srednjih škola, nastavnika i stručnih saradnika i roditelja učenika srednjih škola, koji na, adekvatan način predstavlja interesne populacije. Uzorak je formiran slučajnim izborom opština i gradova/mesta (klastera) u 6 regiona Republike Srbije (Beograd, sever, jug, istok, zapad, centralna Srbija) korišćenjem funkcije RAND u eksel dokumentu.

Okvir uzorka čini „Spisak redovnih srednjih škola“ sa sajta „Edukacija“, dostupan na: https://srednjeskole.edukacija.rs/drzavne-srednje-skole.

Planirana veličina uzorka je bila oko 1000 učesnika, i to oko 600 učenika, 200 roditelja, 200 nastavnika i stručnih saradnika.

Finalno, uzorak činili su:

1) Regioni: Beogradski, Vojvodina, istočna Srbija, južna Srbija, zapadna Srbija, Šumadija.
2) Škole: 25 mešovitih muško-ženskih srednjih škola; 17 većinski ženskih srednjih škola i 19 većinski muških srednjih škola, ukupno 55 srednjih škola se odazvalo pozivu. Spisak srednjih škola koje činile su uzorak date su u Prilogu 2.
3) Ispitanici:
   - Učenici - ukupno 710 učenika drugih razreda srednjih škola u Republici Srbiji. Od toga 354 učenika i 356 učenica prosečnog uzrasta 16 godina;
   - Roditelji - ukupno 262 ispitanika. Ispitanici su 180 ženskog i 82 muškog pola prosečnog uzrasta 44 godina;
   - Nastavnici i stručni saradnici - ukupno 211 ispitanika. Od toga 177 nastavnika, 29 stručnih saradnika i 5 direktora/pomoćnika direktora. Ispitanici su 153 ženskog i 43 muškog pola prosečnog uzrasta 45 godina.

2.3. Alati za prikupljanje podataka

Za prikupljanje primarnih podataka korišćeni su upitnici i tematski vodič za FGD.

Upitnici

Kao instumenti za prikupljanje kvantitativnih podataka formulisana su tri (3) upitnika sa pitanjima zatvorenog i otvorenog (sa slobodnim poljem za ispunjavanje) tipa (Prilog 3):

- Upitnik za učenice i učenike drugog razreda srednjih škola sa 27 pitanja;
- Upitnik za roditelje učenika srednjih škola sa 21 pitanjem;
- Upitnik za nastavnike, stručne saradnike i ostale zaposlene u srednjim školama sa 21 pitanjem.

Pitanja su raspoređena u dva glavna poglavlja. Prvo se odnosilo na socijalno-demografske karakteristike ispitanika, u drugom su prikupljani podaci o vršnjačkom nasilju u srednjim školama, i to o informisanosti, percepciji uzroka/ faktora koji doprinose pojavi, ponašanjima i reagovanjima, osećaju bezbednosti, kao i preventivnim i interventnim, aktivnostima i merama u vezi sa vršnjačkim nasiljem u srednjim školama u Republici Srbiji u školskoj 2023/24. godini.

Sprovedena je logička kontrola i kontrola kvaliteta podataka iz upitnika radi isključivanja neadekvatno, odnosno nedosledno popunjenih upitnika. Svi upitnici su validirani i uključeni u obradu. Određeni nedostajući odgovori nisu uključeni u, analizu i interpretaciju.

Tematski vodič za FGD

Cilj FDG jeste da utvrdimo kakve stavove, uverenja, ponašanja i uticaje u vezi sa vršnjačkim nasiljem u srednjim školama imaju učenici dugog razreda srednjih škola, roditelji učenika srednjih škola, kao i nastavnici i stručni saradnici zaposleni u srednjim školama, kako bismo identifikovali dodatne mere za razvoj i unapređivanje programa za prevenciju nasilja među učenicima u srednjim školama.

Za prikupljanje kvalitativnih podataka, korišćen je tematski vodič za FGD (Prilog 4) sa sledećim temama:

- Definisanje vršnjačkog nasilja u srednjim školama, identifikovanje vrsta i ishoda vršnjačkog nasilja u srednjim školama, detektovanje inicijatora ovog nasilja u srednjim školama i njihovih uzora u porodici, u zajednici ili stečenih preko medija;
- Razumevanje društvenih odrednica (kao što su okruženje, uticaj vršnjaka, porodica i odnosi u njoj, pozitivna klima u školi protiv nasilja, postojanje programa prevencije nasilja u školama, individualne karakteristika učenika, izloženost nasilju putem medija) kao uzroka/prediktora za pojavu nasilja u srednjim školama;
- Procena poznavanja sistema i programa prevencije i reagovanja na nasilje u srednjim školama od strane učenika, roditelja, nastavnika i stručnih saradnika zaposlenih u srednjim školama, kao i procena percepcije uticaja uprave škole i spoljnih saradnika škole (MUP, ustanove zdravstvene i socijalne zaštite, pravosuđe i ostali) kao uzroka/prediktora za pojavu nasilja u srednjim školama;
- Identifikacija uspešnih priča i primera dobre prakse prevencije sa boljim ishodima u obrazovanju koje treba dalje promovisati.

Razvili smo konceptualni okvir zasnovan na socijalno-ekološkom modelu i koristili ga u čitavom istraživačkom procesu.

Ovaj okvir omogućava nam da identifikujemo i bolje razumemo barijere u okruženju na lokalnom nivou, odnosno bolje razumemo individualne i faktore okruženja koji utiču na pojavu, sprečavanje i reagovanje u vezi sa vršnjačkim nasiljem u srednjim školama na teritoriji Republike Srbije (individualni nivo, nivo odnosa, nivo zajednice, društveni nivo).

2.4. Sprovođenje istraživanja

Tokom realizacije sakupljanja kvantitativnih podataka onlajn korišćena je Gugl platforma (Gugl Upitnici/Anketa) koja pruža širok spektar prilagođavanja forme pitanja, a kasnije i odgovaranja, kao i obrade. Diseminacija upitnika do ispitanika je sprovedena direktnim kontaktom sa srednjim školama uz podršku Zavoda za vrednovanje kvaliteta obrazovanja i vaspitanja Republike Srbije.

FGD su sprovedene u 11 srednjih škola. Lista srednjih škola sa brojem učesnika u kojima su sprovedene FGD je u Prilogu broj 5.

2.5. Etički principi

Ispitanici su informisani o temi, svrsi i ciljevima istraživanja, predočeno im je da je učešće u istraživanju dobrovoljno, anonimno i poverljivo, te da upitnik ne sadrži pitanja koja mogu da razotkriju identitet ispitanika. Takođe, ispitanici bili su upoznati da u svakom trenutku ispitivanja, bez posledica, mogu da prekinu, anketiranje i/ili popunjavanje upitnika.

2.6. Analiza rezultata

Kvalitativno istraživanje

Za analizu podataka korišćena je deskriptivna interpretativna metoda. Tokom, analize razvijen je ključ za kodiranje i kodirani su svi transkribovani podaci u vezi sa kodnim ključem. Glavno područje, analize obuhvatilo je (I) definisanje vršnjačkog nasilja u srednjim školama, identifikovanje vrsta i ishoda, inicijatora, uzora u porodici, u zajednici i kroz medije; (II) razumevanje individualnih i društvenih odrednica kao prediktora za pojavu nasilja u srednjim školama; (III) poznavanja sistema i programa prevencije i reagovanja na nasilje u srednjim školama i kod spoljnih saradnika škole; (IV) identifikovanje uspešnih priča i primera dobre prakse prevencije sa boljim ishodima u obrazovanju koje treba dalje promovisati.

Statističke metode obrade podataka

Prikupljeni podaci uneti su i obrađeni korišćenjem softverskog paketa Statistical Package for the Social Science, SPSS, verzija 26. Za analizu podataka korišćene su metode deskriptivne statistike, i to, apsolutni i relativni brojevi, mere centralne tendencije (aritmetička sredina), mere varijabilnosti (standardna devijacija i raspon). Takođe, za procenu razlika i povezanosti između dobijenih vrednosti podataka, korišćene su i metode inferencijalne statistike, analiza varijanse (F-test), studentov t-test, Pirsonov $\chi 2$-test.

Analiza rezultata istraživanja prikazana je po poglavljima. Sadržaj, analize u poglavljima razlikuje se u skladu sa načinom prikaza odgovora ciljnih populacija svakog pojedinačnog istraživanja i obuhvata sledeća poglavlja:

- Socijalno-demografske karakteristike ispitanika - pol, godine života, radni vek u obrazovno-vaspitnim ustanovama, nivo obrazovanja, radno mesto u školi, mesto u kojem rade, mesto u kojem žive, tip škole koju pohađaju/u kojoj rade/koju pohađa njihovo dete, porodične prilike, verovanje.
- Procena stepena informisanosti o nasilju uopšte i učestalosti nasilja u zajednici u kojoj ispitanici rade ili žive;
- Procena uzroka/faktora koji doprinose pojavi vršnjačkog nasilja u srednjim školama;
- Procena učestalosti nasilnog ponašanja među učenicima u srednjim školama.
- Procena bezbednosti učenika i reagovanje na vršnjačko nasilje u srednjim školama;
- Reagovanje učenika na vršnjačko nasilje u srednjim školama;
- Procena odnosa zaposlenih u srednjim školama prema vršnjačkom nasilju u školi;
- Mere prevencije vršnjačkog nasilja u srednjim školama;
- Procena stepena informisanosti o postupanju i odgovornostima u intervenciji na vršnjačko nasilje u srednjim školama;
- Procena postojanja i primene pravila ponašanja i mera prema učenicima koji krše pravila ponašanja u srednjim školama.

3. Rezultati

Procenjeni broj i procenat dece (0-19 godina) u 2022. godini u Republici Srbiji iznosio je 1.297.858 (19,5% u ukupnom broju stanovništva), a omladine (15-18 godina) 269.339 (4%). Broj stanovnika je procenjen na 6.664.449. Stopa rasta stanovništva u odnosu na prethodnu godinu bila je negativna i iznosi 9,4 na 1.000 stanovnika. Prosečna starost stanovništva u Republici Srbiji je 43,8 godina. Prosečan životni vek muške i ženske populacije iznosio je 73,0 godina za muškarce i 78,1 godine za žene.

U Republici Srbiji je školske 2022/2023. godine 521 redovnu srednju školu (454/97,2% javnih i 67/2,8% privatnih) pohađalo 234.919 učenika, a 38 javnih škola/odeljenja za učenike sa smetnjama u razvoju pohađalo je 1.846 učenika. Od toga je bilo 116.982 ženskog (49,8%) i 117.937 muškog pola (50,2%). Škole/odeljenja za učenike sa smetnjama u razvoju pohađalo je 1.846 učenika; 686 ženskog (37,2%) i 1.160 muškog pola (62,8%). Delatnost srednjeg obrazovanja obavlja se u srednjim školama koje mogu biti osnovane kao gimnazija, umetnička škola, stručna škola ili mešovita škola (gimnazija i stručna ili umetnička škola). Oko 28,1% učenika pohađalo je opšte obrazovanje - srednju školu, a 71,9% je pohađalo stručne škole. Redovni učenici su lica koja su upisana u škole radi pohađanja nastave.

Prava deteta i učenika u Republici Srbiji ostvaruju se u skladu sa Ustavom Republike Srbije, ratifikovanim potvrđenim međunarodnim ugovorima i domaćim zakonima i drugim propisima kojima se uređuju prava dece i učenika, kao i relevantnim međunarodnim, aktima koje je ratifikovala Republika Srbije, a koji regulišu prava dece i učenika. Pravilnikom o protokolu postupanja u ustanovi u odgovoru na nasilje, zlostavljanje i zanemarivanje utvrđuje se sadržaj i način sprovođenja preventivnih i interventnih, aktivnosti, uslovi i načini procene rizika, načini zaštite od nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja, praćenje efekata preduzetih mera iaktivnosti.

3.1. Socijalno-demografski podaci

Broj i geografska distribucija učesnika istraživanja

Istraživanje je sprovedeno na reprezentativnom uzorku ispitanika u 6 regiona Republike Srbije. Škole koje su se našle u slučajno odabranom uzorku i čiji su se predstavnici tri ciljne grupe odazvali pozivu da učestvuju u istraživanju, reprez- entuju raspodelu škola na terenu. U istraživanju je učestvovalo ukupno 710 učenika drugog razreda srednjih škola i činili su 60% uzorka (u daljem tekstu: učenici), 211/17,8% nastavnika i stručnih radnika zaposlenih u obrazovanju (u daljem tekstu: nastavnici i stručni saradnici) i 262/22,1% roditelja učenika srednjih škola (u daljem tekstu: roditelji), sa teritorije Republike Srbije (tabela broj 1).

Tabela br. 1 Geografska distribucija ispitanika prema grupi ispitanika

Mesto	Ispitanici			Ukupno
	Učenici	Roditelji	Nastavnici	
Beograd	139	50	29	218
	19.6%	19.1%	13.7%	18.4%
Vojvodina	134	43	50	227
	18.9%	16.4%	23.7%	19.2%
istočna Srbija	91	44	21	156
	12.8%	16.8%	10.0%	13.2%

južna Srbija	121	32	36	189
	17.0%	12.2%	17.1%	16.0%
zapadna Srbija	121	33	35	189
	17.0%	12.6%	16.6%	16.0%
Šumadija	104	60	40	204
	14.6%	22.9%	19.0%	17.2%
Ukupno	710	262	211	1183
	60.0%	22.1%	17.8%	100.0%

Na FGD je učestvovalo ukupno 91 učesnik, od toga 32 učenika 2. razreda srednjih škola, 21 roditelj učenika srednjih škola, 23 nastavnika i 15 stručnih radnika zaposlenih u srednjim školama.

Polna struktura učesnika istraživaja

U istraživanju je ukupno učestvovalo 702 ispitanice i 481 ispitanik. Učestvovao je skoro isti broj učenica (354/49,9%) i učenika (356/50,1%). Majke činile su 3/4 uzorka ispitanika roditelja (180/68,7%) u odnosu na jednu četvrtinu očeva (82/31,3%). Skoro 4/5 uzorka ispitanika nastavnika i stručnih saradnika je ženskog pola (153/79,6%), u odnosu na petinu muškog (43/20,4%). Raspodela ispitanika prema polnoj strukturi i grupi ispitanika je prikazana u tabeli broj 2.

Tabela br. 2 Polna distribucija ispitanika prema grupi ispitanika

Ispitanici	Pol		Ukupno
	Ženski	Muški	
Učenici	354	356	710
	49.9%	50.1%	60.0%
Roditelji	180	82	262
	68.7%	31.3%	22.1%
Nastavnici i stručni saradnici	168	43	211
	79.6%	20.4%	17.8%
Ukupno	702	481	1183
	59%	41%	100%

Uzrast učesnika istraživanja

Prosečna starost učenika je 16 godina (16,1 ± 0,5 godina). Prema polu, prosečna starost im je ista, po oko 16 godina (16,1 ± 0,7 godina). Najmlađi učenik ima 15, a najstariji 18 godina.

Roditelji su sa prosečnom starošću od 44 godina (44,3 ± 5,0 godina). Žene su nešto mlađe, u proseku oko 44 godina (44,1 ± 5,1 godina), od muškaraca, sa prosečnim uzrastom od oko 45 godina (44,8 ± 4,7 godina). Najmlađi roditelj ima 33 godine, a najstariji 61 godinu.

Prosek starosti nastavnika i stručnih saradnika je 46 godina (45,7 ± 7,4 godina). Nastavnice i stručne saradnice su malo starije, u proseku oko 46 godina (45,8 ± 7,5 godina), od nastavnika i stručnih saradnika, sa prosečnim uzrastom od oko 45 godina (44,9 ± 7,0 godina). Najmađi zaposleni u srednjoj školi ima 28, a najstariji 64 godine.

Prosečna starost učesnika FGD je kod učenica 15,7 godina, učenika 16 godina, žena 43,3 godine i muškaraca 50,4 godine.

Porodični status učesnika istraživanja

Skoro 3/4 ispitanika učenika živi sa majkom i ocem (74,1%). Oko 1/8 učenika žive samo sa majkom (12,7%), dok sa članovima šire familije živi njih 6,9%, sa ocem 5,2% i sa hraniteljima 1,1%. Da žive sa ocem najčešće su u odnosu na druge regione navodili ispitanici iz Beograda (7,9%) ($\chi 2 = 59.361$, $p = 0,008$) (tabela broj 3).

Tabela br. 3 Distribucija porodičnog statusa učenika u odnosu na region

Učenik živi sa	Mesto						
	Beograd	Vojvodina	istočna Srbija	južna Srbija	zapadna Srbija	Šumadija	Ukupno
ocem i majkom	103	87	76	92	101	67	526
	74.1%	65.4%	83.5%	75.4%	82.8%	65.0%	74.1%
majkom	19	23	7	15	12	14	90
	13.7%	17.3%	7.7%	12.3%	9.8%	13.6%	12.7%
ocem	11	9	4	4	7	2	37
	7.9%	6.8%	4.4%	3.3%	5.7%	1.9%	5.2%
hraniteljima	1	3	2	0	0	2	8
	0.7%	2.3%	2.2%	0.0%	0.0%	1.9%	1.1%
članovima šire familije	5	11	2	11	2	18	49
	3.6%	8.3%	2.2%	9.0%	1.6%	17.5%	6.9%
Ukupno	139	133	91	122	122	103	710
	19.6%	18.7%	12.8%	17.2%	17.2%	14.5%	100.0%

$\chi 2 = 59.361$, $p = 0,008$

Da žive sa ocem i majkom najčešće su u odnosu na druge ispitanike učenike iz drugih regiona navodili ispitanici učenici iz istočne Srbije (83,5%). Sa majkom (17,3%) i sa hraniteljima (2,3%) žive, kako najčešće su navodili, ispitanici učenici iz Vojvodine. Sa ocem žive, prema izjavama, ispitanici učenici iz Beograda (7,9%), dok su da žive sa članovima šire familije najčešće naveli ispitanici učenici iz Šumadije (17,5%).

Kada je u pitanju bračni status, skoro 4/5 ispitanika roditelja živi u bračnoj ili vanbračnoj zajednici 77,1% (75,6% i 1,5%). Kao udovac/udovica izjasnilo se 2,8% ispitnika, a da su razvedeni njih 10,9%. Neoženjenih i neudatih je 12,8% ispitanika.

Skoro 3/4 ispitanika nastavnika i stručnih saradnika je u bračnoj ili vanbračnoj zajednici 78,1% (70,1% i 8%). Udovaca i udovica je 3,1% ispitnika, a razvedeno ih je 11,8%. Neoženjenih i neudatih je 1,5% ispitanika.

Vera učesnika istraživanja

Oko 8 od 9 ispitanika učenika se izjasnilo kao verujući (88,9%) i skoro isto toliko ispitanika roditelja (84,4%), dok se tako izjasnio svaki 9. od 10 nastavnika i stručnih saradnika (93,1%).

Tip škole sa kojom su povezani učesnici istraživanja

Učenici u preko 2/5 slučajeva idu u mešovite muško-ženske srednje škole (43,7%) u odnosu na trećinu ispitanika koja pohađa većinski muške srednje škole (33,2%) i na skoro četvrtinu iz većinski ženskih srednjih škola (23,1%). Značajnije više učenica čini većinu učesnika istraživanja iz mešovitih muško-ženskih srednjih škola (44,9%) u odnosu na ostale tipove škola ($\chi2 = 24.362$, $p = 0,000$) (tabela broj 4).

Tabela br. 4 Distribucija učenica i učenika prema tipu srednje škole koju pohađaju

Tip srednje škole	Pol učenika		Ukupno
	Ženski	Muški	
Mešovita muško-ženska srednja škola	159	151	310
	44.9%	42.4%	43.7%
Većinski ženska srednja škola	104	60	164
	29.4%	16.9%	23.1%
Većinski muška srednja škola	91	145	236
	25.7%	40.7%	33.2%
Ukupno	354	356	710
	49.9%	50.1%	100.0%

$\chi2 = 24.362$, $p = 0,000$

Deca ispitanka roditelja u 2/5 slučajeva su, prema izjavama roditelja, učenici većinski muških srednjih škola (40,8%). U mešovite muško-ženske srednje škole, prema izjavama, ide oko trećina učenika (34,7%), dok su oko četvrtina učenici u većinski ženskim srednjim školama (24,4%).

Skoro polovina ispitanika nastavnika i stručnih saradnika radi u većinski ženskim srednjim školama, njih 44,5%. U mešovitim muško-ženskim srednjim školama radi oko 2/5 njih (39,3%), dok je skoro petina zaposlena u većinski muškim srednjim školama (16,1%). Nastavnice i stručne saradnice čine većinu učesnika iz sva tri tipa škola u odnosu na njihove kolege koji su učestvovali u istraživanju (78,2%:21,8%) (tabela broj 5).

Tabela br. 5 Distribucija nastavnika i stručnih saradnika prema polu i tipu srednje škole u kojoj su zaposleni

Tip srednje škole	Pol nastavnika i strućnih saradnika		Ukupno
	Muški	Ženski	
Mešovita muško-ženska srednja škola	22	61	83
	47.8%	37.0%	39.3%
Većinski ženska srednja škola	18	76	94
	39.1%	46.1%	44.5%
Većinski muška srednja škola	6	28	34
	13.0%	17.0%	16.1%
Ukupno	46	165	211
	21.8%	78.2%	100.0%

Obrazovna struktura roditelja, nastavnika i stručnih saradnika

Prema obrazovnoj strukturi, skoro polovina ispitanika roditelja je završilo srednju školu (47,3%). Oko 2/5 roditelja je završilo viši ili visoki nivo obrazovanja (42%), poslediplomske studije je završilo 16 roditelja (6,1%). Sa završenom osnovnom školom i bez obrazovanja je 12 roditelja (4,6%). Srednji stepen obrazovanja, kao najviši, steklo je najviše ispitanika roditelja oba pola.

U istraživanju je učestvovalo 177 nastavnika (83,9%), 29 stručnih saradnika (13,7%) i 5 direktora, odnosno pomoćnika direktora (2,4%). I u grupi od 0 do 15 godina radnog staža i u grupi od 16 do 35 plus godina je skoro isti broj ispitanika (49,8% prema 50,2%). Prema obrazovnoj strukturi, oko 2/3 nastavnika i stručnih saradnika najčešće je završilo visoki nivo obrazovanja (59,7%), master četvrtina ispitanika (25,1%). Specijalizaciju, magisterijum ili doktorat završilo 12,3% ispitanika (5,7%, 4,7% i 1,9%), višu školu 2,4%, dok jedan ispitanik ima srednju školu (0,5%). Visoki stepen obrazovanja, kao najčešći među ispitanicima, stekao je najveći broj i ženskih i muških ispitanika (104 žene i 22 muškarca).

3.2. Informisanost o nasilju uopšte i procena učestalosti nasilja u zajednici

Jedna od karakteristika ljudske vrste je, nažalost, i naslije. Nasilje u detinjstvu i, adolescenciji je globalni problem koji se javlja u različitim fazama detinjstva i adolescencije i u različitim sredinama. Ovde je reč o različitim oblicima nasilja nad licima mlađim od 18 godina, bilo da je to od strane roditelja, staratelja, vršnjaka ili nepoznatih osoba.[4,5,6] Globalna procena je da je oko milijarda dece u uzrastu od 2 do 17 godina iskusila fizičko, seksualno ili emocionalno nasilje.[7]

Nasilje ostavlja posledice na razvoj deteta, ugrožava fizičko i psihičko zdravlje, kao i socijalno i radno funkcionisanje. U zavisnosti od intenziteta, uzrasta i drugih ličnih karakteristika osobe koja nasilje trpi, ono može da bude osnova, za pojavu zdravstvenih i društvenih problema. Važno je naglasiti da se značajan deo tog nasilja može preduprediti. Zato je razumevanje uzroka i faktora rizika od velikog značaja za donošenje efikasnih strategija prevencije i smanjenja ovakvih incidenata. Nauka ima potencijal da identifikuje mehanizme i integriše znanje kako bi sestvorilo ambijent koji podstiče bezbednost i dobrobit dece u svim školama i drugim institucijama koje sena neki način bave ovom populacijom.

Odnos među vršnjacima od ogromnog je značaja u detinjstvu i adolescenciji, doprinoseći ne samo dobrobiti i razvoju društvenih sposobnosti kod dece i adolescenata, već ih dovodi u situaciju da trpe različite oblike nasilja.[8] Nasilje među mladima podrazumeva nasilne radnje u kojima učestvuju osobe u dobi od 10 do 29 godina koje nisu u rodbinskim odnosima, a koje ne moraju, ali mogu biti poznate jedna drugoj.[9] Ono se obično odigrava izvan porodičnog okruženja. Spektar nasilja među mladima obuhvata različite oblike nasilnog ponašanja, kako u stvarnom, tako i u virtuelnom svetu, fizičke sukobe, zatim ozbiljnije slučajeve seksualnih i fizičkih napada, često dostižući ekstrem u obliku i doživljavanju nasilja, uključujući i najozbiljnije incidente, čak i ubistva. Vršnjačko nasilje nad decom i mladima predstavlja naročito značajan globalni problem sa dalekosežnim posledicama na fizičko i psihičko blagostanje dece, kao i na vaspitno-obrazovne ishode uopšte.[10] Ovakav vid nasilja ima ozbiljan uticaj jer otežava opšte zdravlje i razvoj dece i mladih.

Vršnjačko nasilje u školi je fizičko i/ili psihičko povređivanje koje jedan ili više učenika nanesu drugom učeniku ili grupi učenika unutar školskog okruženja.[11] Ovo obuhvata svaki oblik ponašanja usmerenog ka nanošenju štete nekome, koje se ponavlja u određenom vremenskom periodu, pri čemu je odnos snage između počinioca nasilja i onoga ko trpi nasilje nejednak (onaj koji trpi nasilje je u nepovoljnijem položaju), a to predstavlja osnovnu karakteristiku vršnjačkog nasilja.[12]

---

4 Komisija za ljudska prava Ujedinjenih nacija, Konvencija o pravima deteta (7. mart 1990., E/CN.4/RES/1990/74. Dostupno na: https://www.refworld.org/docid/3b00f03d30.html Pristupljeno: 14. juna 2023.

5 Svetska zdravstvena organizacija. Informacije o nasilju. Dostupno na: https://apps.who.int/violence-info/ . Pristupljeno: 14.6.2023.

6 Fond Ujedinjenih nacija za decu. Nasilje nad decom. Dostupno na: https://data.unicef.org/topic/child-protection/violence/ Pristupljeno: 14.6.2023.

7 Svetska zdravstvena organizacija. Nasilje nad decom - Ključne činjenice. Dostupno na: https://www.who.in- t/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-children Pristupljeno: 14.6.2023.

8 Fond Ujedinjenih nacija za decu. Podaci po temama. Vršnjačko nasilje. Dostupno na: https://data.unicef.org/topic/child-protection/violence/peer-violence/ Pristupljeno: 14.6.2023.

9 Svetska zdravstvena organizacija. Nasilje mladih. Informacije o nasilju. Dostupno na: https://apps.who.int/violence-info/youth-violence Pristupljeno: 14.6.2023.

10 Corboz J, Hemat O, Siddiq W, Jewkes R (2018) Children's peer violence perpetration, and victimization: Prevalence, and, associated factors, among school children in Afghanistan. PLoS ONE 13(2): e0192768. https://doi.org/10.1371/-journal.pone.0192768

11 „Škole" se u ovom kontekstu odnose na sve lokacije za učenje i obrazovne objekte, uključujući sve prostore, strukture, infrastrukturu i terene koji deci i, adolescentima pružaju predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje i stručnu obuku. Kancelarija Specijalnog predstavnika Generalnog sekretara za decu i oružane sukobe, Zaštita škola i bolnica: Uputstvo o rezoluciji Saveta bezbednosti 1998, Ujedinjene nacije, Njujork, maj 2014, str. 29. Dostupno na: https://childrenandarmedconflict.un.org/2014/05/launch-of-the-guidance-note/. Pristupljeno: 15.6.2023.

12 Vlada Republike Srbije. Vršnjačko nasilje. Dostupno na: https://cuvamte.gov.rs/sta-je-nasilje/vrsnjacko-nasilje/ Pristupljeno: 14.6.2023.

Doživljaj nasilja prema mišljenju ispitanika

Preko 9/10 ispitanika učenika prepoznaje šta sve može biti nasilje i nabraja različite vrste nasilja (92,8%), a 0,4% ispitanih izjašnjava se da ne zna šta nasilje može biti i ne može da nabroji vrste nasilja. Nema velikih razlika u odgovorima među ispitanicima različitog pola, ženski 46,3% i muški 46,5%.

Od ukupnog broja tačnih odgovora, najčešće su ih dali ispitanici učenici iz Vojvodine (19,4%), pa iz Beograda (18,5%), zatim iz zapadne Srbije (17,8%), iz južne Srbije (17,6%), iz Šumadije (14,9%) i iz istočne Srbije (11,8%).

Od ukupnog broja tačnih odgovora, oko 2/5 učenika iz mešovitih muško-ženskih srednjih škola daje najčešće tačne odgovore (46,3%), zatim slede iz većinski muških srednjih škola (34,1%), pa iz većinski ženskih srednjih škola (22,5%).

Skoro svi ispitanici roditelji izjavljuju šta sve može biti nasilje i nabrajaju različite vrste nasilja (94,3%). Malo više od 2/3 žena je dalo tačne odgovore (68,4%) što je više u odnosu na trećinu muškaraca koji su tačno odgovorili (31,6%).

Od ukupnog broja tačnih odgovora, najčešće su ih dali ispitanici roditelji iz Šumadije (23,5%), pa iz Beograda (18,2%), iz istočne Srbije (17,8%), iz Vojvodine (17,4%), iz zapadne Srbije (12,6%) i iz južne Srbije (10,5%).

Oko 2/5 roditelja čija su deca učenici većinski muških srednjih škola dala je tačne odgovore šta sve može biti nasilje (42,1%). Za njima sledi oko trećina roditelja dece koja su u mešovitim muško-ženskim srednjim školama (36%) i oko četvrtina roditelja čija deca gravitiraju većinski ženskim srednjim školama (21,9%).

Ispitanici nastavnici i stručni saradnici najčešće su odgovarali tačno šta sve može biti nasilje i nabrajaju različite vrste nasilja (89,1%). Njih 7,6% definiše nasilje kao zlostavljanje ili zanemarivanje, dok 1,9% navodi uzroke koji dovode do nasilja. Muškarci su dali više tačnih odgovora, njih 90,7%, u odnosu na 88,7% žena.

Od ukupnog broja tačnih odgovora, najčešće su ih dali ispitanici nastavnici i stručni saradnici iz Vojvodine (24,5%), pa iz Šumadije (20,7%), iz zapadne Srbije (17,6%), iz Beograda (14,4%), zatim iz južne Srbije (11,7%), i iz istočne Srbije (11,2%).

Od ukupnog broja tačnih odgovora, skoro polovina nastavnika i stručnih saradnika iz većinski ženskih srednjih škola (46,3%) najčešće daje tačne odgovore, zatim iz mešovitih muško-ženskih srednjih škola (40,4%) i iz većinski muških srednjih škola (13,3%).

Ukupno, regionalna distribucija najčešće tačnih odgovora svih ispitanika šta je nasilje uopšte i koje sve vrste nasilja znaju je sledeća: Vojvodina (19,8%), Šumadija (17,8%), Beograd (17,7%), zapadna Srbija (16,5%), južna Srbija (15%) i istočna Srbija (13,1%).

Nasilje u zajednici u kojoj žive/rade

Preko 4/5 učenika navodi da se nasilje dešava u mestu u kom žive - njih 84,2%. Skoro petina smatra da se dešava često (17,7%). Oko polovina učenika najčešće smatra da se nasilje u mestu u kom žive dešava ponekad (45,2%), malo više od petine smatra da se dešava retko (21,3%), često 17,7%, a da se nikada ne dešava smatra 5,1%. Svaki 10 učenik izjavio je da ne zna da li se dešava (10,7%).

Da se nasilje dešava u mestu u kom žive, najčešće su odgovarali učenici u Beogradu (83,5%), zatim slede oni u zapadnoj Srbiji (81,7%), u južnoj Srbiji (74,2%) i istočnoj Srbiji (68,4%), zatim u Vojvodini (54,3%), a najređe u Šumadiji (51%).

Svaki osmi od devet ispitanika roditelja navodi da nasilje dešava mestu u kom žive (88,5%), a da je to često izjasnila se skoro trećina njih (31,7%). Preko 2/5 roditelja smatra da se u mestu u kom žive nasilje dešava ponekad (43,9%),a 13% izjavljuje da se dešava retko. Da se nasilje nikada ne dešava u mestu u kom žive smatra šestoro ispitanika (2,3%). Skoro svaki deseti ispitanik ne zna da li se nasilje dešava u njihovom susedstvu (9.2%). Gotovo 2/3 majki (60,7%) i oko 1/3 očeva (27,9%) naveli su da se nasilje dešava u okruženju gde žive.

Da se nasilje dešava u mestu u kom žive najčešće su navodili da ispitanici roditelji u Beogradu (90%), potom u Vojvodini (89.5%), pa u istočnoj Srbiji (88,9%), južnoj Srbiji (87,5%), zatim u zapadnoj Srbiji (81,2%) i konačno u Šumadiji (55.6%).

Skoro svi nastavnici i stručni saradnici navode da se nasilje dešava u mestu u kom rade (98,6%). Malo više od polovine ih smatra da se dešava ponekad (51,2%), oko trećina ih smatra da se ono događa retko (34,1%), dok njih 13,3% izjavljuje da se nasilje dešava često u mestu u kom rade. Da se nikada ne dešava smatra 1 ispitanik (0.5%), a dvoje izjavilo je da ne znaju da se nasilje dešava (0.9%). Skoro polovina nastavnika navodi da se dešava ponekad (42,6%).

Svi ispitanici iz Vojvodine, istočne i zapadne Srbije, kao i Šumadije navode da se u okruženju u mestu gde rade nasilje dešava (100%), dok iz južne Srbije i Beograda to navodi njih 97,2, odnosno 93,1%. Jedan ispitanik iz Beograda navodi da se nasilje nikada ne dešava u mestu u kome radi, dok su dvoje naveli da ne znaju (ukupno 1,4%).

3.3. Procena uzroka/faktora koji doprinose pojavi vršnjačkog nasilja u srednjim školama

Nasilje treba sprečiti pre nego što i započne.[13] Da bi se primenjivale mere prevencije, potrebno je, pre svega, razumeti faktore koji utiču na nasilje. Nasilje u školama nije posledica samo jednog faktora, već proističe iz složenog skupa faktora koji deluju na različitim nivoima. Za bolje razumevanje nasilja u školama i efekata potencijalnih strategija prevencije može se koristiti Bronfenbrennerov socio-ekološki model sa četiri nivoa, koji polazi od činjenice da se ljudi rađaju sa nizom genetskih svojstava koja se razvijaju u funkciji kontakta pojedinca sa okolinom, određujući niz osnovnih sistema koji čine lične odnose. Ovaj model, analizira kompleksnu interakciju između pojedinca, odnosa, zajednice i društvenih faktora, omogućavajući razumevanje širokog spektra faktora koji izlažu ljude riziku od nasilja ili ih štite od doživljavanja ili izvršenja nasilja.

Istraživanje uzroka nasilja u školama vršeno je u vezi sa time koliko je nasilje vezano za identifikaciju i povezanost među učenicima.[14] Osnovni uzrok školskog nasilja često je ukorenjen u „deluziji o jedinstvenosti", gde se problematični pojedinci osećaju otuđeno i nepovezano sa svojim vršnjacima i školskom zajednicom.[15] Ova otuđenost čini put za planiranje i sprovođenje nasilnih radnji kako bi se dobila pažnja i stekla „ozloglašenost". Nekoliko, aspekata ljudskog funkcionisanja doprinosi ovom problematičnom ponašanju, uključujući samo ponašanje, afekat, osećaje, mentalne slike, kogniciju, međuljudske odnose, ishranu i fizičko funkcionisanje. Tako negativno ponašanje može biti put za dobijanje pažnje, dok nedostatak emocionalne podrške i stimulativnog okruženja za učenje može izazvati osećanje devalvacije i dovesti do nasilnih ispada. Mentalne slike i iracionalno razmišljanje takođe mogu podsticati nasilno ponašanje. Međuljudski problemi, kao što su nedostatak saosećanja i netolerancija prema razlikama, mogu stvoriti osećaj otuđenosti i potaći nasilje među učenicima. Neadekvatna ishrana i nedovoljno fizičko blagostanje mogu doprineti nesigurnosti i nasilju u svrhu odmazde.

Osnovni uzroci školskog nasilja, takođe, uključuju rodne i društvene norme kao i šire kontekstualne i strukturalne faktore.[16] Rodna diskriminacija, očekivanja i dinamika mogu rezultirati fizičkim, seksualnim ili psihičkim povredama na osnovu rodnih stereotipa. Ugrožene populacije, kao što su marginalizovane zajednice, etničke manjine ili osobe sa invaliditetom, izložene su većem riziku od nasilja u školama. Deca i adolescenti koji se razlikuju u seksualnoj orijentaciji ili rodnom identitetu, takođe, su izloženi posebnim izazovima.

Empirijski pregled 55 meta-analiza i dodatni pregled metoda i nalaza 362 istraživačke studije otkrili su da je najjači prognostički pokazatelj izvršenja nasilja u školi bilo delinkventno/antisocijalno ponašanje.[17,18] Drugi jaki pokazatelji bili su poremećaj deficita pažnje sa hiperaktivnošću, vršnjačko

---

13 Centar za kontrolu i prevenciju bolesti. Socijalno-ekološki model: okvir za prevenciju. Dostupno na: https://www.cdc.gov/violenceprevention/about/social-ecologicalmodel.html Pristupljeno: 13.11.2023.

14 Društvena povezanost - kada se osećate kao da pripadate i imate podršku i brigu koja vam je potrebna, kao i broj, kvalitet i raznovrsnost veza koje želite. Kuća blagostanja. Emotivno blagostanje. Društvena povezanost. Centar za kontrolu i prevenciju bolesti. Dostupno na: https://www.cdc.gov/emotional-wellbeing/social-connectedness/index.htm Pristupljeno: 6.7.2023.

15 Priručnik o školskom nasilju. Edwin R. Gerler, Jr., https://books.google.rs/books?hl=sr&lr=&id=ylMsBgAAQBAJ&oi=f-%20nd&pg=PA1891&dq=the+root+causes+of+peer+youth+school+violence&ots=KReThP8g9s&sig=j5eJG0fYOGQh0uUIeU%20XlhWqPoPc&redir_esc=y#v=onepage&q=the%20root%20causes%20of%20peer%20youth%20school%20violence&f=true

16 Nasilje i vršnjačko nasilje u školi: izveštaj o globalnom stanju. 2017, knj. Konferencija: Međunarodni simpozijum o školskom nasilju i zlostavljanju: Od dokaza do akcije, Seul (2017.) UNESCO. Dostupno na: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000246970

17 Turanovic, Jillian J. 1985, author. The Causes, and Consequences of School Violence:, a Review. Washington, DC:U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs, National Institute of Justice (2022.)

18 Prognostički pokazatelji ukazuju na mogućnost ili verovatnoću da će se nasilje dogoditi u školskom okruženju. To može biti određeno ponašanje, stanje ili karakteristika koja sugeriše na potencijal za nasilje među učenicima.

nasilje dece, odbacivanje vršnjaka i moralna neangažovanost. Nekoliko drugih umereno jakih prognostičkih pokazatelja nasilja u školi bili su devijantni vršnjaci, bezosećajnost, narcizam, izloženost nasilju u porodici, svedočenje nasilju. Postoji obrnuta povezanost između nasilja i ljubaznosti, prosocijalnog ponašanja i pozitivne klime u školi.

Učesnici su odgovarali u kojoj meri se slažu sa tim da svaka od dalje u tekstu navedenih stavki doprinosi pojavi nasilja u školama.

Porodični odnosi i situacija u porodici (zlostavljanje, zanemarivanje, razvod, konfliktni odnosi itd.)

Oko 4/5 učenika se potpuno ili uglavnom slaže da su porodični odnosi i situacija u porodici (zlostavljanje, zanemarivanje, razvod, konfliktni odnosi itd.) jedan od uzroka pojave vršnjačkog nasilja u srednjim školama, njih 79,6% (potpuno 44,5% i uglavnom 35,1%). Skoro svaki osmi ispitanik se uopšte ili uglavnom ne slaže sa tom izjavom (6,2% i 7%). Ne zna o tome 7,2%. Da se ne slažu sa ovim, najčešće su navodili ispitanici iz Šumadije (25%), a najčešće se slažu učenici iz južne Srbije (90%). Učenici iz južne Srbije značajnije češće navode da se potpuno slažu da porodični odnosi i situacija u porodici mogu biti uzrok vršnjačkog nasilja u srednjim školama (66.9%) u odnosu na ispitanike iz drugih regiona (F-test=7.430, p=0,000) (grafikon broj 1).

Grafikon br. 1 Razlike u percepciji porodičnih odnosa i situacija u porodici kao uzroka pojave vršnjačkog nasilja u srednjim školama, po regionima, učenici

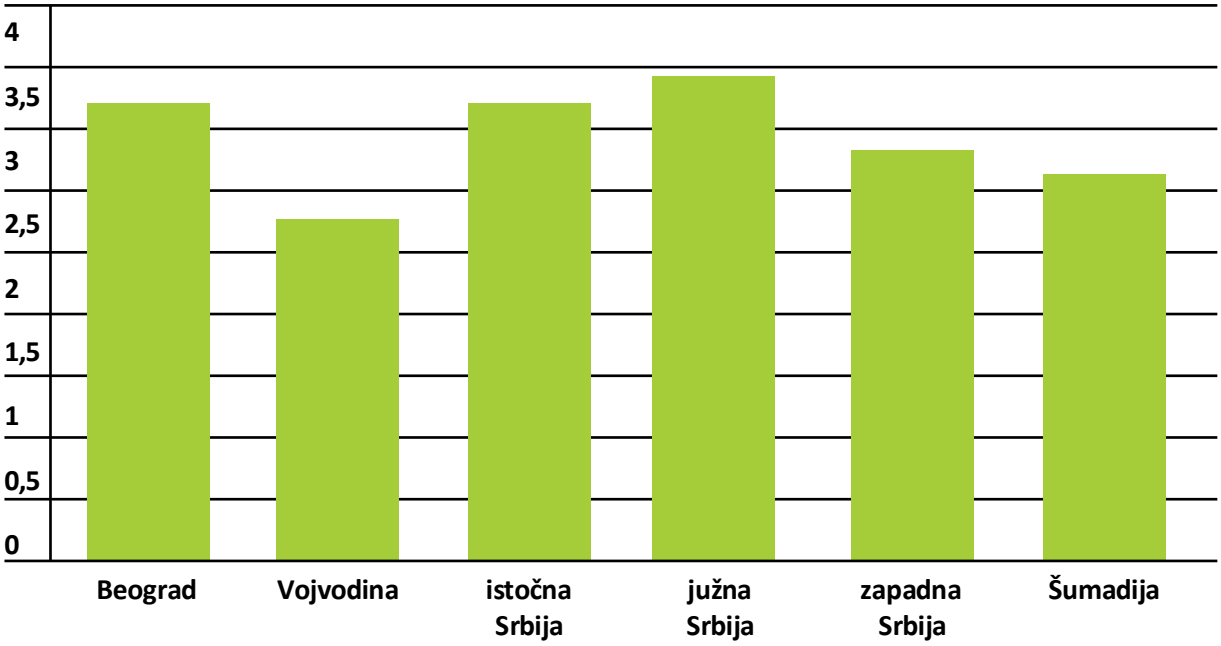

U većinski ženskim srednjim školama učenici najčešće su navodili da se ne slažu (18,3%), dok su se najčešće slagali u većinski muškim srednjim školama (83,9%). Učenici iz mešovitih muško-ženskih srednjih škola značajnije češće navode da se potpuno slažu da porodični odnosi i situacija u porodici mogu biti uzrok vršnjačkog nasilja u srednjim školama (51,6%) u odnosu na ispitanike iz drugih tipova škola (F-test=6.109, p=0,002). (grafikon broj 2).

Grafikon br. 2 Razlike u percepciji porodičnih odnosa i situacija u porodici kao uzroka pojave vršnjačkog nasilja u srednjim školama, po tipu škole, učenici

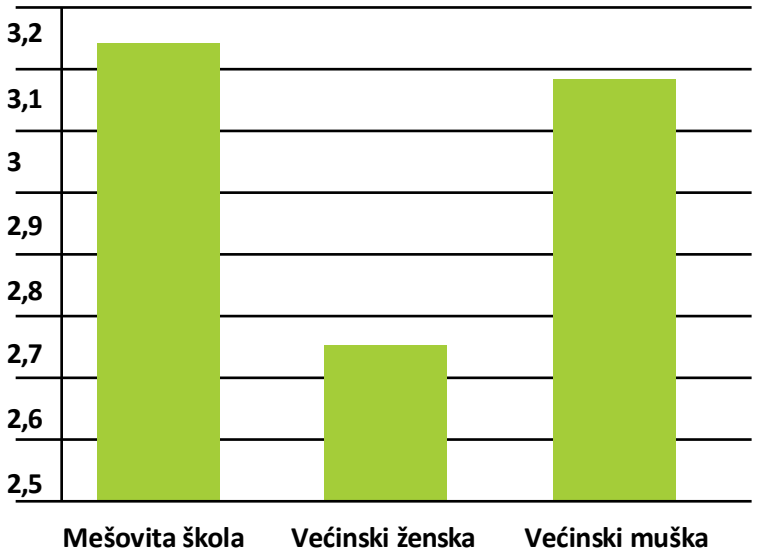

Skoro 4/5 roditelja se potpuno ili uglavnom slaže da porodični odnosi i situacija u porodici mogu biti jedan od uzroka pojave vršnjačkog nasilja u srednjim školama, njih 77,9% (potpuno 43,9% i uglavnom 34%). Svaki deseti se uglavnom ne slaže (10,7%) ili ne zna da li navedeni uzroci doprinose pojavi vršnjačkog nasilja u srednjim školama (9,9%). Četvoro ispitanika se uopšte ne slaže sa tom izjavom (1.5%). Značajnije češće su se ispitanici iz južne Srbije opredelili da se potpuno i uglavnom slažu (100,0%) u odnosu na ispitanike iz drugih regiona (F-test=22.222, p=0,000), dok najčešće su navodili da se ne slažu ispitanici iz Vojvodine (16,3%) (grafikon broj 3).

Grafikon br. 3 Razlike u percepciji porodičnih odnosa i situacija u porodici kao uzroka pojave vršnjačkog nasilja u srednjim školama, po regionima, roditelji

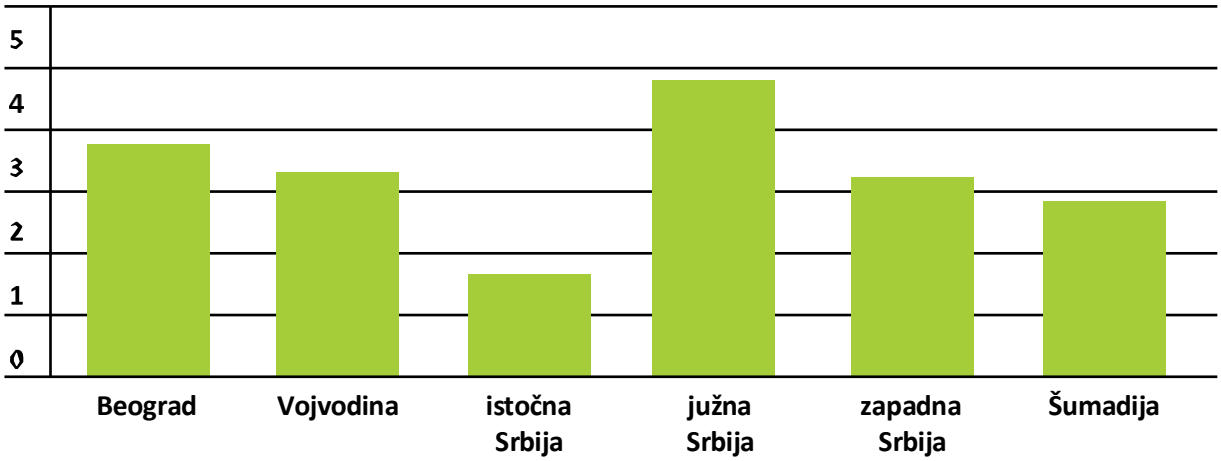

Najčešće su se slagali roditelji učenika iz mešovitih muško-ženskih srednjih škola (88%), dok se najčešće nisu slagali u većinski muškim srednjim školama (17%). Roditelji učenika iz ženskih srednjih škola su značajnije češće navodili da se uglavnom slažu (40,0%) u odnosu na ispitanike iz drugih tipova škola (F-test=4.113, p=0,017) (grafikon broj 4).

Grafikon br. 4 Razlike u percepciji porodičnih odnosa i situacija u porodici kao uzroka pojave vršnjačkog nasilja u srednjim školama, po tipu škole, roditelji

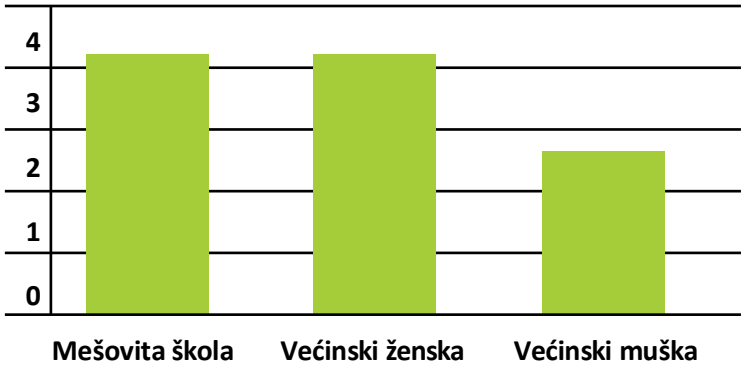

Skoro svi nastavnici i stručni saradnici se potpuno ili uglavnom slažu da su porodični odnosi i situacija u porodici (zlostavljanje, zanemarivanje, razvod, konfliktni odnosi itd.) jedan od uzroka pojave vršnjačkog nasilja u srednjim školama - njih 94,8% (potpuno 65,4% i uglavnom 29,4%). Ostalih jedanaestoro ispitanika se uopšte ili uglavnom ne slaže sa tom izjavom (0.5% i 5,2%). Da se slažu sa ovim, najčešće su navodili ispitanici iz Šumadije (97,5%). U mešovitim muško-ženskim srednjim školama najčešće su navodili da se ne slažu (7,5%), dok su se najčešće slagali u većinski ženskim srednjim školama (96,8%).

Pritisak vršnjaka (određeni spoljašnji izgled, moda, reputacija, stil, ponašanje itd.)

Preko 4/5 učenika (82,6%) se potpuno ili uglavnom slaže da je pritisak vršnjaka (određeni spoljašnji izgled, moda, reputacija, stil, ponašanje itd.) uzrok koji utiče na pojavu vršnjačkog nasilja u srednjim školama (potpuno 50,1% i uglavnom 32,5%), dok se svaki 10 uopšte ili uglavnom ne slaže (4,8% i 6,3%). Da ne zna izjasnilo se njih 6,2%. Da se ne slažu sa ovim najčešće su navodili ispitanici iz Vojvodine (20,3%), a značajnije češće se slažu učenici iz južne Srbije (92,5%), u odnosu na ispitanike iz drugih regiona (F-test=10.364, p=0,000) (grafikon broj 5).

Grafikon br. 5 Razlike u percepciji pritiska vršnjaka kao uzroka pojave vršnjačkog nasilja u srednjim školama, po regionima, učenici

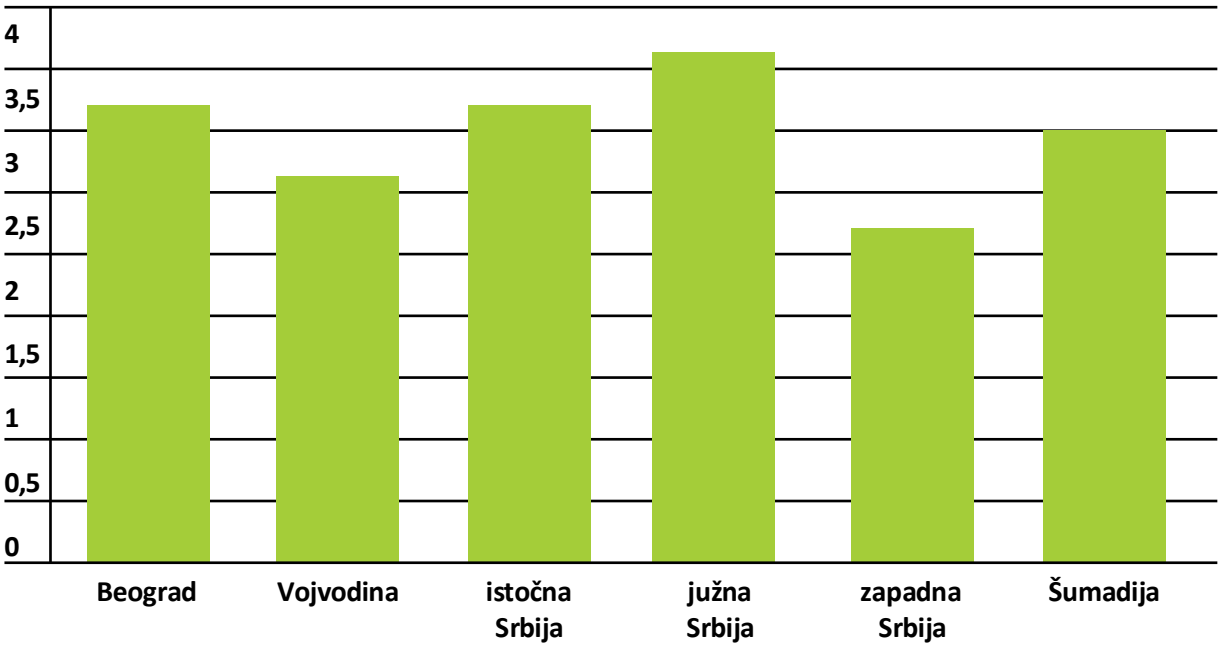

U većinski ženskim srednjim školama učenici najčešće su navodili da se ne slažu (14,6%), dok su se značajnije češće slagali u mešovitim muško-ženskim srednjim školama (86,4%) u odnosu na ispitanike iz drugih tipova škola (F-test=3.706, p=0,025) (grafikon broj 6).

Grafikon br. 6 Razlike u percepciji pritiska vršnjaka kao uzroka pojave vršnjačkog nasilja u srednjim školama, po tipu škole, učenici

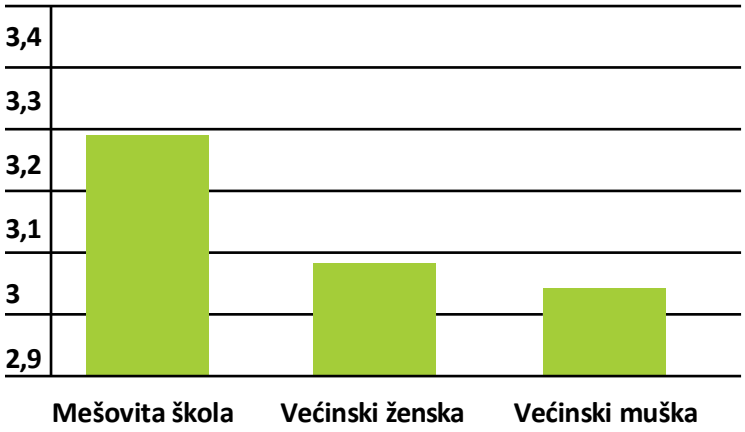

Oko 4/5 roditelja (82,9%) se potpuno ili uglavnom slaže da je pritisak vršnjaka (određeni spoljašnji izgled, moda, reputacija, stil, ponašanje itd.) uzrok koji utiče na pojavu vršnjačkog nasilja u srednjim školama (potpuno 55% i uglavnom 27,9%), dok se oko svaki deseti, njih 11.0%) uopšte ili uglavnom ne slaže (9,5% i 1,5%). Da ne zna da li je pritisak vršnjaka doprinosi pojavi nasilja među učenicima u srednjim školama izjavilo je 16 ispitanika roditelja (6,1%). Da se ne slažu sa ovim, najčešće su navodili ispitanici iz Šumadije (21,7%), a značajnije je slaganje svih roditelja ispitanika iz južne Srbije (100%) u odnosu na ispitanike iz drugih regiona (F-test=4.370, p=0,001) (grafikon broj 7).

Grafikon br. 7 Razlike u percepciji pritiska vršnjaka kao uzroka pojave vršnjačkog nasilja u srednjim školama, po regionima, roditelji

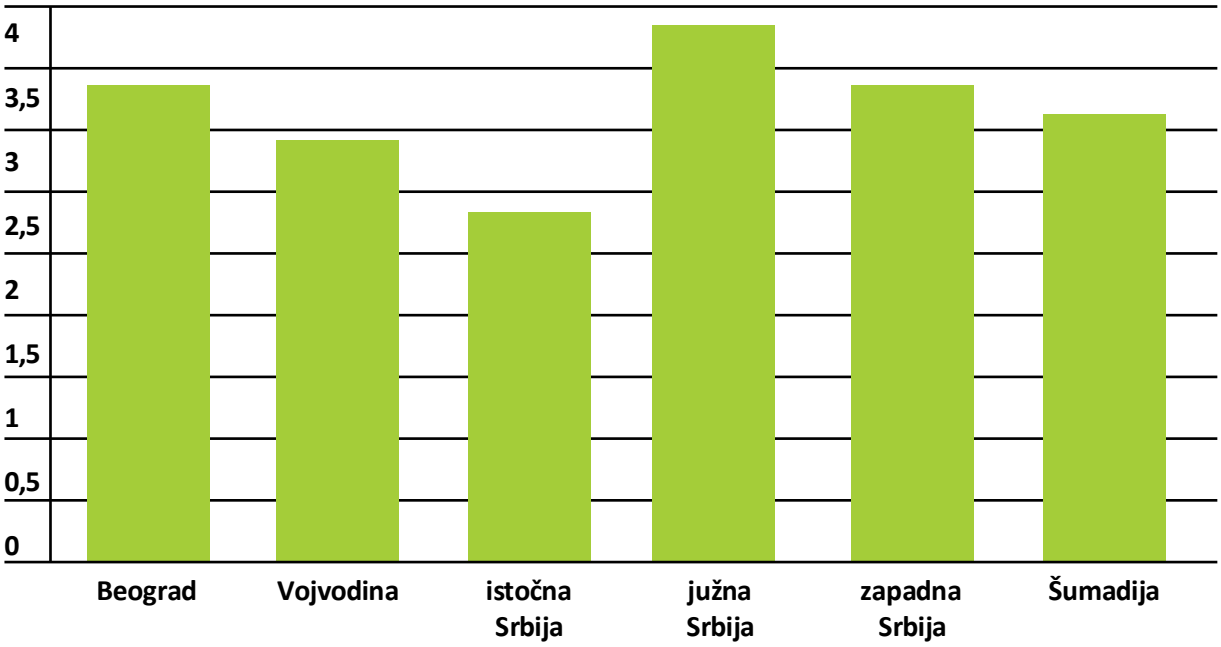

Roditelji učenika iz većinski muških srednjih škola se nisu slagali sa tim (79,0%), dok su se oni iz mešovitih muško-ženskih srednjih škola su značajnije češće navodili da se slažu (86,0%) u odnosu na ispitanike iz drugih tipova škola (F-test=4.113, p=0,017) (grafikon broj 8).

Grafikon br. 8 Razlike u percepciji pritiska vršnjaka kao uzroka pojave vršnjačkog nasilja u srednjim školama, po tipu škole, roditelji

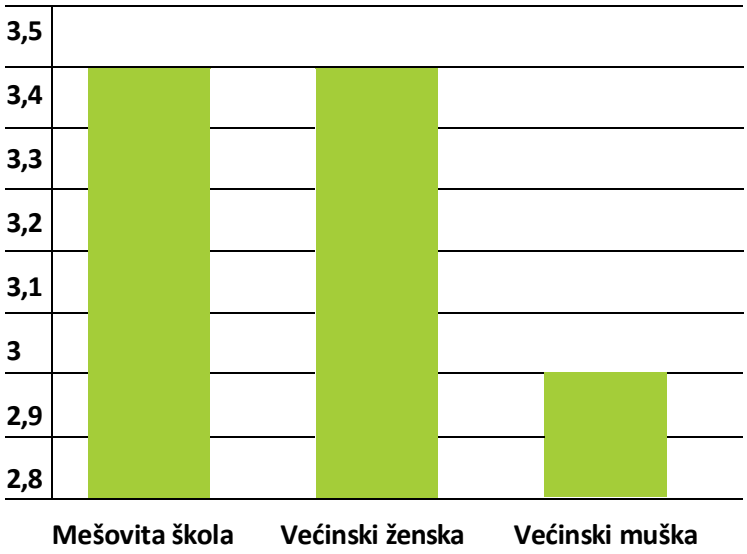

Većina nastavnika i stručnih saradnika (92,9%) se potpuno ili uglavnom slaže da je pritisak vršnjaka (određeni spoljašnji izgled, moda, reputacija, stil, ponašanje itd.) uzrok koji utiče na pojavu vršnjačkog nasilja u srednjim školama (potpuno 56,4% i uglavnom 36,5%), dok se 6,6% uopšte ili uglavnom ne slaže. Jedan nastavnik ne zna da li je pritisak vršnjaka doprinosi pojavi nasilja među učenicima u srednjim školama. Da se slažu sa ovim, najčešće su navodili ispitanici iz Šumadije (97,5%). U većinski muškim srednjim školama najčešće su navodili da se sa ovim ne slažu (7,5%), dok su se najčešće slagali u većinski ženskim srednjim školama (96,8%).

Invaliditet učenika

Da je invaliditet učenika jedan od uzroka vršnjačkog nasilja u srednjim školama nije se složilo, uopšte i uglavnom, preko 1/3 učenika (36,2%), dok se sa tom izjavom složilo malo više od polovine učenika (53,1%), oko četvrtina učenika uglavnom (28,2%) i potpuno (24,9%). Svaki 10 ne zna da li je ovo uzrok pojavi nasilja među učenicima u srednjim školama (10,7%). Da se ne slažu sa ovim, najčešće su navodili ispitanici iz Šumadije (50%), a značajnije češće se slažu učenici iz istočne Srbije (85,8%) u odnosu na ispitanike iz drugih regiona (F-test=11.804, p=0,000) (grafikon broj 9).

Grafikon br. 9 Razlike u percepciji invaliditeta učenika kao uzroka pojave vršnjačkog nasilja u srednjim školama, po regionima, učenici

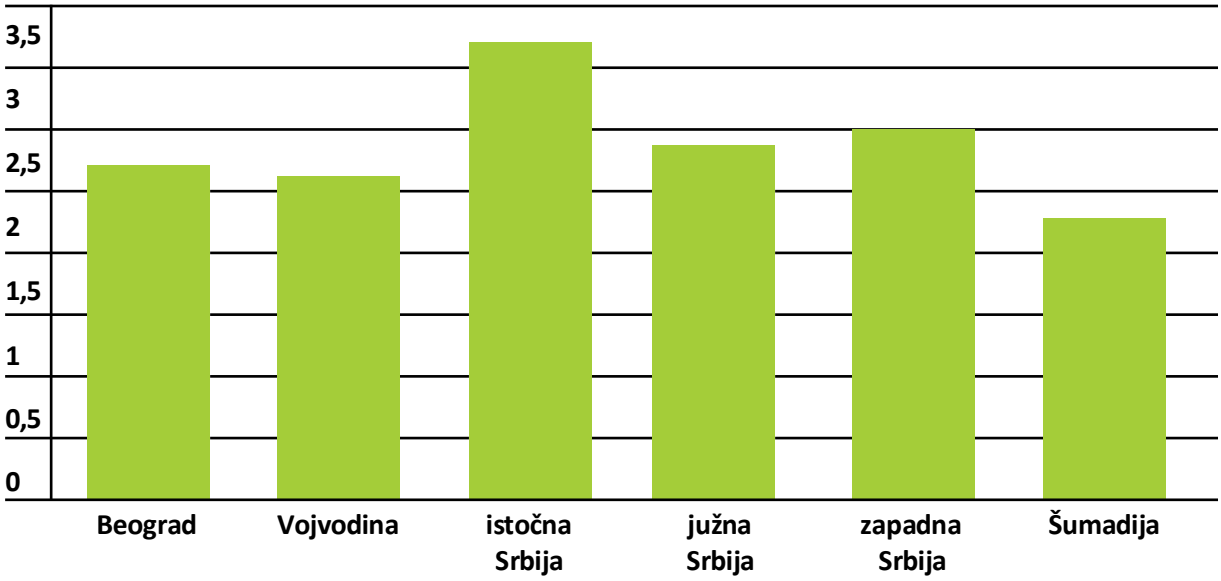

U mešovitim muško-ženskim srednjim školama učenici najčešće su navodili da se ne slažu (43,5%), dok su se značajnije češće slagali u većinski muškim srednjim školama (67,8%) u odnosu na ispitanike iz drugih tipova škola (F-test=11.464, p=0,000) (grafikon broj 10).

Grafikon br. 10 Razlike u percepciji invaliditeta učenika kao uzroka pojave vršnjačkog nasilja u srednjim školama, po tipu škole, učenici

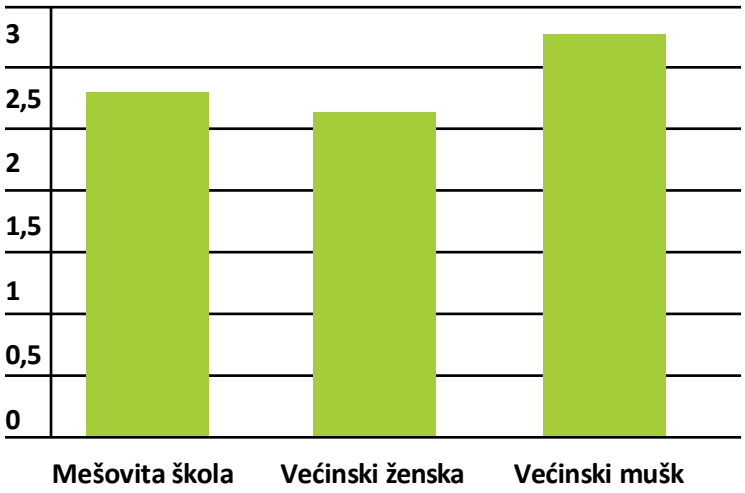

Skoro 2/3 roditelja slaže se da je invaliditet učenika jedan od uzroka vršnjačkog nasilja u srednjim školama, ukupno njih 61,5% (uglavnom 32,1% i potpuno 29,4%), dok se trećina ne slaže (uglavnom 19,5% i uopšte 13,4%). Njih petnaestoro ne zna da li ovaj faktor može biti uzrok pojavi vršnjačkog nasilja među učenicima u srednjim školama (5,7%).
Da se ne slažu sa ovim, najčešće su navodili ispitanici iz istočne Srbije (75%), a značajnije češće se slažu učesnici iz južne Srbije (90,6%) u odnosu na ispitanike iz drugih regiona (F-test=8.595, p=0,000) (grafikon broj 11).

Grafikon br. 11 Razlike u percepciji invaliditeta učenika kao uzroka pojave vršnjačkog nasilja u srednjim školama, po regionima, roditelji

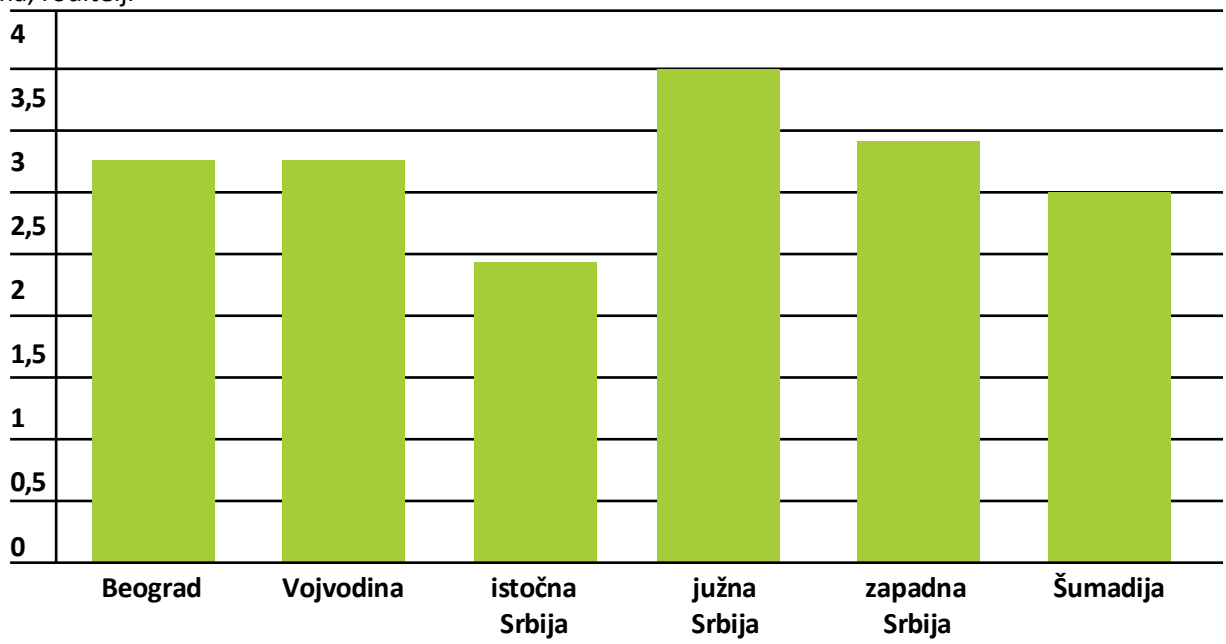

Najčešće slaganje sa pretpostavkom da je invaliditet uzrok jedan od uzroka pojave vršnjačkog nasilje izrazili su roditelji dece koja idu u većinski ženske srednje škole (71%). Da se ne slažu sa ovom tezom najčešće navode roditelji dece iz većinski muških srednjih škola (41%).

Da je invaliditet učenika jedan od uzroka vršnjačkog nasilja u srednjim školama složilo malo više od polovine nastavnika i stručnih saradnika (54,5%) (uglavnom 25,1% i potpuno 29,4%). Uglavnom se ne slaže skoro trećina ispitanika (30,3%), a 12,8% se uopšte ne slaže. Petoro ispitanika ne zna da li je ovo uzrok pojavi nasilja među učenicima u srednjim školama (2,4%). S tim se najčešće slažu ispitanici iz južne Srbije (72,2%), dok se najčešće ne slažu u Beogradu (44,8%). Nastavnici i stručni saradnici iz istočne Srbije značajnije češće navode da se potpuno slažu da invaliditet učenika može biti uzrok vršnjačkog nasilja u srednjim školama (57,1%) u odnosu na ispitanike iz drugih regiona (F-test=3,793, p=0,003) (grafikon broj 12).

Grafikon br. 12 Razlike u percepciji nastavnika invaliditeta učenika kao uzroka pojave vršnjačkog nasilja u srednjim školama, po regionima, nastavnici i stručni saradnici

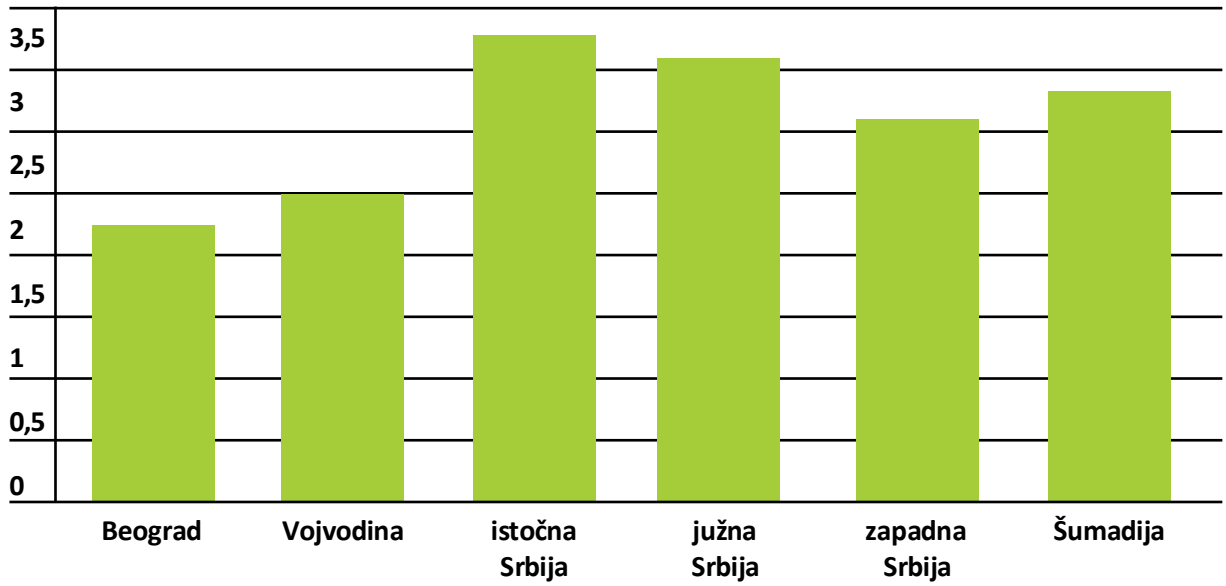

U većinski ženskim srednjim školama najčešće su navodili da se ne slažu (48,9%), dok su se najčešće slagali u mešovitim muško-ženskim srednjim školama (61,3%).

Invaliditet člana porodice učenika

U odnosu na invaliditet člana porodice učenika, još se veći broj učenika se nije složio da invaliditet člana porodice može biti uzrok koji doprinosi pojavi vršnjačkog nasilja u srednjim školama, njih malo preko 2/5 (43,1%). Uopšte se ne slaže četvrtina (25,1%) i uglavnom se ne slaže oko petine njih (18%). Sa izjavom se uglavnom i potpuno složilo 25,5%, odnosno 19,9%, što čini skoro polovinu ispitanika koji prepoznaju da invaliditet člana porodice može biti uzrok koji doprinosi pojavi vršnjačkog nasilja u srednjim školama (45,4%). Šta da odgovori na ovu tvrdnju ne zna njih 11,5%. Da se ne slažu sa ovim, najčešće su navodili ispitanici iz Šumadije (59,6%), a značajnije češće se slažu učenici iz istočne Srbije (83,6%) u odnosu na ispitanike iz drugih regiona (F-test=16.913, p=0,000) (grafikon broj 13).

Grafikon br. 13 Razlike u percepciji invaliditeta člana porodice učenika kao uzroka pojave vršnjačkog nasilja u srednjim školama, po regionima, učenici

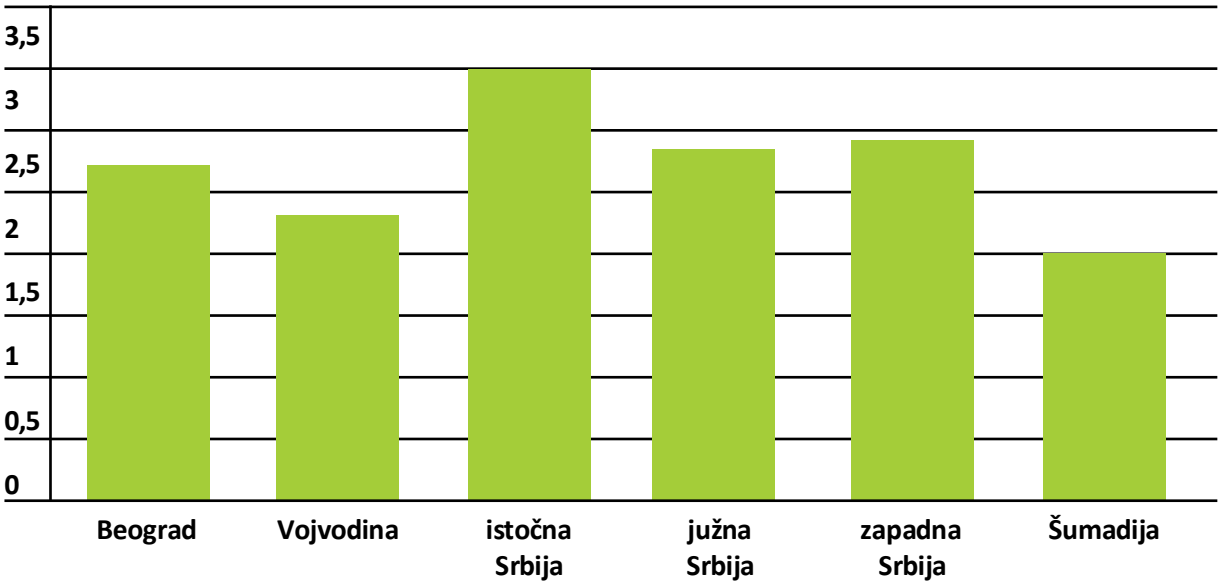

U mešovitim muško-ženskim srednjim školama učenici najčešće su navodili da se ne slažu (51,3%), dok su se značajnije češće slagali u većinski muškim srednjim školama (63,1%) u odnosu na ispitanike iz drugih tipova škola (F-test=15.180, p=0,000) (grafikon broj 14).

Grafikon br. 14 Razlike u percepciji invaliditeta člana porodice učenika kao uzroka pojave vršnjačkog nasilja u srednjim školama, po tipu škole, učenici

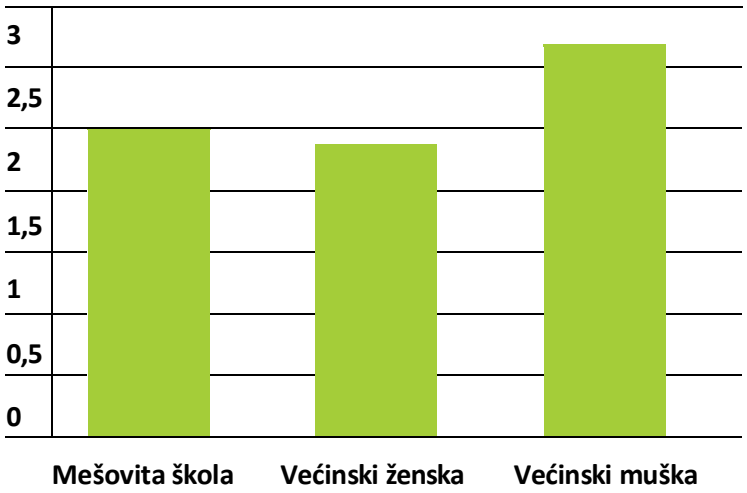

U odnosu na invaliditet člana porodice učenika, oko polovine roditelja slaže se da može da uzrokuje pojavu vršnjačkog nasilja u srednjim školama (uglavnom 30,5% i potpuno slaže se 22,5%). Malo više od trećine ne prepoznaju invaliditet člana porodice kao uzrok, uglavnom njih 22,1%, 14,5% uopšte se ne slaže. Svaki deseti ispitanik ne zna da proceni uticaj ovog faktora na pojavu vršnjačkog nasilja (10,3%). Najčešće se ne slažu ispitanici iz istočne Srbije (77,3%), a značajnije češće se slažu učesnici iz južne Srbije (81,2%) u odnosu na ispitanike iz drugih regiona (F-test=4.236, p=0,001) (grafikon broj 15).

Grafikon br. 15 Razlike u percepciji invaliditeta člana porodice učenika kao uzroka pojave vršnjačkog nasilja u srednjim školama, po regionima, roditelji

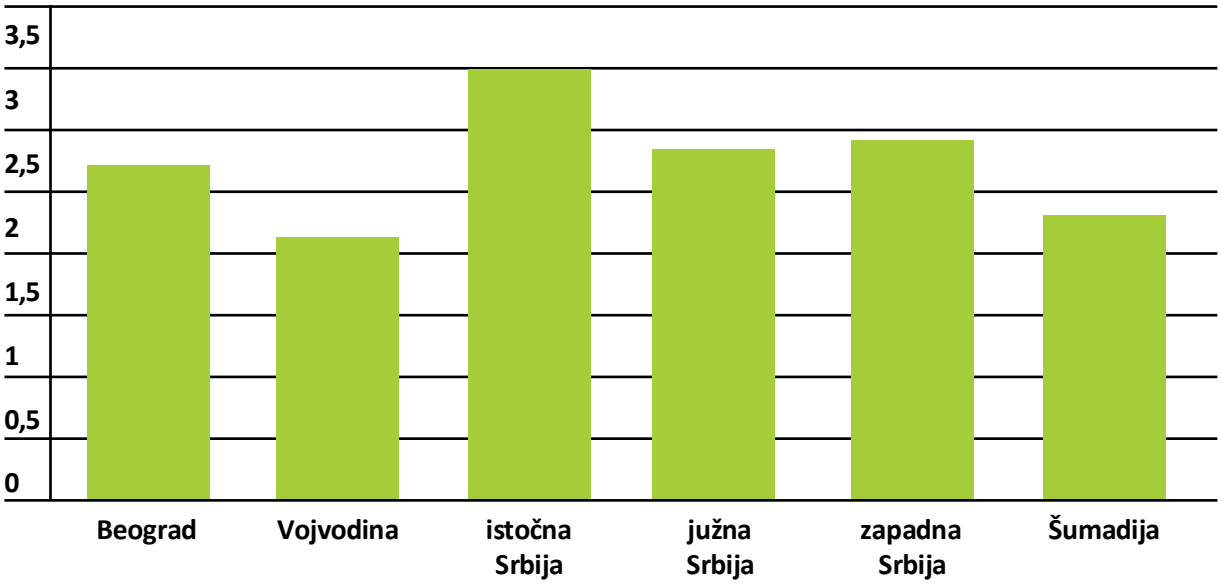

Najčešće slaganje sa izjavom su pokazali roditelji dece koja idu u većinski ženske srednje škole (65%). Najčešće navode da se ne slažu sa izjavom roditelji dece iz većinski muških srednjih škola (44%).

Više od polovine nastavnika i stručnih saradnika smatraju da invaliditet člana porodice učenika nije uzrok koji doprinosi pojavi vršnjačkog nasilja u srednjim školama. Sa time se uopšte ne slaže oko četvrtina (20,4%), a uglavnom se ne slaže trećina njih (32,7%). Sa izjavom se uglavnom (18,5%), i potpuno (23,2%) složilo oko 2/5 ispitanika, dok se da ne zna izjasnilo njih jedanaestoro (5,2%). I sa ovim se najčešće nisu složili u Beogradu (44,8%). Statistički značajna razlika postoji i u percepciji invaliditeta člana porodice učenika, pa nastavnici i stručni saradnici iz južne Srbije značajnije češće navode invaliditet člana porodice učenika kao uzrok vršnjačkog nasilja u srednjim školama (66,6%) u odnosu na ispitanike iz drugih regiona (F-test=3,872, p=0,003) (grafikon broj 16).

Grafikon br. 16 Razlike u percepciji nastavnika invaliditeta člana porodice učenika kao uzroka pojave vršnjačkog nasilja u srednjim školama, po regionima, nastavnici i stručni saradnici

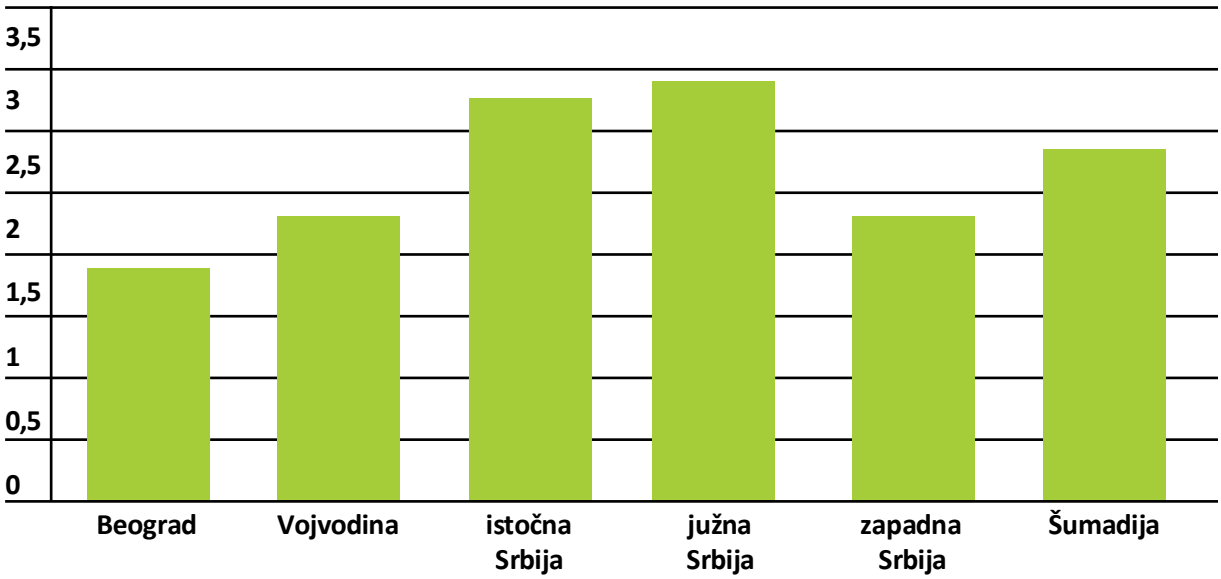

U većinski ženskim srednjim školama najčešće su navodili da se sa ovom postavkom ne slažu (62,7%), dok su se najčešće slagali u mešovitim muško-ženskim srednjim školama (50,1%).

Pol, seksualna orijentacija ili rodni identitet učenika i/ili člana porodice

Pol, seksualna orijentacija ili rodni identitet (SORI) učenika i/ili člana porodice prepoznaje kao mogući uzrok nasilja među učenicima skoro 3/4 ispitanika, njih 73% (uglavnom slaže se 29,2% i potpuno slaže se 43,8%). Ove faktore kao uzroke ispitivane vrste nasilja u srednjim školama ne vidi njih 16,6% učenika (uopšte 7,6% i uglavnom se ne slaže 9%). Svaki deseti učenik nije siguran da li ispitivane uzrokuju nasilje svaki (10,4%). Da se ne slažu sa ovim, najčešće su navodili ispitanici iz južne Srbije (24%),a značajnije češće se slažu učenici iz istočne Srbije (88%) u odnosu na ispitanike iz drugih regiona (F-test=3.467, p=0,004) (grafikon broj 17).

Grafikon br. 17 Razlike u percepciji pola i SORI učenika i/ili člana porodice kao uzroka pojave vršnjačkog nasilja u srednjim školama, po regionima, učenici

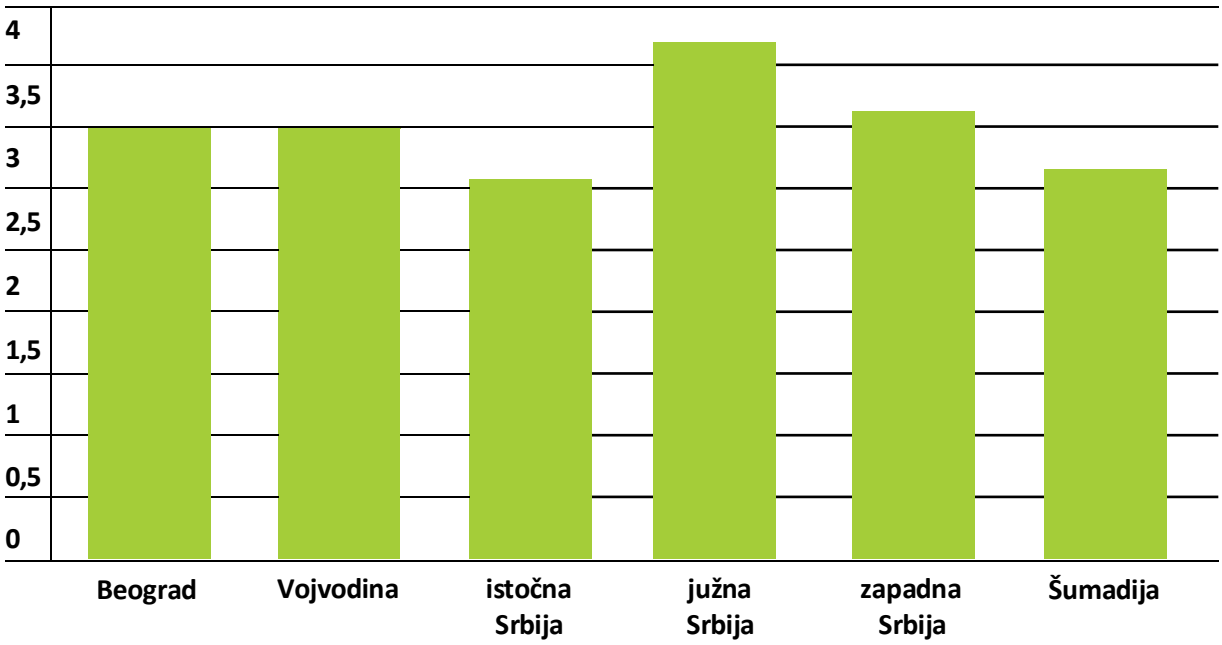

U većinski ženskim srednjim školama učenici najčešće su navodili da se ne slažu (18,9%), dok su se najčešće slagali u većinski muškim srednjim školama (78%).

Skoro 3/4 roditelja, njih 74,1%, prepoznaje da pol, seksualna orijentacija ili rodni identitet učenika i/ili člana porodice može da bude uzrok nasilja među učenicima u srednjim školama (uglavnom slaže se 34% i potpuno slaže se 40,1%). Ove faktore kao uzroke ispitivane vrste nasilja u srednjim školama ne vidi njih 14,9% roditelja (13,7% i 1,1%). Nije sigurno njih 11,1%. Najčešće se ne slažu ispitanici iz Šumadije (25%), a značajnije češće se slažu roditelji iz južne Srbije (93,8%) u odnosu na ispitanike iz drugih regiona (F-test=3.798, p=0,002) (grafikon broj 18).

Grafikon br. 18 Razlike u percepciji pola i SORI učenika i/ili člana porodice kao uzroka pojave vršnjačkog nasilja u srednjim školama, po regionima, roditelji

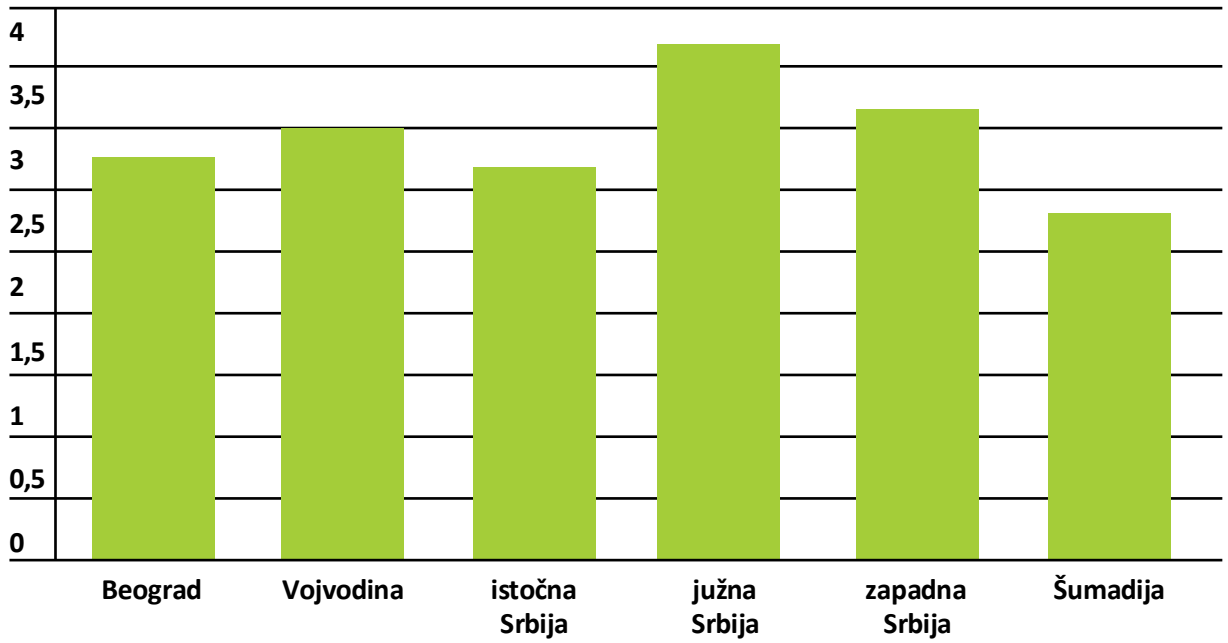

Najčešće slaganje sa izjavom su pokazali roditelji dece koja idu u mešovitim muško-ženske srednje škole (75%).

Najčešće navode da se ne slažu sa izjavom roditelji dece iz većinski ženskih srednjih škola (17%).

Situacija je ista i što se tiče nastavnika i stručnih saradnika, pa skoro 3/4 ispitanika, njih 73,9%, slaže se da pol, seksual- na orijentacija ili rodni identitet učenika i/ili člana porodice može da bude uzrok nasilja među učenicima u srednjim školama (uglavnom slaže se 33,6% i potpuno slaže se 40,3%). Ove faktore kao uzroke ispitivane vrste nasilja u srednjim školama ne vidi njih oko petina nastavnika i stručnih saradnika 21,3% (16,6% i 4,7%). Ne zna 10 ispitanika (4,8%). S tim se najčešće slažu ispitanici iz južne Srbije (86,2%), dok se najčešće ne slažu u Beogradu (27,5%). U većinski ženskim srednjim školama najčešće su navodili da se ne slažu (25,5%), dok su se najčešće slagali u mešovitim muško-ženskim srednjim školama (80%).

Nacionalnost i kulturna različitost učenika i/ili porodice

Nacionalnost i kulturna različitost učenika i/ili porodice preko 2/3 učenika slaže se da može biti uzrok pojave vršnjačkog nasilja u srednjim školama (68,1%). Sa tim se uglavnom složilo 33,2% i potpuno složilo 34,9% ispitanika, dok se uopšte ili uglavnom ne slaže malo preko 1/5 ispitanika, njih 22,1% (7,7% i 14,4%). Svaki 10. učenik izjavio je da ne zna (9,7%). Da se ne slažu sa ovim, najčešće su navodili ispitanici iz Šumadije (32,7%), a značajnije češće se slažu učenici iz istočne Srbije (86,9%) u odnosu na ispitanike iz drugih regiona (F-test=4,178, p=0,001) (grafikon broj 19).

Grafikon br. 19 Razlike u percepciji nacionalnosti i kulturne različitosti učenika i/ili porodice kao uzroka pojave vršnjačkog nasilja u srednjim školama, po regionima, učenici

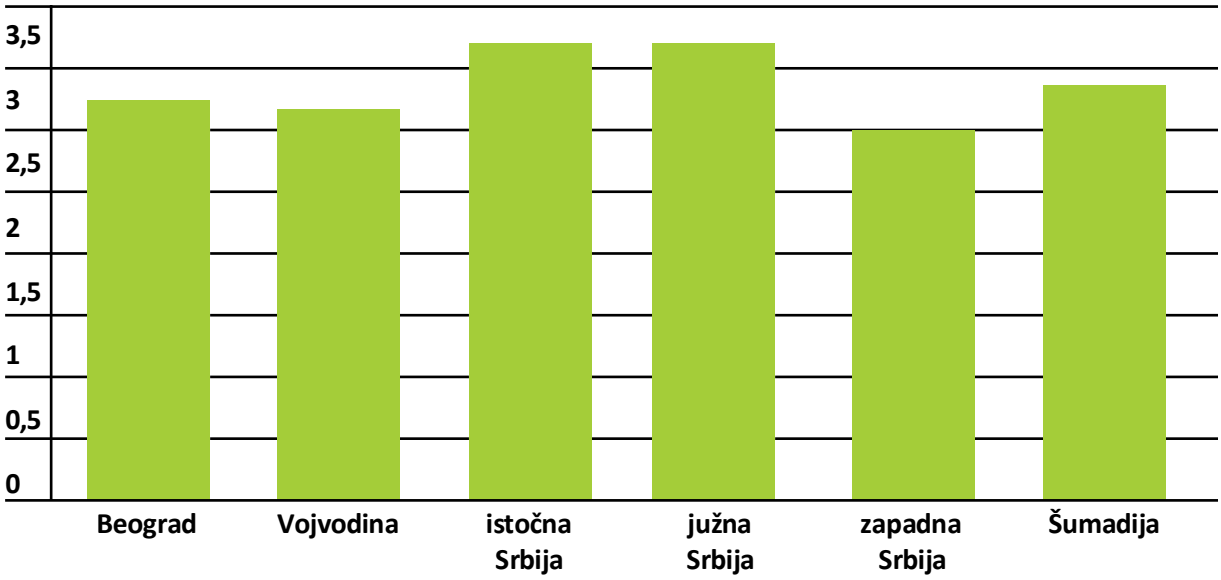

U većinski mešovitim muško-ženskim srednjim školama učenici najčešće su navodili da se ne slažu (25,8%), dok su se najčešće slagali u većinski muškim srednjim školama (74,6%).

Slično su se izjasnili i ispitanici roditelji: da nacionalnost i kulturna različitost učenika i/ili porodice da mogu biti uzrok pojave vršnjačkog nasilja u srednjim školama,smatra preko 2/3 roditelja (69%). Sa tim se potpuno složilo 38,5% i uglavnom 30,5% roditelja. Sa ovom tezom ne slaže se oko petina ispitanika (21,8%) - uopšte njih 6,5% i uglavnom 15,3% roditelja. Skoro svaki deseti, anketirani roditelj izjavio je da ne zna (9,2%). Da se ne slažu sa ovim, najčešće su navodili ispitanici iz Vojvodine (32,5%), a najčešće se slažu, i to značajnije češće, roditelji iz južne Srbije (96,9%), u odnosu na ispitanike iz drugih regiona (F-test=4,775, p=0,000) (grafikon broj 20).

Grafikon br. 20 Razlike u percepciji nacionalnosti i kulturne različitosti učenika i/ili porodice kao uzroka pojave vršnjačkog nasilja u srednjim školama, po regionima, roditelji

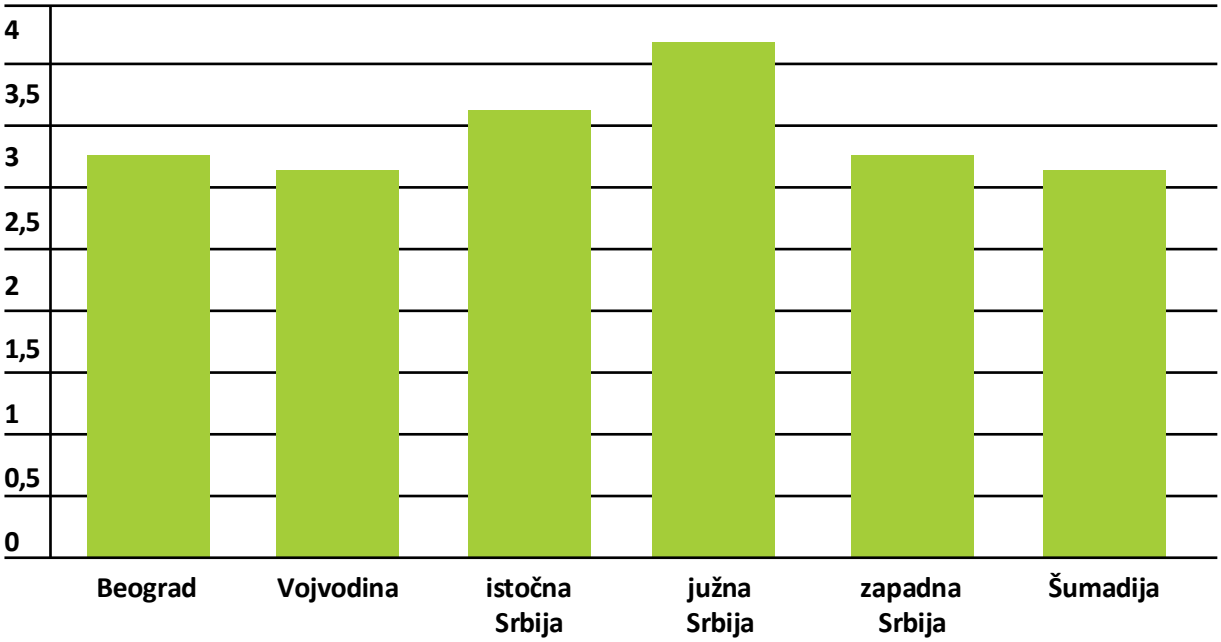

Najčešće neslaganje sa izjavom su pokazali roditelji dece koja idu u mešovite muško-ženske srednje škole (29%). Da se slažu sa izjavom najčešće navode roditelji dece iz većinski muških srednjih škola (78%).

I nastavnici i stručni saradnici u sličnoj srazmeri, skoro 2/3 njih, smatraju da nacionalnost i kulturna različitost učenika i/ili porodice može biti uzrok pojave vršnjačkog nasilja u srednjim školama (61,6%). Sa tim se uglavnom i potpuno složilo 33,6% i 28% ispitanika. Uopšte (8,5%) ili uglavnom (28%) ne slaže se 36,5% nastavnika i stručnih saradnika.

Četvoro ih izjavilo je da ne zna (1,9%). Najčešće su se sa tim složili ispitanici iz istočne Srbije (85,7%), a najčešće nisu ispitanici u Beogradu (34,4%). U većinski ženskim srednjim školama najčešće su navodili da se ne slažu (44,7%), dok su se najčešće slagali u mešovitim muško-ženskim srednjim školama (68,8%).

Religija / ideologije / uverenja (suprotstavljene ideje, ekstremizam, predrasude)

Slaganje s iskazom je dalo skoro 2/3 učenika (65,9%), uglavnom 32% i potpuno 33,9%. Da se uopšte ili uglavnom ne slaže da su religija / ideologije / uverenja (suprotstavljene ideje, ekstremizam, predrasude) uzroci vršnjačkog nasilja u školi navodi oko četvrtina ispitanika (23,5%). Svaki deseti ispitanik ne zna (10,6%). Da se ne slažu sa ovim, najčešće su navodili ispitanici iz Šumadije (32,7%), a značajnije češće se slažu učenici iz istočne Srbije (85,8%) u odnosu na ispitanike iz drugih regiona (F-test=5.168, p=0,000) (grafikon broj 21).

Grafikon br. 21 Razlike u percepciji religija / ideologije / uverenja kao uzroka pojave vršnjačkog nasilja u srednjim školama, po regionima, učenici

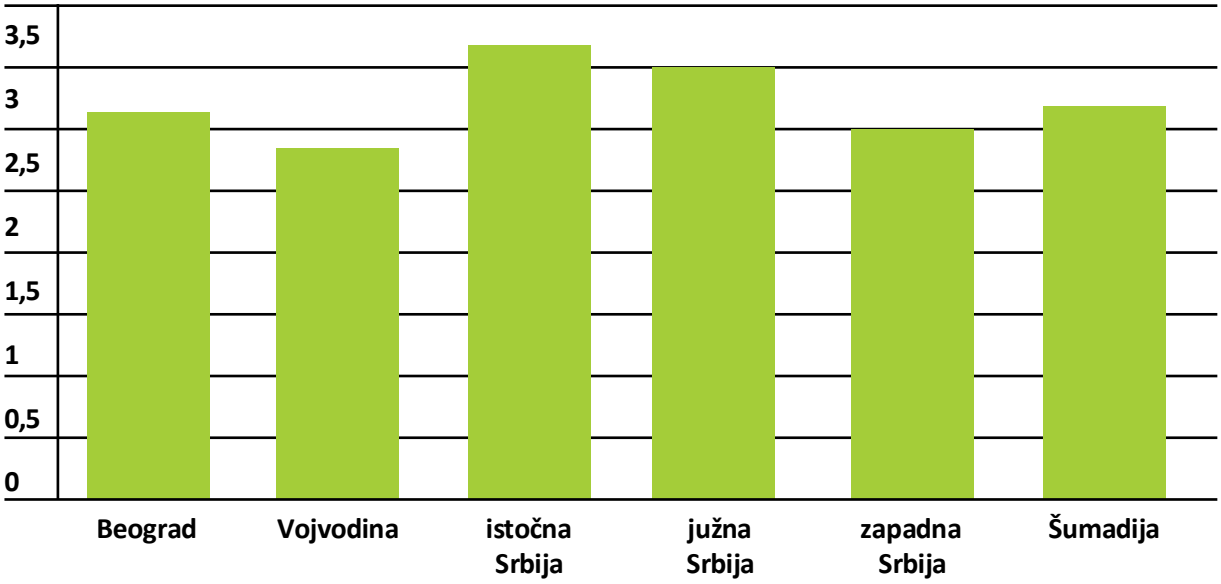

U većinski ženskim srednjim školama učenici najčešće su navodili da se ne slažu (24,9%), dok su se najčešće slagali u većinski muškim srednjim školama (71,2%).

Slaganje s izjavom je iskazalo sedmoro od desetoro roditelja, tj. 69.4% (uglavnom i potpuno po 34,7%). Oko petina ispitanika se uopšte ili uglavnom ne slaže da su religija / ideologije / uverenja (suprotstavljene ideje, ekstremizam, predrasude) uzroci nasilja, njih 19,8% (uopšte se ne slaže 5% i uglavnom se ne slaže 14,9%). Svaki deseti i dalje ne zna (10,7%). Da se ne slažu sa ovim, najčešće su navodili ispitanici iz Beograda (32%), a značajnije češće roditelji iz južne Srbije (93,8%), u odnosu na ispitanike iz drugih regiona (F-test=3.953, p=0,002) (grafikon broj 22).

Grafikon br. 22 Razlike u percepciji religija / ideologije / uverenja kao uzroka pojave vršnjačkog nasilja u srednjim školama, po regionima, roditelji

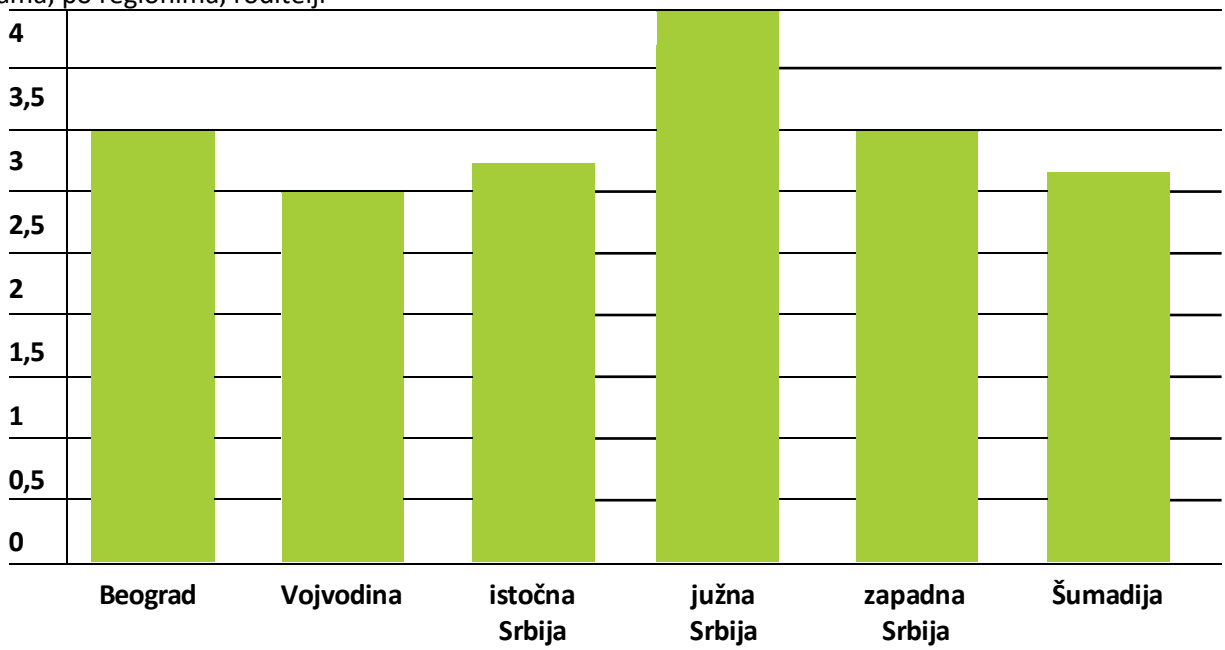

Najčešće neslaganje sa izjavom su pokazali roditelji dece koja idu u mešovite muško-ženske srednje škole (27%).

Da se slažu sa izjavom najčešće navode roditelji dece iz većinski muških srednjih škola (77%).

Da religija / ideologije / uverenja (suprotstavljene ideje, ekstremizam, predrasude) mogu biti uzroci nasilja složilo se skoro 2/3 nastavnika i stručnih saradnika 63.0% (uglavnom 32,2% i potpuno 30,8%). Uglavnom se sa izjavom ne slaže njih 24,2%, dok se uopšte ne slaže 11,4% ispitanika zaposlenih u školi. Troje ispitanika izjašnjava se da ne zna (1,4%). Najčešće su se sa tim složili ispitanici iz južne Srbije (75%),a najčešće nisu ispitanici u Beogradu (31%). U većinski ženskim srednjim školama najčešće su navodili da se ne slažu (37,2%), dok su se najčešće slagali u većinski muškim srednjim školama (67,7%).

Sadržaji određenih zabavnih, aktivnosti (video igrice, filmovi, muzika, knjige, umetnost)

Nešto više od polovine učenika (52,4%) slaže se da sadržaji određenih zabavnih, aktivnosti (video igrice, filmovi, muzika, knjige, umetnost) mogu biti uzrok vršnjačkog nasilja u školama. Sa tim se ne slaže preko trećina učenika (35,4%), dok se 12,3% opredelilo da ne zna. Da se ne slažu sa ovim, najčešće su navodili ispitanici iz Šumadije (32,7%), a značajnije češće se slažu učenici iz istočne Srbije (85,8%) u odnosu na ispitanike iz drugih regiona (F-test=15.349, p=0,000) (grafikon broj 23).

Grafikon br. 23 Razlike u percepciji sadržaja određenih zabavnih, aktivnosti kao uzroka pojave vršnjačkog nasilja u srednjim školama, po regionima, učenici

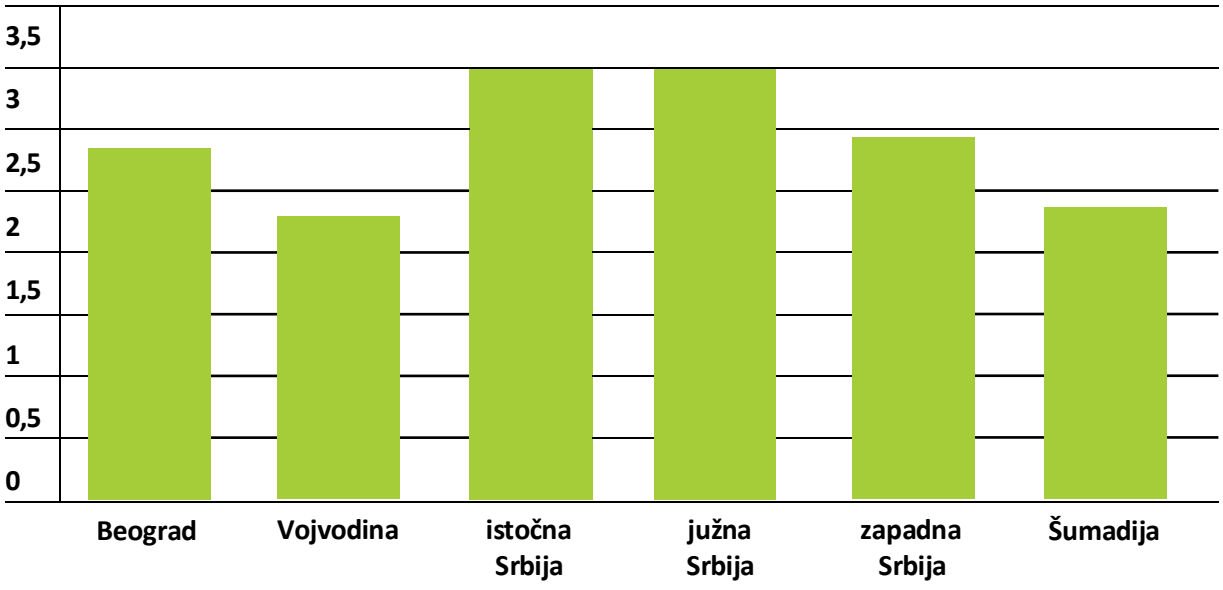

U većinski ženskim srednjim školama učenici najčešće su navodili da se ne slažu (42,1%), dok su se značajnije češće slagali u većinski muškim srednjim školama (60,1%), u odnosu na ispitanike iz drugih tipova škola (F-test=7.596, p=0,001). (grafikon broj 24).

Grafikon br. 24 Razlike u percepciji sadržaja određenih zabavnih, aktivnosti kao uzroka pojave vršnjačkog nasilja u srednjim školama, po tipu škole, učenici

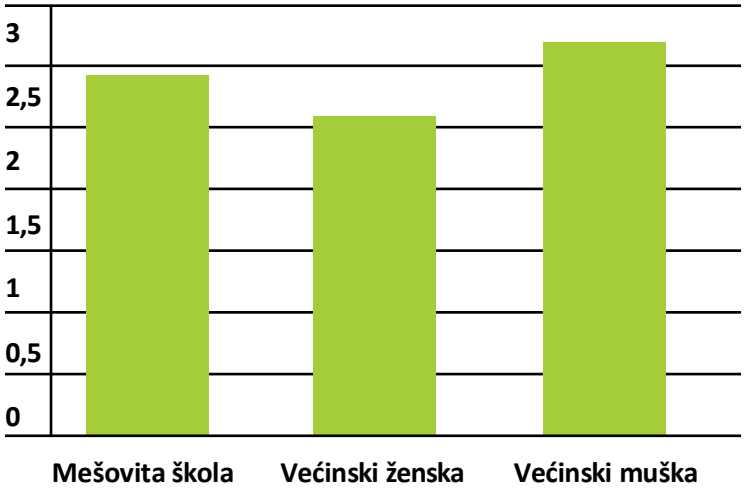

Da sadržaji određenih zabavnih, aktivnosti (video igrice, filmovi, muzika, knjige, umetnost) mogu biti uzrok vršnjačkog nasilja u školama potpuno slaže se skoro 3/4 roditelja, odnosno 72,2%, (40,1% potpuno i uglavnom 32,1%). Sa tim se ne slaže njih 16,4%, dok se 11,5% opredelilo da ne zna. Da se ne slažu sa ovim najčešće su navodili ispitanici iz Šumadije (33,3%), a statistički značajnije češće se slažu roditelji iz južne Srbije (90,6%) u odnosu na ispitanike iz drugih regiona (F-test=2.915, p=0,014) (grafikon broj 25).

Grafikon br. 25 Razlike u percepciji sadržaja određenih zabavnih, aktivnosti kao uzroka pojave vršnjačkog nasilja u srednjim školama, po regionima, roditelji

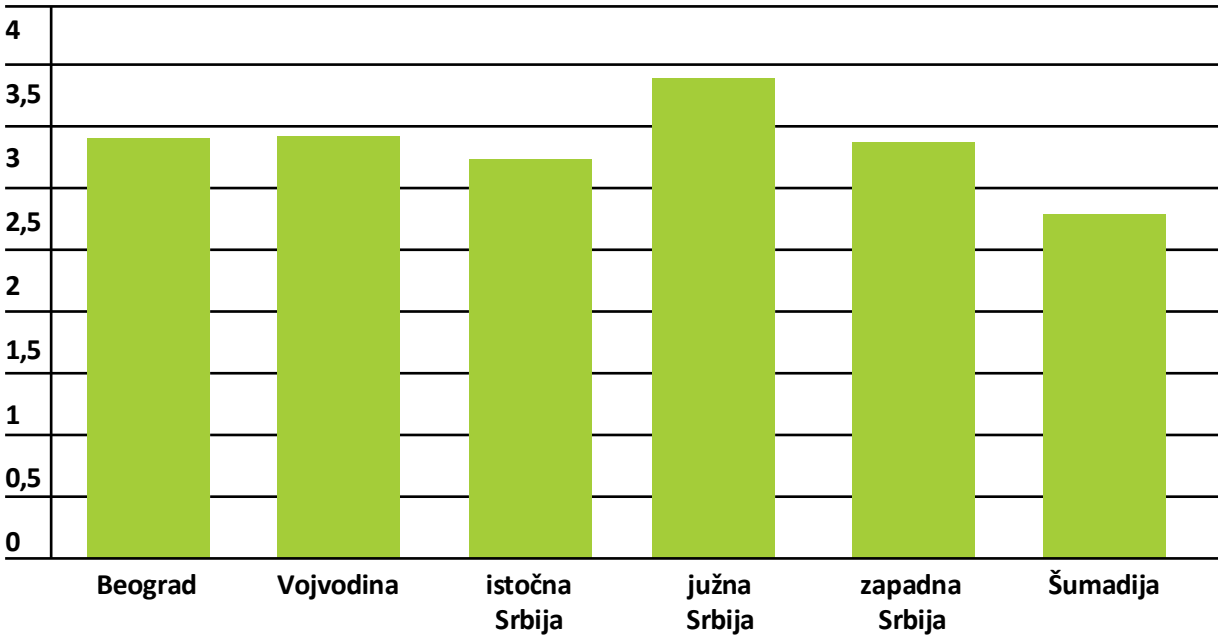

Najčešće slaganje sa ovom tvrdnjom pokazali su roditelji dece koja idu u mešovite muško-ženske i većinski ženske srednje škole - po 75%. Da se ne slažu najčešće navode roditelji dece iz većinski muških srednjih škola (19%).

Tri četvrtine nastavnika i stručnih saradnika se potpuno (43,1%) ili uglavnom (33,2%) slaže da sadržaji određenih zabavnih, aktivnosti (video igrice, filmovi, muzika, knjige, umetnost) mogu biti uzrok vršnjačkog nasilja u školama. Sa tim se ne slaže oko petina njih (21,3%), dok 2,4% ne zna. Najčešće su se sa tim složili ispitanici iz južne Srbije (83,3%),a najčešće nisu ispitanici u Beogradu (17,2%). U većinski ženskim srednjim školama najčešće su navodili da se ne slažu (26,6%), dok su se najčešće slagali u većinski muškim srednjim školama (79,4%).

Materijalni status učenika i njegove porodice (siromaštvo, troškovi života itd.)

Sedmoro od desetoro učenika slaže se sa pretpostavkom da materijalni status učenika i njegove porodice (siromaštvo, troškovi života itd.) može biti uzrok vršnjačkog nasilja u srednjim školama (69,5%). Manje od četvrtine učenika to ne vidi kao uzrok (22,7%). 7,9% učenika ne zna. Da se ne slažu sa ovim, najčešće su navodili ispitanici iz Šumadije (34,7%),a najčešće se slažu učenici iz istočne Srbije (80,2%). Učenici iz istočne Srbije značajnije češće navode da se potpuno slažu da materijalni status učenika i njegove porodice može biti uzrok vršnjačkog nasilja u srednjim školama (63,7%) u odnosu na ispitanike iz drugih regiona (F-test=4.960, p=0,000) (grafikon broj 26).

Grafikon br. 26 Razlike u percepciji materijalnog statusa učenika i njegove porodice kao uzroka pojave vršnjačkog nasilja u srednjim školama, po regionima, učenici

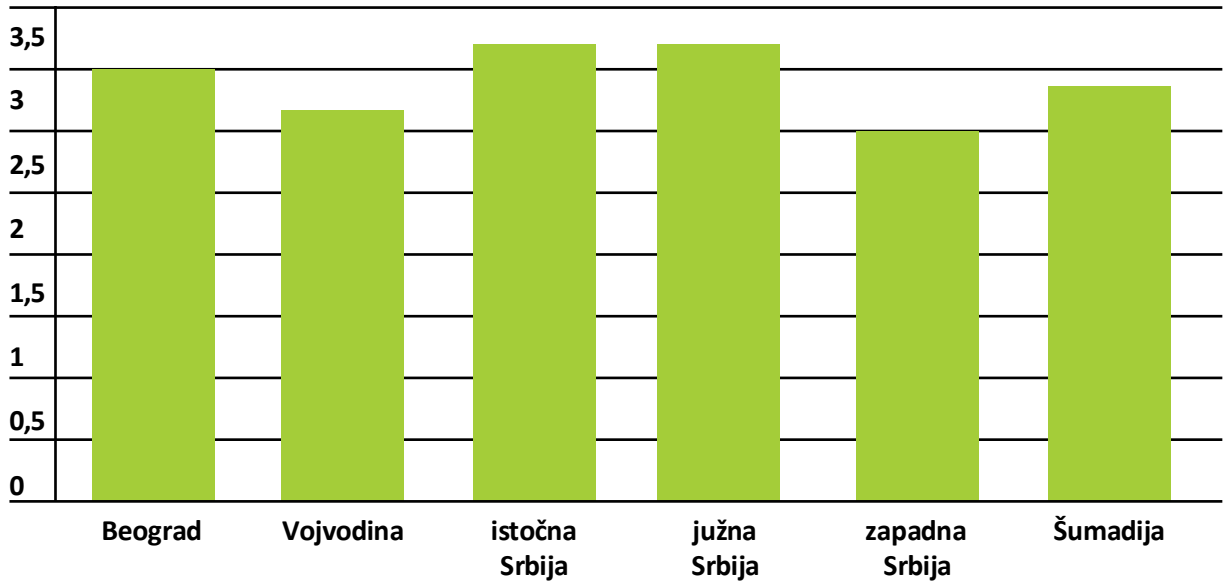

U mešovitim muško-ženskim srednjim školama učenici najčešće su navodili da se ne slažu (25,5%), dok su se najčešće slagali u većinski muškim srednjim školama (73,7%).

Gotovo 3/4 roditelja vidi materijalni status učenika i porodice (siromaštvo, troškovi života itd.) kao uzrok pojave vršnjačkog nasilja u školama - uglavnom slaže se 35,9% i potpuno 38,9% ispitanika roditelja. To kao uzrok ne vidi 16,4% roditelja (uopšte se ne slaže 5% i uglavnom 11,5%). Da ne zna odgovorilo je njih 8,8%. Da se ne slažu sa ovim najčešće su navodili ispitanici iz Šumadije (28,3%), a značajnije češće se slažu roditelji iz južne Srbije (96,9%) u odnosu na ispitanike iz drugih regiona (F-test=5.101, p=0,000) (grafikon broj 27).

Grafikon br. 27 Razlike u percepciji materijalnog statusa učenika i njegove porodice kao uzroka pojave vršnjačkog nasilja u srednjim školama, po regionima, roditelji

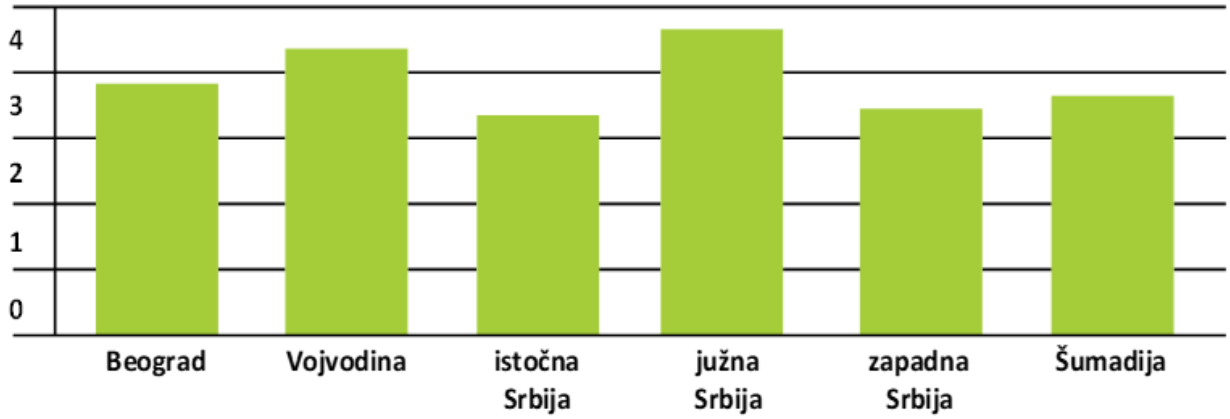

Najčešće neslaganje sa izjavom su pokazali roditelji dece koja idu u većinski ženske srednje škole (20%). Najčešće navode da se slažu sa izjavom roditelji dece iz većinski muških srednjih škola (76%).

I oko 3/4 nastavnika i stručnih saradnika slaže se da materijalni status učenika i njegove porodice (siromaštvo, troškovi života itd.) može biti uzrok vršnjačkog nasilja u srednjim školama - uglavnom 35,5% i potpuno 33,6%. , dok skoro manje od 1/3 ispitanika ne vidi to kao uzrok, uopšte se ne slaže njih 5,2% i uglavnom se ne slaže 23,2%. I 2,4% ne zna. Najčešće su se sa tim složili ispitanici iz istočne Srbije (80,9%), a najčešće nisu ispitanici u Beogradu (27,5%). U većinski muškim srednjim školama najčešće su navodili da se ne slažu (35,3%), dok su se najčešće slagali u mešovitim muško-ženskim srednjim školama (71,3%).

Oružje (dostupnost oružja, dostupnost informacija o oružju na internetu)

Da je oružje, tj. njegova dostupnost, odnodno dostupnost informacija o oružju na internetu i td. mogu da budu neki od uzroka koji doprinose pojavi vršnjačkog nasilja u srednjim školama slaže se preko 2/5 učenika (44,7%). Oko trećina učenika se ne slaže sa tim (36,6%). Skoro četvrtina ne zna - njih 18,7%. Da se ne slažu sa ovim najčešće su navodili ispitanici iz zapadne Srbije (48%), a značajnije češće se slažu učenici iz istočne Srbije (59,4%) u odnosu na ispitanike iz drugih regiona (F-test=9.677, p=0,000) (grafikon broj 28).

Grafikon br. 28 Razlike u percepciji dostupnosti oružja kao uzroka pojave vršnjačkog nasilja u srednjim školama, po regionima, učenici

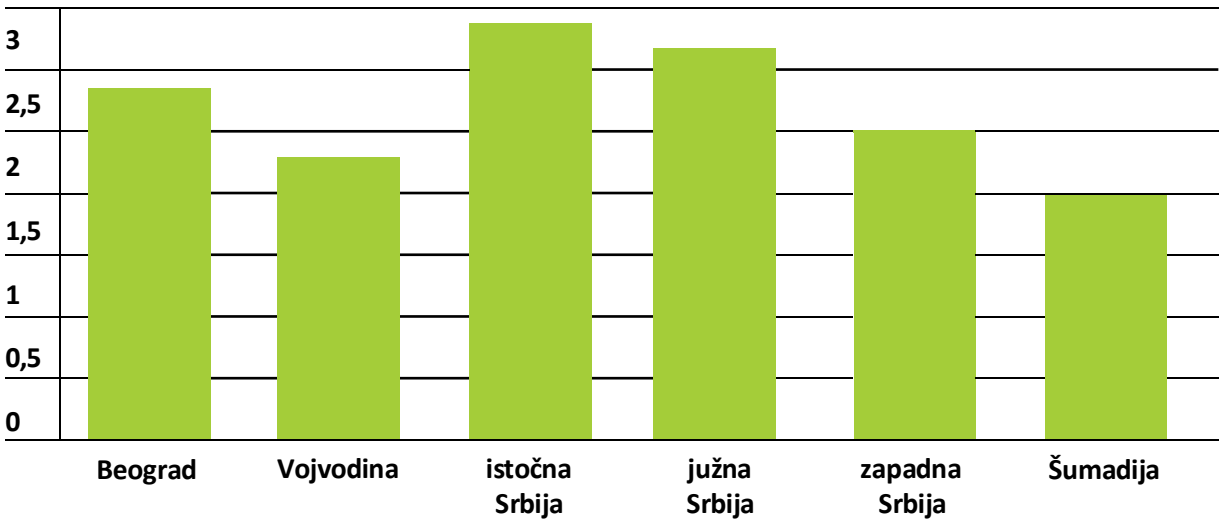

U većinski muškim srednjim školama učenici ispitanici su, u odnosu na ostale tipove srednjih škola, značajnije češće navodili se slažu (50,5%) (F-test=4.432, p=0,012) (grafikon broj 29).

Grafikon br. 29 Razlike u percepciji dostupnosti oružja kao uzroka pojave vršnjačkog nasilja u srednjim školama, po tipu škole, učenici

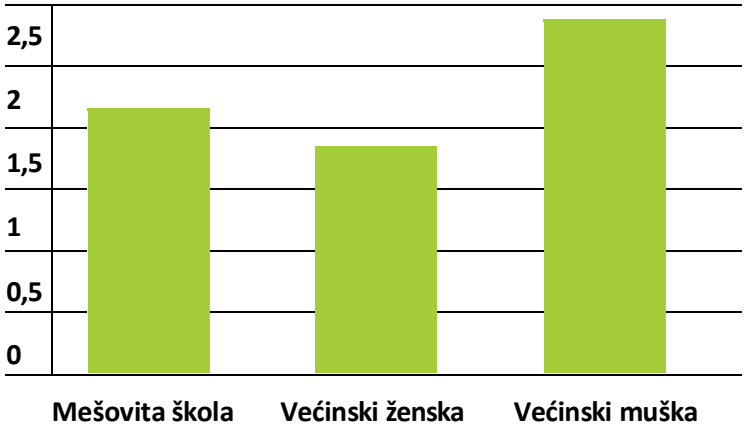

Skoro 3/4 roditelja slaže se da dostupnost oružja, dostupnost informacija o oružju na internetu itd. mogu da budu neki od uzroka koji doprinose pojavi vršnjačkog nasilja u srednjim školama, njih 72,9% (uglavnom 32,4% i potpuno 40,5%). Sa tim se ne slaže 15,3% (4,6% uopšte i 10,7% potpuno se ne slaže). Ne zna 11,8% roditelja. Sa ovom tezom najčešće su se složili roditelji iz južne Srbije (81,3%), a najčešće nisu ispitanici iz Šumadije (28,3%). Najčešće neslaganje sa izjavom su pokazali roditelji dece koja idu u većinski ženske srednje škole (19%). Da se slažu sa izjavom najčešće navode roditelji dece iz mešovitim muško-ženskih srednjih škola (79%).

Sedam od 10 nastavnika i stručnih saradnika (69,7%) slaže se da su dostupnost oružja, dostupnost informacija o oružju na internetu itd. doprinose pojavi vršnjačkog nasilja u srednjim školama, uglavnom skoro četvrtina (22,3%) i potpuno polovina njih (47,4%). Oko četvrtine njih se ne slaže sa tim, 5,7% uopšte i skoro petina potpuno (19,4%). Ne zna njih 5,2%. Najčešće su se sa tim složili ispitanici iz južne Srbije (77,8%), a najčešće nisu ispitanici u Beogradu (24,1%). Nastavnici i stručni saradnici iz većinski muških srednjih škola značajnije češće navode dostupnost oružja, dostupnost informacija o oružju na internetu itd. kao uzrok vršnjačkog nasilja u srednjim školama (47,2%) u odnosu na ispitanike iz drugih tipova škola (F-test=5,192, p=0,006) (grafikon broj 30).

Grafikon br. 30 Razlike u percepciji dostupnosti oružja kao uzroka pojave vršnjačkog nasilja u srednjim školama, po tipu škole, nastavnici i stručni saradnici

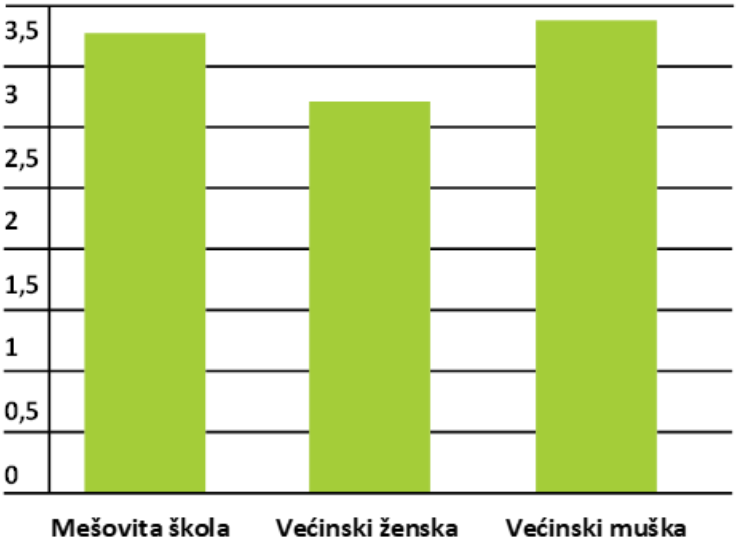

U većinski ženskim srednjim školama najčešće su navodili da se ne slažu (29,8%), dok su se najčešće slagali u većinski muškim srednjim školama (79,4%).

Postupanje nastavnika prema učenicima

Postupanje nastavnika prema učenicima kao uzrok koji doprinosi pojavi vršnjačkog nasilja u srednjim školama vidi više od 2/3 učenika (64,8%), dok se malo manje od četvrtine ne slaže sa izjavom (22,8%). Njih oko 1/8 ne zna (12,4). Da se ne slažu sa ovim, najčešće su navodili ispitanici iz Vojvodine (30,8%), a značajnije češće se slažu učenici iz istočne Srbije (82,4%) u odnosu na ispitanike iz drugih regiona (F-test=9.625, p=0,000) (grafikon broj 31).

Grafikon br. 31 Razlike u percepciji postupanja nastavnika prema učenicima kao uzroka pojave vršnjačkog nasilja u srednjim školama, po regionima, učenici

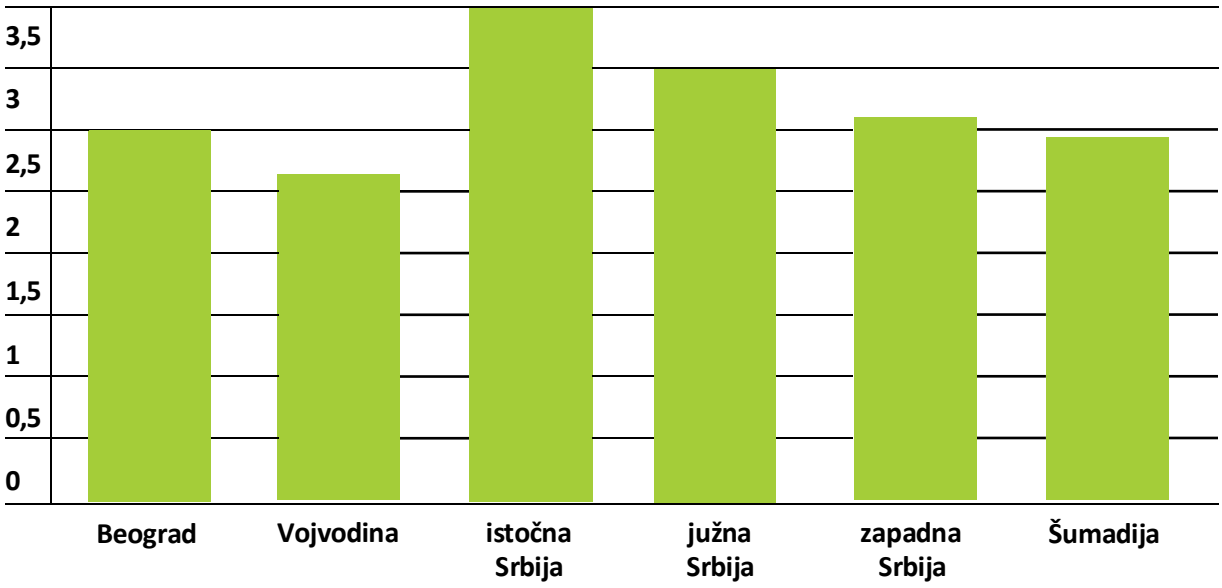

U mešovitim muško-ženskim srednjim školama učenici ispitanici su, u odnosu na ostale tipove srednjih škola, najčešće navodili da se ne slažu (28,1%), a da se značajnije slažu učenici iz većinski muških srednjih škola (73,7%) u odnosu na ispitanike iz drugih tipova škola (F-test=7.912, p=0,000) (grafikon broj 32).

Grafikon br. 32 Razlike u percepciji postupanja nastavnika prema učenicima kao uzroka pojave vršnjačkog nasilja u srednjim školama, po tipu škole, učenici

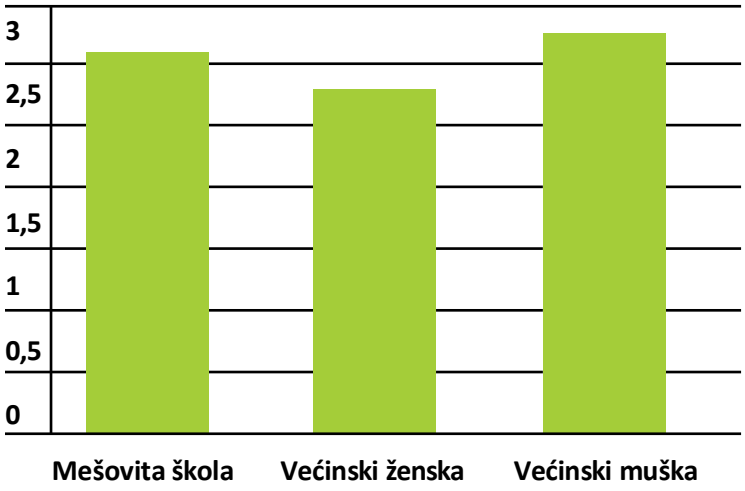

Oko 2/3 roditelja (62,9%) vidi postupanje nastavnika prema učenicima kao uzrok koji doprinosi pojavi vršnjačkog nasilja u srednjim školama, dok se skoro četvrtina ne slaže sa takvom trdnjom (24,4%). Ne zna 12,6%. Da se ne slažu sa ovim najčešće su navodili ispitanici iz Šumadije (36,7%), a statistički značajnije češće se slažu svi roditelji iz južne Srbije (100%) u odnosu na ispitanike iz drugih regiona (F-test=7.221, p=0,000) (grafikon broj 33).

Grafikon br. 33 Razlike u percepciji postupanja nastavnika prema učenicima kao uzroka pojave vršnjačkog nasilja u srednjim školama, po regionima, roditelji

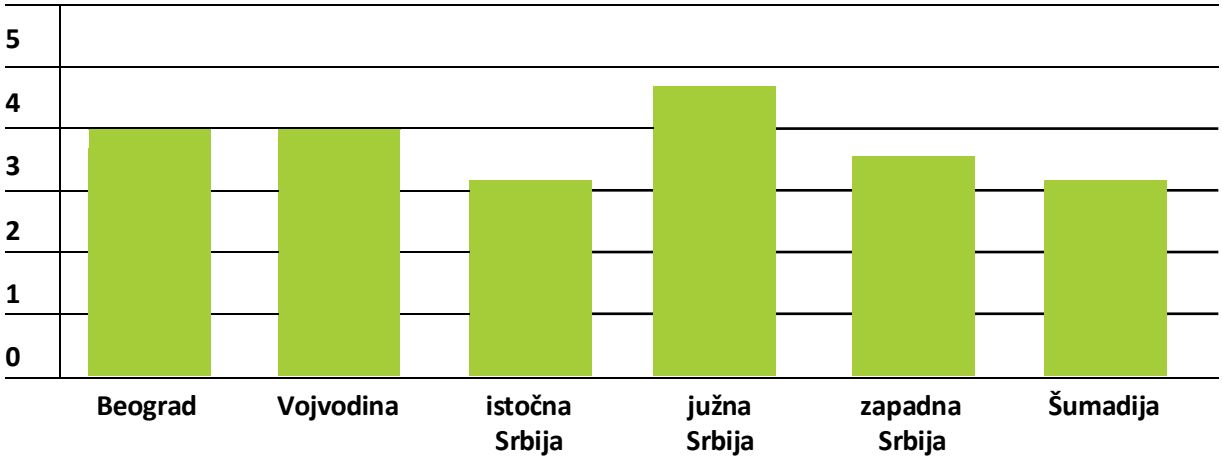

Najčešće su se složili sa izjavom roditelji dece iz mešovitihmuško-ženskih i većinski muških srednjih škola (po 64%). Roditelji dece iz mešovitih muško-ženskih srednjih škola, takođe, najčešće navode da se ne slažu sa (29%).

Više od polovine nastavnika i stručnih saradnika (52,6%) vidi postupanje nastavnika prema učenicima kao uzrok koji doprinosi pojavi vršnjačkog nasilja u srednjim školama. Manje od polovine se ne slaže sa izjavom (45%). Od toga se 54,8% nastavnika potpuno ili uglavnom slaže, dok se 43,5% njih ne slaže. Stručni saradnici i direktori/pomoćnici direktora najčešće uglavnom ne slažu sa izjavom (44,8% i 60%). Ne zna njih petoro (2,4%) (tabela broj 6).

Tabela br. 6 Distribucija odgovora nastavnika i stručnih saradnika o postupanju prema učenicima od strane nastavnika kao uzroku pojave vršnjačkog nasilja u srednjim školama, prema šifri radnog mesta

	Šifra radnog mesta			
	Nastavnici	Stručni saradnici	Direktor / pomoćnik	Ukupno
Uopšte se ne slažem	31	2	0	33
	17.5%	6.9%	0.0%	15.6%
Uglavnom se ne slažem	46	13	3	62
	26.0%	44.8%	60.0%	29.4%
Uglavnom se slažem	45	8	2	55
	25.4%	27.6%	40.0%	26.1%
Potpuno se slažem	52	4	0	56
	29.4%	13.8%	0.0%	26.5%
Ne znam	3	2	0	5
	1.7%	6.9%	0.0%	2.4%
Ukupno	177	29	5	211
	83.9%	13.7%	2.4%	100.0%

Sa tvrdnjom da postupanje nastavnika prema učenicima utiče na pojavu vršnjačkog nasilja u srednjim školama najčešće se ne slažu u Beogradu (41,4%), zatim u zapadnoj Srbiji (25,8%), istočnoj Srbiji (23,8%), pa u Šumadiji (20,0%) Vojvodini (12,2%) i istočnoj Srbiji (11,1%). Značajnije češće su se slagali u južnoj Srbij (69,4%) u odnosu na ispitanike iz drugih regiona (F-test=2,456, p=0,035) (grafikon broj 35). Slaganje je pokazalo 66,7% u istočnoj Srbiji, u 58,6% Beogradu, 51% u Vojvodini, 45% u Šumadiji i u zapadnoj Srbiji 34,3% ispitanika.

Grafikon br. 35 Razlike u percepciji postupanja nastavnika prema učenicima kao uzroka pojave vršnjačkog nasilja u srednjim školama, po regionima, nastavnici i stručni saradnici

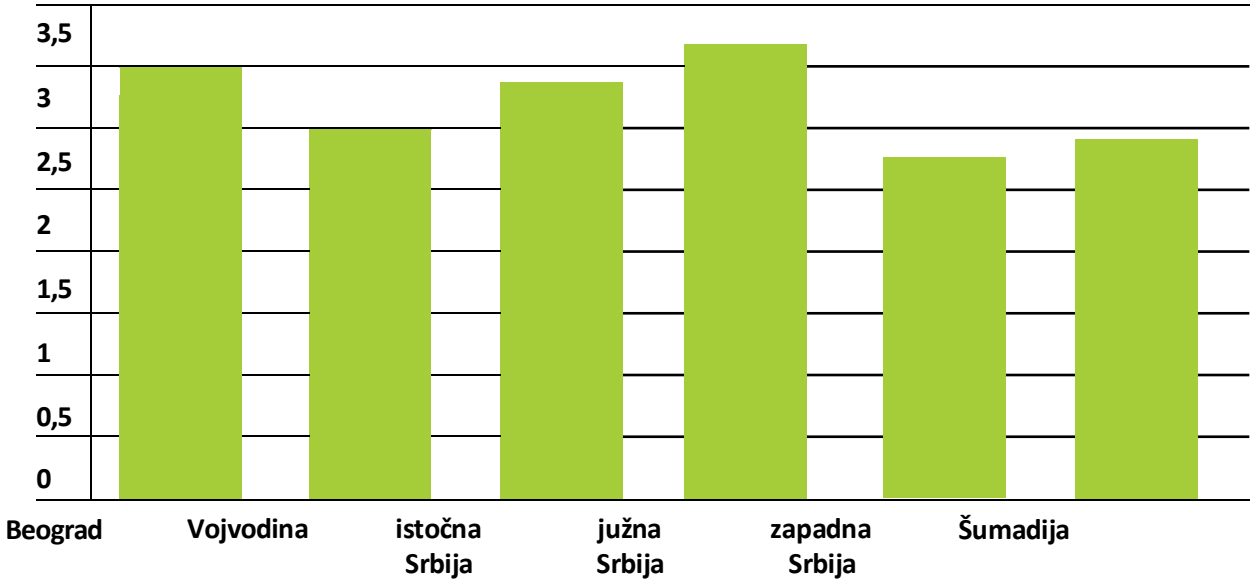

U većinski ženskim srednjim školama najčešće su navodili da se ne slažu (50%), dok su se najčešće slagali u mešovitim muško-ženskim srednjim školama (56,3%).

Postupanje prema učenicima od strane stručnih saradnika ili drugih zaposlenih u školi

Postupanje prema učenicima od strane stručnih saradnika ili drugih zaposlenih u školi, kao uzrok koji doprinosi pojavi vršnjačkog nasilja u srednjim školama vidi skoro 2/3 učenika (59,6%), dok se više od četvrtine ne slaže sa ovom izjavom (26,2%). Njih oko 1/7 ne zna (14,4%). Da se ne slažu sa ovim najčešće su navodili ispitanici iz Vojvodine (36,9%), a značajnije češće se slažu učenici iz istočne Srbije (78%) u odnosu na ispitanike iz drugih regiona (F-test=13.423, p=0,000) (grafikon broj 36).

Grafikon br. 36 Razlike u percepciji postupanja stručnih saradnika ili drugih zaposlenih u školi prema učenicima kao uzroka pojave vršnjačkog nasilja u srednjim školama, po regionima, učenici

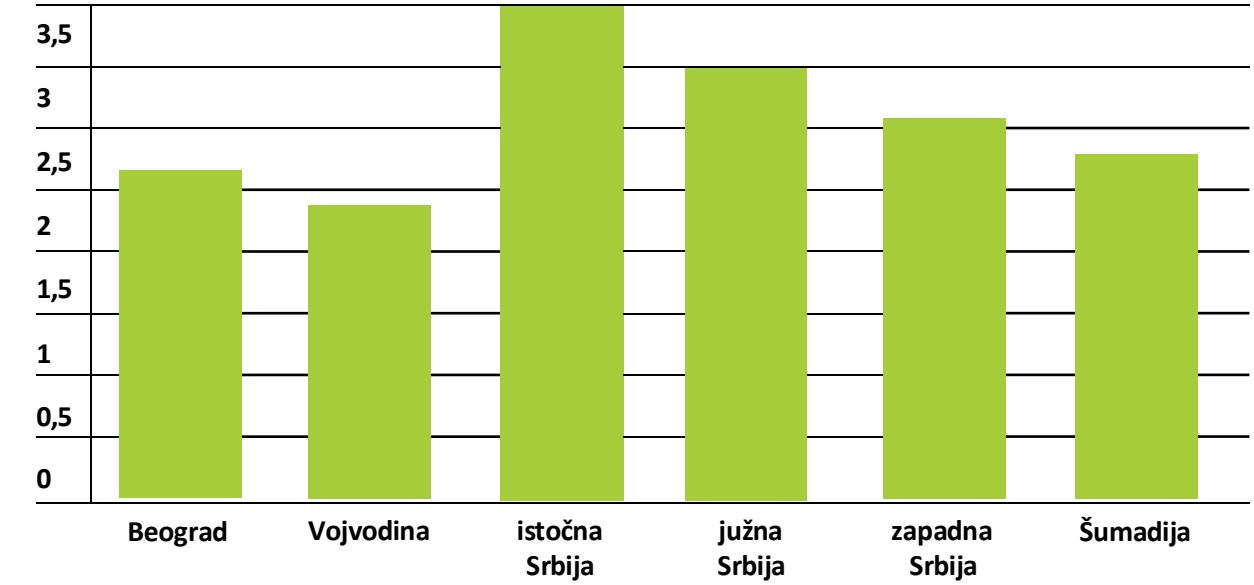

U mešovitim muško-ženskim srednjim školama učenici ispitanici su, u odnosu na ostale tipove srednjih škola, najčešće navodili da se ne slažu (31,6%), a da se značajnije češće slažu učenici iz većinski muških srednjih škola (68,7%) u odnosu na ispitanike iz drugih tipova škola (F-test=11.708, p=0,000) (grafikon broj 37).

Grafikon br. 37 Razlike u percepciji postupanja stručnih saradnika ili drugih zaposlenih u školi prema učenicima kao uzroka pojave vršnjačkog nasilja u srednjim školama, po tipu škole, učenici

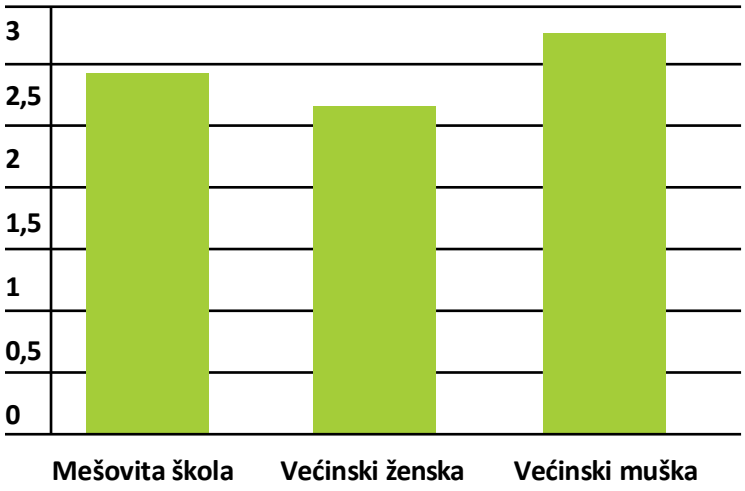

Postupanje prema učenicima od strane stručnih saradnika ili drugih zaposlenih u školi kao uzrok koji doprinosi pojavi vršnjačkog nasilja u srednjim školama vidi preko skoro 2/3 roditelja (61,9%), dok se četvrtina ne slaže sa izjavom (25,2%). Ne zna 13%. Da se ne slažu sa ovim, najčešće su navodili ispitanici iz Šumadije (36,7%), a statistički značajnije češće se slažu svi roditelji iz južne Srbije (100%) u odnosu na ispitanike iz drugih regiona (F-test=8.356, p=0,000) (grafikon broj 38).

Grafikon br. 38 Razlike u percepciji postupanja stručnih saradnika ili drugih zaposlenih u školi prema učenicima kao uzroka pojave vršnjačkog nasilja u srednjim školama, po regionima, roditelji

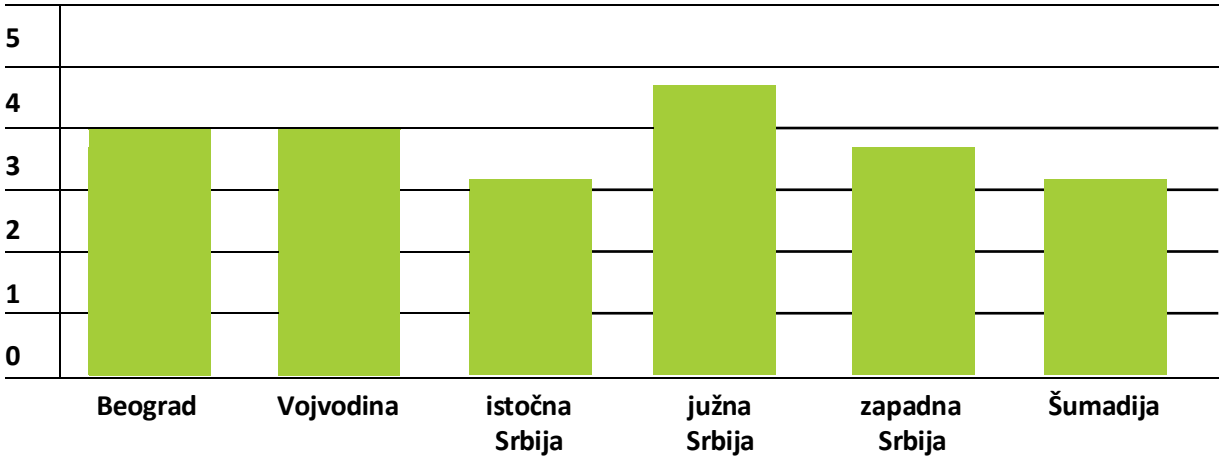

Najčešće su se složili sa izjavom roditelji dece iz većinski muških srednjih škola 65%. Roditelji dece iz mešovitih muško-ženskih srednjih škola najčešće navode da se ne slažu sa (29%).

Postupanje prema učenicima od strane stručnih saradnika ili drugih zaposlenih u školi kao uzrok koji doprinosi pojavi vršnjačkog nasilja u srednjim školama vidi skoro polovina nastavnika i stručnih saradnika (49,8%), dok se 47,4% ne slaže sa izjavom. Njih šestoro ne znaju (2,8%). Od toga se preko polovina nastavnika (52%) potpuno ili uglavnom slaže, dok se 45,7% njih ne slaže. Više od polovina stručnih saradnika se potpuno ili uglavnom ne slažu sa ovom izjavom (55,2%), dok se direktori u 2/5 slučajeva uglavnom slažu, a u skoro 2/3 slučajeva ne slažu (40% i 60%) (tabela broj 6).

Tabela br. 7 Distribucija odgovora nastavnika i stručnih saradnika o postupanju prema učenicima od strane stručnih saradnika ili drugih zaposlenih u školi kao uzroku pojave vršnjačkog nasilja u srednjim školama, prema šifri radnog mesta

	Šifra radnog mesta			
	Nastavnici	Stručni saradnici	Direktor / pomoćnik	Ukupno
Uopšte se ne slažem	35	6	0	41
	19.8%	20.7%	0.0%	19.4%
Uglavnom se ne slažem	46	10	3	59
	26.0%	34.5%	60.0%	28.0%
Uglavnom slaže sem	43	5	2	50
	24.3%	17.2%	40.0%	23.7%
Potpuno slaže sem	49	6	0	55
	27.7%	20.7%	0.0%	26.1%
Ne znam	4	2	0	6
	2.3%	6.9%	0.0%	2.8%
Ukupno	177	29	5	211
	83.9%	13.7%	2.4%	100.0%

Da je postupanje prema učenicima od strane stručnih saradnika ili drugih zaposlenih u školi uzrok koji doprinosi pojavi vršnjačkog nasilja u srednjim školama najčešće se ne slažu u Beogradu (41,4%), pa u Šumadiji (27,5%), u zapadnoj Srbiji (25,8%), zatim u Vojvodini (24,5%), istočnoj Srbiji (19%), i južnoj Srbiji (13,9% ispitanika). Najčešće su se slagali u u istočnoj Srbiji (71,5%) zatim u južnoj Srbiji (66,6%) u Beogradu (58,6%) u Vojvodini (40,8%) u Šumadiji (40%) i u zapadnoj Srbiji 37,2% ispitanika. Nastavnici i stručni saradnici iz južne Srbije značajnije češće navode potpuno slaganje da postupanje prema učenicima od strane stručnih saradnika ili drugih zaposlenih u školi može biti uzrok vršnjačkog nasilja u srednjim školama (44,2%) u odnosu na ispitanike iz drugih regiona (F-test=2,968, p=0,013) (tabela broj 39).

Grafikon br. 39 Razlike u percepciji postupanja prema učenicima od strane nastavnika kao uzroka pojave vršnjačkog nasilja u srednjim školama, po regionima, nastavnici i stručni saradnici

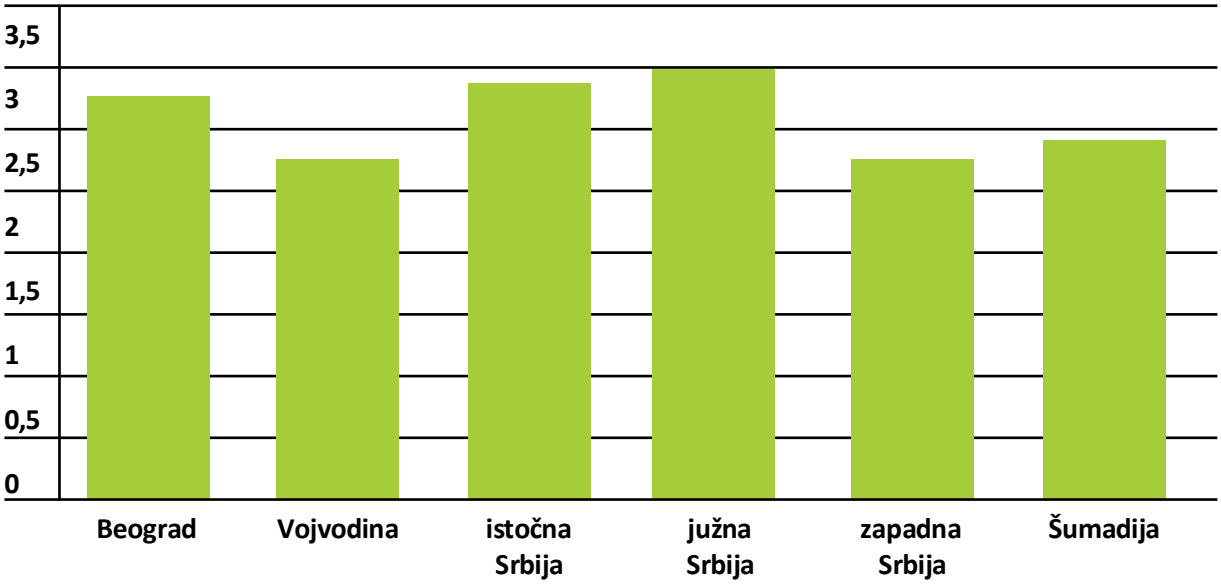

U većinski ženskim srednjim školama najčešće su navodili da se ne slažu sa tim da postupanje prema učenicima od strane stručnih saradnika ili drugih zaposlenih u školi doprinosi pojavi vršnjačkog nasilja u srednjim školama (53,2%), dok su se najčešće slagali u mešovitim muško-ženskim srednjim školama (55%).

Tabele sa distribucijom odgovora učenika, roditelja, nastavnika i stručnih saradnika o uzrocima pojave vršnjačkog nasilja u srednjim školama, prema regionu i tipu škole nalazi se u Prilogu 6.

3.4. Procena učestalosti nasilnog ponašanja među učenicima u srednjim školama

Nasilje u školi obuhvata širok spektar ponašanja uključujući različite oblike fizičkog nasilja (šamaranje, udaranje, šutiranje), bacanje i uništavanje stvari i imovine, vršnjačko nasilje, tuče, pljačke, neželjeni seksualni kontakt, verbalne pretnje i upotrebu oružja.[19] Među ovim oblicima, nasilje od strane školskih vršnjaka izdvaja se kao najzastupljenije. Dostupni podaci pokazuju da je 18% mladih osoba širom sveta uzrasta od 13 do 15 godina prijavilo da su trpeli nasilje od strane vršnjaka jedan ili više dana u poslednjih 30 dana.[20] Dečaci su češće meta fizičkog nasilja i pretnji, dok su devojčice sklonije psihičkom i socijalnom nasilju, kao što su isključivanje i glasine.

Osobe i grupe sa netradicionalnom seksualnom orijentacijom ili rodnim identitetom posebno su podložne ciljanim, aktima nasilja. Nasilje u školi može se manifestovati i kroz fizičko kažnjavanje od strane nastavnika, seksualno uznemiravanje, napade i svedočenje nasilju nad drugima. Ono se može dešavati i izvan školske zgrade, uključujući školsko zemljište, put do škole i od škole i događaje koje organizuje škola. Neadekvatna školska infrastruktura, kao što je odsustvo individualnih toaleta ili prostori sa lošim nadzorom, može dodatno povećati rizik od nasilja za učenike. U uslovima sukoba ili vanrednih situacija, škole mogu biti meta napada, i tako se može ugroziti bezbednost učenika.

Skoro 130 miliona učenika širom sveta u dobi između 13 i 15 godina doživljava vršnjačko nasilje (engl. bullying).[21] Rasprostranjenost učestalog nasilja/zlostavljanja varira u različitim regionima, a psihološko nasilje najčešće se javlja u Evropi. Skoro svaki treći učenik (32%) doživljava višestruko nasilje/zlostavljanje od strane svojih vršnjaka barem jednom u mesecu. Učestalo nasilje/zlostavljanje na mreži pogađa otprilike svako deseto dete širom sveta. Značajan broj učenika (36%) uključuje se u tuče sa drugim učenicima, dok je gotovo svaki treći (32,4%) bio fizički napadnut barem jednom tokom protekle godine. Približno troje od desetoro (17 miliona) mladih, adolescenata u 39 zemalja Evrope i Severne Amerike priznaje da su učestalo bili nasilni/zlostavljali druge u školi. U poslednjih 25 godinau 14 zemalja zabeleženo je 59 pucnjava u školama koje su dovele do najmanje jednog smrtnog slučaja, pri čemu se tri od četiri pucnjave dogodilo u Sjedinjenim Američkim Državama. Samo u 2016. godini u 18 zemalja ili regiona širom sveta, dokumentovano je ili potvrđeno skoro 500 napada ili pretnji napadima na škole. Deca koja pohađaju škole u zemljama koje nisu pogođene sukobima dodatno su izložena opasnostima.

Kada je reč o Republici Srbiji, ukupan broj izvršenih krivičnih dela između vršnjaka uzrasta od 14 do 19 godina u periodu od 2008. do 2018. godine imao je promenljiv trend, uz blagi pad ukupnog broja ovakvihi incidenata.[22] U pogledu polne strukture, među počiniocima i osobama koje trpe nasilje dominiraju osobe muškog pola. Tokom 2019. godine, u ustanovama na svim nivoima obrazovanja od predškolskog do srednjoškolskog, prijavljeno je 370 situacija nasilja trećeg stepena (što uključuje, na primer, fizičke povrede, zastrašivanje, pretnje, psihičko zlostavljanje, seksualno nasilje i dr.). Tokom iste godine, oko 65% učenika i učenica u Republici Srbiji bar jednom je doživelo nasilje, a 22% njih prijavilo je učestalo vršnjačko nasilje. Takođe se navodi da je 70% dečaka i 68% devojčica od šestog do osmog razreda doživelo rodno zasnovano nasilje u školi. Oko 21% dece izjavilo je da vrše nasilje. Podaci pokazuju da su u pitanju mešoviti oblici nasilja. Policija svake godine registruje u proseku oko 5.000 bezbednosnih incidenata u školama i njihovoj okolini u Republici Srbiji.

---

[19] Turanovic, Jillian J. (1985, author. The Causes, and Consequences of School Violence:, a Review. Washington, DC: U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs, National Institute of Justice (2022)

[20] Fond Ujedinjenih nacija za decu. UNICEF-ove globalne baze podataka (2023, zasnovane na Studiji o zdravstvenom ponašanju kod dece školskog uzrasta (the Health Behaviour in School-aged Children Study, HBSC), Globalnim anketama o zdravlju učenika u školama (Global School-based Student Health Surveys, GSHS) i drugim nacionalnim istraživanjima. Dostupno na: https://data.unicef.org/topic/child-protection/violence/peer-violence/ Pristupljeno: 14.6.2023.

[21] Fond Ujedinjenih nacija za decu. Poznato lice: Nasilje u životima dece i adolescenata, UNICEF, Njujork (2017.

[22] Unicef u Srbiji. Situaciona analiza dece i adolescenata u Srbiji. Dostupno na: https://www.unicef.org/serbia/media/13456/file/sitan_2019.pdf

Prema podacima Ministarstva unutrašnjih poslova u 2020. godini zabeležen je manji broj krivičnih dela počinjenih među vršnjacima u odnosu na 2019. godinu, 700:914 do 19 godina starosti (23,4%).[23] U prvih pet meseci 2021. godine zabeleženo je 316 krivičnih dela među vršnjacima, pri čemu su najčešća krivična dela nasilničko ponašanje, lakše telesne povrede, ugrožavanje bezbednosti i teške telesne povrede. Policija je u školskoj 2020/2021. godini intervenisala u 2529 bezbednosnih incidenata u školama i školskom okruženju, od čega je bilo 406 krivičnih dela (90 prekršaja protiv javnog reda i mira) i 2033 ostalih bezbednosnih incidenata. Najveći broj dešavanja u školi u vezi su sa nedoličnim ponašanjem učenika, koja imaju znake disciplinskog prestupa i zahtevaju dalji rad škole kroz sprovođenje vaspitno-disciplinskih postupaka, u skladu sa Zakonom o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja, uz obavezno uključivanje roditelja ili drugih zakonskih zastupnika, kao i organa socijalne i zdravstvene zaštite.

Prema najnovijem istraživanju iz 2023. godine, većina mladih u Srbiji, njih 67%, oseća se bezbedno, posebno u ličnom prostoru, ali kako se udaljavaju od njega, osećaj bezbednosti opada.[24] Vršnjačko nasilje smatra se najučestalijim bezbednosnim rizikom, po mišljenju 23% mladih. Nasilje, prodavci droge i saobraćajne nesreće su tri najveća bezbednosna pitanja u mestu u kojem žive. Oko 48% je čulo za neki oblik nasilja , dok je 12% bilo lično svedok nasilja. Kada bili su svedoci nasilja, 42% mladih nije reagovalo, dok je 37% pokušalo pomoći onome ko trpi nasilje. Što se tiče vrsta nasilja, najčešće je doživljavano psihičko nasilje (15%), a nasilje često trpe žene. Policiju 53% mladih prepoznaje kao instituciju koja najviše štiti njihove interese. Diskriminacija postoji prema opažanju 48% mladih, s najizraženijom diskriminacijom prema osobama s invaliditetom i Romima. Oko 23% misli da su osobe s invaliditetom najviše diskriminisane grupe, dok 22% smatra da su to pripadnici romske nacionalne manjine. Desetina mladih (10%) smatra da su najviše diskriminisane žene i stariji ljudi. Oko 23% mladih koji se osećaju diskriminisano u Srbiji razmatraju iseljenje iz svoje sredine ili je već jesu napustili zbog takvog osećaja.

Kada je reč o onlajn bezbednosti, 47% ispitanika je zabrinuto za svoju onlajn bezbednost, a 80% izbegava sadržaje s govorom mržnje. Odnos prema nasilju u medijima je podeljen, pa 58% tvrdi da je prisutno kao i uvek, ali se često preuveličava, dok 34% veruje da je nasilje sveprisutno, pa su mediji „prisiljeni“ da o tome izveštavaju.

---

[23] *Vlada Republike Srbije. Ministarstvo unutrašnjih poslova o vršnjačkom nasilju. Nacionalna platforma za prevenciju nasilja koje uključuje decu „Čuvam te“. Dostupno na: https://cuvamte.gov.rs/sr/vest/ministarst- vo-unutrasnjih-poslova-o-vrsnjackom-nasilju/3872.php Pristupljeno: 17.11.2023.*

[24] *Centar za slobodne izbore i demokratiju. Bezbednost mladih: smanjenje rizika kroz podizanje svesti - nalazi iz istraživanja i preporuke. (2023).*

Ispitanici su tokom, ankete odgovarali na pitanje koliko često su se, po njihovom mišljenju, učenici iz pripadajuće srednje škole nasilno ponašali na svaki od dalje u tekstu navedenih načina, u poslednjih godinu dana.

Učenici srednjih škola su u školi bili uključeni u fizičku tuču sa drugim učenikom ili grupom učenika

Najčešće su učenici, njih oko 2/5, navodili da su prethodne godine učenici u srednjoj školi ponekad bili uključeni u fizičku tuču sa drugim učenikom ili grupom učenika (38,7%). Da se to dešavalo retko smatrala je četvrtina ispitanika (25,9%), a svaki deseti procenjuje da se to dešavalo često (10%). Oko 1/5 ispitanika izjavila je da se to nije desilo u prethodnih godinu dana (18,3%), dok pedesetoro ne zna o ovome (7%). Da su se tuče dešavale u srednjoj školi u prethodnoj godini navodili su značajnije najčešće ispitanici u južnoj Srbiji, ukupno njih 90,9%, u odnosu na ispitanike iz drugih regiona (F-test=18,418, p=0,000) (grafikon broj 40).

Grafikon br. 40 Razlike u percepciji učestalosti tuče u srednjoj školi, po regionu, učenici

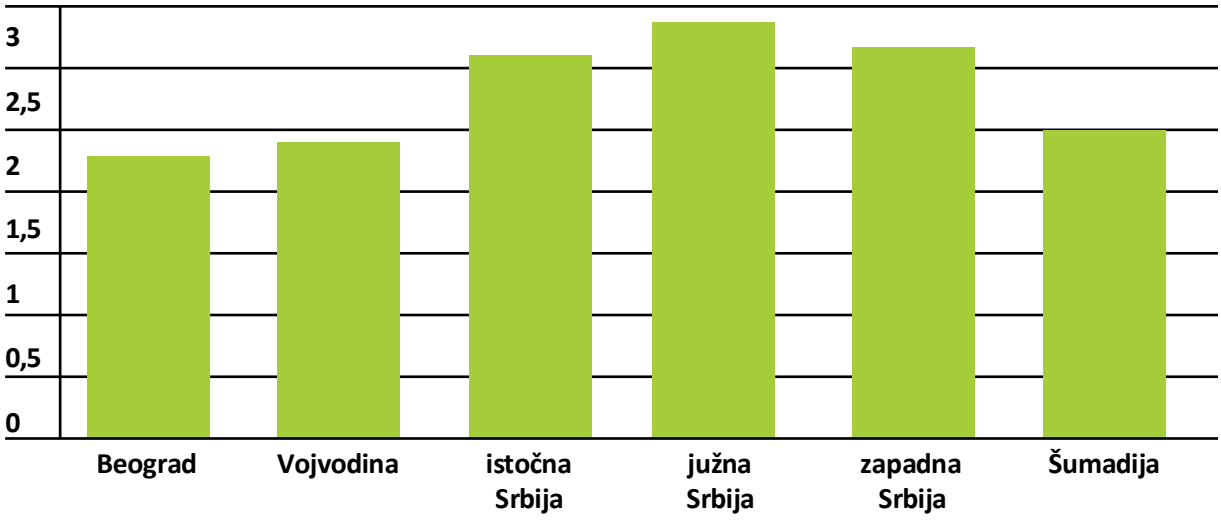

Ispitanici iz većinski muških srednjih škola su značajnije češće navodili da su učenici bili uključeni fizičke tuče u školi (81,7%) u odnosu na ispitanike iz drugih tipova srednjih škola (F-test=6,826, p=0,001) (grafikon broj 41).

Grafikon br. 41 Razlike u percepciji učestalosti fizičke tuče u srednjim školama, po tipu škole, učenici

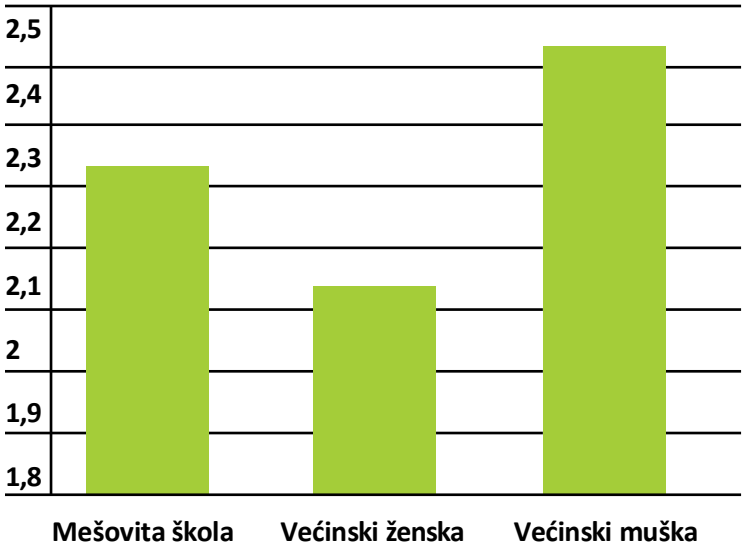

Skoro polovina roditelja smatra da se učenici nisu ili su se retko uključivali u fizičku tuču sa drugim učenikom ili grupom učenika tokom prethodne godine - njih 49,2% (18,3% nisu uopšte i 30,9% retko). Oko trećina misli da su se učenici najčešće ponekad uključivali u fizičku tuču sa drugim učenikom ili grupom učenika (35,5%), a da se to dešava često smatralo je 6,9% roditelja. Dvadeset i dvoje roditelja ne zna ništa o ovome (8,4%). Da su se tuče dešavale u srednjoj školi u prethodnoj godini, navodili su značajnije najčešće roditelji srednjoškolaca u južnoj Srbiji, ukupno njih 96,9%) u odnosu na ispitanike iz drugih regiona (F-test=6,846, p=0,000) (grafikon broj 42).

Grafikon br. 42 Razlike u percepciji učestalosti tuče u srednjoj školi, po regionu, roditelji

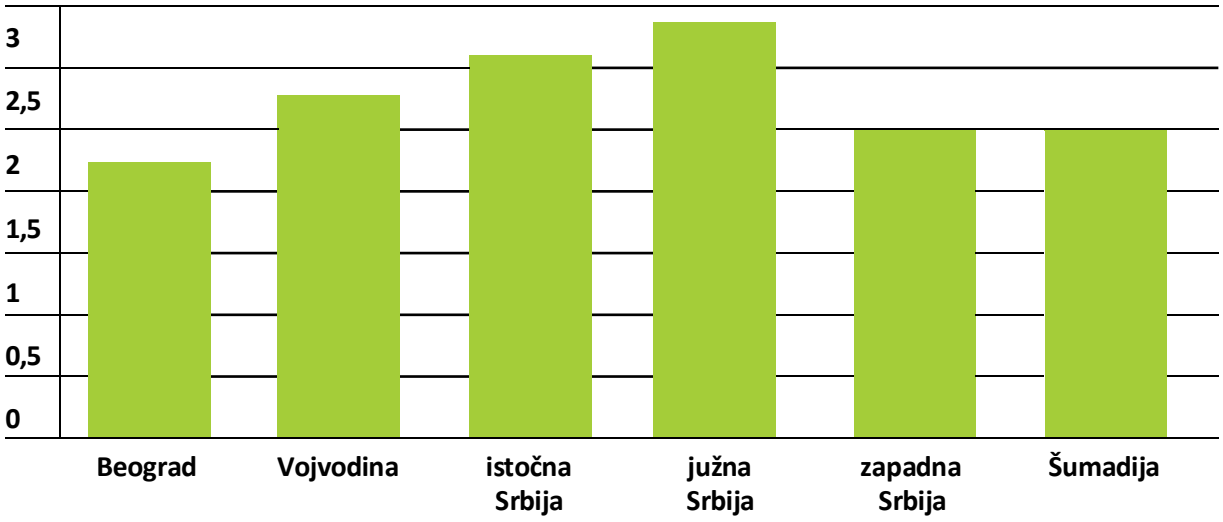

Roditelji dece iz većinski muških srednjih škola su značajnije češće navodili da se su učenici bili uključeni fizičke tuče u školi (74,8%) u odnosu na ispitanike iz drugih tipova srednjih škola (F-test=5,449, p=0,005) (grafikon broj 43).

Grafikon br. 43 Razlike u percepciji učestalosti fizičke tuče u srednjim školama, po tipu škole, roditelji

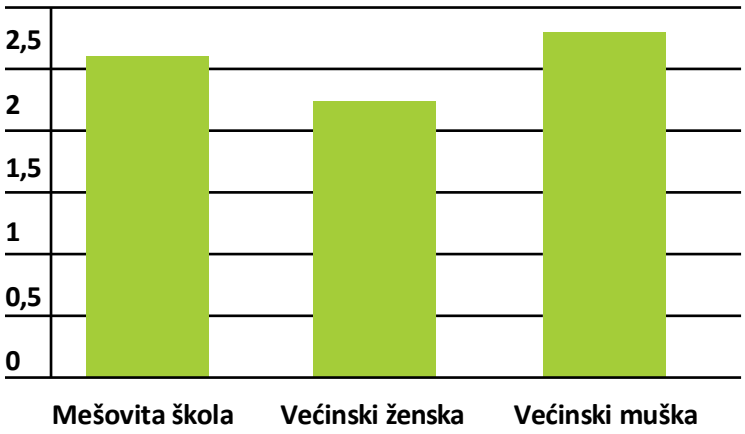

Oko polovina nastavnika i stručnih saradnika smatra da su u istom periodu učenici retko bili uključeni u fizičku tuču sa drugim učenikom ili grupom učenika (55,8%). Da se to dešavalo ponekad smatralo je manje od trećine (29,3%), a često njih šestoro (2,4%). Nešto više nego svaki deseti ispitanik izjavio je da se to nije desilo u prethodnih godinu dana (11,5%), dok dvoje ne zna ništa o ovome (1%). Sa stavom se najčešće nisu složili ispitanici u Vojvodini (83,6%), dok najčešće su slaganje navodili ispitanici iz Šumadije (50%). Nastavnici i stručni saradnici iz većinski ženskih srednjih škola značajnije češće navode da su učenici u njihovoj školi ponekad bili uključeni u fizičku tuču sa drugim učenikom ili grupom učenika (33%) u odnosu na ispitanike iz drugih tipova srednjih škola (F-test=3,076, p=0,048) (grafikon broj 44).

Grafikon br. 44 Razlike u percepciji učestalosti fizičke tuče u srednjim školama, po tipu škole, nastavnici i stručni saradnici

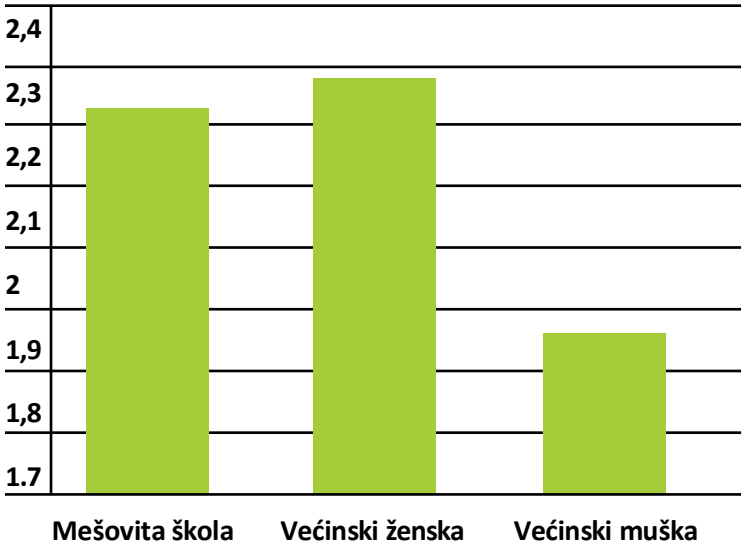

Učenici srednjih škola su u školi udarali nekoga

Oko 2/5 učenika smatra da su prethodne godine učenici ponekad udarali nekoga (38%), dok je oko 3/10 smatralo da se to retko dešava (28,6%). Da se to nije dešavalo smatra 1/6 ispitanika (16,1%), a da se događalo često izjašnjava se svaki deseti (10,6%). Značajnije češće su navodili da se ovo uopšte nije dešavalo ispitanici iz zapadne Srbije, u odnosu na ispitanike iz drugih regiona (F-test=12,711, p=0,000) (grafikon broj 45).

Grafikon br. 45 Razlike u percepciji učestalosti udaranja nekoga u srednjoj školi, po regionu, učenici

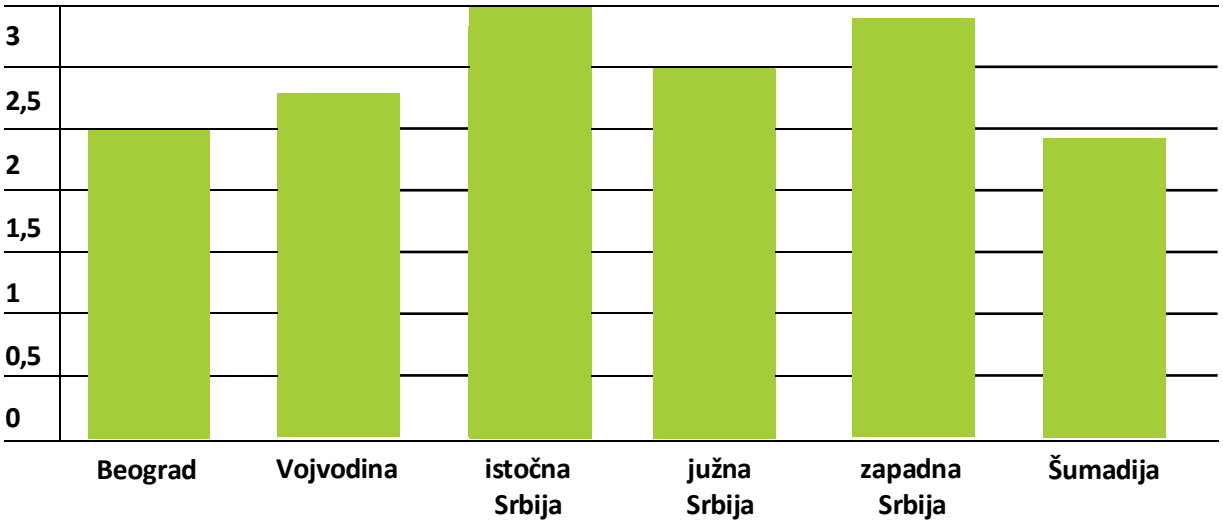

Ispitanici iz većinski muških srednjih škola su značajnije češće navodili da se učenici nekoga udarali u školi (81,4%) u odnosu na ispitanike iz drugih tipova srednjih škola (F-test=3,299, p=0,037) (grafikon broj 46).

Grafikon br. 46 Razlike u percepciji učestalosti udaranja nekoga u srednjim školama, po tipu škole, učenici

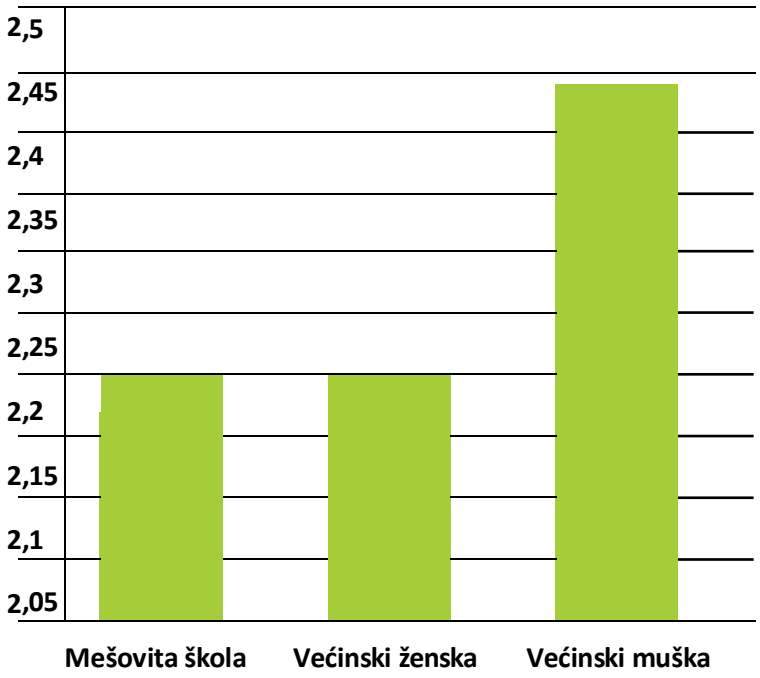

Blizu polovina roditelja (43,9%) smatra da su prethodne godine učenici retko ili nikada udarali nekoga (28,6% i 15,3%). Oko četvrtina njih smatra da se to dešava ponekad (25,2%), dok petina smatra da se to dešava često (20,6%). Svaki deseti roditelj odgovara da ne zna da li se to dešava (10,3%). Značajnije češće su navodili da se ovo dešavalo ispitanici iz južne Srbije u odnosu na ispitanike iz drugih regiona i to u iznosu od čak 100% (F-test=8,303, p=0,000) (grafikon broj 47).

Grafikon br. 47 Razlike u percepciji učestalosti udaranja nekoga u srednjoj školi, po regionu, roditelji

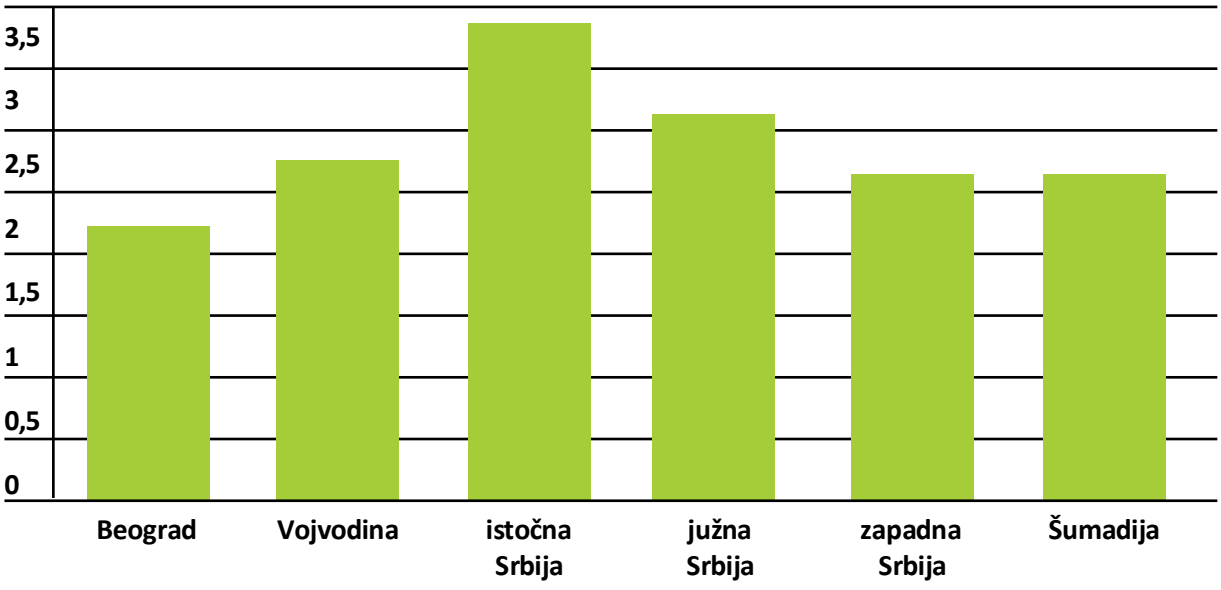

Ispitanici iz većinski muških srednjih škola značajnije češće su navodili da se učenici nekoga udarali u školi (82,3%) u odnosu na ispitanike iz drugih tipova srednjih škola (F-test=6,703, p=0,001) (grafikon broj 48).

Grafikon br. 48 Razlike u percepciji učestalosti udaranja nekoga u srednjim školama, po tipu škole, roditelji

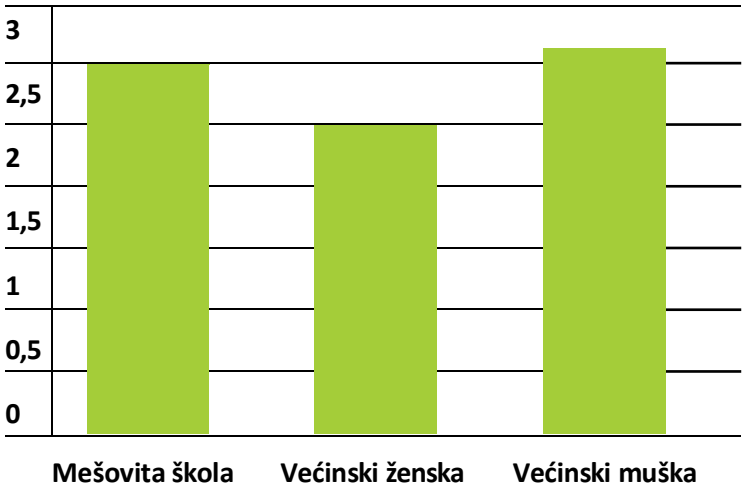

Oko polovina nastavnika i stručnih saradnika je smatralo da su prethodne godine učenici retko udarali nekoga (55,3%), dok je manje od trećine (28,8%) smatralo da se to ponekad dešava. Da se udaranje među učenicima dešava često u njihovoj školi izjavilo je 4,8% ispitanika. Da se to ne događa nikada ili da za takve incidente ne zna izjavio je skoro svaki deseti ispitanik (8,7% i 2,4%). Takvi odgovori dobijeni najčešće su u Šumadiji (92,5%). Nastavnici i stručni saradnici iz istočne Srbije značajnije češće navode da su učenici ponekad udarali nekoga u srednjoj školi (47,6%) u odnosu na ispitanike iz drugih regiona (F-test=3,355, p=0,006) (grafikon broj 49).

Grafikon br. 49 Razlike u percepciji učestalosti udaranja nekoga u srednjoj školi, po regionu, nastavnici i stručni saradnici

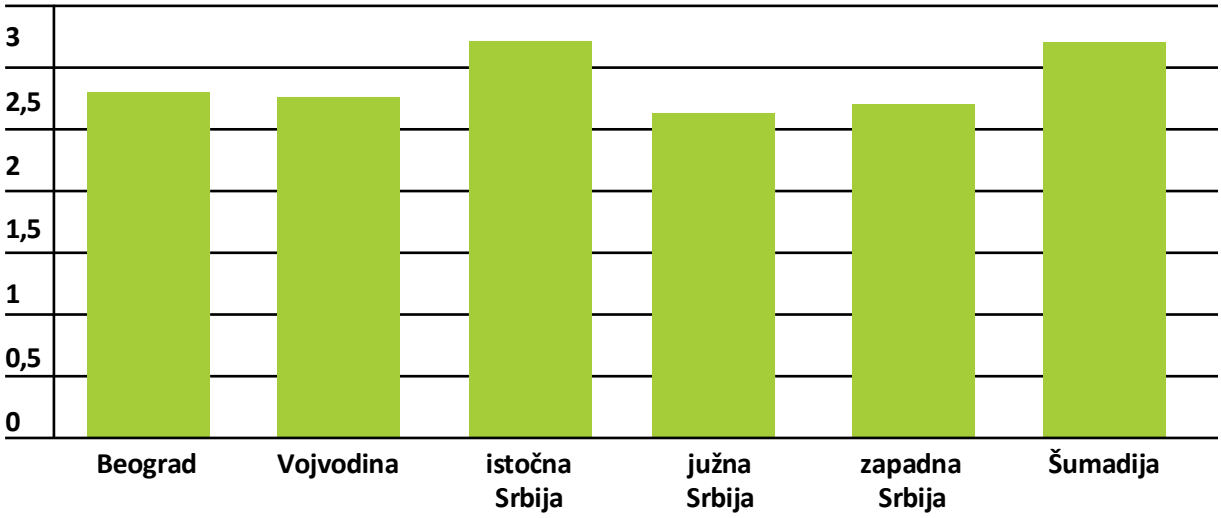

Nastavnici i stručni saradnici iz većinski ženskih srednjih škola značajnije češće navode da su učenici u njihovim školama ponekad udarali nekoga (34%) u odnosu na ispitanike iz drugih tipova srednjih škola (F-test=4,087, p=0,018) (grafikon broj 50).

Grafikon br. 50 Razlike u percepciji učestalosti udaranja nekoga u srednjim školama, po tipu škole, nastavnici i stručni saradnici

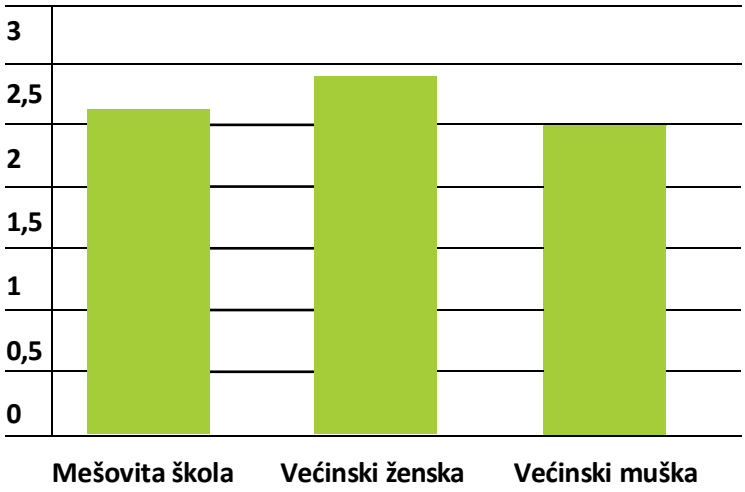

Učenici srednjih škola su u školi šamarali nekoga

Šamaranje među srednjoškolcima se prethodne godine dešavalo retko po tvrdnjama oko trećine učenika (31,4%), dok je manje od 3/10 (28,5%) smatralo da se to ponekad dešava. Četvrtina učenika smatra da se nije dešavalo u prethodnoj školskoj godini (24,1%), dok 8,3% učenika smatra da se dešavalo često. O tome ne zna 7,7%. Najčešće u južnoj Srbiji 97,2%, a značajnije češće navodili su da se šamaranje često dešavalo ispitanici iz zapadne Srbije (24%), u odnosu na ispitanike iz drugih regiona (F-test=16,857, p=0,000) (grafikon broj 51).

Grafikon br. 51 Razlike u percepciji učestalosti šamaranja nekoga u srednjoj školi, po regionu, učenici

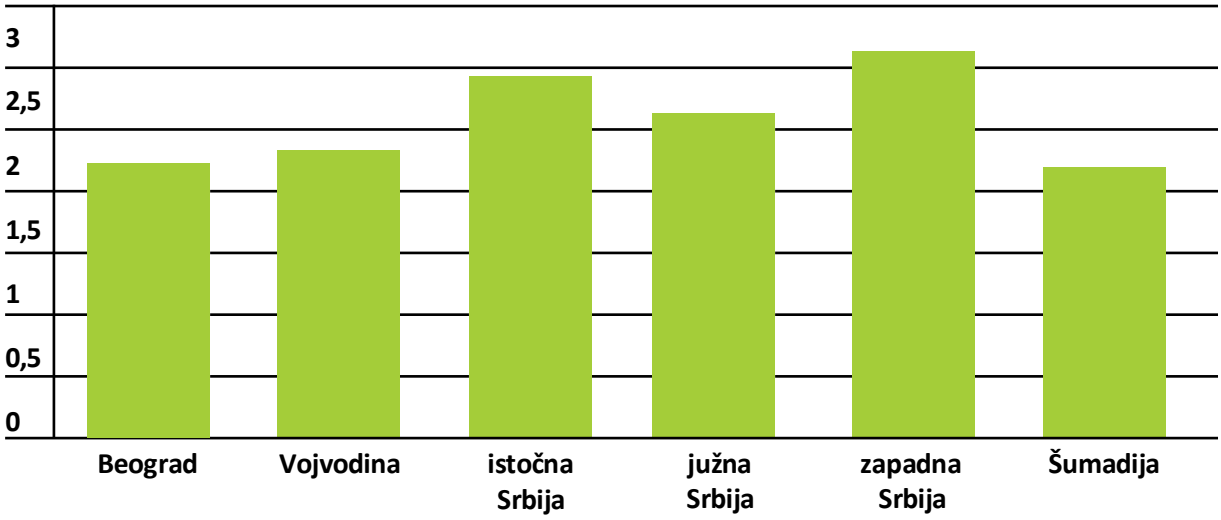

Ispitanici iz većinski muških srednjih škola su značajnije češće navodili da se učenici nekoga šamarali u školi (76,2%) u odnosu na ispitanike iz drugih tipova srednjih škola (F-test=8.738, p=0,000) (grafikon broj 52).

Grafikon br. 52 Razlike u percepciji učestalosti šamaranja nekoga u srednjim školama, po tipu škole, učenici

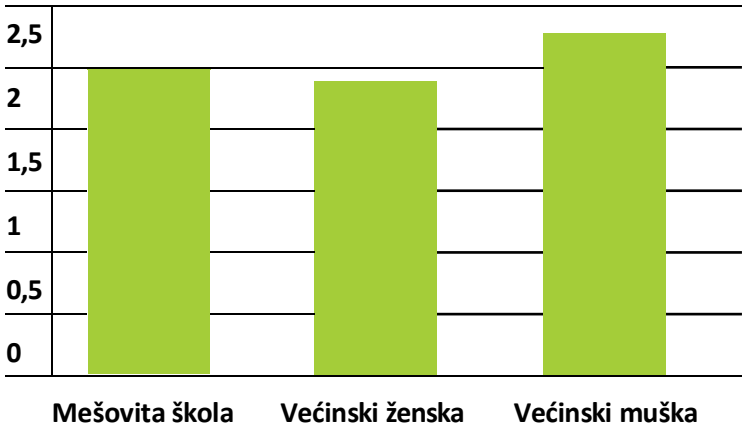

Da se šamaranje među srednjoškolcima dešavalo ponekad tokom prethodne godine izjavljuje malo više od trećine roditelja (30,5%), dok svaki osmi misli da se to dešava često (12,2%). Da se šamaranje nikada ne dešava izjavila je skoro četvrtina roditelja (23,3%), a da se događa retko oko petina njih (21%). Skoro svaki osmi roditelj izjašnjava se da ne zna da li su se učenici u školi šamarali (13%). Da se ovo dešavalo najčešće su navodili roditelji đaka iz južne Srbije (93,8%). Značajnije češće su navodili da se šamaranje dešavalo često ispitanici iz istočne Srbije (36,4%), u odnosu na ispitanike iz drugih regiona (F-test=9,675, p=0,000) (grafikon broj 53).

Grafikon br. 53 Razlike u percepciji učestalosti šamaranja nekoga u srednjoj školi, po regionu, roditelji

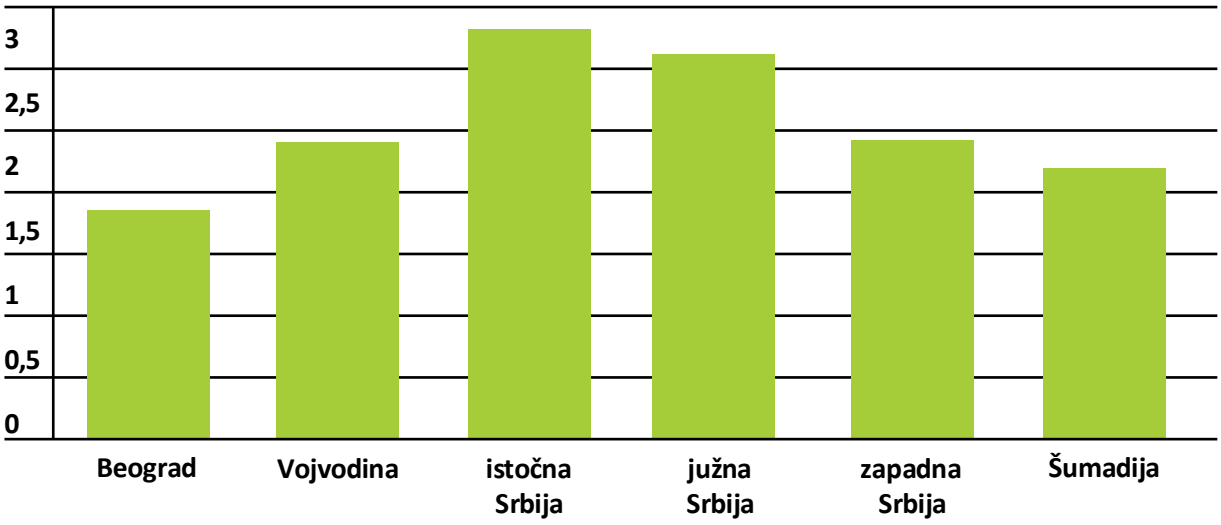

Ispitanici iz većinski muških srednjih škola su značajnije češće navodili da su učenici nekoga šamarali u školi (86,4%) u odnosu na ispitanike iz drugih tipova srednjih škola (F-test=3.376, p=0,036) (grafikon broj 54).

Grafikon br. 54 Razlike u percepciji učestalosti šamaranja nekoga u srednjim školama, po tipu škole, roditelji

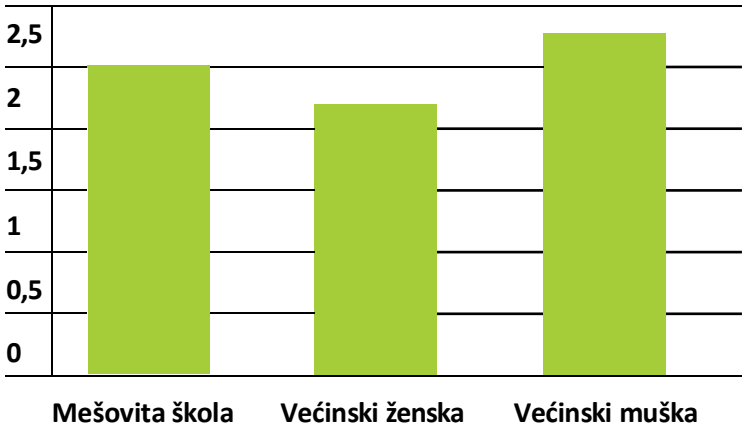

Šamaranje među srednjoškolcima dešavalo se retko prethodne godine po iskustvu malo više od polovine ispitanika nastavnika i stručnih saradnika (51,4%), dok manje od četvrtine (23,1%) smatra da se to ponekad dešava. Da se nikada ne dešava izjavilo je 19,2% ispitanika, da se šamaranje događa često smatra 3,4% ispitanika, a da ne zna izjasnilo se 2,9% ispitanika zaposlenih u srednjim školama. Nastavnici i stručni saradnici iz istočne Srbije značajnije češće navode da su učenici ponekad šamarali nekoga u srednjoj školi (52,4%) u odnosu na ispitanike iz drugih regiona (F-test=3,688, p=0,003) (grafikon broj 55).

Grafikon br. 55 Razlike u percepciji učestalosti šamaranja nekoga u srednjoj školi, po regionu, nastavnici i stručni saradnici

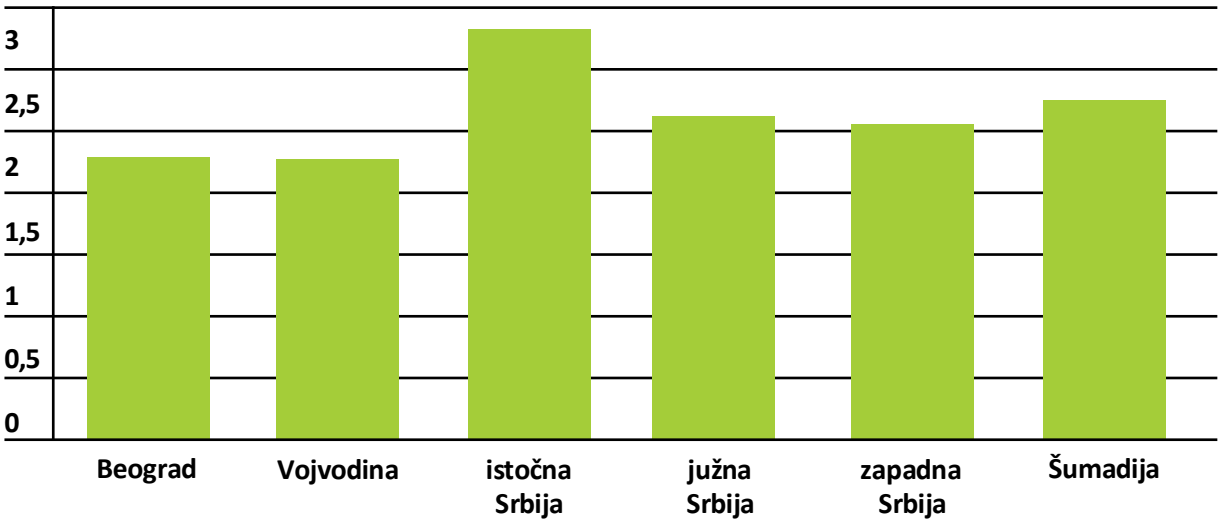

Ispitanici iz većinski ženskih srednjih škola najčešće su navodili da se učenici nekoga šamarali u školi (80,9%), a da se šamaranje nije dešavalo najčešće su navodili ispitanici iz većinski muških srednjih škola (35,3%).

Učenici srednjih škola su u školi gurali nekoga

Učenici najčešće smatraju da se guranje među vršnjacima u srednjoj školi dešavalo ponekad u 2/5 slučajeva (41,3%), četvrtina odgovara sa retko (25,8%), dok je odgovor često u oko skoro 1/7 slučajeva (15,4%). Svaki deseti učenik izjavio da se prethodne školske godine guranje nije dešavalo u njegovoj u srednjoj školi (10%). Odgovor na ovo pitanje ne zna 7,6%, anketiranih učenika. Značajnije češće su navodili da se ovo dešavalo ispitanici iz južne Srbije (95%), u odnosu na ispitanike iz drugih regiona (F-test=5,258, p=0,000) (grafikon broj 56).

Grafikon br. 56 Razlike u percepciji učestalosti guranja nekoga u srednjoj školi, po regionu, učenici

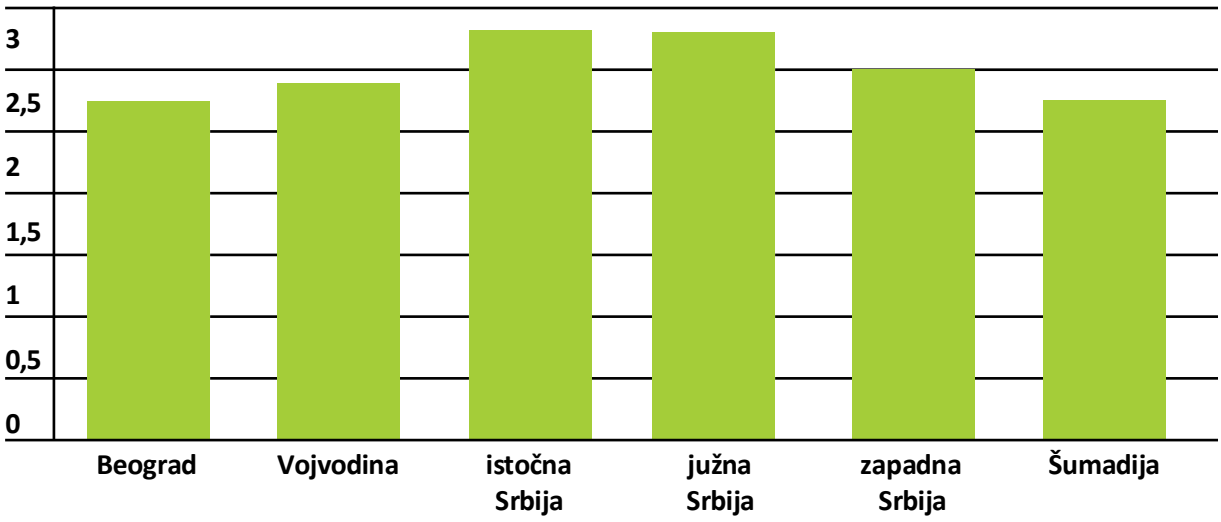

Ispitanici iz većinski muških srednjih škola su češće navodili da su učenici nekoga gurali u školi (83,9%) u odnosu na ispitanike iz drugih tipova srednjih škola.

Oko trećina roditelja smatra da su se srednjoškolci ponekad gurali tokom prethodne školske godine (34%). Njih malo više od po petine misli da se guranje dešavalo često (21,4%), odnosno retko (22,5%). Svaki deseti, anketirani roditelj izjavio je da se učenici nikada ne guraju (10,3%). Da ne zna izjavilo je 11,8% ispitanika. Prema izjašnjavanju roditelja, učenici najčešće su gurali nekoga u južnoj Srbiji (93,8%), a da se nisu gurali najčešće su navodili u Šumadiji (18,3%). Najčešće su roditelji navodili da su učenici gurali nekoga u većinski muškim srednjim školama (83,2%), a da se to nije dešavalo najčešće su navodili roditelji đaka iz većinski ženskih srednjih škola (18,3%).

Po iskustvu koje navode nastavnici i stručni saradnici, guranje među vršnjacima u školi dešavalo se ponekad u 2/5 slučajeva (40,9%), retko po mišljenju malo više od trećine ispitanih (36,1%) i često u skoro 1/3 odgovora, anketiranih nastavnika i stručnih saradnika (17,8%). Da se u njihovoj školi guranje nije događalo u prethodnoj školskoj godini nikada izjavilo je 3,4% ispitanika, a da za takve slučajeve ne zna kaže 1,9% anketiranih u ovom uzorku. Da guranja ima najčešće navode ispitanici u južnoj Srbiji (97,2%). Nastavnici i stručni saradnici iz Šumadije značajnije češće navode da su učenici ponekad gurali nekoga u srednjoj školi (30%) u odnosu na ispitanike iz drugih regiona (F-test=4,380, p=0,001) (grafikon broj 57).

Grafikon br. 57 Razlike u percepciji učestalosti guranja nekoga u srednjoj školi, po regionu, nastavnici i stručni saradnici

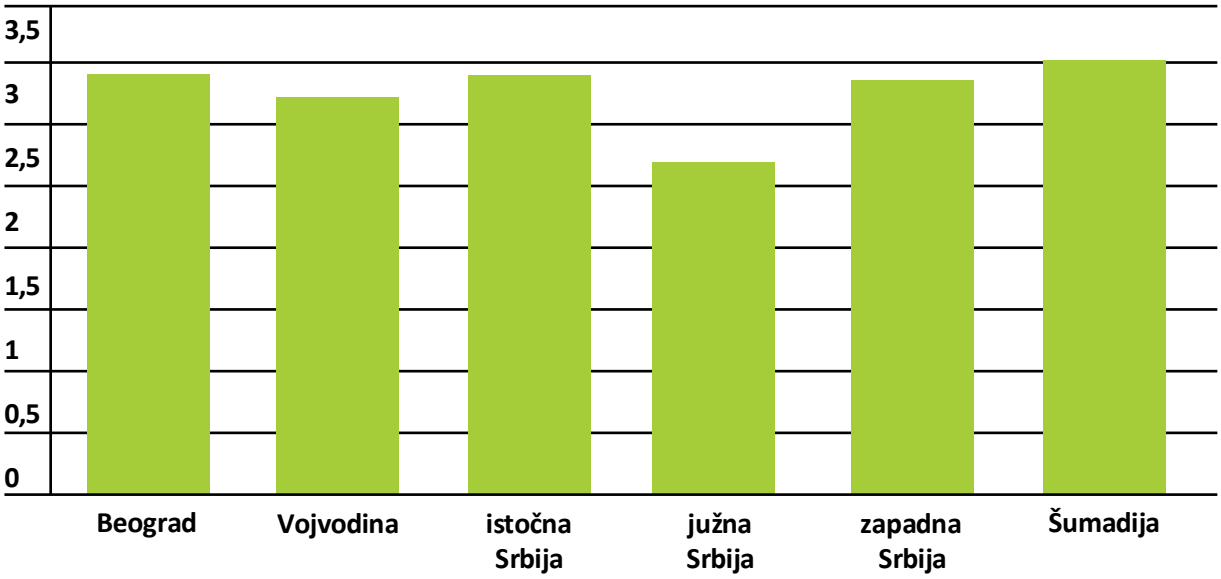

Nastavnici i stručni saradnici iz većinski ženskih srednjih škola značajnije češće navode da su učenici u njihovim školama ponekad gurali nekoga (46,8%) u odnosu na ispitanike iz drugih tipova srednjih škola (F-test=4,396, p=0,014) (grafikon broj 58).

Grafikon br. 58 Razlike u percepciji učestalosti guranja nekoga u srednjim školama, po tipu škole, nastavnici i stručni saradnici

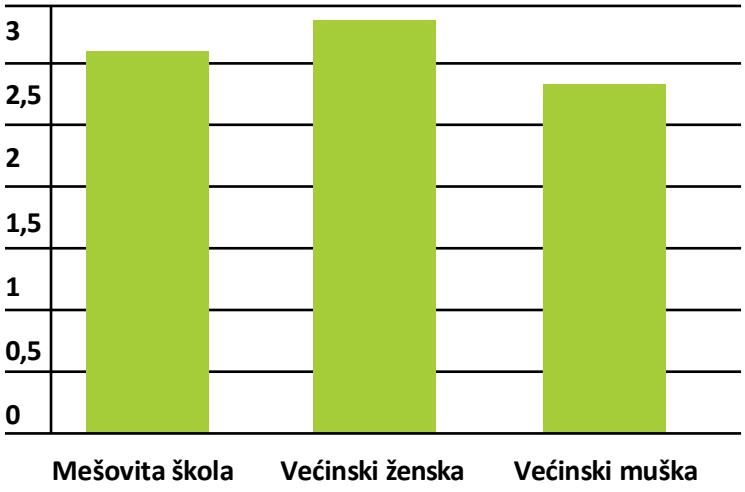

Učenici srednjih škola su u školi pretili nekome pištoljem, nožem i ostalim oružjem

Prema odgovorima koje su davali, anketirani učenici, pretnje nekome pištoljem, nožem i ostalim oružjem, u prethodnih godinu dana se najčešće nije dešavalo, u 3/5 slučajeva (59,2%). Retko se dešavalo u skoro 1/7 škola iz kojih su ispitanici učenici (13,7%). Učenici su u 1/6 slučajeva izjavili da su se pretnje oružjem dešavale ponekad i često (11,4% ponekad i 5,4% često). Da ne zna za pretnje oružjem izjavio je skoro svaki deseti učenik (10,4%). Značajnije češće su navodili da se ovo dešavalo ispitanici iz zapadne Srbije (44,6%) u odnosu na ispitanike iz drugih regiona (F-test=10,573, p=0,000) (grafikon broj 59).

Grafikon br. 59 Razlike u percepciji učestalosti pretnje oružjem u srednjoj školi, po regionu, učenici

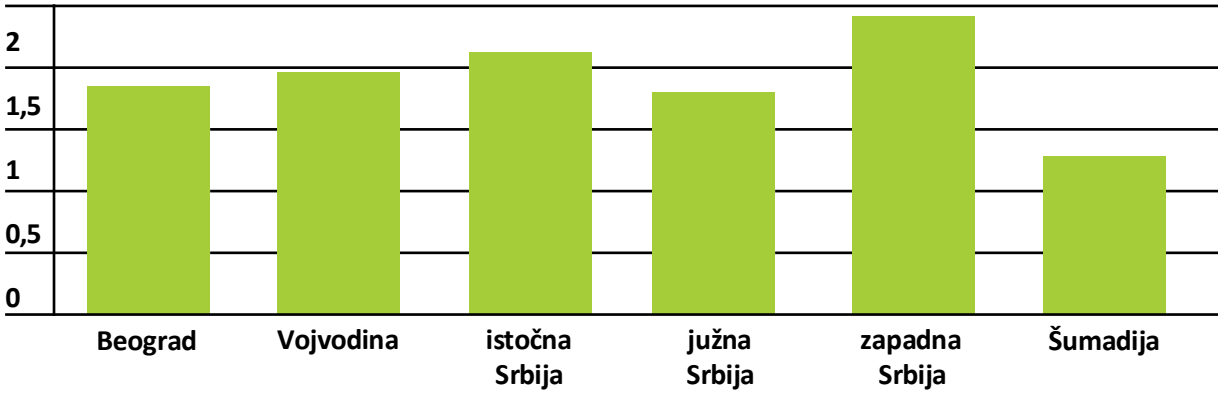

Ispitanici iz većinski muških srednjih škola su značajnije češće navodili da se učenici nekome pretili oružjem u školi (36,8%) u odnosu na ispitanike iz drugih tipova srednjih škola (F-test=5.667, p=0,004) (grafikon broj 60).

Grafikon br. 60 Razlike u percepciji učestalosti pretnji oružjem u srednjim školama, po tipu škole, učenici

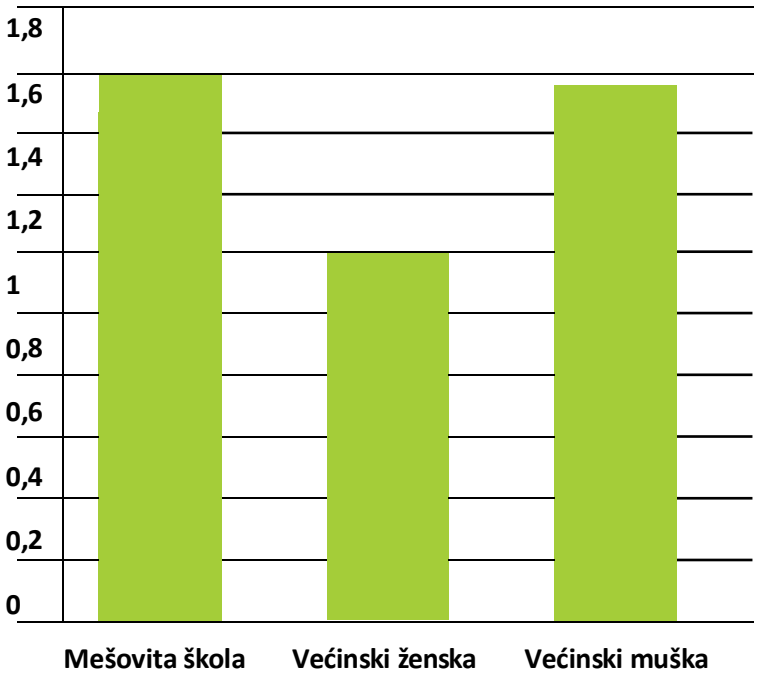

Roditelji su izjavili da su se u 11,5% slučajeva, pretnje oružjem dešavale često. Gotovo po 1/5 roditelja misli da su se se ovakvi incidenti dešavaliretko ili ponekad u školama u koje idu njihova deca (17,2% retko i 19,1% ponekad). U skoro 2/5 slučajeva (39,3%) roditelji smatraju da se pretnje nekome pištoljem, nožem i ostalim oružjem u prethodnih godinu dana najčešće nisu dešavale. Da ne zna za pretnje oružjem izjavio je njih 13%. Značajnije češće su navodili da se ovo dešavalo ispitanici iz istočne Srbije (86,3%) u odnosu na ispitanike iz drugih regiona (F-test=10,358, p=0,000) (grafikon broj 61).

Grafikon br. 61 Razlike u percepciji učestalosti pretnje oružjemu srednjoj školi, po regionu, roditelji

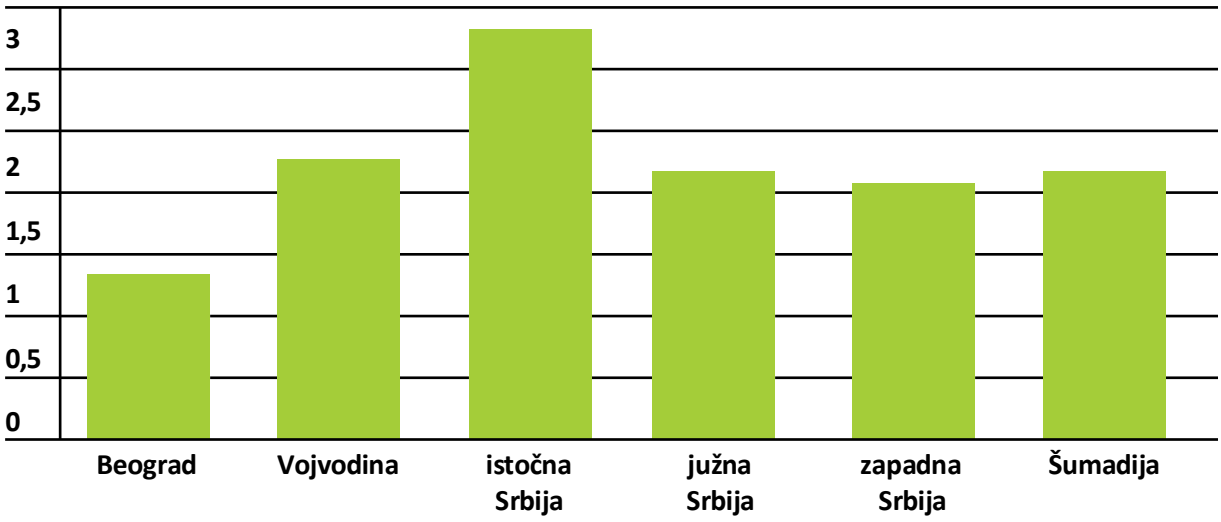

Ispitanici iz većinski muških srednjih škola su značajnije češće navode da su učenici nekome pretili oružjem u školi (60,7%) u odnosu na ispitanike iz drugih tipova srednjih škola (F-test=8.713, p=0,000) (grafikon broj 62).

Grafikon br. 62 Razlike u percepciji učestalosti pretnji oružjem u srednjim školama, po tipu škole, roditelji

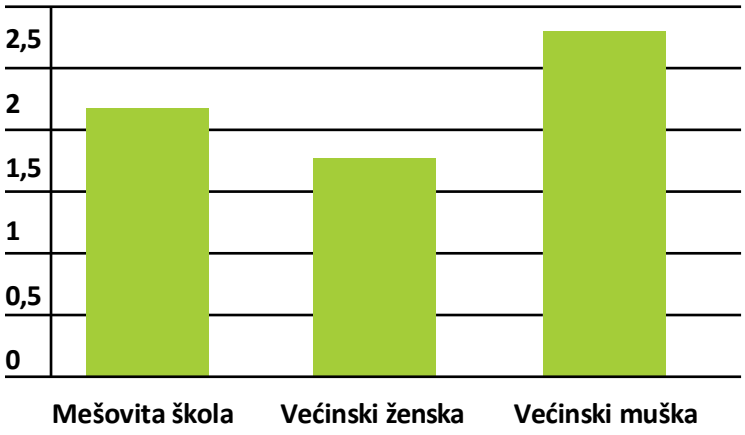

Nastavnici i stručni saradnici u 13,5% slučajeva izjašnjavaju se da su se u prethodnih godinu dana pretnje pištoljem, nožem i ostalim oružjem dešavale (8,7% ponekad i 4,8 % često). Ovi incidenti dešavali su se retko u više od četvrtine škola iz kojih su ispitanici zaposleni u rednjim školama (28,4%). U polovini slučajeva (49,5%) smatraju najčešće da se to nije dešavalo. Da ne zna za pretnje oružjem u školi gde rade, izjavio je skoro svaki deseti ispitanik (8,7%). Nastavnici i stručni saradnici iz istočne Srbije značajnije češće navode da su učenici pretili nekome pištoljem, nožem i ostalim oružjem, u prethodnih godinu dana u srednjoj školi (57,1%) u odnosu na ispitanike iz drugih regiona (F-test=3,116, p=0,01) (grafikon broj 63).

Grafikon br. 63 Razlike u percepciji učestalosti pretnji nekome pištoljem, nožem i ostalim oružjem u srednjoj školi, po regionu, nastavnici i stručni saradnici

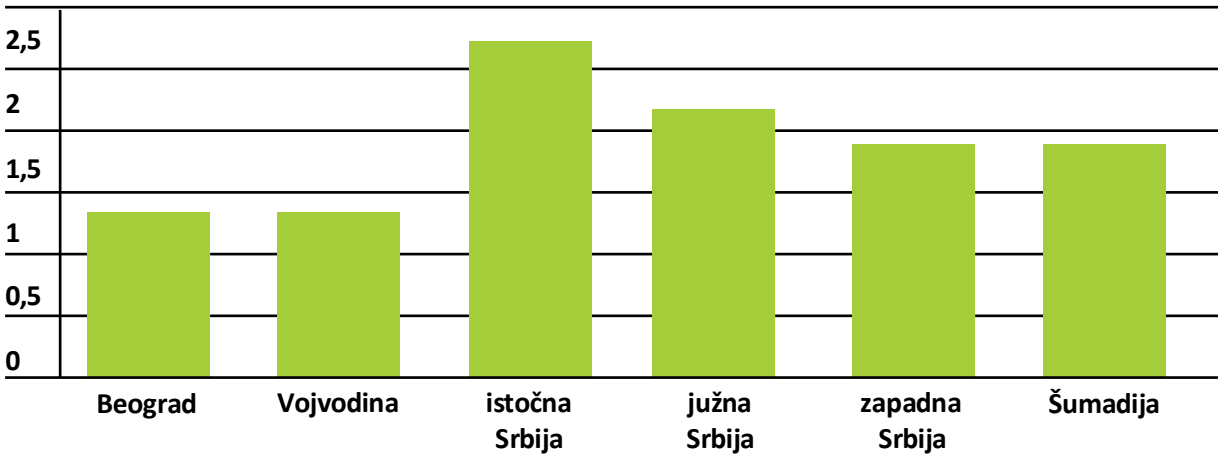

Nastavnici i stručni saradnici iz mešovitih muško-ženskih srednjih škola značajnije češće (46,3%) navode da su učenici u njihovim školama pretili nekome hladnim ili vatrenim oružjem u odnosu na ispitanike iz drugih tipova srednjih škola (F-test=4,500, p=0,012) (grafikon broj 64).

Grafikon br. 64 Razlike u percepciji učestalosti pretnjom oružjem u srednjim školama, po tipu škole, nastavnici i stručni saradnici

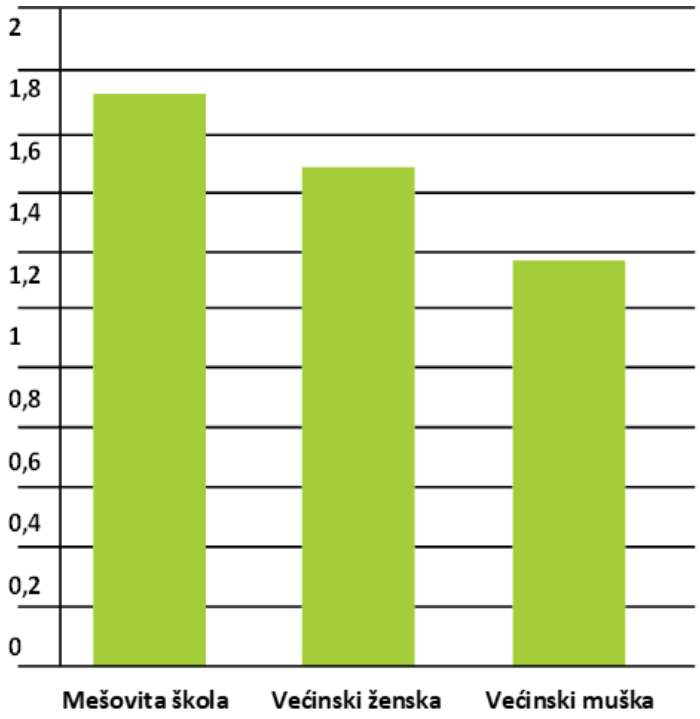

Učenici srednjih škola su u školi bili verbalno nasilni (psovanje, vređanje, prozivanje itd.)

Učestalost verbalnog nasilnog ponašanja (psovanje, vređanje, prozivanje itd.) dešava se „uživo“ u oko 7/8 škola prema izjavama učenika (86,4%), i to često u skoro 2/5 škola (38,9%), ponekad u trećini (33,7%) i retko oko 1/6 škola (23,2%). Da se verbalno nasilje u njihovoj školi ne dešava nikada kaže ili da za takve slučajeve ne zna svedoči se u oko 1/8 slučajeva (7,5% i 6,1%). Značajnije češće navodili su da se ovo dešavalo ispitanici iz južne Srbije (94,2%), u odnosu na ispitanike iz drugih regiona (F-test=3.000, p=0,011) (grafikon broj 65).

Grafikon br. 65 Razlike u percepciji učestalosti verbalnog nasilja u srednjoj školi, po regionu, učenici

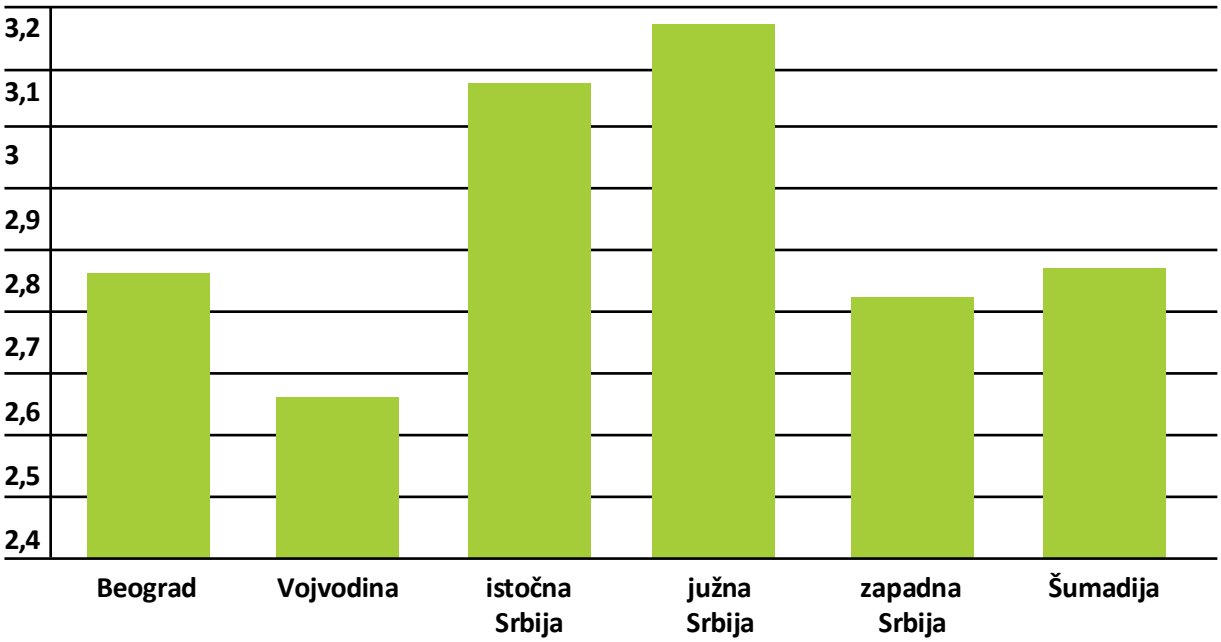

Ispitanici iz mešovitih muško-ženskih srednjih škola su češće navodili da su učenici bili verbalno nasilni u školi (88,7%) u odnosu na ispitanike iz drugih tipova srednjih škola.

Prema izjavama roditelja, verbalno nasilno ponašanje (psovanje, vređanje, prozivanje itd.) dešava se u preko 3/4 škola (82,8%), od toga dešava se ponekad u trećini (33,2%), a često i retko u oko po 1/4 škola (25,6% i 24%). Da se verbalno nasilno ponašanje nikada se nije dešavalo smatra 8,0%, a za to ne zna 9,2% ispitanih. Da se ovaj vid nasilja događa u školama koje pohađaju njihova deca najčešće su navodili roditelji đaka iz južne Srbije (čak 100%), a da se nikada nije dešavalo, najčešće navode u Beogradu (20%). Najčešće je navođeno da se verbalno nasilno ponašanje dešava u većinski muškim srednjim školama (88,8%), dok su da se u prethodnoj nastavnoj godini ovakvo nasilje nikada nije dešavalo najčešće navodili roditelji đaka iz većinski ženskih srednjih škola (10%).

Sudeći po odgovorima nastavnika i stručnih saradnika, učestalost verbalnog nasilnog ponašanja dešava se „uživo“ u skoro svim školama (96,2%), i to često u skoro 2/5 škola (38%), ponekad u trećini (34,6%) i retko u skoro u četvrtini (23,6%). Da se ovaj oblik nasilja u njihovim školama ne događa nikada i da za njega ne znajubeleži se u manje od 3,8% slučajeva (2,4% i 1,4%). Svi ispitani nastavnici i stručni saradnici (100%) u Šumadiji i istočnoj Srbiji svedoče da u njihovim školama ima verbalnog nasilja „uživo“. Nastavnici i stručni saradnici iz Beograda značajnije češće navode da su se učenici često verbalno nasilno ponašali u prethodnih godinu dana u srednjoj školi (58,6%) u odnosu na ispitanike iz drugih regiona (F-test=9,020, p=0,000) (grafikon broj 66).

Grafikon br. 66 Razlike u percepciji učestalosti verbalnog nasilja u srednjoj školi, po regionu, nastavnici i stručni saradnici

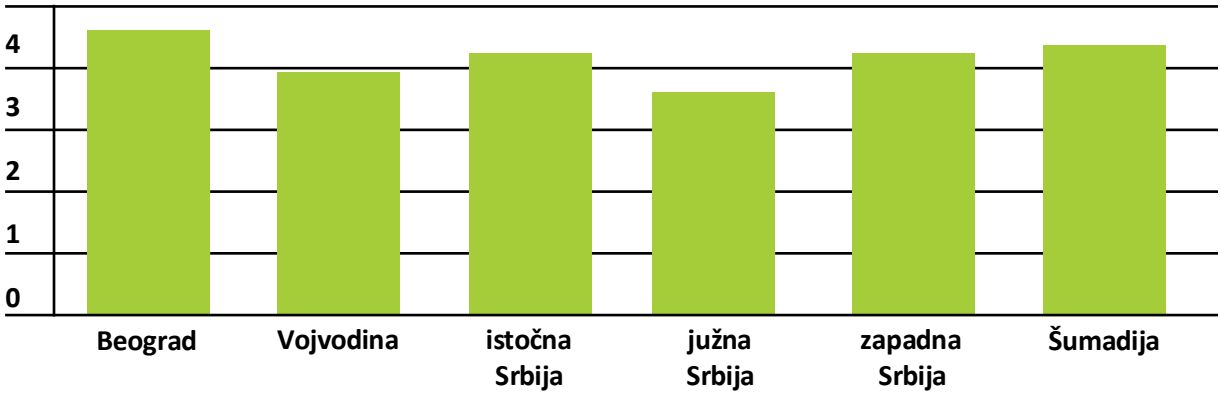

Nastavnici i stručni saradnici iz mešovitih muško-ženskih srednjih škola značajnije češće navode da su učenici u njihovim školama ponekad verbalno nasilni (42,5%) u odnosu na ispitanike iz drugih tipova srednjih škola (F-test=10,867, p=0,000) (grafikon broj 67).

Grafikon br. 67 Razlike u percepciji učestalosti verbanog nasilja u srednjim školama, po tipu škole, nastavnici i stručni saradnici

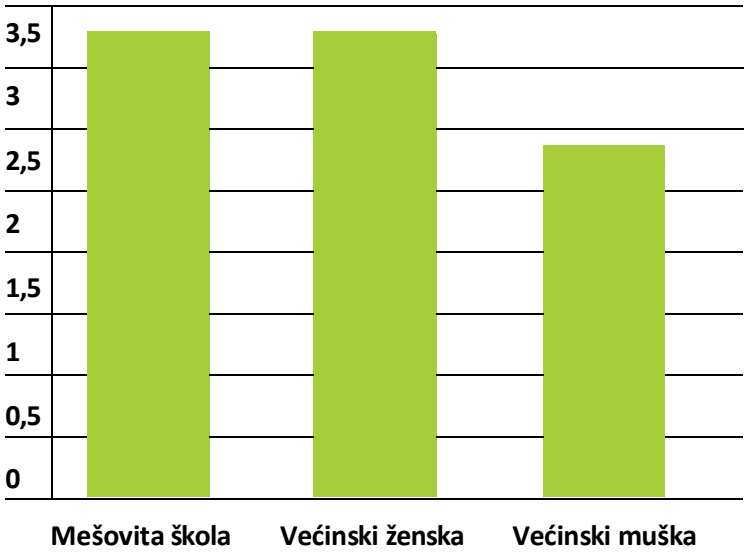

Učenici srednjih škola su na društvenim mrežama među sobom bili verbalno nasilni (psovanje, vređanje, prozivanje itd.)

Učestalost verbalno nasilnog ponašanja na društvenim mrežama (psovanje, vređanje, prozivanje itd.) dešava se, prema izjavama učenika, među učenicima skoro 4/5 škola (78,8%). Pri boravku u virtuelnom prostoru, ono se dešava kod oko trećine (35,1%) i ponekad i često (31,3% i 30,7%) i retko kod 1/6 (16,9%) učenika korisnika društvenih mreža. Da se nije dešavalo prethodne školske godine izjavila je oko 1/8 učenika (12,3%), a na pitanje odgovor ne zna njih 8,9%. Značajnije češće su navodili da se ovo dešavalo ispitanici iz južne Srbije (94,2%), u odnosu na ispitanike iz drugih regiona (F-test=9.082, p=0,000) (grafikon broj 68).

Grafikon br. 68 Razlike u percepciji učestalosti verbalnog nasilja na društvenim mrežama među srednjoškolcima, po regionu, učenici

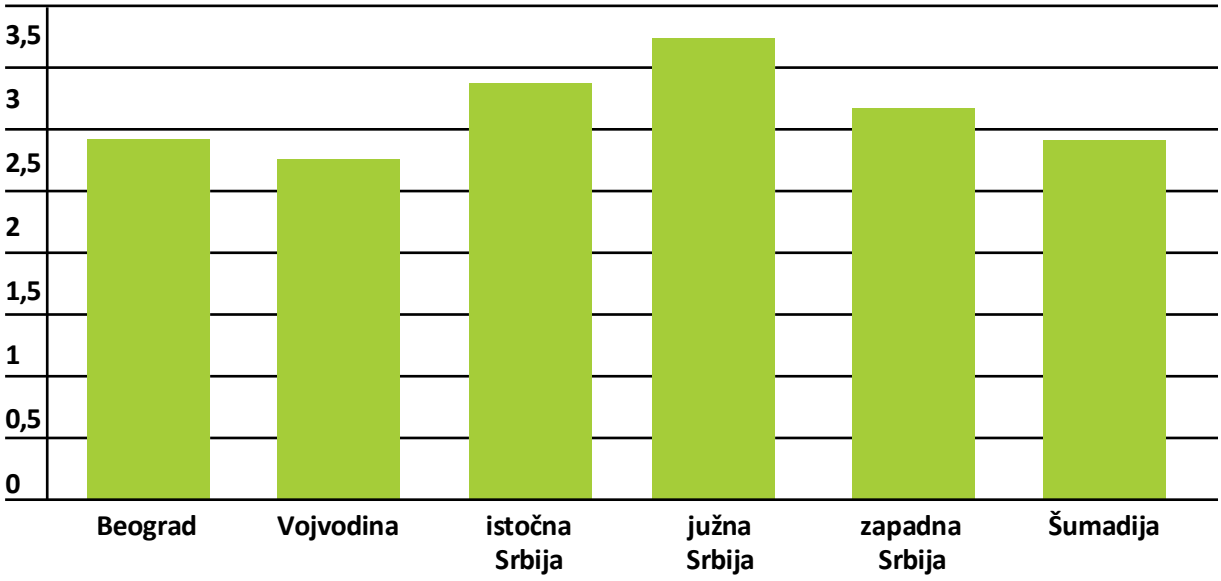

Ispitanici iz većinski muških srednjih škola češće su navodili da su učenici bili međusobno verbalno nasilni na društvenim mrežama (80,9%) u odnosu na ispitanike iz drugih tipova srednjih škola.

Roditelji srednjoškolaca iz skoro 3/4 škola (74,4%) smatraju da se verbalno nasilno ponašanje na društvenim mrežama javlja među učenicima. Najčešće misle da se verbalno nasilje na društvenim mrežama dešava ponekad - tako smatra skoro trećina ispitanika (29,8%), da se događa često izjašnjava se gotovo četvrtina (24%), a da je ovaj oblik nasilja redak tvrdi petina (20,6%) roditelja učenika srednjih škola, korisnika društvenih mreža. Da ne znaju izjavilo je skoro petina ispitanika (17,6%), a da se ovakvi incidenti ne dešavaju nikada smatra 8% roditelja. Značajnije češće su navodili da se ovo dešavalo ispitanici iz južne Srbije (96,9%), u odnosu na ispitanike iz drugih regiona (F-test=2.346, p=0,042) (grafikon broj 69).

Grafikon br. 69 Razlike u percepciji učestalosti verbalnog nasilja na društvenim mrežama među srednjoškolcima, po regionu, roditelji

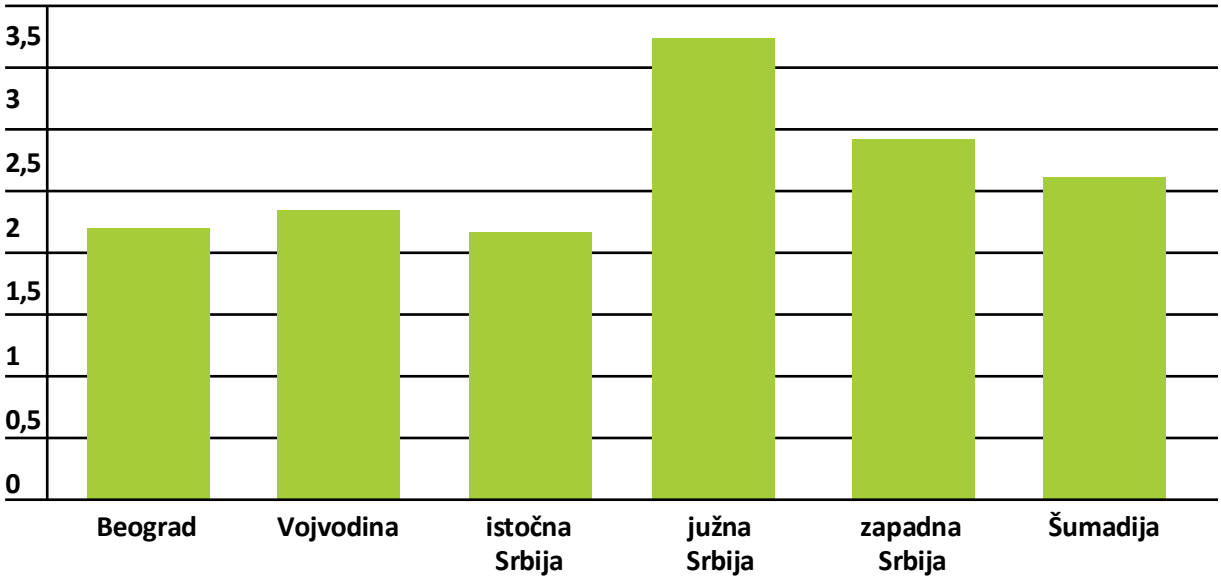

Ispitanici iz većinski muških srednjih škola su češće navodili da su učenici bili verbalno nasilni međusobno na društvenim mrežama (79,4%) u odnosu na ispitanike iz drugih tipova srednjih škola.

Prema izjavama nastavnika i stručnih saradnika, učestalost verbalnog nasilnog ponašanja na društvenim mrežama (psovanje, vređanje, prozivanje itd.) dešava se među učenicima u preko 4/5 škola (84,6%). Pri boravku u virtuelnom prostoru učenici korisnici društvenih mreža nasilje trpe ponekad po izjavama malo više od trećine (35,1%), često prema tvrđenju malo više od četvrtine (28,8%) i retko prema izjavama oko četvrtine (20,7%) njihovih nastavnika i stručnih saradnika u školama koje pohađaju. Da ne znaju izjavilo je 12% ispitanika, ada se ovo nasilje ne događa nikada izjašnjava se 3,4%, anketiranih nastavnika i stručnih saradnika. Nastavnici i stručni saradnici iz Beograda značajnije češće navode da su se učenici često verbalno nasilno ponašali na društvenim mrežama, u prethodnih godinu dana (55,2%) u odnosu na ispitanike iz drugih regiona (F-test=2,955, p=0,013) (grafikon broj 70).

Grafikon br. 70 Razlike u percepciji učestalosti verbalnog nasilja na društvenim mrežama među učenicima srednjih škola, po regionu, nastavnici i stručni saradnici

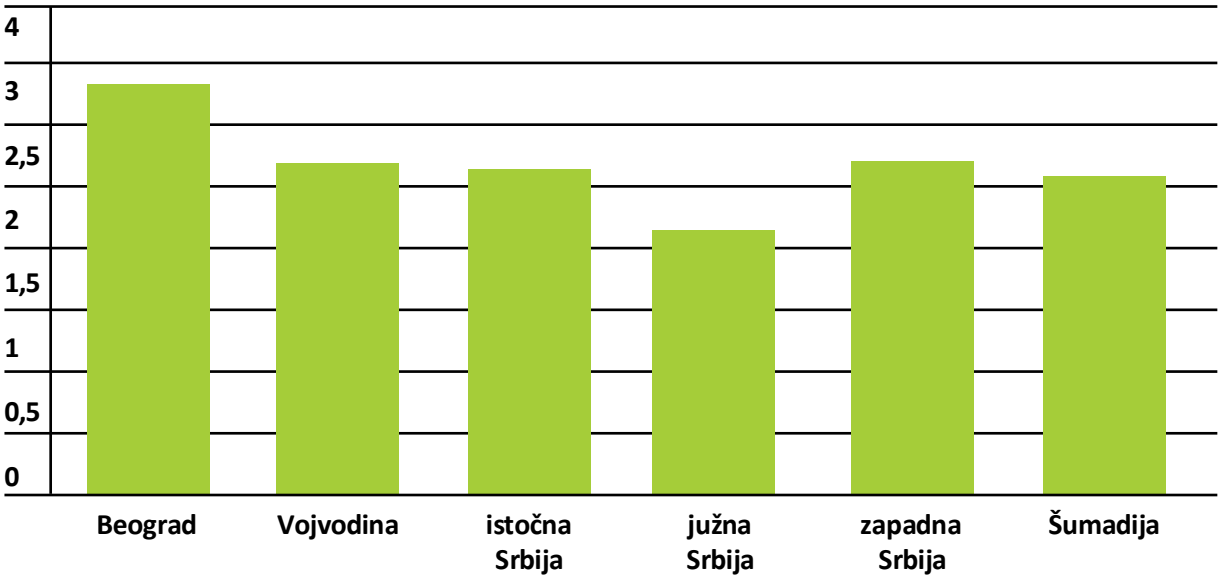

Nastavnici i stručni saradnici iz većinski ženskih srednjih škola značajnije češće navode da su učenici iz njihovih škola često verbalno nasilni na društvenim mrežama (32,5%) u odnosu na ispitanike iz drugih tipova srednjih škola (F-test=8,095, p=0,000) (grafikon broj 71).

Grafikon br. 71 Razlike u percepciji učestalosti verbanog nasilja na društvenim mrežama među srednjoškolcima, po tipu škole, nastavnici i stručni saradnici

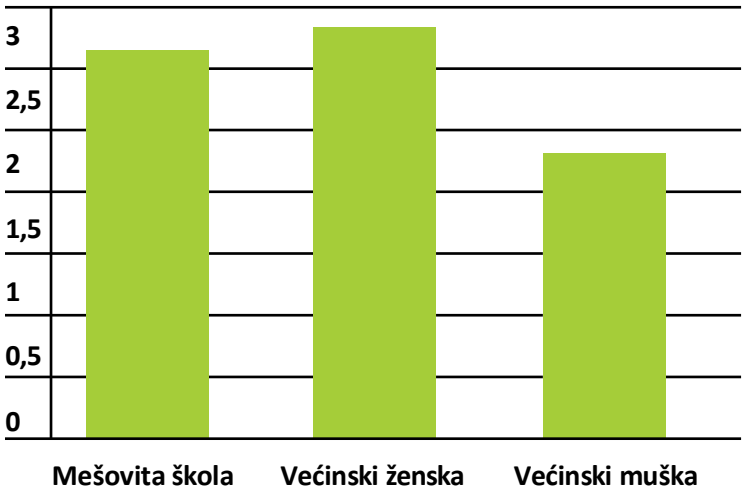

Učenici srednjih škola su u školi širili laži, glasine ili uvrede

Učestalost širenja laži, glasina ili uvreda „uživo“ dešava se u skoro devet od deset škola (83,6%) prema izjavama učenika, i to često u oko 3/8 škola (37,2%), ponekad u skoro u četvrtini (30%) i retko u malo više od 1/7 škola (14,4%). Svaki deseti ispitanik smatra da se ovo nasilno ponašanje nikad ne dešava, dok je 6,8% učenika izjavilo da o tome ne zna. Značajnije češće su navodili da se ovo dešavalo ispitanici iz južne Srbije (95,9%), u odnosu na ispitanike iz drugih regiona (F-test=7.303, p=0,000) (grafikon broj 72).

Grafikon br. 72 Razlike u percepciji učestalosti širenja laži, glasina i uvreda u školi, po regionu, učenici

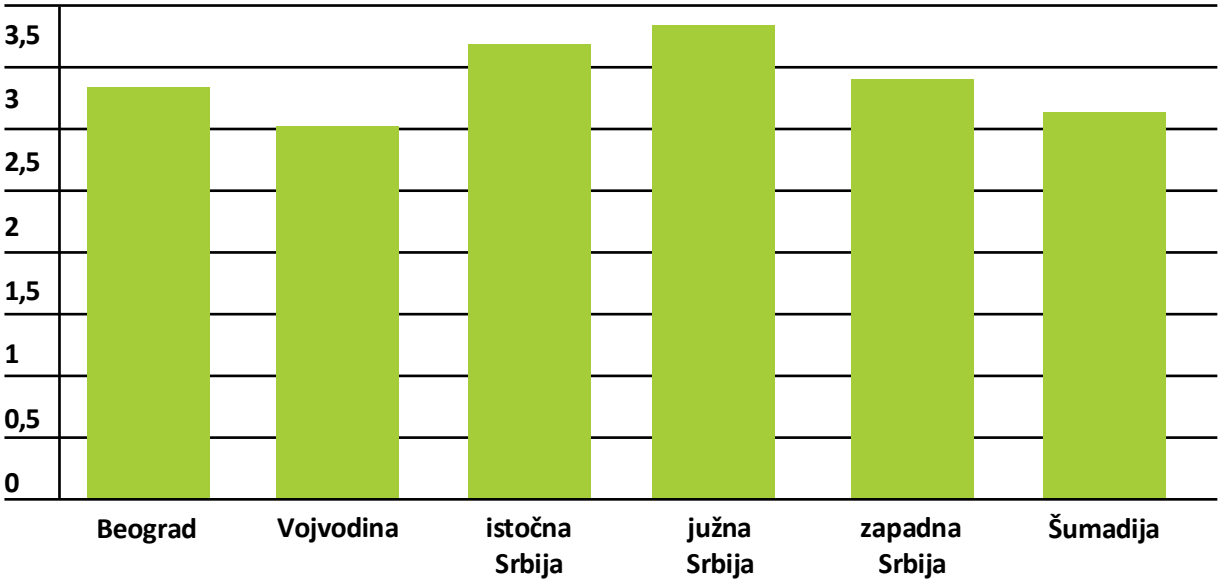

Ispitanici iz većinski muških srednjih škola su češće navodili da su učenici širili laže, glasine i uvrede (84,8%) u odnosu na ispitanike iz drugih tipova srednjih škola.

Prema izjašnjavanju roditelja srednjoškolaca, širenje laži, glasina ili uvreda „uživo“ dešava se u 3/4 škola (75,2%) - ponekad i često u oko četvrtini srednjih škola (27,1% i 25,2%) i retko u malo više od 1/5 škola (22,9%). Da o ovome ne znaju izjavila je skoro petina ispitanika (17,2%), a da se ne dešava nikada njih 7,6%. Značajnije češće su navodili da se ovo dešavalo ispitanici iz južne Srbije (100%), u odnosu na ispitanike iz drugih regiona (F-test=3.546, p=0,004) (grafikon broj 73).

Grafikon br. 73 Razlike u percepciji učestalosti širenja laži, glasina i uvreda u školi, po regionu, roditelji

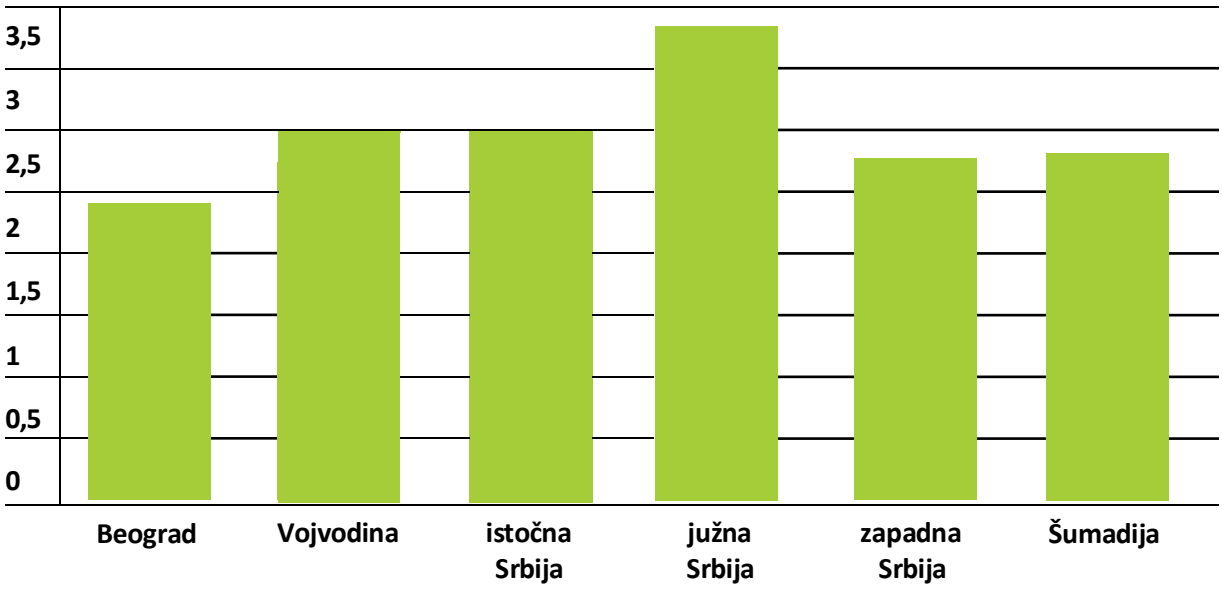

Ispitanici iz većinski muških srednjih škola su češće navodili da su učenici širili laže, glasine i uvrede (81,3%) u odnosu na ispitanike iz drugih tipova srednjih škola.

Nastavnici i stručni saradnici smatraju da se laži, glasine ili uvrede šire „uživo“ u skoro u 9 od 10 škola (89%), i to ponekad u oko 2/5 (43,8%), retko u oko četvrtini (23,6%) i često u oko 1/5 škola (21,6%). Da ne znaju izjavilo je 8,7%, a da ovog oblika nasilja nema nikada izjašnjava se 2,4%, anketiranih. U južnoj Srbiji navodili su da se to najčešće dešavalo (97,2%). Nastavnici i stručni saradnici iz mešovitih muško-ženskih srednjih škola značajnije češće navode da su učenici iz njihovih škola često širili laži, glasine i uvrede o drugim učenicima (30,0%) u odnosu na ispitanike iz drugih tipova srednjih škola (F-test=3,950, p=0,021) (grafikon broj 74).

Grafikon br. 74 Razlike u percepciji učestalosti širenju laži, glasina i uvreda među srednjoškolcima, po tipu škole, nastavnici i stručni saradnici

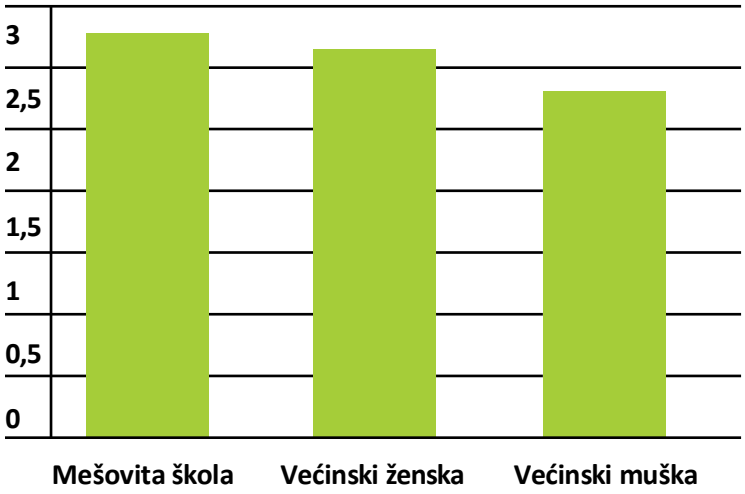

Učenici srednjih škola su na društvenim mrežama širili laži, glasine ili uvrede

Širenje laži, glasina ili uvreda na društvenim mrežama se dešavalo, prema izjavama učenika, u prethodnoj godini među učenicima preko 3/4 škola (77,1%), i to često u 1/3 slučajeva (32,7%), ponekad među 2/7 (28,9%) i retko među 1/7 ispitanika (15,5%) srednjoškolaca korisnika društvenih mreža. Da se nikada ne dešava izjavilo je 14,4% učenika, a da o ovakvom nasilju ne zna izjavilo je njih 8,6%. Značajnije češće navodili su da se ovo dešavalo ispitanici iz južne Srbije (92,5%), u odnosu na ispitanike iz drugih regiona (F-test=8.738, p=0,000) (grafikon broj 75).

Grafikon br. 75 Razlike u percepciji učestalosti širenja laži, glasina i uvreda na društvenim mrežama među učenicima, po regionu, učenici

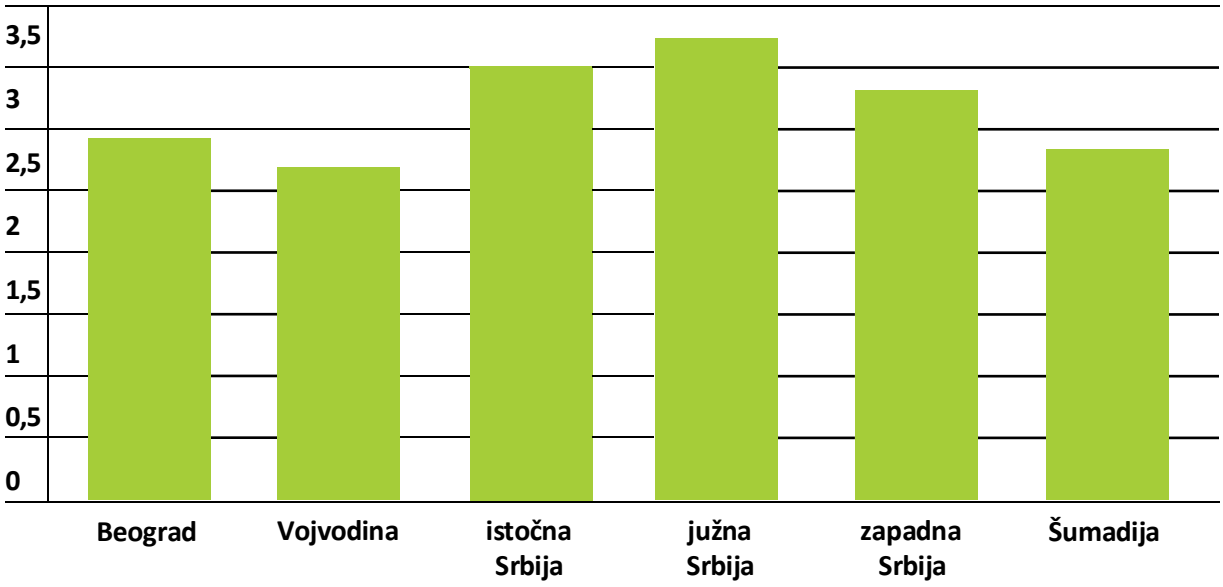

Ispitanici iz većinski muških srednjih škola su češće navodili da su učenici širili laže, glasine i uvrede na društvenim mrežama međusobno (78,8%) u odnosu na ispitanike iz drugih tipova srednjih škola.

Roditelji smatraju da se na društvenim mrežama širenje laži, glasina ili uvreda dešava među učenicima 3/4 škola (74,8%). Pri boravku u virtuelnom prostoru ono se dešava često među malo manje od trećine (30,2%), ponekad među četvrtinom (24,8%) i retko među petinom (19,8%) učenika srednjih škola, korisnika društvenih mreža. Da ne znaju izjavilo je 16,4% roditelja, a da se nikada ne dešava njih 8,8%. Roditelji iz južne Srbije značajnije češće navode da su učenici često širili laži, glasine i uvrede na društvenim mrežama, u prethodnih godinu dana (96,6%) u odnosu na ispitanike iz drugih regiona (F-test=4,903, p=0,000) (grafikon broj 76).

Grafikon br. 76 Razlike u percepciji učestalosti širenja laži, glasina i uvreda na društvenim mrežama među učenicima srednjih škola, po regionu, roditelji

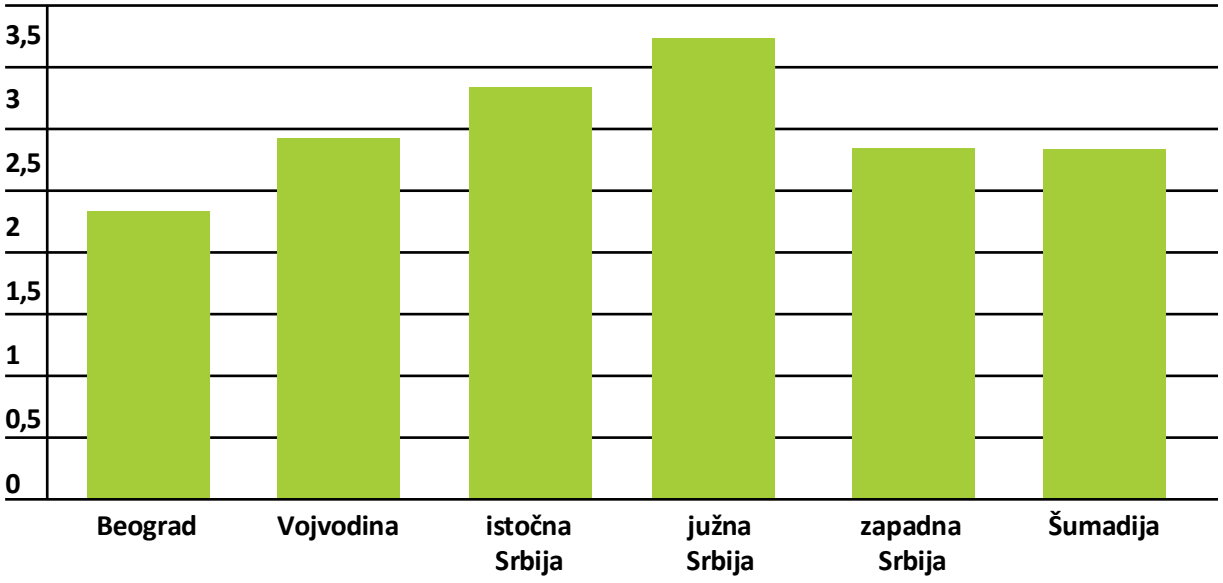

Roditelji đaka iz većinski muških srednjih škola značajnije češće navode da su učenici iz njihovih škola često širili laži, glasine i uvrede o drugim učenicima na društvenim mrežama (83,2%) u odnosu na ispitanike iz drugih tipova srednjih škola (F-test=4,084, p=0,018) (grafikon broj 77).

Grafikon br. 77 Razlike u percepciji učestalosti širenja laži, glasina i uvreda među srednjoškolcima na društvenim mrežama, po tipu škole, roditelji

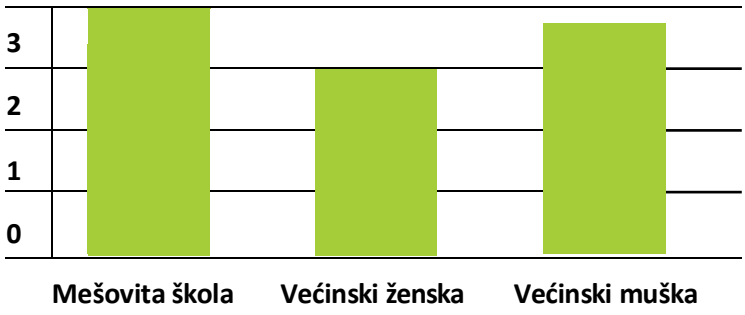

Prema anketiranim nastavnicima i stručnim saradnicima, učestalost širenja laži, glasina ili uvreda na društvenim mrežama dešava se među učenicima u preko 4/5 škola (83,7%). Pri boravku u virtuelnom okruženju ono se dešava ponekad među malo više od trećine (36,1%), često među malo više od četvrtine (26,9%) i retko među petinom (20,7%) učenika srednjih škola korisnika društvenih mreža. Da ne zna za širenje laži, glasina ili uvreda na društvenim mrežama izjavilo je 13% ispitanika, ada se ono ne događa nikada tvrdi 3,4% ispitanih. Nastavnici i stručni saradnici iz Beograda značajnije češće navode da su učenici često širili laži, glasine i uvrede na društvenim mrežamau prethodnih godinu dana (48,3%) u odnosu na ispitanike iz drugih regiona (F-test=2,503, p=0,032) (grafikon broj 78).

Grafikon br. 78 Razlike u percepciji učestalosti širenja laži, glasina i uvreda na društvenim mrežama među učenicima srednjih škola, po regionu, nastavnici i stručni saradnici

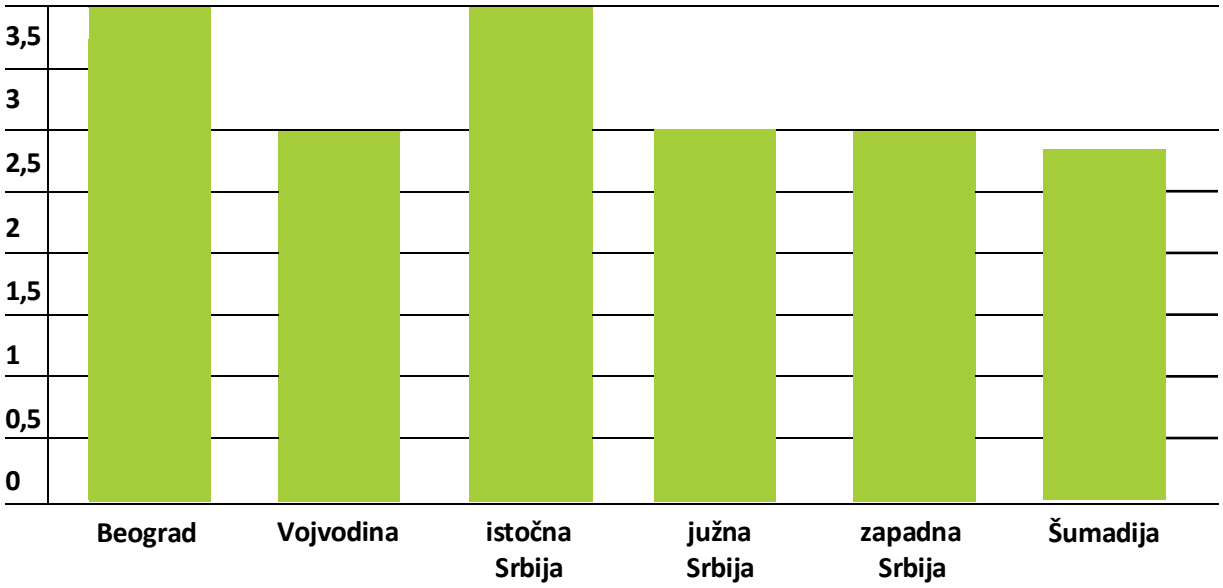

Nastavnici i stručni saradnici iz mešovitih muško-ženskih srednjih škola značajnije češće navode da su učenici iz njihovih škola često širili laži, glasine i uvrede o drugim učenicima na društvenim mrežama (35,0%) u odnosu na ispitanike iz drugih tipova srednjih škola (F-test=6,415, p=0,002) (grafikon broj 79).

Grafikon br. 79 Razlike u percepciji učestalosti širenju laži, glasina i uvreda među srednjoškolcima na društvenim mrežama, po tipu škole, nastavnici i stručni saradnici

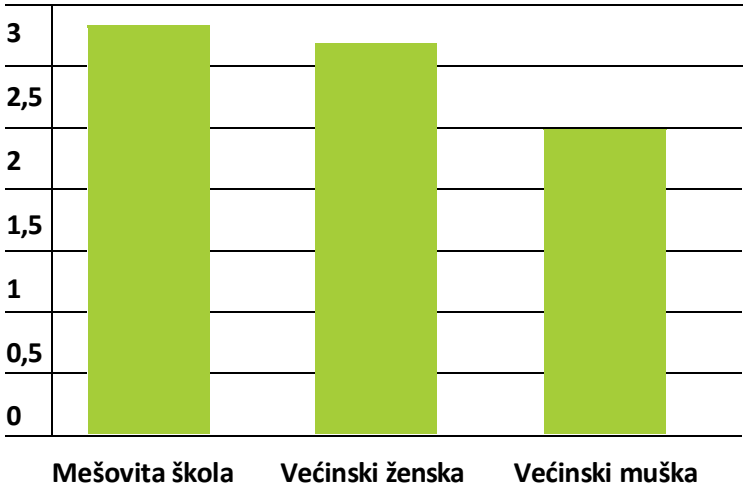

Učenici srednjih škola su seksualno uznemiravali drugog učenika

Svaki deseti učenik ispitanik smatra da se seksualno uznemiravanje drugog učenika (npr. javni seksualni komentari, neželjeno dodirivanje, pritisak za pristanak na seksualni odnos) dešavalo često tokom prethodne školske godine (11,7%). Prema 2/5 učenika nije dešavalo u prethodnoj školskoj godini (37,2%). Skoro po petina učenika izjavila je da se dešava retko i ponekad (18% i 17%), dok za seksualno uznemiravanje kao oblik vršnjačkog nasilja u svojoj školi ne zna 16,1% učenika. Značajnije češće navodili su da se ovo dešavalo ispitanici iz istočne Srbije (78,1%) u odnosu na ispitanike iz drugih regiona (F-test=31,214, p=0,000) (grafikon broj 80).

Grafikon br. 80 Razlike u percepciji učestalosti seksualnog uznemiravanja drugog učenika u srednjoj školi, po regionu, učenici

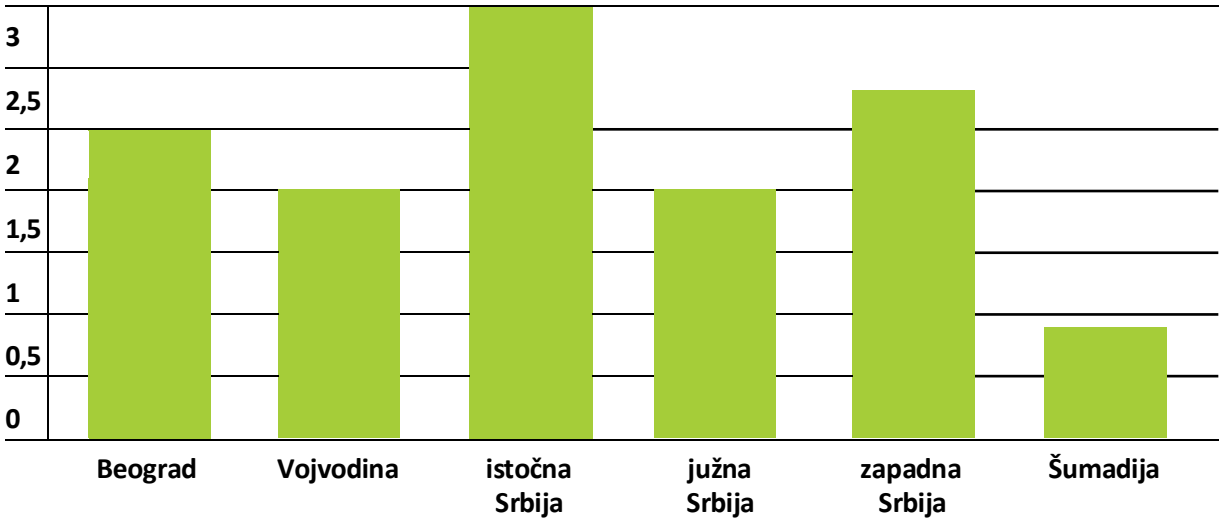

Ispitanici iz većinski muških srednjih škola značajnije češće navodili su da su učenici seksualno uznemiravali drugog učenika u školi (63,1%) u odnosu na ispitanike iz drugih tipova srednjih škola (F-test=27.301, p=0,000) (grafikon broj 81).

Grafikon br. 81 Razlike u percepciji učestalosti seksualnog uznemiravanja drugog učenika u srednjoj školi, po tipu škole, učenici

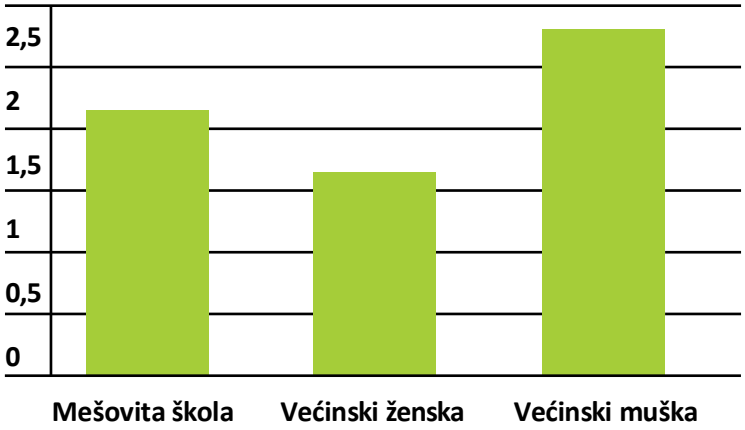

Oko 15,3% roditelja izjavilo je da se ova vrsta nasilja dešava često među učenicima srednje škole koju pohađa njegovo/njeno dete. Skoro polovina roditelja smatra da se seksualno uznemiravanje drugog učenika (npr. javni seksualni komentari, neželjeno dodirivanje, pritisak za pristanak na seksualni odnos) dešava retko i nikada (21,4% i 27,5%). Skoro po petina roditelja izjavila je da se ovakvo nasilje dešava ponekad, odnosno da oni za to ne znaju (po 17,9%). Najčešće su navodili da se seksualno uznemiravanje dešava u istočnoj Srbiji (86,4%), dok su roditelji iz Šumadije najčešće navodili da se nije nikada dešavalo (41,7%). Značajnije češće navodili su da se često dešavalo ispitanici iz južne Srbije (25,0%) u odnosu na ispitanike iz drugih regiona (F-test=8,223, p=0,000) (grafikon broj 82).

Grafikon br. 82 Razlike u percepciji učestalosti seksualnog uznemiravanja drugog učenika u srednjoj školi, po regionu, učenici

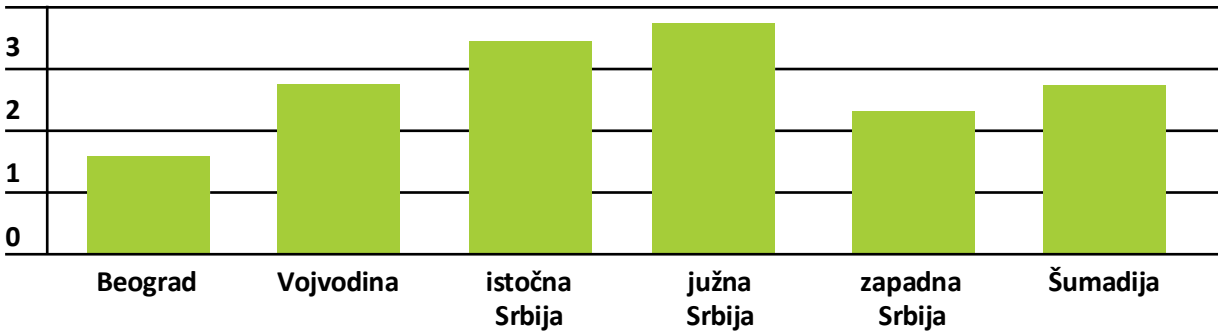

Ispitanici iz većinski muških srednjih škola najčešće su navodili da su učenici seksualno uznemiravali drugog učenika u školi (62,7%), a da se to nije nikada dešavalo najčešće su navodili roditelji đaka iz mešovitih muško-ženskih škola (28,4%).

Prema nastavnicima i stručnim saradnicima, seksualno uznemiravanje drugog učenika (npr. javni seksualni komentari, neželjeno dodirivanje, pritisak za pristanak na seksualni odnos) u 2/3 škola u kojima su oni zaposleni dešava se retko i nikada (36,5% i 30,3%). Skoro petina ispitanika zaposlenih u srednjim školama izjavila je da se takvo uznemiravanje dešava ponekad i često (15,9% i 3,4%). Da ne zna izjasnilo se 13,9% ispitanika. Nastavnici i stručni saradnici iz istočne Srbije značajnije češće navode da su se učenici često seksualno uznemiravali drugog učenika u prethodnih godinu dana (14,3%) u odnosu na ispitanike iz drugih regiona (F-test=3,616, p=0,004) (grafikon broj 83).

Grafikon br. 83 Razlike u percepciji učestalosti seksualnog uznemiravanja drugog učenika u srednjim školama, po regionu, nastavnici i stručni saradnici

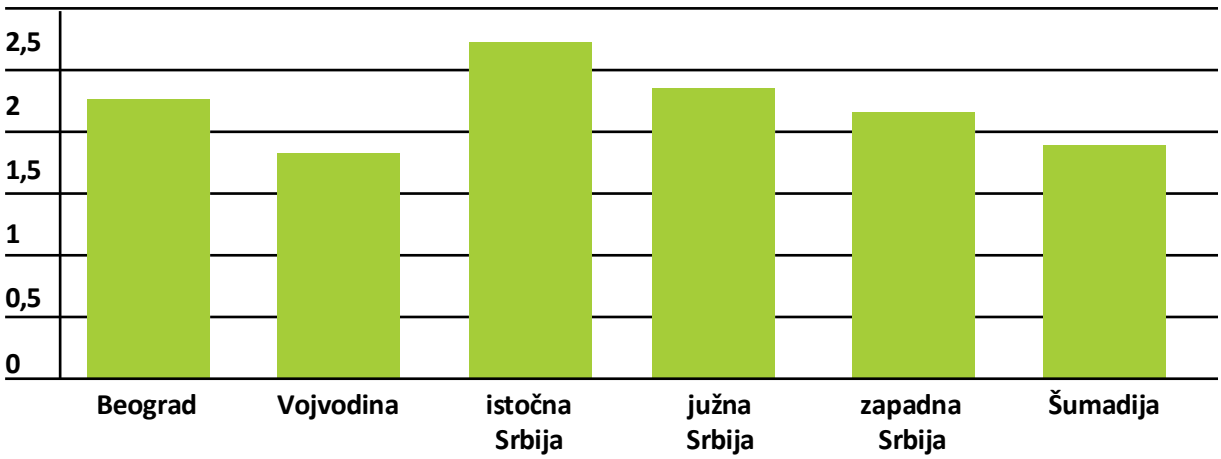

Nastavnici i stručni saradnici iz mešovitih muško-ženskih srednjih škola značajnije češće navode da su učenici iz njihovih škola ponekad seksualno uznemiravali drugog učenika (18,8%) u odnosu na ispitanike iz drugih tipova srednjih škola (F-test=3,128, p=0,046) (grafikon broj 84).

Grafikon br. 84 Razlike u percepciji učestalosti seksualno uznemiravali drugog učenika, po tipu škole, nastavnici i stručni saradnici

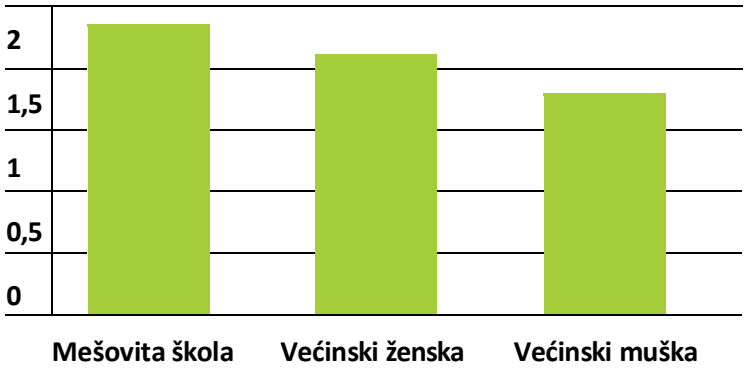

Tabele sa distribucijom odgovora učenika, roditelja, nastavnika i stručnih saradnika o nasilnom ponašanju u srednjim školama, prema regionu i tipu škole nalazi se u Prilogu 7.

3.5. Procena bezbednosti učenika i reagovanje na vršnjačko nasilje u srednjoj školi

Različiti oblici nasilja u školama imaju ozbiljan uticaj na decu, njihove porodice i zajednice čiji su deo.[25] Pohađanje nastave vršnjačko nasilje značajno otežava, uspeh u školi čini nezadovoljavajućim i neadekvatnim, a kao rezultat toga raste stopa napuštanja školovanja. Mnogi učenici smatraju da su njihove škole nesigurne zbog faktora kao što su uvredljiv ili govor mržnje, tuče i uznemiravanje od strane vršnjaka, što dalje vodi padu efikasnosti i samopoštovanja. U Velikoj Britaniji 2022. godine 65% tinejdžera izjavilo je da je promenilo svoje ponašanje kako bi se zaštitilo od nasilja u poslednjih 12 meseci, 14% je izostajalo iz škole iz straha, isti broj gubio je koncentraciju zbog brige, 16% izbegavalo je društvene događaje, a 2% je zbog nasiljem izazvanogstraha počelo da nosi oružje.[26] Dvadeset i šest procenata tinejdžera želi da vidi promene u radu policije (kao što je više patrola) koji bi se bavili nasiljem, dok je 15% navelo da im treba više omladinskih klubova i aktivnosti.

Učenici – procena bezbednosti

Skoro 2/3 učenika izjavilo je da se u poslednjih godinu dana osećalo nesigurno u školi (64,2%). Od toga, njih 12% izjavilo je da se tako osećalo, i to često 10% ili stalno 2% učenika. Oko 1/3 učenika izjavila je da se tako osećala retko (31,1%), dok se ponekad tako osećalo njih 21,1%. Njih 35,8%. nikada se nije osećalo ugroženo.Skoro 1/3 učenica osećala se tokom godine nesigurno (30,5%), dok se preko 1/3 učenika tako osećalo (35,7%) (tabela broj 8).

Tabela br. 8 Učestalost osećaja nesigurnosti u školi u u poslednjih godinu dana, po polu, učenici

	Pol		Ukupno
	Ženski	Muški	
Nikad	135	119	254
	38.1%	33.4%	35.8%
Retko (1-2 puta godišnje)	111	110	221
	31.4%	30.9%	31.1%
Ponekad (4-5 puta godišnje)	67	83	150
	18.9%	23.3%	21.1%
Često (jednom mesečno)	34	37	71
	9.6%	10.4%	10.0%
Stalno (više puta sedmično)	7	7	14
	2.0%	2.0%	2.0%
Ukupno	354	356	710
	100.0%	100.0%	100.0%

Ispitanici, učenici srednjih škola iz zapadne Srbije najčešće navode da su se osećali nesigurno u školi u prethodnih godinu dana (90,1%). Da se nikada nisu tako osećali najčešće naveli su ispitanici iz Šumadije (53,8%) (tabela broj 9).

[25] Svetska zdravstvena organizacija. Informacije o nasilju. Dostupno na: https://apps.who.int/violence-info/ Pristupljeno: 14.6.2023.

[26] Deca, nasilje i ranjivost: Izveštaj Fonda za zadužbinu mladih o iskustvima mladih ljudi sa nasiljem. Youth Endowment Fund (2022)

Tabela br. 9 Učestalost osećaja nesigurnosti u školi u u poslednjih godinu dana, prema regionu, učenici

	Beograd	Vojvodina	istočna Srbija	južna Srbija	zapadna Srbija	Šumadija	Ukupno
Nikad	61	58	11	56	12	56	253
	43.9%	43.6%	12.1%	45.9%	9.9%	53.8%	35.6%
Retko (1-2 puta godišnje)	36	39	49	47	26	24	221
	25.9%	29.3%	53.8%	38.5%	21.5%	23.1%	31.1%
Ponekad (4-5 puta godišnje)	29	25	26	17	38	15	150
	20.9%	18.8%	28.6%	13.9%	31.4%	14.4%	21.1%
Često (jednom mesečno)	9	11	4	2	40	5	71
	6.5%	8.3%	4.4%	1.6%	33.1%	4.8%	10.0%
Stalno (više puta sedmično)	4	0	1	0	5	4	14
	2.9%	0.0%	1.1%	0.0%	4.1%	3.8%	2.0%
Ukupno	139	133	91	122	121	104	710
	19.6%	18.7%	12.8%	17.2%	17.0%	14.6%	100.0%

Ispitanici učenici srednjih škola iz većinski muških škola najčešće navode da su se osećali nesigurno u školi u prethodnih godinu dana (41,9%). Da se nikada nisu tako osećali najčešće naveli su ispitanici iz većinski ženskih škola (43,9%) (tabela broj 10).

Tabela br. 10 Učestalost osećaja nesigurnosti u školi u u poslednjih godinu dana, po tipu srednje škole, učenici

	Mešovita škola	Većinski ženska škola	Većinski muška škola	Ukupno
Nikad	131	72	51	254
	42.3%	43.9%	21.6%	35.8%
Retko (1-2 puta godišnje)	89	46	86	221
	28.7%	28.0%	36.4%	31.1%
Ponekad (4-5 puta godišnje)	62	25	63	150
	20.0%	15.2%	26.7%	21.1%
Često (jednom mesečno)	25	16	30	71
	8.1%	9.8%	12.7%	10.0%
Stalno (više puta sedmično)	3	5	6	14
	1.0%	3.0%	2.5%	2.0%
Ukupno	310	164	236	710
	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Oko 2/5 učenika izjavilo je da je izostajalo iz škole jer se nije osećalo sigurno (40,9%). Njih 26,2% je retko izostajalo iz tog razloga, ponekad njih 8,6%, dok je često izostajalo 4,8%, a stalno njih devetoro (1,3%). Nikada iz tog razloga nije izostajalo njih 59,2%. I učenice i učenici su skoro jednako izostajali (13,2% i 16%) (tabela broj 11).

Tabela br. 11 Učestalost izostanaka iz škole zbog nesigurnosti u u poslednjih godinu dana, po polu, učenici

	Pol		Ukupno
	Ženski	Muški	
Nikad	236	184	420
	66.7%	51.7%	59.2%
Retko (1-2 puta godišnje)	71	115	186
	20.1%	32.3%	26.2%
Ponekad (4-5 puta godišnje)	27	34	61
	7.6%	9.6%	8.6%
Često (jednom mesečno)	15	19	34
	4.2%	5.3%	4.8%
Stalno (više puta sedmično)	5	4	9
	1.4%	1.1%	1.3%
Ukupno	354	356	710
	100.0%	100.0%	100.0%

Da su izostajali iz škole zbog osećaja nesigurnosti najčešće navode ispitanici iz zapadne Srbije (61,2%), a nikada najčešće u Šumadiji (72,1%) (tabela broj 12).

Tabela br. 12 Učestalost izostanaka iz škole zbog nesigurnosti u u poslednjih godinu dana, prema regionu, učenici

	Beograd	Vojvodina	istočna Srbija	južna Srbija	zapadna Srbija	Šumadija	Ukupno
Nikad	98	87	38	75	47	75	420
	70.5%	65.4%	41.8%	61.5%	38.8%	72.1%	59.2%
Retko (1-2 puta godišnje)	20	25	48	43	34	17	187
	14.4%	18.8%	52.7%	35.2%	28.1%	16.3%	26.3%
Ponekad (4-5 puta godišnje)	13	14	3	3	19	9	61
	9.4%	10.5%	3.3%	2.5%	15.7%	8.7%	8.6%
Često (jednom mesečno)	8	6	2	1	15	2	34
	5.8%	4.5%	2.2%	0.8%	12.4%	1.9%	4.8%
Stalno (više puta sedmično)	0	1	0	0	6	1	8
	0.0%	0.8%	0.0%	0.0%	5.0%	1.0%	1.1%
Ukupno	139	133	91	122	121	104	710
	19.6%	18.7%	12.8%	17.2%	17.0%	14.6%	100.0%

Ispitanici iz većinski muških srednjih škola najčešće navode da su izostajali iz škole zbog osećaja nesigurnosti u prethodnih godinu dana (18,1%). Da se nikada nisu tako osećali najčešće naveli su ispitanici iz većinski ženskih škola (69,5%) (tabela broj 13).

Tabela br.13 Učestalost izostanaka iz škole zbog nesigurnosti u u poslednjih godinu dana, po tipu škole, učenici

	Mešovita škola	Većinski ženska škola	Većinski muška škola	Ukupno
Nikad	186	114	120	420
	60.0%	69.5%	50.8%	59.2%
Retko (1-2 puta godišnje)	81	32	73	186
	26.1%	19.5%	30.9%	26.2%
Ponekad (4-5 puta godišnje)	24	14	23	61
	7.7%	8.5%	9.7%	8.6%
Često (jednom mesečno)	16	4	14	34
	5.2%	2.4%	5.9%	4.8%
Stalno (više puta sedmično)	3	0	6	9
	1.0%	0.0%	2.5%	1.3%
Ukupno	310	164	236	710
	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Učešće u nasilju u školi i onlajn

Svaki 10 učenik izjavio je da je u poslednjih godinu dana u školi učestvovao u tuči (11,4%), učenici češće (17,4%) u odnosu na učenice (5,4%) (tabela broj 14).

Tabela br. 14 Učestalost učešća u tuči u poslednjih godinu dana, po polu, učenici

	Pol		Ukupno
	Ženski	Muški	
Da	19	62	81
	5.4%	17.4%	11.4%
Ne	335	294	629
	94.6%	82.6%	88.6%
Ukupno	354	356	710
	100.0%	100.0%	100.0%

Među onima koji naveli su da su učestvovali u tuči u školi u prethodnih godinu dana, najviše ih je bilo u zapadnoj Srbiji (31,4%), dok su to isto najređe navodili u Vojvodini (2,3%) (tabela broj 15).

Tabela br. 15 Učestalost učešća u tuči u poslednjih godinu dana, prema regionu, učenici

	Beograd	Vojvodina	istočna Srbija	južna Srbija	zapadna Srbija	Šumadija	Ukupno
Da	4	3	13	16	38	7	81
	2.9%	2.3%	14.3%	13.2%	31.4%	6.7%	11.4%
Ne	135	130	78	105	83	98	629
	97.1%	97.7%	85.7%	86.8%	68.6%	93.3%	88.6%
Ukupno	139	133	91	121	121	105	710
	19.6%	18.7%	12.8%	17.0%	17.0%	14.8%	100.0%

Među anketiranim učenicima koji naveli su da su učestvovali u tuči u školi u prethodnih godinu dana, najviše ih je bilo iz većinski ženskih srednjih škola (14,6%) (tabela broj 16).

Tabela br. 16 Učestalost učešća u tuči u poslednjih godinu dana, po tipu škole, učenici

	Mešovita škola	Većinski ženska škola	Većinski muška škola	Ukupno
Da	29	24	28	81
	9.4%	14.6%	11.9%	11.4%
Ne	281	140	208	629
	90.6%	85.4%	88.1%	88.6%
Ukupno	310	164	236	710
	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Skoro svaki deseti učenik izjavio je da se u poslednjih godinu dana nasilno ponašao prema nekome (9,2%) (5,4% učenica i 12,9% učenika) (tabela broj 17).

Tabela br. 17 Učestalost nasilnog ponašanja prema nekome u školi u poslednjih godinu dana, po polu, učenici

	Pol		Ukupno
	Ženski	Muški	
Da	19	46	65
	5.4%	12.9%	9.2%
Ne	335	310	645
	94.6%	87.1%	90.8%
Ukupno	354	356	710
	100.0%	100.0%	100.0%

Među učenicima ispitanicima koji naveli su da su se ponašali nasilno prema nekome u školi u prethodnih godinu dana, najviše ih je bilo u istočnoj Srbiji (15,4%), dok su najređe taj iskaz navodili u Beogradu (2,9%) (tabela broj 18).

Tabela br. 18 Učestalost nasilnog ponašanja prema nekome u školi u poslednjih godinu dana, prema regionu, učenici

	Beograd	Vojvodina	istočna Srbija	južna Srbija	zapadna Srbija	Šumadija	Ukupno
Da	4	4	14	13	14	15	64
	2.9%	3.0%	15.4%	10.7%	11.6%	14.4%	9.0%
Ne	135	129	77	109	107	89	646
	97.1%	97.0%	84.6%	89.3%	88.4%	85.6%	91.0%
Ukupno	139	133	91	122	121	104	710
	19.6%	18.7%	12.8%	17.2%	17.0%	14.6%	100.0%

Od onih koji naveli su da su se nasilno ponašali u školi u prethodnih godinu dana, najviše ih je bilo iz većinski ženskih srednjih škola (11,6%) (tabela broj 19).

Tabela br. 19 Učestalost nasilnog ponašanja prema nekome u školi u poslednjih godinu dana, po tipu škole, učenici

	Mešovita škola	Većinski ženska škola	Većinski muška škola	Ukupno
Da	23	19	23	65
	7.4%	11.6%	9.7%	9.2%
Ne	287	145	213	645
	92.6%	88.4%	90.3%	90.8%
Ukupno	310	164	236	710
	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Slično, njih 11,3% izjavilo je da su se nasilno ponašali prema nekome putem interneta u istom periodu (7,6% učenica i 14,9% učenika) (tabela broj 20).

Tabela br. 20 Učestalost nasilnog ponašanja prema nekome na internetu u poslednjih godinu dana, po polu, učenici

	Pol		Ukupno
	Ženski	Muški	
Da	27	53	80
	7.6%	14.9%	11.3%
Ne	327	303	630
	92.4%	85.1%	88.7%
Ukupno	354	356	710
	100.0%	100.0%	100.0%

Među anketiranim učenicima koji naveli su da su se ponašali nasilno prema nekome na internetu u prethodnih godinu dana, najviše ih je bilo u istočnoj Srbiji (24,2%), dok su najređe taj iskaz navodili u Beogradu (2,9%) (tabela broj 21).

Tabela br. 21 Učestalost nasilnog ponašanja prema nekome na internetu u poslednjih godinu dana, prema regionu, učenici

	Beograd	Vojvodina	istočna Srbija	južna Srbija	zapadna Srbija	Šumadija	Ukupno
Da	4	4	22	14	28	8	80
	2.9%	3.0%	24.2%	11.6%	23.1%	7.6%	11.3%
Ne	135	129	69	107	93	97	630
	97.1%	97.0%	75.8%	88.4%	76.9%	92.4%	88.7%
Ukupno	139	133	91	121	121	105	710
	19.6%	18.7%	12.8%	17.0%	17.0%	14.8%	100.0%

Od onih koji naveli su da su se nasilno ponašali prema nekome na internetu u prethodnih godinu dana, najviše ih je bilo iz većinski muških srednjih škola (15,3%) (tabela broj 22).

Tabela br. 22 Učestalost nasilnog ponašanja prema nekome na internetu u poslednjih godinu dana, po tipu škole, učenici

	Mešovita škola	Većinski ženska škola	Većinski muška škola	Ukupno
Da	27	17	36	80
	8.7%	10.4%	15.3%	11.3%
Ne	283	147	200	630
	91.3%	89.6%	84.7%	88.7%
Ukupno	310	164	236	710
	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Skoro 2/5 učenika izjavilo je da je trpelo nasilje od strane drugog učenika u školi (38,7%) - 115 učenica (32,5%) i 160 učenika (44,9%) (tabela broj 23).

Tabela br. 23 Učestalost trpljenja nasilja u školi u poslednjih godinu dana, po polu, učenici

	Pol		Ukupno
	Ženski	Muški	
Da	115	160	275
	32.5%	44.9%	38.7%
Ne	239	196	435
	67.5%	55.1%	61.3%
Ukupno	354	356	710
	100.0%	100.0%	100.0%

Od onih koji naveli su da su trpeli nasilje od strane drugog učenika u školi u prethodnih godinu dana, najviše ih je u zapadnoj Srbiji (71,9%), dok taj iskaz najređe navode u Vojvodini (19,5%) (tabela broj 24).

Tabela br. 24 Učestalost trpljenja nasilja u školi u poslednjih godinu dana, prema regionu, učenici

	Beograd	Vojvodina	istočna Srbija	južna Srbija	zapadna Srbija	Šumadija	Ukupno
Da	33	26	48	41	87	40	275
	23.7%	19.5%	52.7%	33.9%	71.3%	38.5%	38.7%
Ne	106	107	43	80	35	64	435
	76.3%	80.5%	47.3%	66.1%	28.7%	61.5%	61.3%
Ukupno	139	133	91	121	122	104	710
	19.6%	18.7%	12.8%	17.0%	17.2%	14.6%	100.0%

Među učenicima ispitanicima koji naveli su da su trpeli nasilje od strane drugog učenika u školi u prethodnih godinu dana, najviše ih je bilo iz većinski muških srednjih škola (45,8%) (tabela broj 25).

Tabela br. 25 Učestalost trpljenja nasilja u školi u poslednjih godinu dana, po tipu škole, učenici

	Mešovita škola	Većinski ženska škola	Većinski muška škola	Ukupno
Da	115	52	108	275
	37.1%	31.7%	45.8%	38.7%
Ne	195	112	128	435
	62.9%	68.3%	54.2%	61.3%
Ukupno	310	164	236	710
	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Oni navode da su:

- 7,7% udarani, šutirani, gurani, ćuškani u krugu učenika ili zaključani u zatvorenom prostoru,
- 10,4% primili pretnje „uživo“,
- 13,8% namerno ignorisani ili izostavljeni iz grupe ili aktivnosti,
- 19,6% ismevani, nazivani ružnim imenom ili zadirkivani,
- 22,7% se širile glasine o njima.

Tabela br. 26 Učestalost vršnjačkog nasilja među učenicima srednjih škola, po vrsti i polu, učenici

	Pol		Ukupno
	Ženski	Muški	
Udarani, šutirani, gurani, ćuškani u krugu učenika ili zaključani u zatvorenom prostoru	13	42	55
	3.7%	11.8%	7.7%
Ismevani, nazivani ružnim imenom ili zadirkivani	61	78	139
	17.2%	21.9%	19.6%
Primali pretnje „uživo“	26	48	74
	7.3%	13.5%	10.4%
Širene su glasine o njima	73	88	161
	20.6%	24.7%	22.7%
Namerno ignorisani ili izostavljeni iz grupe iliaktivnosti	42	56	98
	11.9%	15.7%	13.8%

U tabeli 27 je prikazana učestalost vršnjačkog nasilja među učenicima srednjih škola prema regionu gde se nasilje odvijalo.

Tabela br. 27 Učestalost vršnjačkog nasilja među učenicima srednjih škola, po vrsti i regionu, učenici

	Beograd	Vojvodina	istočna Srbija	južna Srbija	zapadna Srbija	Šumadija	Ukupno
Udarani, šutirani, gurani, ćuškani u krugu učenika ili zaključani u zatvorenom prostoru	6	2	12	6	24	4	54
	4.3%	1.5%	13.2%	5.0%	19.8%	3.8%	7.6%
Ismevani, nazivani ružnim imenom ili zadirkivani	16	16	22	21	43	21	139
	11.5%	12.0%	24.2%	17.4%	35.5%	20.2%	19.6%
Primali pretnje „uživo“	3	3	32	8	26	1	73
	2.2%	2.3%	35.2%	6.6%	21.5%	1.0%	10.3%
Širene su glasine o njima	23	21	38	17	40	21	160
	16.5%	15.8%	41.8%	14.0%	33.1%	20.2%	22.6%
Namerno ignorisani ili izostavljeni iz grupe ili aktivnosti	16	9	23	19	20	10	97
	11.5%	6.8%	25.3%	15.7%	16.5%	9.6%	13.7%

U tabeli 28 je prikazana učestalost vršnjačkog nasilja među učenicima srednjih škola po tipu srednje škole koju su ispitanici naveli da pohađaju.

Tabela br. 28 Učestalost vršnjačkog nasilja među učenicima srednjih škola, po vrsti i tipu škole, učenici

	Mešovita škola	Većinski ženska škola	Većinski muška škola	Ukupno
Udarani, šutirani, gurani, ćuškani u krugu učenika ili zaključani u zatvorenom prostoru	22	12	21	55
	7.1%	7.3%	8.9%	7.7%
Ismevani, nazivani ružnim imenom ili zadirkivani	51	37	51	139
	16.5%	22.6%	21.6%	19.6%
Primali pretnje „uživo“	23	16	35	74
	7.4%	9.8%	14.8%	10.4%
Širene su glasine o njima	70	27	64	161
	22.6%	16.5%	27.1%	22.7%
Namerno ignorisani ili izostavljeni iz grupe ili aktivnosti	40	16	42	98
	12.9%	9.8%	17.8%	13.8%

Skoro 2/5 učenika izjavilo je da je trpelo nasilje preko interneta od strane drugih učenika (38,6%). Značajnije je više učenika (45,8%) trpelo onlajn nasilje u odnosu na učenice (31,4%) ($\chi2$ = 15.597, p=0,000) (tabela broj 29).

Tabela br. 29 Učestalost trpljenja nasilja na internetu u poslednjih godinu dana, po polu, učenici

	Pol		Ukupno
	Ženski	Muški	
Da	111	163	274
	31.4%	45.8%	38.6%
Ne	243	193	436
	68.6%	54.2%	61.4%
Ukupno	354	356	710
	100.0%	100.0%	100.0%

$\chi2$ = 15.597, p=0,000

Među anketiranim učenicima koji naveli su da su trpeli nasilje od strane drugog učenika na internetu u prethodnih godinu dana, značajnije su češće to navodili ispitanici iz istočne Srbije (71,4%) u odnosu na ostale regione ($\chi2$ = 141.091, p=0,000). Najređe taj iskaz su navodili u Šumadiji (12,5%) (tabela broj 30).

Tabela br. 30 Učestalost trpljenja nasilja u školi u poslednjih godinu dana, prema regionu, učenici

	Beograd	Vojvodina	istočna Srbija	južna Srbija	zapadna Srbija	Šumadija	Ukupno
Da	33	31	65	49	82	13	273
	23.7%	23.3%	71.4%	40.5%	67.2%	12.5%	38.5%
Ne	106	102	26	72	40	91	437
	76.3%	76.7%	28.6%	59.5%	32.8%	87.5%	61.5%
Ukupno	139	133	91	121	122	104	710
	19.6%	18.7%	12.8%	17.0%	17.2%	14.6%	100.0%

$\chi2$ = 141.091, p=0,000

Od onih koji naveli su da su trpeli nasilje od strane drugog učenika na internetu u prethodnih godinu dana, značajnije su češće to navodili ispitanici iz većinski muških srednjih škola (53,%) u odnosu na druge tipove srednjih škola. Najviše ih je u odnosu na ostale tipove škola bilo u zapadnoj Srbiji (71,9%) ($\chi2$ = 38.389, p=0,000) (tabela broj 31).

Tabela br. 31 Učestalost trpljenja nasilja na internetu u poslednjih godinu dana, po tipu škole, učenici

	Mešovita škola	Većinski ženska škola	Većinski muška škola	Ukupno
Da	106	41	127	274
	34.2%	25.0%	53.8%	38.6%
Ne	204	123	109	436
	65.8%	75.0%	46.2%	61.4%
Ukupno	310	164	236	710
	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

$\chi2$ = 38.389, p=0,000

Oni navode da su:

- 8,5% primali gadne ili uvredljive poruke, slike ili video snimke,
- 11,1% gadne ili uvredljive poruke, slike ili video snimci deljeni ili postavljeni na mreži gde su drugi mogli da ih vide,
- 14,1% širene glasine o njima na internetu,
- 16,9% namerno ignorisani ili izostavljani iz grupe ili aktivnosti na mreži,
- 17,9% ismevani, nazivani ružnim imenom ili zadirkivani na mreži.

Postoji i statistička značajnost učestalosti određene vrste nasilja onlajn u odnosu na pol (tabela broj 32).

Tabela br. 32 Statistički značajne učestalost onlajn vršnjačkog nasilja među učenicima srednjih škola, po vrsti i polu, učenici

Navodi učenika o trpljanju nasilja na internetu	Pol		Ukupno	Sig.
	Ženski	Muški		
(1) Primali su gadne ili uvredljive poruke, slike ili video snimke	18	42	60	$\chi2 = 10.414$, p=0,001
	5.1%	11.8%	8.5%	
(2) Gadne ili uvredljive poruke, slike ili video snimci deljeni ili postavljeni na mreži gde su drugi mogli da ih vide	28	51	79	$\chi2 = 7.390$, p=0,007
	7.9%	14.3%	11.1%	
(3) Namerno ignorisani ili izostavljani iz grupe ili aktivnosti na mreži	42	78	120	$\chi2 = 12.754$, p=0,000
	11.9%	21.9%	16.9%	
(4) Prećeno im je onlajn	28	69	97	$\chi2 = 19.806$, p=0,000
	7.9%	19.4%	13.7%	
(5) Ismevani su, nazivani ružnim imenom ili zadirkivani na mreži	47	80	127	$\chi2 = 10.218$, p=0,001
	13.3%	22.5%	17.9%	
(6) Neko je širio glasine o njima na internetu	40	60	100	$\chi2 = 4.526$, p=0,033
	11.3%	16.9%	14.1%	

Postoji i statistička značajnost u odnosu na region gde se nasilje odvijalo (tabela broj 33).

Tabela br. 33 Učestalost vršnjačkog nasilja među učenicima srednjih škola, po vrsti i regionu, učenici

	Beograd	Vojvodina	istočna Srbija	južna Srbija	zapadna Srbija	Šumadija	Ukupno	Sig.
(1)	7	4	15	7	22	5	60	χ2 = 32.338, p=0,000
	5.0%	3.0%	16.5%	5.8%	18.2%	4.9%	8.5%	
(2)	5	3	21	9	35	5	78	χ2 = 77.074, p=0,000
	3.6%	2.3%	23.1%	7.4%	28.9%	4.8%	11.0%	
(3)	9	9	43	17	34	7	119	χ2 = 99.881, p=0,000
	6.5%	6.8%	47.3%	14.0%	28.1%	6.7%	16.8%	
(4)	5	6	39	8	36	3	97	χ2 = 128.881, p=0,000
	3.6%	4.5%	42.9%	6.6%	29.8%	2.9%	13.7%	
(5)	13	19	39	25	25	6	127	χ2 = 58.299, p=0,000
	9.4%	14.3%	42.9%	20.7%	20.7%	5.8%	17.9%	
(6)	12	13	30	25	14	6	100	χ2 = 43.117, p=0,000
	8.6%	9.8%	33.0%	20.7%	11.6%	5.8%	14.1%	

Postoji i statistička značajnost u odnosu na tip škole iz koje su ispitanici (tabela broj 34).

Tabela br. 34 Učestalost izostanaka iz škole zbog nesigurnosti u u poslednjih godinu dana, po tipu škole, učenici

Navodi učenika o trpljanju nasilja na internetu	Mešovita škola	Većinski ženska škola	Većinski muška škola	Ukupno	Sig.
Primali su gadne ili uvredljive poruke, slike ili video snimke	26	10	24	60	N/A
	8.4%	6.1%	10.2%	8.5%	
Gadne ili uvredljive poruke, slike ili video snimci deljeni ili postavljeni na mreži gde su drugi mogli da ih vide	29	16	34	79	N/A
	9.4%	9.8%	14.4%	11.1%	
Namerno ignorisani ili izostavljani iz grupe ili aktivnosti na mreži	34	19	67	120	χ2 = 33.249, p=0,000
	11.0%	11.6%	28.4%	16.9%	
Prećeno im je onlajn	31	13	53	97	χ2 = 23.576, p=0,000
	10.0%	7.9%	22.5%	13.7%	
Ismevani su, nazivani ružnim imenom ili zadirkivani na mreži	52	14	61	127	χ2 = 20.206, p=0,000
	16.8%	8.5%	25.8%	17.9%	
Neko je širio glasine o njima na internetu	37	14	49	100	χ2 = 14.053, p=0,001
	11.9%	8.5%	20.8%	14.1%	

Roditelji - procena bezbednosti dece u školi i reagovanje na vršnjačko nasilje u srednoj školi

Četvrtina ispitanika roditelja izjavilo je da se njihova deca ne osećaju bezbedno u školi (26%). Značajnije češće navode da se njihova deca ne osećaju bezbedno u školi roditelji iz južne Srbije (65,6%) u odnosu na roditelje iz ostalih regiona ($\chi2=65.482$, $p=0.000$) (tabela broj 35).

Tabela br. 35 Distribucija odgovora o bezbednosti dece u školi, prema regionu, roditelji

	Mesto/grad u kome živite						Ukupno
	Beograd	Vojvodina	istočna Srbija	južna Srbija	zapadna Srbija	Šumadija	
Da	46	36	20	11	26	55	194
	92.0%	83.7%	45.5%	34.4%	78.8%	91.7%	74.0%
Ne	4	7	24	21	7	5	68
	8.0%	16.3%	54.5%	65.6%	21.2%	8.3%	26.0%
Ukupno	50	43	44	32	33	60	262
	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

$\chi2=65.482$, $p=0.000$

Roditelji dece iz većinski ženskih srednjih škola najčešće su navodili da se njihova deca nisu osećala bezbedno u njoj (81,7%) (tabela broj 36).

Tabela br. 36 Distribucija odgovora o bezbednosti dece u školi, po tipu škole, roditelji

	Mešovita škola	Većinski ženska škola	Većinski muška škola	Ukupno
Da	68	49	77	194
	71.6%	81.7%	72.0%	74.0%
Ne	27	11	30	68
	28.4%	18.3%	28.0%	26.0%
Ukupno	95	60	107	262
	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

U slučaju kada bi roditelj ili njegovo/njeno dete bili svedoci nasilja u školi, većina izjavila je da bi prijavili nasilje (88,9%). Svaki deseti ispitanik izjavio je da bi možda prijavio nasilje u zavisnosti od toga ko je učesnik i kakve su posledice (9,5%). Dvoje ispitanika izjavilo je da ne bi prijavilo nasilje. Značajno češće roditelji đaka iz istočne Srbije izjasnili su se da bi to uradili (100,0%) u odnosu na roditelje đaka iz ostalih regiona ($\chi2=34.305$, $p=0.003$) (tabela broj 37).

Tabela br. 37 Distribucija odgovora o prijavi vršnjačkog nasilja u školi, prema regionu, roditelji

	Mesto/grad u kome živite						Ukupno
	Beograd	Vojvodina	istočna Srbija	južna Srbija	zapadna Srbija	Šumadija	
Da	43	39	44	23	29	55	233
	86.0%	90.7%	100.0%	71.9%	87.9%	91.7%	88.9%
Ne	0	0	0	0	0	2	2
	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	3.3%	0.8%
Možda (u zavisnosti od toga ko je učesnik i kakve su posledice)	5	4	0	9	4	3	25
	10.0%	9.3%	0.0%	28.1%	12.1%	5.0%	9.5%
Drugo	2	0	0	0	0	0	2
	4.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.8%
Ukupno	50	43	44	32	33	60	262
	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

$\chi 2=34.305$, $p=0.003$

U slučaju da treba da prijave nasilje u školi, skoro polovina bi se obratila odeljenjskom starešini ili vaspitaču (44,3%). Manje od petine njih nasilje bi prijavilo pedagogu ili psihologu (17,2%), nešto manje prijavilo bi direktoru (15,6%), a takođe manje od petine ispitanih učenika kaže da bi nasilje prijavilo bilo kome u školi (13,7%). Njih devetoro bi prijavili policiji (3,4%), četvoro dežurnom nastavniku (1,5%), a dvoje školskom Timu za zaštitu od nasilja, zanemarivanja i zlostavljanja (0,8%). Devetoro anketiranih srednjoškolaca ne zna kome bi prijavilo nasilje u školi (3,4%).

Na pitanje da li im je dete trpelo vršnjačko nasilje u školi, oko četvrtina ispitanika izjavila je jeste, njih 61 (23,3%). Značajno češće naveli su da jeste roditelji đaka iz južne Srbije (46,9%) u odnosu na roditelje đaka iz ostalih regiona ($\chi 2=33.248$, $p=0.000$) (tabela broj 38).

Tabela br. 38 Distribucija odgovora o iskustvu vršnjačkog nasilja deteta u srednjoj školi, prema regionu, roditelji

	Mesto/grad u kome živite						Ukupno
	Beograd	Vojvodina	istočna Srbija	južna Srbija	zapadna Srbija	Šumadija	
Da	8	6	20	15	7	5	61
	16.0%	14.0%	45.5%	46.9%	21.2%	8.3%	23.3%
Ne	42	37	24	17	26	55	201
	84.0%	86.0%	54.5%	53.1%	78.8%	91.7%	76.7%
Ukupno	50	43	44	32	33	60	262
	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

$\chi 2=33.248$, $p=0.000$

Od šezdeset i jednog anketiranog roditelja koji su se izjasnili da su im deca trpela nasilje u školi, pedeset i šestoro ispitanika izjavilo je da je to nasilje prijavljeno (92,8%), a petoro je izjavilo da nije prijavilo nasilje. Još sedmoro ispitanika prijavilo je da je njihovo dete doživelo nasilje u osnovnoj školi što nije uključeno u analizu. Da su to nasilje prijavili značajno češće su izjavili roditelji đaka iz istočne Srbije (45,5%) u odnosu na roditelje đaka iz ostalih regiona ($\chi 2=40.457$, $p=0.000$) (tabela broj 39).

Tabela br. 39 Distribucija odgovora o prijavi vršnjačkog nasilja u srednjoj školi, prema regionu, roditelji

	Mesto/grad u kome živite						Ukupno
	Beograd	Vojvodina	istočna Srbija	južna Srbija	zapadna Srbija	Šumadija	
Da	7	4	20	14	6	5	56
	87.5%	66.7%	100.0%	93.3%	85.7%	100.0%	91.8%
Ne	1	2	0	1	1	0	5
	12.5%	33.3%	0.0%	6.7%	14.3%	0.0%	8.2%
Ukupno	8	6	20	15	7	5	61
	13.1%	9.8%	32.8%	24.6%	11.5%	8.2%	100.0%

$\chi 2=40.457$, $p=0.000$

Ovo nasilje koje je dete, prema izjavama roditelja, pretrpelo, najčešće je prijavljeno odeljenjskom starešini ili vaspitaču, direktoru, pedagogu, psihologu i policiji.

3.6. Reagovanje učenika na vršnjačko nasilje u srednjoj školi

Učenici – reagovanje na vršnjačko nasilje u srednoj školi

Oko 3/4 učenika izjavilo je da je pokušalo da spreči nekoga da se potuče u školi u poslednjih godinu dana (75,2%). Oko 1/5 učenika izjavila je da je to radila često (9,2%) i uvek (8,5%), dok su tako najćešće reagovali ponekad (29,6%) i retko (27,9%). Oko 1/4 učenika izjavila je da nikada nije reagovala u poslednjih godinu dana.

Oko 3/4 učenika izjavilo je da je intervenisalo da zaštiti onoga ko trpi fizičko nasilje u školi u poslednjih godinu dana (70,9%). Manje od 1/5 učenika izjavilo je da su to radili često (9,9%) i uvek (6,8%), dok su tako najćešće reagovali ponekad (30,3%) i retko (23,9%). Manje od 1/4 učenika izjavilo je da nikada nisu intervenisali u poslednjih godinu dana (29,2%).

Oko 3/5 učenika izjavilo je da je zaštitilo osobu koja je trpela seksualno uznemiravanje u školi u poslednjih godinu dana (58,9%). Manje od 1/8 učenika izjavilo je da su to radili često (8%) i uvek (4,5%), dok su tako reagovali najćešće ponekad (22,3%) i retko (24,1%). Oko 2/5 učenika izjavilo je da nikada nisu tako intervenisali u poslednjih godinu dana (41,1%).

Malo više od oko 3/4 učenika izjavilo je da se zauzeo za nekoga ko je bio isključen/učestalo bio izložen pretnjama ili ponižavanjem u školi u poslednjih godinu dana (78,6%). Oko 1/5 učenika izjavila je da je to radila često (14,1%) i uvek (7,6%), dok su najćešće reagovali tako ponekad (30,3%) i retko (26,6%). Manje od oko 1/4 učenika izjavila je da nikada nije tako zauzela za nekoga u poslednjih godinu dana (21,4%).

Nešto više od oko 3/4 učenika izjavilo je da je intervenisalo da pomogne u rešavanju sukoba bez upotrebe nasilja u školi u poslednjih godinu dana (77,2%). Oko 1/5 učenika izjavila je da je to radila često (10,7%) i uvek (8,6%), dok su učenici najćešće reagovali tako ponekad (30,6%) i retko (27,3%). Manje od oko 1/4 učenika izjavila je da nikada nije tako zauzela za nekoga u poslednjih godinu dana (22,8%).

Oko 2/3 učenika izjavilo je da su nasilje prijavili odraslom (roditelju ili nekome u školi) u poslednjih godinu dana (66,1%). Manje od 1/5 učenika izjavilo je da su to radili često (8,9%) i uvek (6,9%), dok su tako najćešće reagovali retko (25,9%) i ponekad (24,4%). Oko 1/3 učenika izjavila je da nije prijavila nasilje odraslom u poslednjih godinu dana (33,9%).

Manje od 3/5 učenika nije prijavilo bilo kakvu upotrebu ili nošenje oružja u školi u poslednjih godinu dana (61%). Oko 2/5 učenika izjavilo je da je prijavilo upotrebu ili nošenje oružja u školi u poslednjih godinu dana (39%), i to retko (17,2%) ponekad (11,8%), uvek (5,6%) i često (4,4%).

Više od polovine učenika nije prijavilo bilo kakvu aktivnost u školi vezanu za bande (uključujući prodaju droge, kao i nošenje oružja i nasilje) u poslednjih godinu dana (56,2%). Ostalih 43,8% učenika izjavilo je da je to radilo i to retko (19%) ponekad (16,1%), često (4,6%) i uvek (1,1%).

Učenici su dodali (njih 1,4%) da su prijavljivali nasilje, da su pretili nasilnicima i da strahuju od reakcije.

3.7. Procena odnosa zaposlenih u srednjim školama prema vršnjačkom nasilju u školi

Oko 4/5 nastavnika i stručnih saradnika izjavilo je da su svesni problema u školi i da daju sve od sebe da spreče i prekinu nasilje (80,1%). Oko četvrtina navodi da se oseća da kao da je „sve pod kontrolom“ (20,9%). Svaki deseti ispitanik zaposleni u srednjoj školi izjavio je da ne moraju da se bave vršnjačkim nasiljem jer se nasilje retko dešava u njihovoj srednjoj školi (10%). Petoro ih je navelo da zaposleni u njihovoj školi ignorišu nasilje (2,4%), a dvoje da se nasilje prikriva (0,9%).

Skoro polovina roditelja izjavila je da su zaposleni u školi u koju ide njihovo dete svesni problema u školi i da daju sve od sebe da spreče i prekinu nasilje (48,1%). Skoro polovina ispitanika navodi da se oseća kao da je u školi „sve pod kontrolom“ (45,4%). Svaki osmi ispitanik smatra da zaposleni u školi ne moraju da se bave vršnjačkim nasiljem jer se ono retko dešava u njihovoj srednjoj školi (12,6%). Da smatra da se vršnjačko nasilje u školi ignoriše, navelo je 5,7% roditelja, dok osmoro smatra da se vršnjačko nasilje u školi prikriva (3,1%).

Oko trećina učenika smatra da su zaposleni u školi svesni problema u školi i da daju sve od sebe da spreče i prekinu nasilje (32,3%). Četvrtina učenika navodi da se oseća kao da je u školi „sve pod kontrolom“ (24,9%). Svaki osmi učenik smatra da se vršnjačko nasilje u školi ignoriše (13,7%), dok 7,9% smatra da se vršnjačko nasilje u školi prikriva. Učenici navode da u njihovoj srednjoj školi ne moraju da se bave vršnjačkim nasiljem jer se nasilje retko dešava u njihovoj srednjoj školi u 8,9% slučajeva. 12,4% učenika izjašnjava se da ne zna ništa o tome.

3.8. Mere prevencije vršnjačkog nasilja u srednjim školama

Prevencija i reagovanje na nasilje ostaju nedovoljni zbog ustaljenih društvenih normi koje „normalizuju“ nasilje. [27] *Zbog poznavanja počinilaca, često se racionalizuje kao neophodno ili neizbežno, prećutno se prihvata ili se minimizira kao beznačajno. Zbog stida ili straha od odmazde, nekažnjivosti za počinioce i produženog izlaganja, oni koji trpe nasilje počinju da veruju da je nasilje normalno, da pamćenje o tome treba da se potiskuje i da nasilje ne treba prijavljivati. Nasilje je tako maskirano što ga čini teškim za sprečavanje i okončanje. Ovo je dodatno otežano zbog nedostatka sigurnih mehanizama za prijavljivanje i sveobuhvatnih oblika zaštite.*

Međutim, vršnjačko nasilje smanjeno je u skoro polovini od 71 zemlje i teritorije koje su proučavane u istraživanju UNESCO-a, a u sličnom broju zemalja takođe je primećeno smanjenje broja tuča ili fizičkih napada.[28] *Zajednički faktori uspeha za ove zemlje su, pre svega, posvećenost promovisanju bezbedne i pozitivne školske klime i okruženja u učionici, efikasni sistemi za prijavljivanje i praćenje nasilja i vršnjačkog nasilja u školama, programi i intervencije zasnovani na dokazima, obuka i podrška nastavnicima, podrška za pogođene učenike i njihovo upućivanje osobama ili ustanovama koje im mogu najefikasnije pomoći, osnaživanj eučenika i obezbeđivanje njihovog aktivnog učešća u radu na rešavanju problema nasilja u školama. Političko liderstvo i visok nivo posvećenosti višeg nivoa vlasti, zajedno sa snažnim pravnim i političkim okvirom koji se bavi nasiljem nad decom i nasiljem u školama i vršnjačkim nasiljem, takođe su se pokazali efikasnim u smanjenju ili održavanju niske prevalencije nasilja i vršnjačkog nasilja u školama. Dodatno, stavljanje naglaska na versku raznolikost može smanjiti, ako ne i eliminisati, slučajeve vršnjačkog nasilja, uvredljivog ponašanja i nasilja.*[29]

Rešavanje vršnjačkog nasilja uškolama jedan je od najvažnijih poduhvata za stvaranje povoljnog okruženja za učenje. To zahteva saradnju između više zainteresovanih strana, uključujući učenike, nastavnike, roditelje i zajednicu i uključuje prevenciju, ranu intervenciju i stvaranje bezbednog i podržavajućeg školskog okruženja kroz politiku borbe protiv nasilja, promovisanje pozitivnog ponašanja i empatije, negovanje kulture poštovanja i inkluzivnosti, obezbeđivanje programa obrazovanja i podizanja svesti i usluga podrške onima koji trpe nasilje i počiniocima. Vodeći se punim razumevanjem uzroka i posledica nasilja, treba sprovoditi intervencije kojima se osigurava bezbednost i obezbeđuje blagostanje svih učenika, promoviše njihov uspeh u školi i sveukupni razvoj.

27 UNICEF u Srbiji. Program. Zaštita deteta/Rešenje. Dostupno na: https://www.unicef.org/serbia/en/child-protection. Pristupljeno: 14.6.2023.

28 Iza brojeva: Prestanak školskog nasilja i maltretiranja. Organizacija Ujedinjenih nacija za obrazovanje, nauku i kulturu 2019. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000366483

29 Estrada, C.A.M., Lomboy, M.F.T.C., Gregorio, E.R. et, al. Religious education can contribute to, adolescent mental health in school settings.Int J Ment Health Syst 13 (28 (2019). https://doi.org/10.1186/s13033-019-0286-7

U više od 2/3 srednjih škola (69,2%), prema izjavama nastavnika i stručnih saradnika, najčešće se sprovode preventivne aktivnosti. Oni navode da se u njihovim školama sprovode obuke, humanitarne akcije, ankete i istraživanja; istič urad učeničkog parlamenta, vršnjačkih timova podrške i Tima za zaštitu; pominju snimanje filmova na temu nasilja i pravljenje plakata, stručno usavršavanje zaposlenih, socijalno-preventivni rad i individualizovanu nastavu kao i časove odeljenjskog starešine; ističu obezbeđivanje bezbednosnih mera, dežurstvo nastavnika, brzo i neposredno reagovanje kad je reč o rešavanju problema, fizičko tehničko obezbeđenje i prisustvo školskog policajca, kao i razgovore i rad stručnih službi; u njihovim školama održavaju se predavanja, priredbe, radionice itribine; navode i saradnju sa roditeljima, Godišnji plan rada škole i rad sa stručnim službama; sprovode se programi zaštite, donosi se kućni red i Pravila ponašanja o kojima se informišu učenici i roditelji, ali se ističe i učešće učenika u donošenju pravila; poštuju se i sprovode propisane procedure u slučajevima nasilja, radi se na prevenciji digitalnog nasilja, sprovodi se vaspitni rad, vodi se računa o svrsishodnom i pravovremenom informisanju.

Kao aktivnosti u opsegu prevencije, navedeni su i pojačan vaspitni rad (3,3%), vaspitno-disciplinski postupak, društveno-korisni rad i humanitarni rad (4,3%), kao i bezbednosne mere i dežurstva (5,2%). Troje je obeležilo da ne zna koje se preventvne, aktivnosti sprovode u srednjoj školi u kojoj su zapoleno (1,4%), dok 35 ispitanika (16,6%) nije odgovorilo koje su aktivnosti u opsegu preveniranja nasilnih oblika ponašanja.

U prevenciji vršnjačkog nasilja u srednjim školama, ispitanici nastavnici i stručni saradnici i roditelji procenjivali su doprinos određenih mera u prevenciji vršnjačkog nasilja u srednjim školama.

Bezbednosne mere

Sa merama u prevenciji vršnjačkog nasilja u školama slaže se 88,5% nastavnika i stručnih saradnika - potpuno 45,2% i uglavnom 43,3%. Sa ovim doprinosom ne slaže se njih 11,4% (8,1% uglavnom se ne slaže i 3,3 % ne slaže se uopšte). Najčešće se ispitanici ne slažu u Vojvodini (24,5%), dok se najčešće slažu ispitanici iz Beograda (96,5%). Nastavnici i stručni saradnici iz Beograda značajnije češće navode da se u potpunosti slažu da bezbednosne mere doprinose prevenciji vršnjačkog nasilja u srednjim školama (65.5%) u odnosu na ispitanike iz drugih regiona (F-test=2,794, p=0,018) (grafikon broj 85).

Grafikon br. 85 Razlike u percepciji percepciji načina na koji njihova škola doprinosi prevenciji vršnjačkog nasilja - bezbednosne mere, po regionu, nastavnici i stručni saradnici

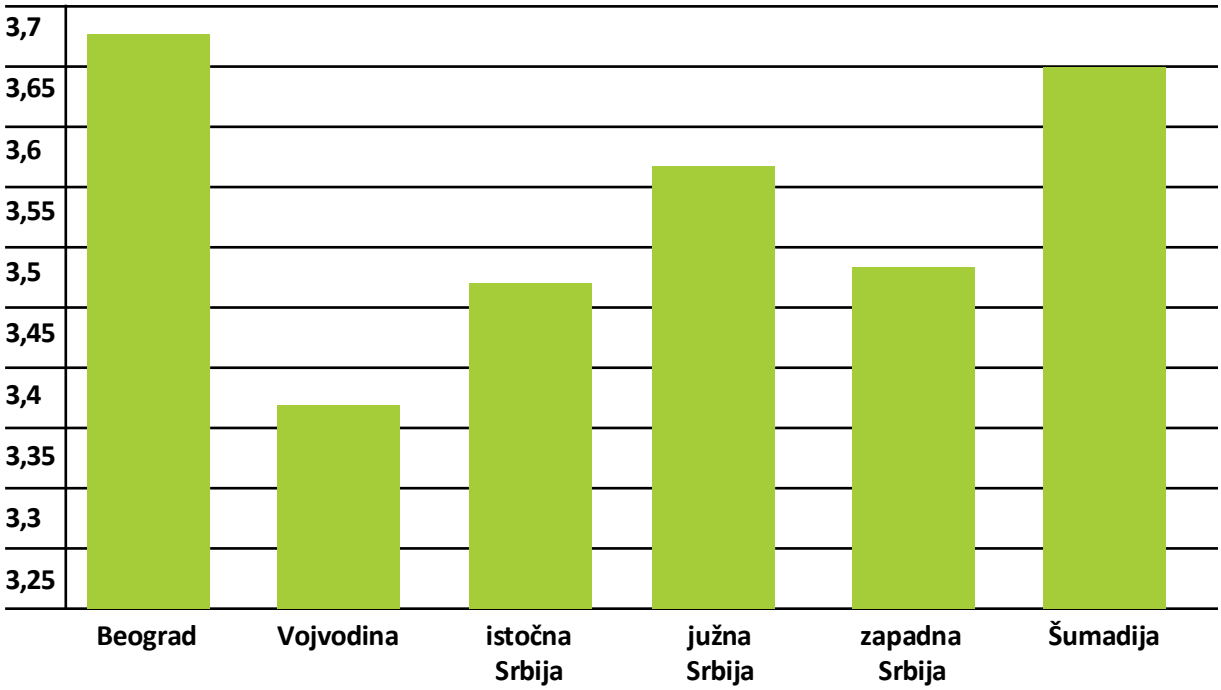

U mešovitim muško-ženskim srednjim školama ispitanici se najčešće se ne slažu da primena bezbednosnih mera doprinosi prevenciji vršnjačkog nasilja u njima (15,1%), dok se sa ovim najčešće slažu u većinski ženskim školama (90,5%).

Da primena bezbednosnih mera doprinosi prevenciji vršnjačkog nasilja slaže se 75,2% roditelja (29% slaže se potpuno i 46,2% uglavnom slaže se). Sa ovim doprinosom se uglavnom i uopšte ne slaže njih 12,2% (9,2% se uglavnom ne slaže i 3,1% se ne slaže uopšte). Svaki osmi roditelj izjavio je da ne zna. Najčešće se slažu ispitanici iz istočne Srbije (95,4%), a najčešće se ne slažu roditelji iz Beograda (22%). Najčešće se slažu oni roditelji dece iz većinski muških škola (93,5%), a najčešće ne slažu iz mešovitih muško-ženskih škola (16,8%).

Sprovođenje Programa za zaštitu dece/učenika od nasilja (preventivne i interventne, aktivnosti)

Da preventivne aktivnosti Programa za zaštitu dece/učenika od nasilja doprinosi preveniranju nasilnih oblika ponašanja slaže se 87,7% nastavnika i stručnih saradnika slaže se - uglavnom 44,8% i potpuno 42,9%. Ne slaže se njih 10,4% (uopšte 2,4% i uglavnom 8,1%). Da ne zna obeležilo je četvoro ispitanika (1,9%). Najčešće se ispitanici ne slažu u Vojvodini (18,3%), dok se najčešće slažu ispitanici iz Beograda, i to svi (100%). U mešovitim muško-ženskim srednjim školama se najčešće se ispitanici ne slažu da sprovođenje Programa za zaštitu dece/učenika od nasilja (preventivne i interventne, aktivnosti) doprinose prevenciji vršnjačkog nasilja u njima (15,0%), dok se sa ovim najčešće slažu u većinski ženskim srednjim školama (90,4%).

Sa ovako definisanom merom za preveniranje nasilja 79,4% roditelja slaže se, potpuno 46,2% i uglavnom 33,2%. Ne slaže se svaki osmi (uopšte 2,3% i uglavnom 10,3%). Da ne zna obeležio je 21 ispitanika (8%). Najčešće se slažu ispitanici iz istočne Srbije, njih 95,4%, a najčešće se ne slažu roditelji iz Šumadije 12%. Najčešće se slažu oni roditelji dece iz većinski muških škola (91,6%), a najčešće ne slažu iz mešovitih muško-ženskih škola (16,8%).

Definisane uloge i odgovornosti u primeni procedura i postupaka u slučaju nasilja ili sumnje

Da u definisane uloge i odgovornosti u primeni procedura i postupaka u slučaju nasilja ili sumnje doprinose prevenciji vršnjačkog nasilja školama slaže se 86,2% nastavnika i stručnih saradnika - potpuno 51,4% i uglavnom 34,8%. Ne slaže se uopšte 2,4% i uglavnom 9,0%, što čini 11,4% ispitanika. Ne zna njih petoro (2,4%). Najčešće se ispitanici ne slažu u Vojvodini (22,4%), dok se najčešće slažu ispitanici iz južne Srbije (91,6%). U mešovitim muško-ženskim srednjim školama najčešće se ispitanici ne slažu da definisane uloge i odgovornosti u primeni procedura i postupaka u slučaju nasilja ili sumnje doprinose prevenciji vršnjačkog nasilja u njima (12,5%), dok se sa ovim najčešće slažu u većinski ženskim srednjim školama (87,2%).

Sa ovom merom za prevenciju vršnjačkog nasilja slaže se 82,1% roditelja slaže se, od toga se potpuno slaže 41,6% i uglavnom 40,5%. Svaki deseti se ne slaže (uopšte 2,7% i uglavnom 7,6% se ne slaže). Ne zna njih 20-oro (7,6%). Najčešće se slažu ispitanici iz zapadne Srbije, njih 93,9%, a najčešće se ne slažu roditelji iz južne Srbije (15,6%). Najčešće se slažu oni roditelji dece iz većinski muških škola (91,6%), a najčešće ne slažu iz mešovitih muško-ženskih škola (12,7%).

Postojanje školskih pravila koja promovišu i nagrađuju nenasilno rešavanje sukoba

Da postojanje školskih pravila koja promovišu i nagrađuju nenasilno rešavanje sukoba utiče na prevenciju vršnjačkog nasilja u 85,7% slaže se nastavnika i stručnih saradnika – potpuno slaže se 51,9% i uglavnom slaže se 33,8%. Ne slaže se 11,8% ispitanika (uglavnom 9,5% i uopšte 2,4%), dok se da ne zna izjasnilo ne zna njih petoro (2,4%). Najčešće se ispitanici ne slažu u Vojvodini (24,4%), dok se najčešće slažu svi ispitanici iz Beograda (100%). U odnosu na ostale škole, u mešovitim muško-ženskim srednjim školama najčešće se ispitanici ne slažu (13,8%) i slažu (86,3%) da postojanje školskih pravila koja promovišu i nagrađuju nenasilno rešavanje sukoba doprinosi prevenciji vršnjačkog nasilja u njima.

81% roditelja slaže se, potpuno 48,9% i uglavnom 32,1%. Svaki deseti ispitanik se ne slaže (9,9%), uglavnom 8% i uopšte 1,9%, dok ne zna njih 24 (9,2%). Najčešće se slažu ispitanici iz istočne Srbije, njih 97,8%, a najčešće se ne slažu roditelji iz Beograda (14%). Najčešće se slažu oni roditelji dece iz većinski muških škola (93,5%), a najčešće ne slažu iz većinski ženskih škola (13,3%).

Postojanje školskih pravila koja promovišu i nagrađuju ponašanje kojim se razvija, neguje, podržava i poštuje bogatstvo različitosti i kulture ponašanja u školi

86,7% ispitanika nastavnika i stručnih saradnika slaže se, potpuno 51% i uglavnom 35,7%. Sa tim se ne slaže uglavnom oko svakog 10-og ispitanika (uglavnom 8,6% i 1,9% uopšte). Šestoro ne zna (2,9%). Najčešće se ispitanici ne slažu u Vojvodini (22,4%), dok se najčešće slažu ispitanici iz Beograda (96,5%). U većinski muškim srednjim školama najčešće se ispitanici ne slažu da postojanje školskih pravila koja promovišu i nagrađuju ponašanje kojim se razvija, neguje, podržava i poštuje bogatstvo različitosti i kulture ponašanja u školi doprinose prevenciji vršnjačkog nasilja u njima (11,7%), dok se sa ovim najčešće slažu u većinski ženskim srednjim školama (87,3%).

Da postojanje školskih pravila koja promovišu i nagrađuju ponašanje kojim se razvija, neguje, podržava i poštuje bogatstvo različitosti i kulture ponašanja u školi doprinosi prevenciji vršnjačkog nasilja slaže se 79,8% ispitanika roditelja, i to potpuno 45,4% i uglavnom slaže se 34,4%. Sa tim se ne slaže uglavnom svaki deseti ispitanik (uglavnom 7,6% i 1,5% uopšte). Ne zna njih 11,1%. Najčešće se slažu ispitanici iz istočne Srbije, njih 95,5%, a najčešće se ne slažu roditelji iz južne Srbije (15,6%). Najčešće se slažu oni roditelji dece iz većinski muških škola (93,5%), a najčešće ne slažu iz mešovitih muško-ženskih škola (11,6%).

Zajednički rad nastavnika, ostalih zaposlenih, učenika i roditelja na stvaranju bezbedne škole, negovanju klime prihvatanja, tolerancije i uvažavanja

91,9% nastavnika i stručnih saradnika slaže se, potpuno 56,7% i uglavnom 35,2%. Uopšte se ne slaže 1,4% ispitanika, uglavnom njih 3,8%, dok ne zna 2,9%. Načešće se ispitanici nisu složili u Vojvodini (12,3%), dok se najčešće slažu svi ispitanici iz Beograda (100%). U mešovitim muško-ženskim srednjim školama najčešće se ispitanici ne slažu da zajednički rad nastavnika, ostalih zaposlenih, učenika i roditelja na stvaranju bezbedne škole, negovanju klime prihvatanja, tolerancije i uvažavanja doprinosi prevenciji vršnjačkog nasilja u njima (7,6%), dok se sa ovim najčešće slažu u većinski muškim srednjim školama (94,1%).

85% roditelja slaže se, potpuno 50,4% i uglavnom 34,7%. Uopšte se ne slaže 0,8% ispitanika, uglavnom njih 8,0%, dok ne zna 6,1%. Najčešće se slažu ispitanici iz Beograda, njih 94,0%, a najčešće se ne slažu roditelji iz Šumadije (13,4%). Najčešće se slažu oni roditelji dece iz većinski muških škola (91,6%), a najčešće ne slažu iz većinski ženskih škola (11,7%).

Adekvatne obuke o nenasilnoj komunikaciji i konstruktivnom rešavanju konflikata za nastavnike i ostale zaposlene

Da adekvatne obuke o nenasilnoj komunikaciji i konstruktivnom rešavanju konflikata za nastavnike i ostale zaposlene preveniraju nasilno ponašanje učenika slaže se 80,5% nastavnika i stručnih saradnika se, potpuno 45,7% i uglavnom 34,8%. Skoro petina se ne slaže (17,6%). Preciznije, uglavnom se ne slaže 12,4% i uopšte se ne slaže 5,2%. Ne zna njih četvoro (1,9%). Najčešće se ispitanici nisu složili u zapadnoj Srbiji (22,9%), dok se najčešće slažu ispitanici iz istočne Srbije (95,3%). Najčešće se sa ovim ne slažu u mešovitim muško-ženskim srednjim školama (18,8%), dok najčešće su slaganje iskazali ispitanici iz većinski muških srednjih škola (82,4%).

Sa preduzimanjem ove mere u smislu sprečavanja vršnjačkog nasilja slaže se 82,1% roditelja, i to potpuno 46,6% i uglavnom 35,5%. Svaki deseti se uopšte ili uglavnom ne slaže (2,7% i 7,3%). Ne zna njih 8,0%. Najčešće se slažu ispitanici iz istočne Srbije, njih 95,4%, a najčešće se ne slažu roditelji iz Šumadije (18,4%). Najčešće se slažu oni roditelji dece iz većinski muških škola (90,6%), a najčešće ne slažu iz većinski ženskih škola (11,7%).

Postojanje školskog programa koji uči učenike nenasilnom rešavanju konflikata i neslaganja

81% nastavnika i stručnih saradnika slaže se, potpuno 52,4% i uglavnom 28,6%. Skoro petina se ne slaže (17,1%), odnosno uglavnom 11,4% i uopšte 5,7%. Ne zna njih četvoro (1,9%). Najčešće se ispitanici ne slažu u Vojvodini (30,6%), dok se najčešće slažu ispitanici iz istočne Srbije (90,5%). Nastavnici i stručni saradnici iz Beograda značajnije češće navode da se u uglavnom slažu da postojanje školskog programa koji uči učenike nenasilnom rešavanju konflikata i neslaganja doprinosi prevenciji vršnjačkog nasilja u srednjim školama (41.4%) u odnosu na ispitanike iz drugih regiona (F-test=2,489, p=0,033) (grafikon broj 86).

Grafikon br. 86 Razlike u percepciji načina na koji njihova škola doprinosi prevenciji vršnjačkog nasilja - školskog programa koji uči učenike nenasilnom rešavanju konflikata i neslaganja, po regionu, nastavnici i stručni saradnici

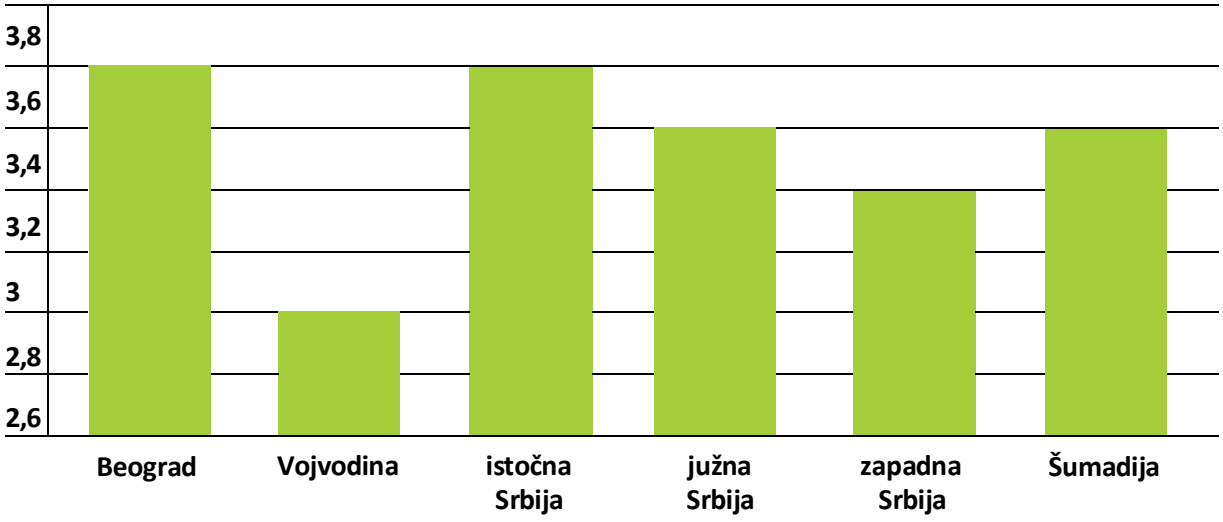

U mešovitim muško-ženskim srednjim školama najčešće se ispitanici ne slažu da postojanje školskog programa koji uči učenike nenasilnom rešavanju konflikata i neslaganja doprinosi prevenciji vršnjačkog nasilja u njima (18,8%), dok se sa ovim najčešće slažu u većinski ženskim srednjim školama (83%).

79% roditelja slaže se, potpuno 48,1% i uglavnom 30,9%. Ne slaže se 11,5%, odnosno uglavnom 7,6% i uopšte 3,8%. Ne zna svaki deseti (9,5%). Najčešće se slažu ispitanici iz istočne Srbije, njih 95,5%, a najčešće se ne slažu roditelji iz Šumadije 18,3%. Najčešće se slažu oni roditelji dece iz većinski muških škola (93,5%), a najčešće ne slažu iz mešovitih muško-ženskih škola (15,8%).

Postojanje školskog plana i programa koji uči učenike podržavajućem ponašanju i poštovanju među svim učenicima

Da postojanje školskog plana i programa koji uči učenike podržavajućem ponašanju i poštovanju među svim učenicima doprinosi prevenciji vršnjačkog nasilja slaže se 81% nastavnika i stručnih saradnika. Od toga se potpuno slaže 51%, a uglavnom slaže se 30%. Skoro petina se ne slaže (18,1%), odnosno uglavnom 14,3% i uopšte 3,8%. Ne zna njih dvoje (1%). Najčešće se ispitanici ne slažu u Vojvodini (26,5%), dok se najčešće slažu ispitanici iz istočne Srbije (90,5%). U mešovitim muško-ženskim srednjim školama najčešće se ispitanici ne slažu da postojanje školskog plana i programa koji uči učenike podržavajućem ponašanju i poštovanju među svim učenicima doprinosi prevenciji vršnjačkog nasilja u njima (20,1%), dok se sa ovim najčešće slažu u većinski muškim srednjim školama (88,2%).

80,9% roditelja slaže se, potpuno 46,2% i uglavnom 34,7%. Svaki deseti se ne slaže (10,7%), odnosno uglavnom 8% i uopšte 2,7%. Ne zna njih 8,4%. Najčešće se slažu ispitanici iz zapadne Srbije, njih 94,0%), a najčešće se ne slažu roditelji iz Šumadije (15%). Najčešće se slažu oni roditelji dece iz većinski muških škola (93,4%), a najčešće ne slažu iz većinski ženskih škola (16,7%).

Postojanje mehanizama u školi koji sprečavaju „prelivanje" nasilja iz spoljašnje sredine u školu

Da postojanje mehanizama u školi koji sprečavaju „prelivanje" nasilja iz spoljašnje sredine u školu doprinosi prevenciji vršnjačkog nasilja slaže se 73,8% nastavnika i stručnih saradnika. Od toga slaže se potpuno 39,5%, a uglavnom 34,3%. Skoro četvrtina ispitanika se ne slaže (22,4%). Uglavnom njih 12,9% i uopšte se ne slaže njih 9,5%. Osmoro izjavljuje da ne zna (3,8%). Najčešće se ispitanici ne slažu u Šumadiji (30%), dok se najčešće slažu ispitanici iz istočne Srbije (85,7%). U većinski ženskim srednjim školama najčešće se ispitanici ne slažu u njima (23,4%), dok se sa ovim najčešće slažu u većinski muškim srednjim školama (76,5%).

75.6% roditelja se složilo, potpuno 41,2% i uglavnom 34,4%. Ne slaže se 13,0% uglavnom njih 8% i uopšte 5%. Ne zna 11,5%. Najčešće se slažu ispitanici iz zapadne Srbije, njih 93,9%, a najčešće se ne slažu roditelji iz Beograda (20%). Najčešće se slažu oni roditelji dece iz većinski muških škola (92,5%), a najčešće ne slažu oni čija deca pohađaju mešovite muško-ženske škole (20%).

Tabele sa distribucijom odgovora roditelja, nastavnika i stručnih saradnika o merama prevencije vršnjačkog nasilja u srednjim školama, prema regionu i tipu škole nalazi se u Prilogu 8.

Nastavnici – učestalosti i vrste aktivnosti u okviru prevencije i intervencije na vršnjačko nasilje u srednjoj školi

Skoro polovina nastavnika koji su uzeli učešće u ovoj anketi često je podsećala učenike na pravila koja promovišu uzajamno poštovanje i podršku u prethodnoj školskoj godini (48,3%). Oko petina ispitanika radila je to stalno (20,9%) i isto toliko njih ponekad (18,5%). Da su radili to retko ili nikad izjavilo je njih 12,3% ispitanika (10,4% i 1,9%). Stalno i često su to činili najčešće u južnoj Srbiji (83,3%), ponekad najčešće u Šumadiji (30%), a retko ili nikada su izjavili najčešće u istočnoj Srbiji (28,5%). U mešovitim muško-ženskim srednjim školama, najčešće su ispitanici izjavljivali da to nikada nisu ili su retko radili (13,8%), dok su često i stalno to radili najčešće u većinski muškim srednjim školama (79,4%).

Oko 2/5 je često korigovalo ili podučavalo učenike o nenasilnom rešavanju sukoba i neslaganja uz poštovanje tokom prethodne školske godine (40,8%). Skoro trećina ispitanika ih je korigovala i podučavala ponekad (32,2%), a stalno njih 13.3%. Da to radi retko ili da ne čini nikad izjavilo je 13,7% ispitanika (10,9% i 2,8%). Stalno i često su to radili najčešće u zapadnoj Srbiji (62,9%), da su to činili ponekad, najčešće su izjavljivali nastavnici u južnoj Srbiji (52,4%), a retko ili nikada, najčešće u istočnoj Srbiji (23,8%). U većinski ženskim srednjim školma, najčešće su ispitanici izjavljivali da to nikada nisu ili su retko radili (14,9%), dok najčešće su često i stalno to radili u većinski muškim srednjim školama (58,9%).

Tokom prethodne školske godine manje od polovine anketiranih njih pohvalilo je ili nagradilo interakciju podrške među učenicima, kao što je diskusija koja uvažava različita mišljenja, uključivanje učenika žrtava nasilja u aktivnosti itd. (45%). Ponekad je to radila skoro trećina ispitanika (30,3), a stalno njih 12,8%. Retko ili nikada ovo je primenjivalo 11,8% ispitanika (9%, odnosno 2,8%). Da su stalno i često su to radili izjašnjavali su se najčešće u južnoj Srbiji (66,7%), da su to činili ponekad najčešće su izjavljivali u Beogradu (37,9%), a za odgovore retko ili nikada najčešće su se opredeljivali u istočnoj Srbiji (23,8%). U većinski ženskim srednjim školma, najčešće su ispitanici izjavljivali da to nikada nisu ili su retko radili (13,8%), dok najčešće su često i stalno to radili u većinski muškim srednjim školama (67,6%).

Više od 1/3 je često komentarisalo ili nagradilo učenika za aktivnu intervenciju u prevenciji nasilja ili odbrani učenika koji su trpeli nasilje tokom prethodne školske godine (36,5%). Skoro trećina ispitanika je to radila ponekad (30,8%), a stalno njih 9%. Da to radi retko ili nikad izjavilo je njih 23,7% ispitanika (16,6% i 7,1%). Da su stalno i često su to radili izjavljivalo se najčešće u južnoj Srbiji (52,7%), odgovor ponekad bio je najfrekventniji u istočnoj Srbiji (38,1%), a da su retko ili da nikada nisu komentarisali ili nagradili učenika za aktivnu intervenciju u prevenciji nasilja ili odbrani učenika koji su trpeli nasilje tokom prethodne školske godine su izjavili najčešće u Beogradu (31%). U većinski ženskim srednjim školama, najčešće su ispitanici izjavljivali da to nikada nisu ili su retko radili (28,7%), dok najčešće su često i stalno to radili u većinski muškim srednjim školama (53,3%).

Na polju intervencije, trećina ispitanika je često omogućila učenicima da poverljivo prijave agresivne radnje (33,6%). To je činilo ponekad malo više od četvrtine ispitanika (26,1%), a stalno njih 14,7%. Ovo je omogućavalo retko ili nije nikada 25,6% ispitanika (25,6% i 8,1%). Stalno i često su to radili najčešće u južnoj Srbiji (58,4%), odgovor ponekad najčešće su označavali u istočnoj Srbiji (33,3%), a da su to retko omogućili ili pak da nisu nikada najčešće se odgovaralo u Beogradu (34,5%). U mešovitim muško-ženskim srednjim školama ispitanici su najčešće izjavljivali da to nikada nisu ili su retko radili (30,0%), dok su često i stalno to radili najčešće u većinski muškim srednjim školama (58,8%).

Za odgovor da su često odmah reagovali na vršnjačko nasilje u svojoj školi i preduzeli korake u skladu sa propisanim procedurama opredelila se skoro trećina (31,3%). Stalno je promptno reagovala oko petina ispitanika (18%), a ponekad je odmah reagovalo malo više od četvrtine (27,5%). Retko ili nikada nije odmah reagovalo na vršnjačko nasilje njih 23,2% ispitanika (17,5% i 5,7%). Stalno i često su to radili najčešće u južnoj Srbiji (63,9%), ponekad najčešće u istočnoj Srbiji (42,9%), a retko su to omogućili ili nikada nisu najčešće u Beogradu (27,5%). U većinski ženskim srednjim školama najčešće su ispitanici izjavljivali da to nikada nisu ili su retko radili (24,5%), dok najčešće su često i stalno to radili u većinski muškim srednjim školama (55,9%).

Rad sa nasilnim učenicima da bi odredili koja ponašanja treba poboljšati, kao i koji je pozitivan sistem nagrađivanja, sprovodilo je često i ponekad po oko malo više od četvrtine ispitanika (28,4% i 27,5%). Stalno se angažovao svaki 10 ispitanik (10,9%). Retko ili nikada se nije angažovala u radu sa nasilnim učenicima njih oko trećina ispitanika (33,2%), odnosno 19% i 14,2%. Stalno i često su to radili najčešće u zapadnoj Srbiji (51,4%), ponekad najčešće u istočnoj Srbiji (57,1%), a retko su ili nikada nisu to činili najčešće u Vojvodini (38,7%). U većinski muškim srednjim školama najčešće su ispitanici izjavljivali da to nikada nisu ili su retko radili (38,2%), dok su često i stalno to radili najčešće u mešovitim muško-ženskim srednjim školama (33,8%).

Prijavu nasilja u vezi sa bandama direktoru ili policiji ponekad i često je podnosilo po oko četvrtina ispitanika (po 17,5%). Stalno njih 3,8%. Retko ili nikada njih oko 2/3 ispitanika (61,1%), tj. 16,1% i 45%. Stalno i često su to radili najčešće u južnoj Srbiji (38,9%), ponekad najčešće u istočnoj Srbiji (33,3%), retko su ili nikada nisu to činili najčešće u Vojvodini (73,5%). U većinski ženskim srednjim školama najčešće su ispitanici izjavili da nikada nisu ili su to radili retko (68,1%), dok najčešće su često i stalno to radili u većinski muškim srednjim školama (23,5%).

Tabele sa distribucijom odgovora nastavnika i stručnih saradnika o učestalosti i vrstama aktivnosti u okviru prevencije i intervencije na vršnjačko nasilje u srednjim školama, prema regionu i tipu škole nalazi se u Prilogu 9.

Učenici – učestalosti i vrste aktivnosti u okviru prevencije i intervencije na vršnjačko nasilje u srednoj školi

Da nikada nije dobilo informacije o obavezama i odgovornostima u oblasti zaštite od nasilja izjavila je oko četvrtina (19,4%) učenika. Čak 80% učenika izjasnilo se da je te informacije dobilo, i to u 21% slučajeva retko, u 30% ponekad i u 17,3% često (tabela broj 40).

Tabela br. 40 Distribucija odgovora učenika o učestalosti dobijanja informacija o obavezama i odgovornostima u oblasti zaštite od nasilja u srednjoj školi

		Broj	%
Dobili informacije o obavezama i odgovornostima u oblasti zaštite od nasilja - učenici	Nikad	138	19.4
	Retko	149	21.0
	Ponekad	213	30.0
	Često	123	17.3
	Uvek	87	12.3
	Ukupno	710	100.0

Da je dobilo informacije o postupcima za rano prepoznavanje rizika od nasilja izjasnilo se 78% učenika. Preciznije, to se dešavalo u 22,8% slučajeva retko, u 28,2% ponekad i u 15,5% često. Oko četvrtina učenika ispitanika izjavila da nikada informisana o postupcima za rano prepoznavanje rizika od nasilja (22%) (tabela broj 41).

Tabela br. 41 Distribucija odgovora učenika o učestalosti dobijanja informacija o postupcima za rano prepoznavanje rizika od nasilja u srednjoj školi

		Broj	%
Dobili informacije o postupcima za rano prepoznavanje rizika od nasilja - učenici	Nikad	156	22.0
	Retko	162	22.8
	Ponekad	200	28.2
	Često	110	15.5
	Uvek	82	11.5
	Ukupno	710	100.0

Da je dobilo informacije o o načinima reagovanja na nasilje, kome se obratiti kada postoji sumnja ili se ono događa u srednjoj školi izjavilo je 79% učenika, dok je oko četvrtina izjavila da nije nikada (21%). Ispitanici koji su izjavili da su dobili te informacije izjasnili su se da se to dešavalo retko u 20,1% slučajeva, ponekad u 25,5% i čestou 18,3% slučajeva (tabela broj 42).

Tabela br. 42 Distribucija odgovora učenika o učestalosti dobijanja informacija o načinima reagovanja na nasilje, kome se obratiti kada postoji sumnja ili se ono događa u srednjoj školi

		Broj	%
Dobili informacije o načinima reagovanja na nasilje, kome se obratiti kada postoji sumnja ili se ono događa - učenici	Nikad	149	21.0
	Retko	143	20.1
	Ponekad	181	25.5
	Često	130	18.3
	Uvek	107	15.1
	Ukupno	710	100.0

3.9. Informisanost o postupanju i odgovornostima u intervenciji u slučajevima nasilja u srednjim školama

Ispitanici nastavnici i stručni saradnici i učenici odgovarali su o postupanju i odgovornostima u intervenciji u slučajevima nasilja u srednjim školama.

Da na drugom nivou nasilja, po pravilu, aktivnosti preduzima odeljenjski starešina, odnosno glavni vaspitač u domu, u saradnji sa pedagogom, psihologom, Timom za zaštitu i direktorom, uz obavezno učešće roditelja, u smislu pojačanog vaspitnog rada, tačno je odgovorilo 15,2% ispitanika. Nepotpune ili netačne odgovore je dalo 81% ispitanika. Da ne zna izjavilo je troje ispitanika (1,4%). Petoro nije odgovorilo (2,4%).

Tačan redosled postupanja u intevenciji u slučajevima nasilje, i to:

1) Proveravanje sumnje ili otkrivanje nasilja prikupljanjem informacija - direktno ili indirektno;
2) Zaustavljanje nasilja i smirivanje učesnika;
3) Obaveštavanje roditelja i preduzimanje hitnih akcija po potrebi (pružanje prve pomoći, obezbeđivanje lekarske pomoći, obaveštavanje policije i centra za socijalni rad);
4) Konsultacije u ustanovi;
5) Operativni plan zaštite (mere i aktivnosti) za svu decu i učenike - učesnike nasilja (one koji trpe, koji čine i koji su svedoci nasilja);
6) Praćenje efekata preduzetih mera i aktivnosti radi provere uspešnosti, daljeg planiranja zaštite i drugih aktivnosti ustanove;

Navela je oko jedna četvrtina ispitanika (26,1%). Oko 2/3 ispitanika dalo je nepotpune ili netačne odgovore (65,4%), dok je 13 izjavilo da ne zna redosled postupanja u intervenciji na nasilje (6,2%). Petoro nije odgovorilo (2,4%).

Na pitanje koje su obaveze učenika u sprečavanju pojave vršnjačkog nasilja u školi, skoro 3/5 učenika izjavilo je da je to prijava nasilja (58,9%), 11,9% je reklo da treba su to prevencija, obaveza da se bude dobar, poštovanje pravila, neučestvovanje u nasillju i neizazivanje nasilja. Da su to sprečavanje nasilja, pomoć i podrška izjavilo je 8,3% učenika. Njih 1,4% smatra da ništa ne treba raditi, a 0,7% smatra da treba ignorisati nasilje jer to nije obaveza učenika. 13,5% učenika izjavilo je da ne zna, dok 5,6% nije dalo odgovor.

3.10. Informisanost o postojanju i primeni pravila ponašanja u srednjoj školi, mere prema učenicima koji krše pravila ponašanja u srednjim školama

Informisanost o postojanju pravila ponašanja u srednjoj školi

Prema navodima nastavnika i stručnih saradnika, u preko 4/5 škola postoje propisana/usvojena pravila ponašanja (85,8%). Skoro svaki deseti ne zna za postojanje pravila u školi u kojoj radi (9,5%), dok je njih desetoro navelo da ne postoje (4,7%).

Prema izjavama roditelja, oko polovina njih zna da u srednjoj školi koju pohađa njihovo dete postoje propisana/usvojena pravila ponašanja (47,3%). Oko 1/4 roditelja navodi da takva pravila ne postoje (22,9%), a takođe 1/4 ne zna za postojanje pravila u školi u koju ide njegovo/njeno dete (29,8%).

Učenici u skoro 2/5 slučajeva znaju da u njihovoj školi postoje propisana/usvojena pravila ponašanja (37.6%). Oko četvrtina učenika izjavila je da pravila ne postoje (22,5%), dok 2/5 njih ne zna da li pravila postoje ili ne (39,9%).

Informisanost o vrsti pravila ponašanja u srednjoj školi

Kao postojeća pravila, nastavnici i stručni saradnici naveli su sledeće grupe pravila:

1) Svaki deseti ispitanik naveo je pravila koja se odnose na zabranu nasilja u školi (10%) - nulta tolerancija nasilja, zabrana unošenja hladnog i vatrenog oružja i petardi, nije dozvoljeno pušenje i upotreba, alkohola i droga, pravila postupanja u konfliktu itd;
2) Skoro 2/3 ispitanika je navelo da u školi postoji kućni red (64,5%) - pravila ponašanja, ophođenja, oblačenja, dolaska i odlaska u školu, korišćenja telefona itd;
3) Njih 8,1% je navelo pravila koja se odnose na poštovanje nastavnika i ostalih zaposlenih, drugih učenika, vremena i same institucije, međusobnu toleranciju, uvažavanje različitosti itd.
4) Da ne zna za koja pravila ponašanja postoje izjavilo je je 13 nastavnika i stručnih saradnika (6,2%). Nije dalo odgovor na pitanje njih 11,4%.

Roditelji su naveli sledeće grupe pravila:

1) Oko 2/5 roditelja navelo je pravila koja se odnose na zabranu nasilja u školi (37%) - zabranjeno nasilje, vređanje, zabrana unošenja hladnog i vatrenog oružja, poznavanje i poštovanje Pravilnika o bezbednosti učenika i zaposlenih, prijava nasilja itd;
2) Oko 1/3 roditelja je navelo da u školi postoji kućni red (34,4%) - pravila ponašanja, oblačenja, dolaska, korišćenja mobilnog telefona na času, briga o škoskoj imovini itd;
3) Oko 1/4 roditelja navela je pravila koja se odnose na poštovanje nastavnika i zaposlenih, prava drugih, različitosti, tolerancija, saradnja, pomoć, normalna komunikacija, drugarski odnos itd. (25,6%).
4) Osmoro anketiranih roditelja nije dalo odgovor koja su to pravila (3,1%).

Učenici su naveli sledeća pravila:

1) Svaki deseti učenik naveo je pravila koja se odnose na zabranu nasilja u školi (9,7%) - bez nasilja, fizičkih sukoba, vređanja, zadirkivanja, upotrebe oružja, narkotika, briga o školskoj imovini iživotinjama, poznavanje i poštovanje Pravilnika o bezbednosti učenika i zaposlenih;
2) 16,1% učenika je navelo da u školi postoji kućni red - pravila ponašanja, oblačenja, dolaska i odlaska, korišćenja mobilnog telefona;
3) 3,4% učenika je navelo pravila koja se odnose na poštovanje prava drugih i različitosti te poštovanje drugara, nastavnika i drugih zaposlenih u školi.
4) Da ne zna koja su to konkretna pravila ponašanja, izjavilo je 26,8% ispitanika.

Informisanost o primeni pravila ponašanja u srednjoj školi

Na pitanje da li se u njihovoj školi sprovode propisana/usvojena pravila ponašanja, nastavnici i stručni saradnici, najčešće su - njih oko 3/4 - izjavili da se često sprovode (76,3%). Da se ponekad sprovode, izjavilo je 12,3% i retko 3,8% ispitanika. Dvoje ispitanika izjavilo je da se ta pravila ne sprovode (0,9%). Da ne zna da li se sprovode izjasnilo se njih 14 (6,6%).

Skoro polovina roditelja izjavila je da se pravila ponašanja često sprovode (45,4%). Da se ponekad sprovode izjavilo je 16,4% i retko 4,6% roditelja. Jedanaestoro roditelja izjavilo je da se pravila ponašanja ne sprovode (4,2%). Da ne zna da li se sprovode, opredelilo se njih 77 (29,4%), odnosno skoro trećina ispitanika.

Učenici su najčešće izjavljivali da ne znaju da li se pravila ponašanja sprovode unjihovoj školi (24,6%). Za jednog ispitanika manje učenici su smatrali da se pravila ponašanja sprovode retko (24,5%). Oko petina učenika smatra da se sprovode često (22%), a gotovo isto toliko misli da se pravila ponašanja sprovode uvek (19%). Svaki deseti smatra da se nikada ne sprovode (9,9%).

Primena mera prevencije vršnjačkog nasilja u srednjim školama

Oko 2/5 nastavnika i stručnih saradnika izjavio je da se u njihovoj školi preduzimaju preventivne mere kao što su različite obuke, nenasilno rešavanje sukoba, medijacija itd. (80,6%). Da su uspostavljena pravila ponašanja koja se dosledno primenjuju izjavilo je 3/4 ispitanika (70,1%). Trećina izjavila je da u školi imaju postavljene kamere (66,8%). Njih malo manje od 2/3 navodi prisustvo školskog policajca u školi (63,5%). Oko četvrtina ispitanika navodi da u školi postoji školsko obezbeđenje (27,5%). Petoro navodi da je uvedeno dežurstvo nastavnika kao mera prevencije vršnjačkog nasilja (2,4%), a dvoje rad Tima za zaštitu (0,9%). Dvoje ispitanika izjavilo je da ništa ne moraju da preduzmu jer je u njihovoj školi bezbedno (0,9%).

Učenici najčešće su navodili da postoje kamere (40,3%), školski policajac (37,3%) i školsko obezbeđenje (33%). Oko 1/4 učenika navodi da su u školi uspostavljena pravila ponašanja koja se dosledno primenjuju (26,3%), kao i da se u školi preduzimaju preventivne mere (različite obuke, nenasilno rešavanje sukoba, medijacija) (24,4%). Svaki deseti smatra da ništa ne moraju da preduzmu jer je u njihovoj školi bezbedno (10,4%). Ne zna 4,9%.

Mere prema učenicima koji krše pravila ponašanja u srednjim školama

Kao mere koje se sprovode prema učenicima koji krše pravila u njihovoj školi, u više od polovine odgovora nastavnika i stručnih saradnika navedeno je da se sprovodi vaspitno-disciplinski postupak, društveno-korisni rad i humanitarni rad (53,1%), oko 1/5 je navelo pojačan vaspitni rad (21,8%), a 3,3% je navelo preventivne, aktivnosti. Da ne zna, opredelilo se troje ispitanika (1,4%). Nije odgovorilo njih oko 1/5 zaposlenih u srednjoj školi (20,4%).

Učenici naveli su, kao mere koje se sprovode prema učenicima koji krše pravila u njihovoj školi, najčešće vaspitno-disciplinski postupak, društveno-korisni rad i humanitarni rad (45,5%), oko 1/5 navelo je pojačan vaspitni rad (20,8%), a njih četvoro preventivne aktivnosti (0,6%). Da se ništa ne preduzima, navelo je četrnaestoro učenika (2%). Da o ovim merama ne zna izjasnila se četvrtina učenika (24,6%), a nije ih odgovorilo 6,5%.

3.11. Fokusirane diskusije u grupi

Nasilje

DEFINICIJA NASILJA, VRŠNJAČKO NASILJE U SREDNJIM ŠKOLAMA, VRSTE, PRIMERI, ISHODI

Definicija nasilja uopšte, kako učesnici vide pojavu vršnjačkog nasilja u srednjim školama

Na osnovu izjava učesnika, definicije nasilja različito se interpretiraju, ali se saglasnost postiže u prepoznavanju fizičkog, psihičkog, verbalnog, i digitalnog/sajber nasilja kao oblika ponašanja kojima se izaziva patnja drugih. Iako se jedan broj sagovornika pohvalio da u školama u koju idu njihova deca nema gotovo nikakvog vida nasilja, drugi sugerišu na potrebu sprovođenja mera, ne odstupajući od pravila i zakona, ali čuvajući prava dece. Nasilje na Internetu se izdvaja kao posebno ozbiljan problem.
Odražavajući subjektivnost, nasilje je definisano i kao narušavanje mira, ugrožavanje bezbednosti, psihičko stanje ili delovanje jačeg na slabijeg. Ove perspektive ukazuju na kompleksnost pojma nasilja, dok se ističe važnost prepoznavanja i suzbijanja različitih oblika, kako bi se stvorilo bezbedno i podržavajuće okruženje u školama.

„Sve ono što mi ne prija, zavisi od shvatanja, da li je to subjektivno ili ono drugo.“

„Ugrožavamo nečiju bezbednost, psihičko stanje.“

„Nasilje jeste ugrožavanje deteta.“

„Škola u koju ide moje dete je izuzetno otvorena za svoje đake i gotovo ne vidim bilo kakav vid nasilja u njoj.“

„Treba uvesti određene mere koje se na poseban način poštuju. Pogotovo kada vidimo vršnjačko nasilje, ne odstupati od pravila, ali opet sprovoditi ono što je zakonom propisano, ali da to ne utiče na njihova načela i njihova prava.“

„Maltretiranje, isključivanje, davanje ružnih komentara, mislim da je od svih nasilja najgore internet nasilje.“

„Narušavanje mira jeste nasilje. Sve ono što ima uticaj da neka osoba se oseća nesigurno i kada ide u školu oseća neki strah.“

„Činjenje štete s namerom, bez nekakvog razloga tj. konflikta. Grupa nasilnika ili pojedinac ima tu moć.“

„Nasilje je delovanje jačeg na slabijeg.“

„Sve ono što se radi protiv moje volje.“

„Sve što je zabranjeno propisima.“

Vrste vršnjačkog nasilja koje postoje u srednjim školama

Po mišljenju učesnika u ovom istraživanju postoje različite vrste vršnjačkog nasilja u školama uključujući fizičko, psihičko, seksualno, verbalno, socijalno, digitalno, ekonomsko i emocionalno nasilje. Neki sagovornici izdvajaju i nasilje koje proizilazi iz ekonomske i socijalne nejednakosti među đacima, dok neki naglašavaju klasične oblike poput guranja i čupanja. Drugi opet ukazuju na evoluciju nasilja i rastući uticaj novih medija koji, kako smatraju ispitanici, često dovode do problema sa emocionalnim razvojem dece. Važno je prepoznati širinu vrsta nasilja kako bi se razvile efikasne strategije prevencije i intervencije.

„Postoje nasilja na osnovu da li deca dolaze iz ruralnih područja, na osnovu novčanih sredstava."

„Postoje sve masovnija dešavanja po pitanju nasilja, i ne možemo razlikovati više da li je to klasičan vid nasilja ili nešto više. Postavlja se pitanje šta je ovaj novi vid nasilja. Deca mnogo pate, ne razvijaju se kako treba, imaju problem sa empatijom. U reakciji kada su pod stresom, reaguju visokom dozom ekstremne, agresije, bez obzira da li je to dete po prirodi mirnije ili nije."

Primer vršnjačkog nasilja u školi

Vršnjačko nasilje u školama, smatraju učesnici, može se manifestovati kroz različite oblike. To uključuje verbalne napade poput psovanja, vređanja i omalovažavanja, ali i fizičke, postupanje kao što su guranje, čupanje za kosu ili udaranje. Diskriminacija, izdvajanje iz grupe i elektronsko nasilje poput slanja ružnih poruka takođe su prepoznati kao prisutni oblici nasilja među vršnjacima. Navode da ponekad nasilje potiče iz porodičnog okruženja, dok neki incidenti uključuju i zaposlene u školi. Misle da je važno prepoznati ove različite manifestacije nasilja kako bi se preduzele odgovarajuće preventivne i intervencione mere.

„Čupanje, gurkanje, nasilje u porodici, grdnja, povišen ton, vređanje, udaranje, fizički nepoželjni dodiri, deranje, zlostavljanje, omalovažavanje, udaranje, psihičko zlostavljanje, pritiskanje, šutiranje, prozivanje..."

„Kao roditelj čije je dete bilo žrtva nasilja ...udaranje i jače telesne povrede."

„Svaki vid svađe između učenika, maltretiranje, nanošenje patnje, bola i fizičkih povreda."

„Nasilje između učenika, nasilje između zaposlenih, zaposleni i učenici, samopovređivanje, suicidne misli i slično.

Ishodi vršnjačkog nasilja u srednjoj školi

Kao ishode vršnjačkog nasilja u srednjoj školi, učesnici navode da mogu biti raznoliki i imati ozbiljne posledice kako za učenike koji trpe vršnjačko nasilje tako i za nasilnike. Fizički obračuni su jedan od mogućih ishoda, što može dovesti do fizičkih povreda. Međutim, naglasili su da nasilje može ostaviti i duboke emocionalne posledice. Osim toga, navode da može izazvati stres i probleme učenja, a u nekim slučajevima čak i depresiju. Ishodi se razlikuju od situacije do situacije, mogu uključivati i porodične probleme te izazvati zdravstvene i psihološke teškoće. Eliminacija vršnjačkog nasilja zahteva aktivno angažovanje šire zajednice kako bi se stvorila bezbedna i podržavajuća sredina.

„Nasilje u porodici, ukor, porodični problemi."

„Možda neki vid depresije."

„Možda problemi sa učenjem, stresovi izazvani van i unutar školovanja, fizičke povrede, samop-ovređivanje možda..."

„Fizički obračun, emocionalne posledice."

„Pa, zavisi od situacije do situacije, koliko je zapravo celokupna situacija uticala na dete, najčešće se javljaju fizičke povrede."

„Može da se pretvori u ozlede drugog, može da dođe do mržnje, konflikta i sl."

Iniciranje nasilja u srednjoj školi

KADA I KAKO POČINJE NASILJE U SREDNJOJ ŠKOLI?

Inicijatori nasilja u srednjoj školi

Učesnici smatraju da nasilje u srednjoj školi može imati različite inicijatore i podsticaje, a često proizlazi iz kompleksne kombinacije faktora. Roditelji, deca, porodica, mediji, politička korektnost, virtuelni prijatelji, društvo i svi aspekti u životu mogu doprineti atmosferi u kojoj se nasilje javlja. Deca mogu biti surova, posebno ako zloupotrebljavaju svoja prava ili ukoliko dolaze iz različitih socioekonomskih sredina. Mediji donekle mogu uticati na pojavu i ekspanziju nasilja, pogotovo ako prikazuju agresivne sadržaje koji utiču na percepciju. Ispitanici smatraju da je školsko nasilje među učenicima često izazvano time što učenici ne razumeju različitosti i individualne karakteristike vršnjaka. Dalje navode i da se politička korektnost, iako ima za cilj promovisanje poštovanja, može doživeti kao oblik nasilja, dok virtuelni prijatelji i društvene mreže dodatno utiču na dinamiku odnosa u školi. Istakli su da svi, uključujući roditelje, decu, društvo i školu, doprinose atmosferi u kojoj nasilje može procvetati. Okolnosti u kojima dete odrasta, pritisak kod kuće, školske obaveze i pritisak društva takođe mogu biti inicijatori nasilja stvarajući stresne okolnosti koje dovode do nasilnog ponašanja. Anketirani učesnici izražavaju stav su da eliminacija nasilja zahteva sveobuhvatne mere koje uključuju sve ove faktore. Sveobuhvatan pristup u prevenciji i reagovanju na nasilje ključan je kako bi se stvorilo sigurno okruženje u srednjoj školi.

„To može biti svako, može se preneti na sve, svaki odnos u školi može biti inicijator nasilja. Nema to veze toliko sa školom.“

„Ja bih rekla da najviše iniciraju drugi učenici, neadekvatni nastavnici koji se prema đacima ne odnose i ne ponašaju kako treba, to čak mogu da budu i direktori ustanove, kao i psiholozi koji neadekvatno rade svoj posao sa decom.“

„Deca su jako surova, znaju za svoja prava i to zloupotrebljavaju. Dosta dece, koja su možda od imućnijih porodica, žele da zlostavljaju decu koja su ometena u razvoju, koja su romske nacionalnosti ili nižeg imućnijeg stanja.“

„Dosta sve potiče od učenika, manje od nastavnika i nastavnika, dolazi do nasilja u školama... jeste neshvaćenost učenika i različitosti te jedne žrtve."

„Politička korektnost predstavlja neku vrstu nasilja. Postoji razlog zašto mi smeta, ja sam rođen u 20-veku. To što nam se gura na nos, ne vidimo pozadinu i ne možemo da rešimo problem.“
„Deca imaju previše virtuelnih prijatelja.“

„Ne svi pojedinačno, globalno gledamo, svi utičemo na to. I roditelji i deca, svi doprinosimo da se nasilje desi.“
„Previše se priča o pravima deteta i smatram da je to okidač za sve.“

„Kratko i jasno, ne smeš im ništa.“

„Nasilje kreće od učenika i od nastavnika. Ali većinom su to deca koja nisu sigurna i samim tim tu nesigurnost manifestuju na druge.“

„To kreće iz kuće zbog nekomunikacije.“

„Mislim da je važno odrastanje deteta, u samom startu vrlo veliki uticaj ima porodica. To takođe može biti majka najčešće. Majka najčešće može uticati na sina, kroz njegovo odrastanje, njegova odbrana, koju on manifestuje tokom godina. To mogu biti i vršnjaci.“

„To se može proizvesti i iz pritiska koju imaju đaci, prilikom obavljanja svih zadataka u školi, odnosno

školskih obaveza,određeni rokovi, plus pritisak od kuće, svašta nešto ili neko može biti inicijator."

„Problem kod mladih što žele sve zdravo za gotovo, što brže da dobiju ocene u školi, novac, posao i slično, tu već dolazimo do drugih problema, nespavanja, zamena dana za noći, igranje igrica do kasno itd."

„Protokoli koje smo spomenuli. I kada opsuješ, to je stvar roditelja ili starešine. Deca moraju da se bore za mesto u društvu."

„Možda učenici u periodu adaptacije."

„Sveobuhvatno gledano, svako može biti i inicijator i žrtva nasilja."

Nasilje u porodici kao uzor

Učesnici navode da nasilje u školi često proizlazi iz problema u porodičnom okruženju pri čemu ističu problematične porodice i nekvalitetnu komunikaciju. U takvim situacijama nasilje se može preneti s generacije na generaciju, često zbog modela ponašanja koje deca usvajaju od svojih roditelja.
Nekvalitetna komunikacija u porodici može doprineti stvaranju disfunkcionalne dinamike gde nasilje postaje sredstvo izražavanja frustracija ili rešavanja konflikata. Nasilje u porodici, zajedno s vršnjačkim nasiljem, predstavlja ozbiljan problem i zahteva sveobuhvatan pristup prevenciji i reagovanju.

„Roditelji vaspitavaju decu po tome da li će biti prema nekome nasilni ili ne."

„Problematične porodice odnosno ako roditelji ili neko iz porodice vrši bilo kakav vid nasilja."

„Ono što mi najviše gledamo kroz posao, najviše možda ima tog nasilja u porodici, pored vršnjačkog nasilja."

Nasilje u zajednici kao uzor

Ispitanici smatraju da vršnjačko nasilje u školama proizlazi iz šireg društvenog konteksta, uključujući opšte stanje u samoj zajednici. Nekvalitetno stanje u zajednici, gde su socijalni, ekonomski ili obrazovni resursi ograničeni, može stvoriti okruženje u kojem se nasilje češće javlja. Takođe, poznate ličnosti ili modeli ponašanja u medijima mogu uticati na oblikovanje normi i vrednosti u zajednici. Ako su takve ličnosti sklone nasilnom ponašanju, to može poslužiti kao uzor nekim pojedincima, posebno mladima. Važno je prepoznati te uzore nasilja kako bi se preduzele preventivne mere i promovisala pozitivna promena u zajednici.

„Stanje u samoj zajednici, ali opet zavisi kakva je zajednica i kakav je pojedinac. Neke poznate ličnosti mogu biti uzor."

Uticaj masovnih medija

Dejstvo masovnih medija na oblikovanje ponašanja dece i mladih je stvar osetljive ravnoteže. Dok masovni mediji mogu pružiti raznolike informacije i uticati na formiranje stavova, mogu takođe biti i izvor nasilnih ili neprikladnih sadržaja. Roditelji prepoznaju značaj odvajanja vremena koje provode sa svojom decom kako bi ih zaštitili od potencijalno štetnih uticaja masovnih medija, uključujući nasilne sadržaje. Aktivno angažovanje roditelja u provođenju kvalitetnog vremena sa decom može doprineti stvaranju snažnijih porodičnih veza i pomaže u vođenju dece kroz izazove s kojima se mogu suočiti u medijima. Takođe, naglašava se da je važno podsticati fizičku aktivnost i ograničiti vreme provedeno u pasivnom gledanju medija kako bi se očuvalo mentalno i fizičko zdravlje mladih.

„Može biti loš uzor, ali svako dete bira za sebe i vrlo je važno odvojiti vreme za dete kako ne bi bilo izloženo tom nasilnom ponašanju preko masovnih medija.“

„I to vreme koje se provodi sa mobilnim telefonom, gde je telo uspavano, depresivno, ne mrda se, pogotovo nekoliko sati dnevno, reakcije buđenja iz takvog položaja, podudara se sa agresijom.“

„Jer, ako ja, roditelj, ne zaokupiram pažnju svom detetu, ono će naravno nastaviti da gleda sve te stvari, umesto što može kvalitetnije provesti vreme. Treba zaokupirati to vreme makar tri - četiri sata dnevno.“

Ko je najviše izložen nasilju u školi?

Smatra se da su svi koji su deo života jedne škole u riziku da budu izloženi različitim oblicima nasilja, od nastavnika do učenika i roditelja indirektno, pa čak i ostalih zaposlenih u školi. Različiti faktori, kao što su fizički izgled, psihički ili emocionalni problemi, ili povučenost, mogu povećati ranjivost pojedinca. Ipak, važno je napomenuti da, iako su neki možda više podložni određenim oblicima nasilja, svako može biti izložen bilo kakvom vidu nasilja. Arapska poslovica koja naglašava da rane nanesene rečima mogu ostaviti trajne posledice podseća nas na složenost definisanja nasilja i subjektivnost iskustava. Učenici se posebno izdvajaju kao najnaivnija grupa koja je podložna uticaju nasilnog sadržaja, što dodatno ističe potrebu za sveobuhvatnim pristupom prevenciji nasilja u školama.

„Apsolutno svi. Počev od nastavnika, učenika, roditelja indirektno, radnika u školi.“

„Najviše su izložene osobe koje su povučene, fizički izgledaju slabo, možda imaju psihičke i emocionalne probleme, koje su lako podvodljive.“

„Ukoliko je sve pod kontrolom, niko nije izložen. Ali opet svako od nas može biti izložen.“

„Deca su opet najnaivnija, najlakše podlegnu takvom sadržaju odnosno nasilju.“

„Učenici određenog profila, ne svi, verbalnom nasilju su najviše izloženi nastavnici.“

„Možemo i biti žrtve, možemo biti i nasilnici, a takođe možemo biti pasivni učesnici tog događaja.“

Zajednica

FAKTORI ZAJEDNICE

Faktori sredine koji imaju veliki uticaj na pojavu vršnjačkog nasilja u srednjim školama

Oni koji utiču

Po sudu anketiranih učesnika, različiti faktori sredine imaju značajan uticaj na pojavu vršnjačkog nasilja u srednjim školama. Kvalitet života u zajednici, efikasnost primene zakonske regulative, uključivanje zajednice u rešavanje problema, dostupnost resursa zajednice, izloženost nasilju, strah od zločina, društvena kohezija, solidarnost, integracija i razmena između susednih zajednica, zadovoljstvo životom u zajednici, društvena kontrola, podizanje svesti o nasilju, kao i grupama i kulturama koje podržavaju agresivno ponašanje - sve su to bitni faktori.

Takođe, porodična kontrola igra značajnu ulogu u prevenciji nasilja među mladima. Izloženost nasilju u zajednici može biti ključni okidač, a važno je raditi na smanjenju takve izloženosti. Primeri kao što je tragični incident u Ribnikaru ukazuju na potrebu odgovornog izveštavanja medija o nasilju, kako bi se izbegla glorifikacija i neprimerena pažnja koja može uticati na ponašanje mladih.

Naglašava se da zakonodavstvo samo po sebi možda nije dovoljno efikasno, već da je potrebno razmišljati o drugim merama poput edukacije, podizanja svesti o posledicama nasilja i alternativnih kaznenih mera koje bi doprinele smanjenju vršnjačkog nasilja. Važno je pristupiti problemu holistički, uz uključivanje svih relevantnih faktora kako bi se stvorila bezbedna i podržavajuća sredina za mlade.

„Izloženost nasilju u zajednici je najveći okidač i nešto na čemu mora da se radi. Primer ono što se desilo u Ribnikaru, deca su pričala o tome, o tome ne treba da se priča, po nama je to strašna stvar koja se desila. Taj dečak je postao svima nekakav uzor, što je jako loša stvar čak i najgora stvar u svemu tome. Što se više priča o tome, to je gore. Deca su sama, prepuštena su sama sebi. Deca kada nisu sa roditeljima, neće sigurno skupljati lišće iza zgrade, nego će otvoriti TIKTOK i videti šta se sve dešava loše....I što zakon više nema uticaja na decu, ni u osnovnoj ni u srednjoj školi, pa ni u vrtiću ne smeš ništa da im uradiš, čak ni da se prodereš na njih."

„Nije sprovodljiv zakon, nama ne treba 40-godišnja kazna za neke stvari, ili doživotni zatvor, treba da postoje druge mere. Mi kada smo išli u školu jedini zločin koji se spovodio jeste izmačinjanje stolice učenicima, odnosno jedni drugima, ne daj bože nastavnicima."

Oni koji ne utiču

Izgleda da je u ovom kontekstu naglašeno da neki faktori sredinene utiču u dovoljnoj meri na smanjenje vršnjačkog nasilja u srednjim školama. To su činioci poput straha od zločina, efikasnosti primene zakonske regulative, dostupnosti resursa zajednice, podizanja svesti o nasilju, grupama i kulturama koje podržavaju agresivno ponašanje, integracija i razmena između susednih zajednica, društvena kohezija, solidarnost i društvena kontrola.

Primer o efikasnosti primene zakonske regulative u zajednici koji se navodi ukazuje na nedostatke u pravosudnom sistemu, posebno u vezi s nasiljem u porodici. Očigledno je da postoji skeptičnost prema tome koliko su zakonske mere zaista delotvorne u praksi, naročito kad su u pitanju žene koje su prijavile nasilje u porodici.

Ova perspektiva sugeriše da, iako postoji zakonski okvir, praktična primena i efikasnost tih mera mogu biti ozbiljan izazov u borbi protiv nasilja.

„Efikasnost primene zakonske regulative u zajednici - to ne postoji, koliko je žena ubijeno koje su prijavile nasilje u porodici?"

Ocena uticaja zajednice na pojavu vršnjačkog nasilja u srednjim školama
3,3

Ocena 3,3 ukazuje na relativno srednji uticaj opšteg stanja u zajednici na pojavu vršnjačkog nasilja u srednjim školama. Iako nije izuzetno visoka, sugeriše da ipak postoje određeni problemi i izazovi u zajednici koji mogu doprineti pojavi nasilja u školskom okruženju. Ova ocena ukazuje na potrebu za pažljivim praćenjem i unapređivanjem stanja bezbednosti u zajednici kako bi se smanjila pojava vršnjačkog nasilja u školama.

Obrazloženje ocene

Odgovori ispitanika ukazuju na različite perspektive u vezi sa uticajem opšteg stanja u zajednici na pojavu vršnjačkog nasilja. Neki smatraju da to nema značajan uticaj, osim kada su u pitanju ekstremni slučajevi, dok drugi naglašavaju da opšte stanje u zajednici može imati značajan uticaj, naročito ako su prisutni faktori poput nedostatka straha od zločina, motivacije i jasnih putokaza za mlade ljude.

Neki ispitanici ističu važnost komunikacije sa decom i razgovora o nasilju, dok drugi ukazuju na ulogu medija, porodice i straha od zločina. Ova raznolikost odgovora, sugeriše, na kompleksnost faktora koji doprinose vršnjačkom nasilju i potrebu za sveobuhvatnim pristupom u rešavanju ovog problema, uključujući obrazovanje, podršku zajednice i promociju zdravih odnosa i vrednosti.

„Nema toliki uticaj, ali može imati, ako su u pitanju ekstremi.“

„Problem je što se ne razgovara sa decom. Nasilje nema veze sa tim stvarima. Samo okruženje, gubitak motivacije, nikakav pokazatelj u kom smeru deca trebaju da idu što se tiče života, toga više nema.“

„Mislim da je najveći faktor strah od zločina jer, ako ima strah i traume od bilo kakvog događaja koji je doživeo i to je zapravo okidač da se ponovo nešto tako desi.“

„Nema toliko veliki uticaj. Više je do nas samih.“

„Opšte stanje danas predstavlja prediktor vršnjačkog nasilja, ima znatno veliki uticaj.“

Vršnjaci

UTICAJ VRŠNJAKA NA POJAVU NASILJA U SREDNJIM ŠKOLAMA

Uticaj školskih normi na sopstvenu procenu učenika o istom ponašanju (lična dozvola)

Oni koji utiču

Ispitanici ukazuju na kompleksan uticaj vršnjaka na pojavu nasilja u srednjim školama. Neki smatraju da školske norme i mišljenje vršnjaka igraju ključnu ulogu, posebno u uzrastu kada je bitno kako ih drugi percipiraju. Okruženje u kojem deca rastu često oblikuje njihovo ponašanje, s obzirom na važnost sopstvenog doživljaja stvarnosti te na važnost mišljenja drugih. S druge strane, pojedinci ističu da lične dozvole i barijere, samokontrola i individualno razmišljanje imaju značajan uticaj. Naglašava se da svako ima odgovornost za sopstveno ponašanje i da lična kontrola može sprečiti nasilne postupke. Neki dodatno ukazuju na problem gde deca često insistiraju na svojim pravima bez razmišljanja o posledicama i obavezama, ističući nedostatak empatije i fokusiranje na sopstvene potrebe. Ova raznolikost stavova naglašava potrebu za celovitim pristupom u oblikovanju školskih normi, podsticanju empatije i razvoju odgovornog ponašanja među vršnjacima.

„Utiče kako na to dete gledaju druga deca. Pa se u tom uzrastu ponašaju slično kao ostali. Bitno im je mišljenje drugih.“

„Da, lična dozvola je bitnija nego od mišljenja ostalih. Mi sami imamo veći uticaj nego neko sa strane.“

„Neko, ako želi, on će to uraditi i iskontrolisati sebe.“

„Imali smo jednu priliku da vidimo masovno ubistvo od strane dečaka iz Beograda. Tu smo baš videli da dete koje je bilo povučeno je uradilo takve stvari. Nemoguće je da se nije i pre pričalo o nasilju, negde se to maksimalno povlači i ne priča se o tome.“

„Zavisi od deteta do deteta.“

„Danas sve više mladih su previše usmerena na sebe i dosta toga ima da ih gomila povuče, svako od njih želi da iskoristi pravo koje ima, ne razmišljajući kakve to posledice ima. Deca takođe danas često govore: Ja to hoću, baš me briga, ja to radim.“

„Takođe, njima nije važno kako se drugi osećaju, jako im je bitno da isteraju svoje.“

Obrazloženje

Učenici smatraju da je dovoljno da brinu sami o sebi i fokusirani su na ličnu odgovornost. Odrasli smatraju da svako dete razmišlja o svojoj poziciji u grupi vršnjaka i prihvaćenosti u društvu i da to ukazuje na svest o socijalnom uticaju, kao i da uticaj zavisi od individualnih osobina deteta.

„Dovoljno je da sam o sebi brinem."

„Pa svako dete razmišlja da li će svojim ponašanjem biti društveno prihvatljiv."

„Pa zavisi od deteta do deteta jer nije svako ista ličnost, neko je više možda podvodljiv, pa će učiniti isto kao i društvo. Dok opet sa druge strane postoje i deca koja samostalno razmisljaju i postupaju."

Pasivna reakcija (ignorisanje nasilja, prestajanje druženja neko vreme, prestanak korišćenja interneta i sl.) kao odgovor na nasilje u srednjoj školi

Da, utiče

Pasivna reakcija, poput ignorisanja nasilja ili privremenog prekida druženja, po učesnicima, može imati određeni uticaj u smislu da učeniku koji trpi vršnjačko nasilje nudi vreme i prostor da razmisli o situaciji. Neki smatraju da ovakva reakcija može podstaći nasilnika da razmisli o posledicama svog ponašanja. Međutim, većina ih slaže se da pasivna reakcija nije dovoljna za dugoročno rešavanje problema vršnjačkog nasilja. Mere, poput edukacije, podrške učenicima koji trpe vršnjačko nasilje i nasilnicima i aktivnog uključivanja škole i zajednice, navedene su kao preporučene kako bi se stvorilo sigurno okruženje i smanjila pojava vršnjačkog nasilja u srednim školama.

„Pasivna reakcija nije dovoljna, ali negde daje rezultate gde će dete da se zapita i zamisli da li želi da nastavi takvo ponašanje. Ali nisam ni za neke restriktivne mere."

„U nekim slučajevima može biti dovoljna, možda neki početni stadijum, ali za više kategorije, nije dovoljno."

Ne, ne utiče

Pasivna reakcija, kao što je ignorisanje nasilja ili privremeno udaljavanje, odnosno prekidanje druženja, često se ne smatra dovoljnom merom za rešavanje problema vršnjačkog nasilja. Ispitanici ukazuju na to da samo ignorisanje ili prijavljivanje nasilja bez adekvatnog odgovora ili sankcija može biti nedovoljno. Neki smatraju da ignorisanje može iritirati nasilnike i podstaći ih da nastave sa svojim ponašanjem. Ovi komentari ukazuju na potrebu za aktivnijim pristupom u rešavanju problema vršnjačkog nasilja, uključujući odgovarajuće mere i sankcije kako bi se promenilo ponašanje nasilnika.

„Npr, ako prijavimo nasilje i, ako nastavnik ili neko stariji samo ima odgovor „E, nemoj to raditi", to nije sasvim sigurno da će prestati. Mora postojati kazna ili sankcija."

„Nije dovoljna, prosto kada je ova tema u pitanju na ovome se mora raditi i pričati."

„Nije dovoljna. Samim tim kada ignorišemo tog nasilnika, to njega iritira i samim tim želi još više da se tako ponaša."

Aktivna reakcija na nasilje (razgovor o nasilju, vršnjačka medijacija, prijavljivanje nasilja odraslima / nadležnima, blokiranje onoga ko ih uznemirava, kanalisanje besa) kao odgovor na nasilje u srednjoj školi

Da, utiče

Aktivna reakcija na nasilje, prema ispitanicima, ima pozitivan uticaj na rešavanje problema vršnjačkog nasilja u srednjoj školi. Smatra se da je ova vrsta reakcije delotvorna iako su neki naglasili da uspeh zavisi od pravilnog izvođenja i trajnog rada na otklanjanju uzroka nasilja. Aktivna reakcija često se smatra za bolji pristup u poređenju s pasivnim, a komunikacija s učenicima i onima koji trpe vršnjačko nasilje i nasilnicima prepoznaje se kao ključna. Ovi komentari ukazuju na važnost adekvatnog i dugoročnog angažovanja u rešavanju problema vršnjačkog nasilja.

„Delotvorno je, ali to je dvosmerna ulica. Ali opet zavisi od moje reakcije, reakcije nastavnika ili škole."

„Sve dok razgovaramo sa tom decom, sa žrtvama i sa decom koja vrše nasilje, smatramo da idemo u dobrom smeru. A to se sve odražava u narednim godinama."

„Delotvorna je, ali je individualna. Pitanje je ravnoteže i, aktivne i pasivne reakcije."

„Dovoljna je, ali mora se odraditi temeljno da se uzrok nasilja iskoreni. Moraju postojati sankcije."

„Da, dobro je kada se razgovara o svemu ovome, tu zapravo pomažemo svima, pa čak i onoj deci koja možda, apeluju za pomoć, ali ih niko ne čuje niti primećuje, odnosno ozbiljnost njihovih problema."

„Utiče, dovoljna je u odnosu na pasivnu reakciju. Iako nema efekta, na tome mora se duže raditi."

„Da, dovoljna je, ako se odradi na pravilan način."

Ne, ne utiče

Jedan od učenika smatra da aktivna reakcija nije dovoljna i sugeriše da bi trebalo preći na neki viši nivo intervencije kako bi se efikasnije rešavali problemi vršnjačkog nasilja u srednjoj školi.

„Smatram da nije dovoljna, to mora preći na neki viši nivo."

Znanja i veštine za nenasilno rešavanje sukoba

Da, utiče

Učesnici smatraju da znanja i veštine za nenasilno rešavanje sukoba treba da budu sastavni deo obrazovanja od najranijih razreda do kraja školovanja. Naglašavaju potrebu za prevencijom i intervencijom na zdrav način. Pored toga, ispitanici ističu važnost raznolikih i inovativnih pristupa učenju o nenasilnom rešavanju sukoba, ne ograničavajući se samo na pasivno slušanje istih tema. Neki ističu da se edukacija ne sme ograničiti samo na ocene u školi i da bi trebalo da obuhvati sve aspekte života i međuljudskih odnosa.

„Svakako to jedan deo edukacije koji moraju steći od 1. osnovne, pa sve do kraja. Jer oni više vremena provode ovde nego kod kuće. To treba uvesti svakoj školi."

„Počinjanje u školi je kasno generalno oko nasilja, ali sve to počinje iz porodice mnogo godina ranije. U jaslicama se već vidi ispoljavanje agresije."

„Moje dete je dete sa posebnim potrebama, kasno je progovorio. Ja sam odmah razgovarala i sa roditeljima i sa nastavnicima i sa tom decom, iz tog razgovora ja sam dobila da je on jako lepo prihvaćen. Deca su već našla način da pričaju sa njim. Tako je bilo i u osnovoj školi... Ja, ako ne pričam sa svojim detetom, ono neće znati da razgovara sa drugima. Svako dete je različito i treba da bude prihvaćeno."

„Da, treba da znamo o ovoj temi mnogo više, bitno je da znamo kako se u kojoj situaciji treba ponašati. Bitna je prevencija, a i intervencija na pravilan i zdrav način.“

„Da, treba, ali ako neko želi da izvrši nasilje, on će ga izvršiti i bez znanja i sa znanjem.“

„Ja sam volonter u jednoj poznatoj humanitarnoj organizaciji, nisam prošao lično program za promociju humanih vrednosti, ali ima mojih drugara koji to rade i to se odmah radi od 1. do 4. razreda osnovne škole. Mislim da bi to trebalo da se prenese i na više razrede i na srednje škole. Svako ko ima problem, mora da nauči, svako od nas, da reši probleme nenasilno. Ni mi ne možemo sami možda da pomognemo nekome, ako škola, razredni starešina, generalno škola cela, ne ume da pomogne. Zažmure na jedno oko i govore da nasilja nema, iako ga ima.“

„Da, treba da dobijamo, pogotovo više puta mesečno.“

„Da, ali na inovativnije načine. Ne samo pasivno slušanje konstantno istih tema. To treba da bude delotvorno.“

Ne, ne utiče

Jedan od ispitanika smatra da dodatno znanje i veštine nisu neophodni, već se naglašava da postoji dovoljno znanja i da je potrebno više raditi na aktivnostima i sekcijama u školi. Takođe, izražava zabrinutost zbog toga što zaposleni u školama ponekad prikrivaju nasilje i podržavaju drugu stranu, što može otežati rešavanje problema.

„Ne, nije potrebno. Smatram da dovoljno znanja imamo o tome, ali trebamo raditi više na aktivnostima i sekcijama u školi.“

„Najveći problem zaposlenih u školama, jeste što prikrivaju nasilje i što podržavaju tu drugu stranu, što je apsolutno pogrešno, i samim tim se ne radi na rešavanju problema, nego samo guranje pod tepih.“

Kome se sve najčešće učenici obraćaju za pomoć u slučaju vršnjačkog nasilja u školi

Ispitanici najčešće pominju da se učenici obraćaju različitim osobama u školi i van nje kada su suočeni s vršnjačkim nasiljem. Roditeljima najčešće, odeljenjskim starešinama, psiholozima, direktorima škole, i drugi učenicima. Takođe, napominju se i izazovi u komunikaciji, poput straha od stigmatizacije kao „cinkaroša" ili percepcije da škola ne pruža dovoljno podrške u takvim situacijama.

„Najčešće više osoba, a to su odeljenjske starešine, psihologu i direktoru škole. Učenici ne gledaju na visinu pozicije u školi. Prilaze najčešće svima.“

„Odeljenjskom starešini, bibliotekarima, upravi škole, dežurnim nastavnicima, psihologu.“

„Prvobitno roditeljima, jer su mi oni najveći oslonac.“

„Prvo roditeljima, pa nekom prijatelju.“

„Drugim učenicima, razrednom starešini.“

„Nikome.“

„Smatram da kada krene neko nasilje, prvo žrtva se otvori svojim prijateljima. Naša škola nije tu za nas, nije otvorena za takve teme. Psiholog kada mu se obratimo, on prvi počne da priča o nekim šarenim stvarima, a ne konkretno o problemu. Starešina umesto da reši problem, ona dođe pred svima i govori šta se desilo i samim tim daje vetar u leđa i podržava nasilnika za obavljen čin nasilja. Potpuno pogrešan pristup i ništa se ne radi po tom pitanju.“

„Deca danas teško prijavljuju nasilje jer grupa njih smatra cinkarošima, i iz tog straha da ne budu deklarisani, oni ne prijavljuju nasilje, tj. sve se gura pod tepih.“

„Prvo roditeljima, pa roditelji stupe u kontakt s odeljenjskim starešinama.“

Ocena uticaja vršnjaka na pojavu vršnjačkog nasilja u srednjim školama
3,9

Ocena ukazuje na značajan uticaj vršnjaka na ovaj problem. Ispitanici su naglasili da vršnjaci često igraju ključnu ulogu u formiranju ponašanja učenika, a vršnjački uticaj često se ogleda kroz osećaj prihvaćenosti ili neprihvaćenosti. Takođe, individualna kontrola i svest o nasilju među učenicima, nedostatak efikasnih mehanizama za rešavanje sukoba u školama, uticaj društvenog okruženja i medija, kao i nedostatak, adekvatnih sistema podrške doprinose ovom visokom stepenu uticaja. Ovo sve može uticati na percepciju vršnjaka o tome šta je ne/prihvatljivo ponašanje i dovesti do tolerancije ili ignorisanja nasilja.

Ocena ukazuje na hitnu potrebu za sistemskim pristupom koji bi uključivao obrazovne programe, promociju pozitivnih modela ponašanja i jačanje mehanizama podrške i promene u kulturi škole kako bi se smanjio uticaj vršnjaka na pojavu vršnjačkog nasilja.

Obrazloženje ocene

Ocena uticaja vršnjaka na pojavu vršnjačkog nasilja u srednjim školama, koja iznosi 3,9 od maksimalnih 5, ističe varijabilnost uticaja među učenicima. Ishod je često određen roditeljskim vaspitanjem i sopstvenim razmišljanjem, a to su faktori koji sprečavaju da vršnjaci preuzmu kontrolu nad postupcima pojedinca.
Naglašava se da vršnjaci često imaju značajan uticaj, direktno ili indirektno i da loše društvo može negativno oblikovati ponašanje. Posebno se ističe da vršnjaci, provodeći veći deo vremena zajedno, mogu neadekvatno proceniti ozbiljnost situacija, što može dovesti do ozbiljnih posledica. Ispitanici ističu i značaj roditeljskog uticaja u odnosu na društvo i vršnjake, naglašavajući da je svako individua za sebe, a kvalitet zajednice i društva igraju ulogu u formiranju vrednosti i ponašanja učenika.

„Zavisi od deteta do deteta i na koji način roditelj vaspitava svoje dete i u kom smeru ide to zrelo razmišljanje koje se svodi na sopstveno razmišljanje, a ne dopuštanje da vršnjaci preuzmu stvar u svoje ruke.“
„Dosta vršnjaka ima takav uticaj, nebitno da li je direktan ili indirektan.“
„Zato što prvo taj vršnjak koji je video, čuo ili dobio ideju da nekoga ponizi, nekome je to i takmičenje, nekome je i način da se skrene pažnja na njega. Žrtva nekada ne može da se obrati prijatelju, prijatelj prenese nekome drugome, još štete se nanese samoj žrtvi i sama situacija se završi samoubistvom ili nekim težim slučajem. Sa žrtvom treba raditi, kako bi se otklonio sam problem i napetost.“
„Smatram da takođe loše društvo može da utiče na to, kada si u lošem društvu podvodiće te da radiš loše i negativne stvari. Ako si ti osoba koja ne želi da se prilagodi takvim stvarima, i to može nekome predstaviti trn u oku.“
„Zato što najviše vremena provode sa svojim vršnjacima i negde pomisle da je ono što oni rade sasvim u redu, ne shvatajući ozbiljno neku situaciju i šta sve može proizaći iz nje.“
„Mislimo da porodica ima dominantniji uticaj nego društvo i vršnjaci.“

Porodica

UTICAJ PORODICE NA POJAVU NASILJA U SREDNJIM ŠKOLAMA

Porodični faktori koji utiču na formiranje „pozitivnih“ stavova prema nasilju i njegovog prihvatanja, preuzimanje porodičnih verovanja o prihvatljivosti sukoba i nošenja oružja i slično

Da, utiču

Učesnici smatraju da porodični faktori imaju ključnu ulogu u formiranju „pozitivnih" ili prihvatljivih stavova o nasilju kod dece. Odnos roditelja i dece, porodična komunikacija, odnosi unutar porodice, kao i disciplinske prakse igraju ključnu ulogu u oblikovanju vrednosti i ponašanja mladih. Deca često oponašaju modele ponašanja koje vide kod svojih roditelja, pa je važno postaviti pozitivan primer i preneti vrednosti nenasilnog rešavanja konflikata. Učesnici smatraju da roditeljski nadzor i disciplinske mere, ako su -

postavljene sa pažnjom i doslednošću, mogu igrati značajnu ulogu u oblikovanju stavova prema nasilju. Komunikacija između članova porodice i saradnja između roditelja i škole ključni su faktori u podršci detetu tokom odrastanja. Smatraju da porodični faktori direktno utiču na socijalno-ekonomski status, stavove prema agresiji, nasilje u porodici i generalno formiranje zdravog sistema vrednosti kod dece. S tim u vezi, podrška, razumevanje i pozitivan model ponašanja u okviru porodice igraju ključnu ulogu u sprečavanju razvoja pozitivnih stavova prema nasilju.

„Apsolutno svi stavovi utiču na te pozitivne stavove prema nasilju jer sve polazi iz kuće. Deca se ogledaju i formiraju svoje ličnosti ugledajući se na svoje roditelje."

„Saradnja roditelja i škole je jako bitna jer ipak, srednja škola nije obavezna."

„Nadzor roditelja je jako važan, to nije nikakvo šikaniranje, jer u vremenu gde živimo smatram da roditelji moraju biti uključeni u sve aspekte života svoga deteta, bilo da li su ružni ili lepi."

Ne, ne utiču

Učesnici diskusije smatraju da socijalno-ekonomski status porodice, iako često povezan sa mnogim, aspektima detetovog života, ne pokazuje jednoznačan uticaj na formiranje stavova prema nasilju. Izloženost nasilju, kao i partnerski status roditelja (razdvojeni ili razvedeni) različito se ocenjuju u ovom smislu, a s obzirom na individualne razlike među ispitanicima. Neki smatraju da socijalno-ekonomski status ne igra presudnu ulogu, dok drugi vide određeni stepen uticaja. Roditeljsko praćenje i nadzor, zajedno sa disciplinskim praksama, često se doživljavaju kao faktori koji dovode do pritiska na decu.
Razdvojeni ili razvedeni roditelji, prema mišljenju nekih ispitanika, imaju ograničen uticaj na formiranje stavova prema nasilju. Ipak, naglašava se da ovi faktori nisu apsolutno deterministički, već da njihov uticaj zavisi od individualnih karakteristika svakog deteta. Važno je razumeti složenost ovih faktora i uzeti u obzir različite kontekste porodičnog života prilikomanalize njihovog uticaja na formiranje stavova prema nasilju kod dece.

„Izloženost nasilju – zavisi...razdvojeni ili razvedeni roditelji, to nema nikakve veze, ali opet zavisi od deteta do deteta."

„Roditeljsko praćenje i nadzor, disciplinske prakse - to dovodi do velikog pritiska!"

„Socijalno-ekonomski status donekle, razdvojeni ili razvedeni roditelji 50-50, ali više spadaju u tu grupu da ne utiču."

Porodični faktori koji imaju uticaj na pojavu vršnjačkog nasilja u srednjim školama

Da, utiču

Prema tvrdnjama učesnika, svi faktori povezani s porodičnim okruženjem igraju ključnu ulogu u oblikovanju ponašanja učenika, posebno kada je reč o pojavi vršnjačkog nasilja. Oni smatraju i da činioci porodičnog života oblikuju celokupan razvoj ličnosti i ponašanje deteta. Izjavili su da deca često usvajaju modele ponašanja iz porodice, prenoseći naučene obrasce i vrednostina svoje vršnjake i širu sredinu i da ovaj proces „upijanja" počinje već u ranom detinjstvu. Takođe, važno je naglasiti da roditelji nisu samo učitelji, već i uče od svoje dece, stvarajući dinamiku koja može biti od ključnog značaja za razvoj i deteta i roditelja. Ispitanici iznose stav da je porodica centralno mesto gde se formiraju vrednosti, stavovi i osnov za sve kasnije međuljudske odnose i da zato roditelji moraju biti prisutni i slušati svoju decu, ostvarujući otvorenu komunikaciju. Preterane zabrane i sankcije mogu izazvati suprotan efekat, dok odsustvo

roditeljske podrške može dovesti do emocionalnih problema kod dece i problema u ponašanju. Svedočenje porodičnim sukobima i neprijateljstvima, kao i izloženost nasilju u porodičnom okruženju, mogu, po mišljenju ispitanika, imati ozbiljan uticaj na emocionalno stanje deteta. Nasilje podržavajućeg porodičnog okruženja, gde se podstiče otvorena komunikacija, empatija, i gde se prepoznaju i rešavaju konflikti, ključno je za prevenciju vršnjačkog nasilja i stvaranje pozitivnih obrazaca ponašanja kod dece.

„Deca u ranijem dobu, ugledaju se na nas starije, te upijaju sve kao sunđeri samim tim sve što vide i čuju u kući, prenose na dalje činioce, poput škole, ulice, kod drugara kući itd.“

„Deca uče od roditelja, ali i roditelji od dece.“

„Svaki roditelj bi trebalo da vaspitava svoje dete na pravilan način. Takođe, ne sme dozvoliti da, ako je možda loš brak u pitanju ili bilo kakve nesuglasice, da one utiču na dete i na njegovo razvijanje, a pogotovo da ne utiče na nasilno ili nenasilno ponašanje.“

„Da, svi oni imaju veliki uticaj, roditelji su nam najveći prijatelji. Komunikacija je jako važna. Uključenost roditelja je isto važna, ali ne treba da se preteruje u tome. Kada su u ovom slučaju roditelji nasilni, to veoma utiče na ponašanje tog deteta, obično ta deca naslede takvo ponašanje i faktički samo prenose tu negativnu energiju, psovanje, udaranje i sl.“

„Pa ponašanje učenika prvenstveno zavisi od ponašanja roditelja kod kuće prema njemu. Kako se on ponaša kod kuće, slično se ponaša i u školi. Dosta roditelja zanemaruju potrebe svog deteta, ne pričaju o problemima, pa ni o lepim stvarima, nekad je njima bitno samo da deca završe školu, a ne da sednu i pričaju sa njim generalno o životu.“

„Porodica je ta koja mora biti tu za dete. Ako dete kod kuće ne može pričati sa svojim roditeljima, pogotovo u tim nekim godinama kada kreće pubertet, to predstavlja katastrofu po ponašanje tog deteta. Dolazi do depresije, anksioznosti, ubistava i slično. Kod neke dece kada se desi slučaj da roditelji nisu tu kada treba, neka deca ojačaju, ali veliki broj dece to slomi, i samim tim dolazi do ispoljavanja kasnije besa i negativnih misli i ponašanja, najčešće prema drugima.“

„Preterana zabrana od strane roditelja, može uticati loše prema deci, pogotovo ta kontrola. Deca žele kada dođu kući da pričaju ili da spavaju, da odmaraju mozak. Onda dođe majka i ispituje i priča o nebitnim stvarima. I posle kada kažem nešto loše, dobijem sankcije. Preterana zabrana i sankcije predstavljaju veliki problem i nerealnost.“

„Kada je roditelj u tim nekim krinimalnim krugovima, ako tako mogu da se izrazim, to dete se neće ponašati, adekvatno, ono neće odlučiti da danas uradi nešto lepo, nego će krenuti istim stopama kao i roditelj. Roditelj pre nego što postane roditelj, te svoje loše navike mora da suzbije na minimum, bilo da li je alkoholizam, nikotizam, upotreba psihoaktivnih supstanci...“

„Pa svi utiču, pogotovo na formiranje ličnosti deteta. Jako je važno da roditelju budu prisutni tu za svoje dete. U svim kriznim momentima, kako ne bi samo postalo nasilno ili npr. ne bi znalo da kaže šta je problem i kakav problem ima, već će kroz to nekanalisanje besa zapravo izvršiti povredu samom sebi ili nekome drugom.“

Ocena uticaja odnosa u porodici na pojavu vršnjačkog nasilja u srednjim školama

4,6

Ocena ukazuje na visoko mišljenje učesnika o značaju odnosa u porodici kao faktora koji utiču na pojavu vršnjačkog nasilja u srednjim školama. Visoka ocena sugeriše da većina učesnika veruje da kvalitet odnosa u porodici ima snažan uticaj na ponašanje učenika i njihovu sklonost ka nasilju u školskom okruženju. Ovako visoka ocena može ukazivati na shvatanje da pozitivni odnosi u porodici, poput podrške, komunikacije i emocionalne sigurnosti, mogu delovati kao zaštitni faktor protiv nasilja među vršnjacima. Obrnuto, loši odnosi u porodici mogu doprineti stvaranju nepovoljne sredine koja podstiče nasilno ponašanje u školi.

Obrazloženje ocene

Ocenjuje se da porodični faktori imaju ključnu ulogu u oblikovanju ponašanja dece, naročito u kontekstu vršnjačkog nasilja. Razgovori, empatija i nenasilno ponašanje u porodici postavljaju temelje za formiranje pozitivnih vrednosti kod dece. Ako deca vide nasilje kod kuće, to može generisati negativne obrasce ponašanja. Uprkos pravnoj odraslosti, mladi su još uvek u fazi intenzivnog mentalnog razvoja, te su podložni uticajima iz okoline. Kućno vaspitanje ima dugoročan uticaj na dečje ponašanje u školi, stvarajući veze između porodičnih dinamika i oblika nasilja koje deca mogu ispoljiti. Ova saznanja ukazuju na nužnost podrške porodicama u izgradnji pozitivnog okruženja koje podstiče nenasilno ponašanje i razvoj empatije kod dece.

„Sve potiče iz porodice, iz tih odnosa, empatije, komunikacije, razgovora između svih činilaca u porodici."
„Ne mogu da shvate da smo deca, mi pravno možda jesmo odrasle osobe, ali mentalno nismo. Mi se razvijamo u te odrasle osobe."
„Ako mi kod kuće imamo nasilne roditelje, mi ćemo taj bes skupljati u sebi i onda ćemo ga ispoljiti na nekome drugom. To je jako pogrešno."
„Kućno vaspitanje je jako bitno, šta deca vide kod kuće, kasnije rade u školama. Bitno je da dete, ako ima problem, zna kome treba da se obrati. Jako je bitan taj odnos između deteta i porodice."
„Porodica predstavlja veliki uzročnik pojavi vršnjačkog nasilja. Dečje ponašanje se ogleda u roditeljima."

Škola

UTICAJ KLIME U ŠKOLAMA NA POJAVU VRŠNJAČKOG NASILJA U SREDNJIM ŠKOLAMA

Faktori škole koji doprinose pojavi vršnjačkog nasilja u srednjim školama

Da, utiču

Ocenjuje se da verbalno nasilje od strane nastavnika igra značajnu ulogu u dinamici vršnjačkog nasilja u srednjim školama. Takvo ponašanje može imati ozbiljne posledice na samopouzdanje učenika i uticati na njihov doživljaj nasilja. Nastavnici, ukoliko ne pronađu način da efikasno komuniciraju i reaguju na izazovno ponašanje učenika, mogu doprineti stvaranju neprijateljskog okruženja u školi. Neki ispitanici, takođe, ističu da se, zbog straha od sankcija i zakonskih ograničenja, ne sprovodi, adekvatna disciplinska praksa, što može dovesti do osećaja nemoći učitelja i gubitka autoriteta u učionici. Izazovi u primeni disciplinskih pravila i nedostatak resursa takođe su navedeni kao faktori koji doprinose pojavi vršnjačkog nasilja. Učesnici istraživanja iznose različite perspektive, a neki od njih ukazuju na nedoslednost u disciplinskim praksama i nedostatak saradnje sa roditeljima kao ključne činioce koje doprinose, atmosferi u kojoj se nasilje može javiti.

Ovi odgovori sugerišu na potrebu za unapređenjem disciplinskih strategija, jačanjem saradnje između škole i roditelja te osiguranjem dovoljnih resursa kako bi se stvorila sigurna i podržavajuća sredina u vaspitno-obrazovnom kontekstu. Važno je razvijati strategije koje podržavaju efikasnu komunikaciju između nastavnika i učenika i roditelja, a istovremeno održavati jasne granice i očekivanja kako bi se stvorilo bezbedno i podržavajuće okruženje u školama.

„Verbalno nasilje od strane nastavnika, ono najviše. Može da izazove pad samopouzdanja deteta."

„Što se tiče tog verbalnog nasilja, u pitanju je ta nemoć, jer nastavnici ne mogu da nađu način da smire tu decu."
„Smatram da učenik može dosta toga da poistoveti sa nastavničkim ponašanjem, možda on zaista nije ništa loše uradio, ali opet učenik smatra da je to ipak nasilje. Ili obrnuta situacija."
„Nastavnicima se mora vratiti, autoritet i određena prava, nekada ih deca ne shvataju ozbiljno."
„Problem je što se deca ne kažnjavaju uopšte, koliko smo čuli oni sada ne smeju ni da izađu napolje kada bi ih nastavnici izbacili. Zakon je problem. To se toliko potenciralo, ta dečija prava, ali to je trebalo da bude kratkotrajno i da se provuče, a ne sada deca znaju svoja prava i niko ništa im ne može. Problem današnjice, jeste što su razredne starešine davale svoj broj telefona deci, ukoliko ih roditelji kod kuće tuku ili vrše bilo kakav vid nasilja."

„Danas deci ništa, apsolutno ništa ne smemo da kažemo."

Ne, ne utiču
Ispitanici naglašavaju da praksa telesnog kažnjavanja u školi ne utiče značajno na pojavu vršnjačkog nasilja. Neki od njih smatraju da je takvo kažnjavanje manje učestalo u savremenom obrazovnom sistemu, dok drugi ukazuju na to da se brojni faktori, poput kapaciteta nastavnika i veličine odeljenja, mogu razlikovati i uticati na efikasnost interakcija učitelja s učenicima. Nedovoljni resursi, prema nekim odgovorima, takođe nisu ključni faktor u dinamici vršnjačkog nasilja. Međutim, naglašava se da je veoma važno posvećivati dovoljno vremena svakom učeniku, što može biti izazovno u većim grupama, ali je ključno za podršku svim đacima i održavanje pozitivnog okruženja u školi. Ovi odgovori ukazuju na potrebu za daljim istraživanjem i razvojem strategija koje podržavaju efikasnost disciplinskih praksi i pružaju dovoljno resursa i podrške kako bi se stvorilo sigurno okruženje u obrazovnim institucijama. *„Upotreba telesnog kažnjavanja u školi. Toliko toga nema, ali pre je više bilo, odnosno u prošlosti. Nisu svi istog kapaciteta, ne mogu svi nastavnici da se izbore sa đacima u odeljenju u toku časa. Takođe sve ovo zavisi od broja đaka u odeljenju, razlika je kada u učionici ima 15 đaka i kada ima 30 đaka.“* *„Deci treba posvetiti vreme i samo vreme. Možda se nekad čini da nekoga zapostavimo, to je jednostavno desi tako. Ipak mi kao razredne starešine imamo između 25-30 đaka.“*
Faktori u školi koji doprinose prevenciji vršnjačkog nasilja u srednjim školama
Da, utiču
Faktori poput održavanja pozitivne discipline u školi, obuke nastavnika o efektivnim intervencijama, uključenosti roditelja, saradnje roditelja i škole, pozitivnog odnosa među učenicima, kao i podizanja svesti o nasilju i prijavljivanju, igraju ključnu ulogu u sprečavanju pojave vršnjačkog nasilja u srednjim školama. Roditelji naglašavaju važnost podrške školi, ističući da je njihova uloga kao podrške instituciji ključna. Učenici dodaju da svi ovi faktori zajedno formiraju atmosferu u učionici, što utiče na prilagođavanje i učenje. Prijavljivanje nasilja, takođe, dobija na važnosti, ali se ističe da mnoga deca strahuju od prijavljivanja. Nastavnici smatraju da obuke, kako za učenike, tako i za njih, treba da pokrivaju sve aspekte nasilja i njegovog suzbijanja. Konačno, složenost problema nasilja zahteva zajednički angažman svih aktera u školskom okruženju kako bi se stvorila sigurna i podržavajuća atmosfera za sve. *„Mi kao roditelji, dok su ta deca u školi, moramo imati najbolju komunikaciju sa školom, odnosno nastavnicima, psiholozima i direktorom. Jer smo mi ipak jedna društvena zajednica. Mi kao roditelji ne treba da sedimo i pričamo ovde, mi treba da budemo podrška instituciji škole. Škola i deca u prvi plan, a mi kao pozadina te dece, prvenstveno kao podrška. Ne želimo da sedimo i pričamo o ružnim stvarima, želimo da nas pozovu iz škole na raznorazne sekcije, izložbe škole u kojima su deca učestvovala i u lepim stvarima.“*

„Prevencija je izuzetno bitna i svaka poboljšava rast i razvoj deteta. Ono uči da se samo dete osamostali, započne prijateljstva, nauči lepe manire, poštuje tuđe mišljenje i nauči da bude timski igrač. Jer jedno odeljenje je, ipak, jedna celina.“

„Kada je, atmosfera prijatna, deca se lakše prilagođavaju i uče u istim. Neko ko ima potpunu podršku od svojih roditelja, bolje će se osećati i unutar škole i van.“

„Treba naučiti decu da prijave nasilje.“

„Ja najviše volim kada neko prijavi nasilje, a nije upleten u konflikt, jer to znači da radimo dobar posao.“

„Deca se boje da prijave, boje se nasilnika, da se takav vid nasilja ne usmeri na njih.“

„To ne kreće od učiteljice i nastavnika, to potiče iz kuće, možda je neko navikao da prikriva nasilje još od tada.“

„Da utiču, i svi ti odnosi moraju biti na zavidnom nivou. Obuka mora da postoji, što učenika, tako i nastavnika. Na određene obuke treba voditi i decu koja su problematična, ne samo odlikaše i decu koja su pristojna i fina na času. Mi kada pošaljemo problematično dete, ono može vremenom da se vrati u stanje kada neće praviti problem. Većini, kada dajemo na značaju da se loše ponašaju i kada ništa ne radimo po tom pitanju, oni sami se uzdižu i nastavljaju da se tako ponašaju. Svi treba da prođemo te obuke i o pojavi nasilja, vrstama nasilja i samom prestanku takvog ponašanja.“

„Problem je što ta deca koja ispoljavaju loše ponašanje, u većini slučaja nisu tu, odnosno nisu prisutna.“

Ne utiču

Neki od aktera, posebno učitelji, izražavaju skepticizam prema uticaju određenih faktora na pojavu vršnjačkog nasilja. Obuka nastavnika o veštinama efikasnih intervencija, prema njihovom mišljenju, može biti nedovoljno efikasna kada se svede na onlajn formu bez prakse i interakcije. Oni naglašavaju potrebu za više praktičnih primera i stvarne interakcije kako bi se ojačale veštine. Ističu i da slika škole, odnosno, atmosfera u njoj, može imati značajan uticaj na disciplinu među učenicima. Oni misle da, aktivnosti u školi, kolegijalnost i druženje među starijim učenicima pozitivno deluju na mlađe generacije. Izražavaju zabrinutost zbog lažne solidarnosti koja može biti prisutna u reakcijama na nasilje. Neki učenici, s druge strane, smatraju da su roditelji „spoljašnji faktor“. Različita gledišta naglašavaju potrebu za celovitim pristupom u prevenciji vršnjačkog nasilja koji uključuje stvarnu interakciju, praksu, podršku škole i roditelja, te podizanje svesti o nasilju.

„Obuka nastavnika o veštinama efektivne intervencije. Sve se svodi na onlajn formu, nema interakcije, nema prakse, sve je to kao da naučimo nešto napamet i to je to. One jesu korisne, da steknemo teoretska znanja i neke sitne primere, ali po meni to nije dovoljno efikasno. Mi već godinama imamo niz obuka i dođemo do toga da sve znamo, ali očekujemo više od toga.“

„Slika škole se oslikava po disciplini u istoj. Ako škola nudi mnogo aktivnosti, ako deca vide da i među starijima postoji kolegijalnost, druženje, to će pozivitno uticati na decu. I mi u hodu učimo ceo život.“

„Svako od nas kada se samo nasmeje nasilnom ponašanju jeste učesnik istom. Lažne solidarnosti ima svuda.“

„Uključenost roditelja je spoljašnji faktor.“

Ocena uticaja uslova u školi na pojavu vršnjačkog nasilja u srednjim školama
3,8

Ocena ukazuje na to da ispitanici smatraju da uslovi u školama imaju značajan, ali ne i vrlo jak uticaj na pojavu vršnjačkog nasilja u srednjim školama. Postoji svest o određenim faktorima u okviru školskog okruženja koji doprinose vršnjačkom nasilju, ali se oni ne smatraju presudnim. Uslovi u školi, kao što su atmosfera, disciplinske prakse i odnosi među učenicima i nastavnicima, mogu delovati kao katalizatori nasilnog ponašanja. Međutim, ispitanici možda ne smatraju da su ti faktori dovoljno snažni da samostalno uzrokuju nasilje, s obzirom na druge uticaje iz porodice, društva ili pojedinačnih osobina učenika. Da bi se bolje razumeo kontekst ove ocene, bilo bi korisno sprovesti dodatna istraživanja kako bi se dobile konkretnije informacije o stavovima i iskustvima učesnika u obrazovnom procesu, kao i samih učenika.

Obrazloženje ocene

Ispitanici su podeljeni u vezi sa uticajem atmosfere u učionici na pojavu vršnjačkog nasilja. Roditelji naglašavaju značaj prijatne i pozitivne klime u učionici, smatrajući je presudnom za emocionalnu dobrobit svoje dece. Oni vide školu kao mesto gde deca provode veliki deo vremena i žele da to iskustvo bude pozitivno, kao i osmehe na licu svoje dece. Uvereni su da prijatna atmosfera podstiče bolje učenje i druženje iako priznaju da sve polazi iz kuće. Sa druge strane, neki od ispitanika smatraju da atmosfera u učionici, iako važna, nije presudna za pojavu vršnjačkog nasilja. Oni ističu da situacija može varirati od osobe do osobe i da su neki faktori, kao što su individualne karakteristike dece ili postupci nastavnika, važniji od same atmosfere. Neki se fokusiraju na profesionalnost nastavnika i način na koji oni upravljaju odeljenjem, izjavljujući da je to ključno za održavanje reda i prevenciju nasilja. Ova podeljenost ukazuje na različite perspektive među ispitanicima, pri čemu neki ističu socijalizaciju i emotivnu dobrobit, dok drugi naglašavaju profesionalni pristup i pojedinačne karakteristike dece kao ključne faktore u kontekstu vršnjačkog nasilja.

„Smatramo da je bitna klima odnosno atmosfera u učionici i da treba da bude kvalitetna i na visokom nivou, ipak deca tu najviše provode vremena, osim kod kuće.“
„Ako moje dete odlazi sa osmehom na licu i ako dolazi u školu isto sa osmehom, meni je to najbitnije i sasvim dovoljan rezultat da je atmosfera okej u školi jer socijalizacija je najbitnija u srednjim školama.“

„Lakše se uči, lepše se druže, i ako postoje neke začkoljice, to se lako reši.“
„Pa utiče, trebala bi da bude presudna, mada opet sve polazi iz kuće.“
„Nema toliko veliki uticaj, mislim nije presudna, ali je okej da je prijatna, atmosfera u učionici. Zavisi od situacije do situacije.“

„Zavisi opet od osobe do osobe.“

„Ipak smo mi svi jedna zajednica. Ali opet su neke stvari do nastavnika.“

„Pa, bitna je, atmosfera u učionici, ali je takođe bitno kako se to odražava na nas, ako se mi normalno i nenasilno ponašamo, nasilja neće ni biti.“

„Pa, naravno da utiče, ako je sama, atmosfera okej i prijatna i ako se deca na adekvatan način uče, mislim da problema neće biti.“

„Sama atmosfera u učionici je jako bitna jer je važna ne samo za učenje i produktivnost, već i za emocionalnu dobrobit, prevenciju nasilja, kako i kada da na pravilan način identifikuju to nasilje.“

„Pa nije toliko bitna, ali opet je bitno da nema nategnutosti, nervoze, napetosti u odeljenju.“

Individualne karakteristike učenika

INDIVIDUALNE KARAKTERISTIKE UČENIKA KOJE UTIČU NA POJAVU NASILJA MEĐU UČENICIMA U SREDNJIM ŠKOLAMA

Karakteristike učenika

Individualne karakteristike učenika igraju ključnu ulogu u pojavi vršnjačkog nasilja. Roditelji naglašavaju da nezadovoljstvo koje potiče iz kuće može uticati na ponašanje u školi i odnose s drugima, uključujući vršnjačko nasilje. Pored toga, ističu da socijalne veštine, emocionalna inteligencija, fizički izgled i različitosti poput razlika u oblačenju, stilu, boji kose, veri ili religiji mogu biti faktori koji dovode do nasilja. Neki ispitanici primećuju da različitosti često izazivaju negativne reakcije kod dece te ističu potrebu za radom na promeni mentaliteta i smanjenju predrasuda. Takođe, pripadnost sektama, sukobi stavova, sportske aktivnosti, kao i emocionalno stanje, socijalni činioci, nisko samopouzdanje i iskustva sa nasiljem mogu biti ključni faktori koji doprinose vršnjačkom nasilju. Neki smatraju da su pozitivne aktivnosti učenika manje verovatno povezane sa nasiljem, dok drugi ukazuju na značaj različitosti u stavovima, temperamentu i karakteru učenika.

„Nezadovoljstvo iz kuće se ispoljava na sledeće, aspekte, ponašanje u školi, ponašanje na ulici, odnose sa drugima, odnose sa drugarima, sa nastavnicima i sl. Najčešće je to škola.“
„Puno stvari, dovoljan je primer manjka socijalnih veština, emocionalne inteligencije, nema one mudrosti životne, da se zna koje pravilo i kada može da primeni, a da ne zna kada da se povuče”.
„Najčešće je to fizički izgled, pogotovo kod mlađih... Nošenje naočara, ako postoji neki fizički problem, odnosno nedostatak.. dosta dece koja idu po IOP-u doživljava nasilje zbog istog.“
„Razlike u oblačenju, stilu, boja kose, vera, religija, bilo sve što danas 'nije normalno' ih odbacuje.“

„Deci je dovoljno samo da vide da si različit i odmah krenu sa negativnim reakcijama, ne pitajući se koji je razlog te različitosti.“

„Mentalitet u našem gradu je drugačiji, deca su puna predrasuda, vučemo korene... Vuku to negativno razmišljanje. Nije rađeno sa njima da ne budu ukalupljeni i ne znaju da gledaju iz više uglova. Na tome treba raditi.“

„Različiti stavovi, uključivanje dece u razne sekcije.“

„Nešto što se nosi od kuće, traume npr.“

„Sukob stavova najčešće, kada se ne slažemo u nekim stvarima.“

„Sportovi, podržavanje grupa, stavovi, različitost.“

„Uključenost u neke zajednice, problemi.“

„Takođe i ponašanje, previše udaranja na nos, odnosno nabijanja na nos, odnosno da su oni nešto posebno i samim tim dolazi do negativne reakcije.“

„Deca koja su uključena u sport možda.“

„Emocionalno stanje, socijalni faktori, nisko samopouzdanje, problem sa kanalisanjem besa, nekakva iskustva sa nasiljem.“

„Pripadnost sekti kao grupi.“

„Porodični problemi...“

„Pozitivne, aktivnosti učenika ne mogu uticati, ali neke različitosti mogu da izazovu vršnjačko nasilje.“

„Da, karakteristike mogu da utiču. Najčešće su to različiti stavovi, temperament, karakter, sklonost nasilnom ponašanju, prihvatanje različitosti...“

„Primeran učenik...“

Obrazloženje

Različite karakteristike učenika mogu uticati na pojavu vršnjačkog nasilja iz više razloga. Ispitanici sugerišu da deca iz sopstvene nesigurnosti ili nezadovoljstva, mogu targetirati drugu decu koja se izdvajaju po određenim karakteristikama, hobijima ili obavezama. Ovo može dovesti do zadirkujućih komentara, diskriminacije i nerazumevanja kako svojih, tako i tuđih karakteristika. S druge strane, postoje i stavovi koji sugerišu da individualne karakteristike ne utiču značajno na pojavu vršnjačkog nasilja. Ipak, primećuju se i slučajevi gde porodični problemi ili teškoće u detinjstvu mogu biti povezane sa nasilnim ponašanjem. Ključna je reakcija koja, kako ističe jedan od ispitanika, uključuje brzu identifikaciju problema i razgovore sa đacima kako bi se bolje razumeli i prevazišli izazovi koji mogu voditi ka nasilju.

„Utiču jer svako od nas je jedna individua i teško prihvatamo tuđe stavove, razmišljanja i slično."

„Možda zbog svoje nesigurnosti, kada dete uvidi nečiju karakteristiku, osobinu, manu, samim tim iz te nesigurnosti, odluči da dira/zadirkuje tu drugu stranu."

„Dolazi do diskriminacije, deca dosta diskriminišu druge iz nepoznatih razloga, takođe te različitosti, nesvhaćenost svojih karakteristika, pa tu dolazi do još neshvaćenosti tuđih."

„Pa možda jer su upadljiva i jer imaju nekakvu vrstu hobija i obaveze za razliku od drugih."

„Možda, ako je neko kompletna ličnost to može nekome smetati."

„Ne utiču uopšte. Svako je za sebe, mi ne gledamo kakav je taj pored mene. Mi se družimo i ponašamo u skladu sa našim godinama, te karakteristike uopšte nisu bitne."

„Različitosti, poput nekih, aktivnosti koje nisu ustaljene. Npr. devojčice treniraju odbojku, manji procenat trenira košarku. Ili obrnuto za dečake."

„Pa može da utiče, ako je učenik primeran, možda nekakva vrsta ljubomore."

„Pa porodični problemi mogu i te kako utiču na ponašanje, ni mi nekada ne znamo šta deca proživljavaju, zato je bitno da nam deca kažu da i mi budemo upućeni u te stvari."

Uticaj primene principa bezbednosne kulture, razvoj socijalnih i emocionalnih kompetencija učenika, obučavanje učenika o efikasnim komunikacijskim veštinama, povećanje nivoa znanja i veština nenasilnog rešavanja sukoba na prilagođavanje učenika i smanjenje vršnjačkog nasilja u srednjim školama

Da, utiču

Primena principa bezbednosne kulture i ostalih imaju značajan uticaj na prilagođavanje učenika i smanjenje vršnjačkog nasilja u srednjim školama. Ispitanici ističu važnost ovih inicijativa u poboljšanju sistema i unapređivanju kompetencija kako dece, tako i odraslih. Očekuju da rad na empatiji, druženju između odraslih i dece, organizovanje radionica na temu bezbednosne kulture omogući deci ostvarivanje prijateljstava te sticanje znanja i veština za suzbijanje nasilnog ponašanja. S obzirom na pozitivan uticaj na društvo i pojedince, ispitani subjekti prepoznaju vrednost ovakvih inicijativa i podržavaju njihovu implementaciju. Ipak, neki izražavaju potrebu za obaveznom obukom prosvetnih radnika i naglašavaju da je važno istaći obaveze dece, a ne samo prava, kako bi se stvorila kompletnija slika o odgovornostima.

„Naravno da će takav uticaj doprineti boljem sistemu i unapređivanju samih kompetencija i dece i nas odraslih. Smatramo da je važno raditi na empatiji, druženju, ne samo nas odraslih sa decom, nego i druženje između dece. Ako se organizuju radionice na temu bezbednosne kulture, naša deca će kroz te obuke steći i prijateljstva i znanja i veštine za suzbijanje nasilnog ponašanja."

„Pa da, može uticati, ali ne toliko. Nas kao prosvetne radnike su zakonom obavezali da imamo neke obuke, pogotovo na teme nasilja, bez obzira da li su u okviru radnog vremena... možda je takođe efikasno da i oni (učenici) budu u obavezi nekakvoj, možda 2h volontiraju, idu na neke radionice, prosto takav tip rada, kao što smo i mi u obavezi.“

Ne utiču

Ispitanici izražavaju stav da povećanje znanja i smanjenje nasilja nisu dovoljni sami po sebi. Oni sugerišu da je potrebno podići ove inicijative na viši nivo kako bi bile efikasnije.

„Nije dovoljno da se poveća znanje niti da se samo nasilje smanji. Treba podići na viši nivo.“

Uticaj odraslih osoba na pojavu vršnjačkog nasilja u srednjim školama

Da, utiču

Ispitanici se slažu da odrasle osobe imaju značajan uticaj na pojavu vršnjačkog nasilja u srednjim školama. Oni naglašavaju važnost prisustva podrške odraslih, posebno nastavnika, u ulozi mentora i osobe kojoj se učenici mogu obratiti za pomoć i savet. Takođe, ističu da svaka odrasla osoba u školi snosi odgovornost za stvaranje pozitivnog okruženja i ponašanja, naglašavajući potrebu za dobrom komunikacijom i modeliranjem lepog ponašanja.

Ne utiču

Ispitanici su izrazili stav da odrasle osobe mogu imati negativan uticaj na pojavu vršnjačkog nasilja u srednjim školama ukoliko ispoljavaju nasilje ili nepravdu. Naglašavaju da je važno da odrasle osobe, posebno nastavnici, budu pozitivan primer učenicima i da izbegavaju bilo kakvo nasilno ili nepravedno ponašanje kako bi održali pozitivno okruženje u školi.

Da li takva osoba treba da postoji u školi?

Da

Ispitanici su izrazili saglasnost da bi takva osoba trebala postojati u srednjoj školi. Neki su pomenuli pedagoge i psihologe kao ključne osobe, dok su drugi istakli da razredne starešine i nastavnici takođe imaju značajnu ulogu. Iako su podržali prisustvo takvih osoba, neki su izrazili nedostatak vidljivosti takvih figura u njihovoj školi.

„Da, naravno, pogotovo u adolescenciji kada deca traže put gde da se ostvare, u kojim segmentima, nisu sigurna u sebe i jako je važno da neko bude tu za njih kao vetar u leđa.“

„Treba da postoji, ako ima dovoljno kompetencije i zrelosti da odradi svoj posao u srednjoj školi.“

„Treba da postoji, ali ja ne vidim takvu osobu u našoj školi.“

Da li prosvetni radnici i stručni saradnici imaju kapaciteta i kompetencije za to?

Da

Ispitanici se slažu da prosvetni radnici, uključujući razredne starešine i ostale nastavnike, kao i stručni saradnici, imaju kapacitete i kompetencije za pružanje podrške u rešavanju problema, sukoba i životnih pitanja učenika. Ipak, postoje neki koji smatraju da neki radnici u školi možda nemaju potrebne kapacitete ili nisu dovoljno dostupni za rešavanje tih pitanja.

Ovo naglašava potrebu za kontinuiranim razvojem kompetencija i efikasnim mehanizmima podrške unutar obrazovnih ustanova.

„Imaju jer su i razredne starešine i ostali nastavnici zapravo i pedagozi.“

„Imaju pogotovo razredne starešine, oni imaju prvi i najbitniji kontakt sa odeljenjima.“

„Donekle, ali većinom ne. Nemamo nekad kome da se obratimo. Takva osoba postoji figurativno.“

„Zavisi opet od osobe do osobe. Kakva je ta osoba i da li želi da se bavi tim stvarima i problemima.“

„Trebalo da imaju kompetencije, svako ko radi duže ovaj posao, treba da ima kompetencije.“

Usluga podrške i/ili pomoći u institucijama / organizacijama u zajednici

Da

Ispitanici jasno izražavaju stav da bi usluga podrške morala postojati u institucijama i organizacijama u zajednici. Naglašavaju važnost pozitivnog uticaja na decu i potrebu za podrškom u prilagođavanju, komunikaciji i razvoju. Ovakav stav ukazuje na širu potrebu za holističkim pristupom podršci mladima u raznim institucionalnim i društvenim kontekstima.

„Naravno, sve treba uraditi za bolje razvijanje deteta. Ko god može da utiče na decu pozitivno, treba da postoji u institucijama i organicijama u zajednici.“

„Treba da postoji, to je jako važno, ne samo za učenike, već za sve subjekte i pojedince.“

„Da, treba da postoji svuda, u svakoj insituciji koja ima bilo kakav dodir sa prosvetom i mladim osobama.“

Ocena uticaja individualnih karakteristika na pojavu vršnjačkog nasilja u srednjim školama
3,1

Ocena ukazuje na umereni uticaj individualnih karakteristika učenika kao prediktora za pojavu nasilja u srednjim školama. Iako postoji uticaj, on ne izgleda da je ni vrlo jak, ni vrlo slab. To sugeriše da druge promenljive ili faktori, koji nisu obuhvaćeni ovim ocenama takođe mogu imati značajan uticaj na pojavu nasilja među učenicima u srednjim školama. Važno je dalje istražiti i analizirati druge faktore kako bi se dobila sveobuhvatnija slika i razumevanje ove dinamike.

Obrazloženje ocene

Ocenjujući različite odgovore, može se zaključiti da postoji različito shvatanje uticaja individualnih karakteristika učenika na pojavu nasilja u srednjim školama. Dok neki smatraju da su te karakteristike bitne i da mogu uticati na sukobe i nasilje, drugi misle da ne igraju presudnu ulogu ili čak podvlače važnost različitosti. Neki ističu da deca koja su samopouzdanija mogu biti sklonija nasilju, dok drugi iznose da su individualne karakteristike manje značajne u poređenju sa širom sredinom i društvenim okolnostima. Takođe se pominje da bi škola morala biti mesto gde deca uče o različitostima i gde se podstiče prijateljstvo i međusobno razumevanje.

Ova raznolikost mišljenja ukazuje na složenost problema vršnjačkog nasilja i potrebu za raznolikim pristupima kako bi se stvorila bezbedna i podržavajuća sredina u školama.

„Zavisi opet od osobe do osobe, ali postoje deca koja prihvataju sve karakteristike svojih drugara, dok postoje deca koja ne prihvataju i osuđuju i tu dolazi do stvaranja sukoba i nasilja.“

„Zavisi koje, možda deca koja imaju više samopouzdanja ili imaju psihičke probleme.“

„Individualne karakteristike ne trebaju biti presudne ni u jednom slučaju da se pokrene tema o nasilju, a kamoli da se samo nasilje desi.“

„Individualne karakteristike utiču. Ja uvek naglašavam da mi je žao što čas traje 45 minuta, mnogo više nam treba vremena da ih naučimo pravim i vrednim stvarima. Možda deca nemaju dovoljno vremena da se otvore. Škola nije samo učenje, ovde uče da se sprijatelje, da se druže, da udele lepu reč i sl.“

„Dosta učenika ne može da prihvati različitosti između nas.“

„Ne utiču. Mi volimo različitosti.“

Mediji

UTICAJ IZLOŽENOSTI NASILJU PUTEM TELEVIZIJE, VIDEO IGRICA, FILMOVA NA POJAVU VRŠNJAČKOG NASILJA U SREDNJIM ŠKOLAMA

Duža izloženost nasilnim medijskim sadržajima utiče na nasilno ponašanje

Da, utiče

Stavovi o uticaju duže izloženosti nasilnim medijskim sadržajima na nasilno ponašanje u srednjim školama variraju. Postoji opšta saglasnost da individualne karakteristike učenika igraju ključnu ulogu. Ukazuje se i na potrebu razvijanja kritičkog mišljenja kod dece kako bi ona samostalno odlučivala o uticaju medija. Roditelji i nastavnici su identifikovani kao značajni kad je reč o usmeravanju dece u vezi s medijskim sadržajima, s naglaskom na kontrolu pristupa i edukaciju o pravilnoj interpretaciji. Pored toga, postoji zabrinutost oko nasilnih sadržaja i poziva na više kulturnih i pozitivnih medijskih inicijativa. Konačno, pitanje je povezano s potrebom za razvojem kritičkog razmišljanja kod dece i stvaranjem svesti o odgovornom medijskom konzumiranju. Učenici su, većinom, oponirali da postoji toliki uticaj medija na njih.

„Može biti loš uzor, ali svako dete bira za sebe i vrlo je važno odvojiti vreme za dete kako ne bi bilo izloženo tom nasilnom ponašanju preko masovnih medija.“

„Zavisi od deteta do deteta, ali zavisi od interakcije, neka deca mogu da misle svojom glavom. Ti mediji neće uticati na njihovu odluku..“

„Zavisi koliko mi to dopuštamo.“

„Dosta seksualnog nasilja se prenosi putem tih sadržaja, nažalost.“

„Pa i to je individualno, opet zavisi od prethodnih stavki. Opet zavisi i od radoznalosti i koji je sadržaj. Gleda se da li je neko sklon takvom ponašanju ili ne.“

„Ne mora da utiče samo na ponašanje, nego na samu kulturu. Kultura je danas jako bitna, a i zanemarena. Za mene je nasilje kada se neko meni kao nastavniku ne odnosi sa poštovanjem.“

„Deca nemaju razvijeno svoje kritičko mišljenje. To bi trebalo da dobiju od pojedinih časova, da se tu razvija.“

Obrazloženje

Stavovi o uticaju nasilnih medijskih sadržaja variraju, ali svakako se naglašavaju individualne razlike među učenicima. Postoji opšte uverenje da većina, iako izložena takvim sadržajima, ne ispoljava nasilno ponašanje. Smatra se da deca, budući u procesu razvoja, možda još nisu sposobna da jasno uoče razliku između dobrog i lošeg u medijskim sadržajima. Važno je naglasiti da srednjoškolci, iako provode dosta vremena izloženi takvim sadržajima, često imaju druge ventile i interesovanja koja ublažavaju potencijalni uticaj medija. Ipak, individualne ranjivosti, poput psihopatskih karakteristika, mogu predstavljati faktor u pokretanju nasilnog ponašanja kod pojedinih učenika.

„Ne utiče toliko, ali opet zavisi od osobe do osobe. Svako od nas je direktno ili indirektno uključen u sve te sadržaje, pa opet velika većina se ne izražava slično niti se nasilno ponaša.“

„Deca se tek razvijaju i još uvek ne znaju da raspoznaju loše od dobrog.“

„Srednjoškolci najviše vremena provode u školi, posle se ventilira, žele da izlaze, ne odražava se toliko na njih. Ali opet do njih dolaze te informacije, različiti sadržaji, ali opet je sve to individualno. Opet kod nekog deteta može nešto da pokrene, ako on u sebi ima neku vrstu vulnerabilnosti. Možda bi gruba reč bila psihopatske karakteristike. Psihopate je najlakše uočiti.“

Ne utiču

Iako među učenicima postoji mišljenje da mediji i nasilni sadržaji ne utiču značajno na njihovo ponašanje, pojedinci ističu da pravilno usmeravanje u vezi sa medijima može sprečiti probleme. Neki iznose stav da, iako su izloženi nasilju u medijima, nikada nisu imali sklonosti ka nasilnom ponašanju. Međutim, postoji i svest o tome da nasilje u medijima, posebno u sajber prostoru, može imati određeni uticaj, iako možda ne u velikoj meri. Različita su mišljenja o tome koliko je moguće odupreti se uticaju medija: po nekima je to teško izvodljivo i smatraju da uticaj medija može imati efekte na pojvu i učestalost nasilnih oblika ponašanja, dok neki pak smatraju da to nije tako izraženo u globalu.

„Ako smo na pravilan način usmereni prema medijima, mislim da nećemo imati problem sa tim.“

„Ja kao osoba koja gledam medije i igram igrice i gde ima nasilja, nikad mi nije padalo na pamet da se ponašam nasilno.“

„Mi, hteli ili ne hteli, mi gledamo barem 40% (vremena), ako ne i više, ali smatram gledajući i prateći taj šablon nasilja, ipak koliko-tol'ko utiče na nas kao vid nasilja. Mediji plasiraju sa nekom namerom nasilje, mi možemo da se odupremo jedino klikom na of. Mi kada smatramo da to neće uticati na nas, ipak grešimo jer ne možemo da se odupremo.“

„Ne toliko. Sajber nasilju da, ali mislim da u globalu kada govorimo o nasilnom sadržaju, onda ne.“

Ocena uticaja medija na pojavu vršnjačkog nasilja u srednjim školama
3,8

Ocena 3,8 ukazuje na srednje jak uticaj medija kao uzroka za pojavu nasilja u srednjim školama. Iako među učenicima postoji često prisustvu nasilnih sadržaja u medijima, većina smatra da ti sadržaji ne utiču značajno na njihovo ponašanje. Ipak, i ovde postoji raznolikost u mišljenjima pa neki ispitanici ističu da mediji mogu imati određeni uticaj, naročito u sajber prostoru. Ova ocena sugeriše da, iako mediji mogu imati neki uticaj, on nije izrazito jak i ne postoji konsenzus među učesnicima o stvarnom stepenu uticaja. Raznolikost u stavovima može ukazivati na to da su pojedinci različito podložni uticajima medija, i da su i drugi faktori, poput vaspitanja i ličnih karakteristika, značajni u formiranju stavova i ponašanja učenika u vezi s nasiljem.

Obrazloženje ocene

U vezi s uticajem medija na nasilje u srednjim školama iznose se različiti stavovi. Dok neki smatraju da uticaj varira od deteta do deteta, navodeći da nekoliko dece ignoriše ili čak prezire nasilne sadržaje, drugi iznose stav da mediji imaju veliki uticaj na mlade. Stavovi se kreću od mišljenja da je virtuelni svet potpuno odvojen od stvarnosti, do izjava o značajnom uticaju medija, naročito u negativnom smislu. Neki čak krive roditelje za dopuštanje pristupa deci neadekvatnim sadržajima. Raznolikost stavova ukazuje na kompleksnost pitanja i značaj individualnih razlika u podložnosti uticajima medija.

„Opet zavisi od deteta do deteta, nekolicina dece će ignorisati ponašanje tog sadržaja,a opet postoje deca koja ce prekopirati to ponašanje i samim tim će i ona uticati i stvoriti to nasilje.“

„To generalno jeste nešto virtuelno i to su dva različita sveta.“

„Nema apsolutno nikakav uticaj, lično nama.“

„Negde tu smatram i roditelje krivim jer nisu trebali da im dopuste da sve to gledaju, pogotovo taj potpun pristup...“

Prevencija nasilja u srednjim školama

POZNAVANJE SISTEMA I PROGRAMA PREVENCIJE I REAGOVANJA NA NASILJE U SREDNJIM ŠKOLAMA

Poznavanje, aktivnosti i procedura prevencije i reagovanja na nasilje u školama utiče na prepoznavanje vršnjačkog nasilja u srednjim školama

Da, utiču

Poznavanje sistema i programa prevencije i reagovanja na nasilje u srednjim školama, prema mišljenju sagovornika, dovoljno je za prepoznavanje vršnjačkog nasilja. Međutim, ističu da su praktično iskustvo i konkretan rad na određenim slučajevima nasilja takođe neophodni za efikasno reagovanje i intervencije. Sagovornici smatraju da poznavanje ovih aktivnosti ne samo da olakšava prepoznavanje nasilja, već pozitivno utiče na njihov pristup učenicima, odnose unutar zajednice i međusobne odnose među zaposlenima. Sagovornici, još, ističu da pravila ponašanja u školama utiču na smanjenje vršnjačkog nasilja. Smatraju da postojanje pravila sa sankcijama za nedolično ponašanje ima pozitivan uticaj, ali naglašavaju da to nije jedini faktor koji igra ulogu u ovom kontekstu jer postoje i drugi relevantni činioci.

Ne utiču

Sagovornici izražavaju stav da poznavanje sistema i programa prevencije i reagovanja na nasilje u školama samo po sebi nije dovoljno. Naglašavaju potrebu za širim pristupom i sistemskim rešenjima. Iako smatraju da je važno prepoznati uzroke i vidove nasilja kroz te programe, ističu da je potrebno raditi na daljim koracima i rešenjima. Takođe, primećuju da postojeći resursi i obaveze unutar školskog sistema nisu uvek dovoljni, pa sugerišu na potrebu za posebnim osobama ili dodatnim resursima kako bi se efikasno nosili s problemima nasilja u srednjim školama.

„Nije dovoljno jer moramo poraditi na tim programima, koji pohađaju ne samo učenici, nego i nastavnici škole. Programi trebaju biti takvi da obuhvate sve aktere jedne ustanove.“

„Tu možda treba posebna osoba za to. Zato što u školi kao stručna služba, ima previše obaveza po pitanju, administracije..“

„Ne, samo taj papir koji dobijemo, gde vidimo uzroke, same vidove nasilja, to nije dovoljno. Na tome mora da se radi, šira slika je bitna, koji su problemi, odakle je to počelo, ko je bio uključen, ko nije.“

Uticaj na prepoznavanje i reagovanje uprave škole

Da, utiče

Razgovarajući o uticaju poznavanja sistema i programa prevencije na reagovanje školske uprave, sagovornici iznose različite stavove. Neki smatraju da njihova škola već ima efikasan Tim za zaštitu učenika koji brzo reaguje i interveniše u slučajevima nasilja, dok drugi izražavaju skeptičnost i sugerišu da školska uprava ne radi punim kapacitetom kako bi trebala. Ova raznolikost u stavovima ukazuje na moguću varijabilnost u efikasnosti školskih mera prevencije nasilja. Sagovornici ukazuju na važnost individualne odgovornosti svakog zaposlenog u školi u vezi sa prevencijom nasilja. Naglašavajući da svako od njih treba da povede računa o tome, bez obzira na svoje radno mesto, sugerišu na važnost zajedničkog doprinosa celokupne školske zajednice u očuvanju bezbednog i podržavajućeg okruženja.

„Nastavnici i osoblje znaju taj posao, za to su i obučeni."

„Što se naš tiče, mi odmah reagujemo na to. Postoji Tim za zaštitu učenika i odmah se prevenira i intervenira bilo kakav vid nasilja."

„Ima uticaj, ali smatramo da oni ne rade punim kapacitetom kako bi trebali."

„Svako od nas treba da povede računa o tome, bez obzira koje je radno mesto u školi."

Ne utiče

Neki učesnici razgovora izražavaju skeptičnost prema uticaju uprave škole u prepoznavanju i reagovanju na nasilje. Naglašavaju da, iako nastavnici i osoblje imaju obuku i znanje, uprava ponekad zanemaruje ili prikriva situacije nasilja, što dovodi do nedovoljnog rešavanja problema. Takođe, misle da neki nastavnici ne prepoznaju ili neadekvatno reaguju na nasilje koje se dešava u školi.

„Nema toliki uticaj jer najveći problem jeste što uprava škole ne primećuje i prećute kada se desi bilo kakav vid nasilja. Zažmure na jedno oko. Oni to prepoznaju, ali ne reaguju niti rade nešto po tom pitanju."

„Ne, iz razloga što i oni sami zanemaruju šta ostala deca rade. Oni to sve možda napamet znaju, ali ne znaju da primene, da procene situaciju, znaju samo da kažu da će se rešiti, a rešavanja nema ili, još gore, da prikriju sve to što je bilo."

„Poneki nastavnik zna, ali ne baš svaki."

„Ne, ni oni ne prepoznaju."

Uticaj na reakciju spoljnih saradnika škole (MUP, ustanove zdravstvene i socijalne zaštite, pravosuđe i ostali)

Da, utiču

Učesnici razgovora ističu različite poglede na uticaj spoljnih saradnika, uključujući MUP, ustanove zdravstvene i socijalne zaštite, pravosuđe i druge. Dok neki smatraju da imaju uticaja, posebno u smislu pružanja podrške i poznavanja sistema, drugi izražavaju skeptičnost ili naglašavaju da njihovo prisustvo često postaje evidentno tek nakon što se već nešto dogodi. Takođe, ističu potrebu za aktivnom saradnjom sa svim relevantnim akterima, uključujući i spoljne saradnike, kako bi se smanjilo nasilje u srednjim školama.

„Ima uticaj i oni su tu kada nam to treba.“

„Pa, ima uticaj, ali pored njih bi trebalo prvenstveno da budu tu nastavnici. Oni su živ primer, ne taj MUP ili bilo ko drugi. Svi treba da se uključe, da rade te radionice sa nama. Isključivo srednje škole, u saradnji sa roditeljima i svima.“

„Da, oni poznaju sistem i utiče na njih, ali se ne slažemo se da ne treba da budu tu, ali je žalosno što su uopšte tu. Ipak su oni predodređeni za nešto drugo.“

„Da, sarađujemo sa njima, oni rade svoj posao, mi radimo naš posao. Ako se negde obratimo zdravstvenoj ustanovi, imamo načine kako da reagujemo i kako da im se obratimo. Taj lanac ne prestaje između nas, svako od nas radi svoj posao.“

„Njihovo prisustvo može uticati na smanjenje, oni su veoma neophodni. Sa socijalnim ustanovama nemamo nikakvu saradnju. U cilju smanjenja nasilja pogotovo, mada u svim, apsektima generalno gledano. Fizičko prisustvo je jako bitno, ali nisu tu.“

„Tu fali MUP, u ranijem periodu, bio je jedan policajac, na 3 lokacije, što je jako puno. Od maja meseca su više tu, povoljnija je situacija. Njihovo prisustvo je jako bitno, ali nažalost svi su tu kada se nešto desi.“

„Možda oni, zapravo, daju taj primer discipline koja je potrebna u školama.“

Ne utiču

Neki česnici izražavaju različite stavove u vezi s uticajem spoljnih saradnika. Iznose stav da su spoljni saradnici često predodređeni za druge zadatke i da nije neophodno toliko ih uključivati u škole. Postoje i izrazi nezadovoljstva vidljivi u izjavama da ovi spoljni saradnici nemaju dovoljno znanja o situacijama u školama.

„Ali, oni su predodređeni za nešto drugo. Ne treba ih toliko uključivati u škole. Škola sama po sebi može rešiti problem.“

„Najgore je što su oni tu samo kada se nešto desi.“

Ocena uticaja prevencije na pojavu vršnjačkog nasilja u srednjim školama
3,8

Ocena ukazuje na relativno visok uticaj prevencije na pojavu vršnjačkog nasilja u srednjim školama. Ovo znači da su učesnici izrazili verovanje da mere prevencije, koje mogu uključivati proaktivne strategije, edukaciju i unapređenje bezbednosne kulture, značajno doprinose smanjenju pojavljivanja vršnjačkog nasilja. Visoka ocena sugeriše na prepoznavanje važnosti preduzimanja konkretnih koraka kako bi se sprečilo nasilje i stvorila sigurnija sredina u srednjim školama. Međutim, i dalje postoje izazovi, kao što su potreba za pravilnim sprovođenjem mera i stalnim praćenjem efikasnosti prevencije.

Obrazloženje ocene

Učesnici su izrazili pozitivan stav prema postojanju programa prevencije u školama, naglašavajući njegovu važnost za stvaranje sigurnijeg okruženja. Smatraju da se nastavnici, čak i kada formalni programi nisu prisutni, trude da pokrivaju teme prevencije tokom časova. Isto tako, naglasak je stavljen na potrebu boljeg upućivanja nastavnika u ove teme, što ukazuje na svest o važnosti edukacije o vršnjačkom nasilju i načinima prevencije. Takođe, istaknuto je da pravilnici i programi prevencije, koji su obavezni po zakonu, igraju ključnu ulogu u usmeravanju, aktivnosti u školi, dok je stvaranje iskustva kroz praksu ključno za uspešnu implementaciju i održavanje pozitivnog školskog okruženja. Ove perspektive ukazuju na potrebu za celovitim pristupom koji uključuje i formalne programe i lične angažmane nastavnika.

„Mora da postoji, to je veoma važno. Čak i kada ne postoji, mi na časovima pričamo o tome.“

„Pa opet zavisi, mada mislimo da mi nismo dovoljno upućeni u te stvari, možda baš to treba više i bolje da nam se objasni.“
„U svakoj školi postoji po zakonu program prevencije. Svako od nas treba da ima plan i program prevencije.“
„Veoma bi uticalo ukoliko tih pravilnika ne bi bilo. Radimo po njima, takođe. Praksa je takođe bitna. Sam pravilnik se može naučiti, ali iskustvo je ključ usklađivanje pozitivnog i zdravog odnosa nas samih i sa učenicima kao najvažnije.“

Primeri

Škola kao dobar primer prevencije vršnjačkog nasilja

Škola se ističe kao primer dobre prakse u prevenciji vršnjačkog nasilja. Fokusirana je na stvaranju otvorenog i podržavajućeg okruženja, gde se podstiče sloboda izražavanja i različitosti. Osim formalnih programa prevencije, škola sprovodi i inicijative koje podstiču empatiju i zajedništvo među učenicima. Primeri uključuju psihoterapijske grupe, otvorene razgovore među roditeljima i učenicima, kao i akcije poput slanja podsticajnih poruka učenicima. Pored toga, ističe se značaj edukacija i obuka, kako za učenike tako i za nastavnike. Ove aktivnosti doprinose stvaranju pozitivne atmosfere i smanjenju incidenata nasilja u školi.

„Ova škola je negde zadržala tu slobodu iznošenja mišljenja, stava, različitosti. Deca su slobodnija, srećnija, pored smerova koji su upisali jer su pronašli još mnogo zanimljivih stvari i hobija koje mogu da rade. Škola je na visokom nivou što se tiče same prevencije jer sama škola daje mnogo slobode i mogućnosti za izražavanje svoje mašte, kompetencija i razmišljanja. Svi programi sve te prevencije gde mogu da izraze svoje samopouzdanje podržavaju decu i imaju puno prilika za kreiranje novog sadržaja za dalje. Škola je prošle godine imala jednu vrstu psihoterapijskih grupa, gde su dolazila deca koja su previše povučena, koja će se najčešće naći u ulozi žrtve, tražila se sličnost između njih, kada se prepoznala patnja između njih, pronašli su onog drugog, ušli u cipele te druge osobe i našli nekog svog. Samim tim se radilo na otvorenosti i empatiji. Treba naći svakom detetu nekog svog s kim može da progovori, pa tek onda sve ostalo.“
„Na početku 2. godine, moje dete i dete iz škole su imali sukob i svi smo se našli na jednom mestu misleći na roditelje tog deteta i ja kao otac i žena moja, našli smo se i popričali smo, što deca između sebe, što svi zajedno. Razgovor je rešio situaciju.“
„Decu treba preokupirati sa nekim stvarima. Ja sam svoje dete juče poslala u selo, došao je umoran, nije imao vremena da pogleda telefon, a kamoli da bude na njemu. Tad razmišlja kako će da se naspava sutra za prvu smenu u školi“
„Dobar primer prevencije imamo povodom dečje nedelje, odnosno krenulo je od tada, da na mesečnom nivou svako dete dobije neku lepu poruku koju izvuče iz kutije, u vidu ohrabrenja, upućivanja lepe reči, i potrudili smo se da svako dete dobije, niko da ne bude izostavljen. Tako radimo na empatiji svih nas. Akcenat je usmeren da se deca osećaju posebno i srećno kada su u školi. Te poruke zapravo pišu svi u školi, potpuno anonimno i sreća je kada se vidi radost na dečjem licu.“
„Kod nas generalno je sve mirno, nije bilo toliko problema, ali radimo na komunikaciji između svih nas. Autentični smo jer u skorašnjem periodu se zaista nije desio nijedan vid nasilja, pričamo sa svima. Čak i kada se desi npr. vid elektronskog nasilja, odmah reagujemo na njega.“
„Na času građanskog vaspitanja, imamo preventivni rad. Imamo radionice sa decom, na času odeljenskih starešina takođe. Na dosta časova takođe. Prošle godine u toku prvog polugodišta, nismo imali nijednu situaciju trećeg nivoa nasilja jer smo non-stop, svaki dan, skoro radili na preventivnim metodama, u vidu radionica i interaktivnog rada sa učenicima. Ali opet, nemamo neke druge mehanizme, uvek radimo po zakonu i kako nam ministarstvo nalaže.“
„Ja svake godine uđem u svako odeljenje i odradim radionicu prevencije nasilja. To je nekako ustaljeno. Takođe, odeljenske starešine imaju u okviru svog predavanja svoj program prevencije nasilja.“

Dobar primer iz drugih škola

Tokom 16 fokus grupa, uglavnom se čulo da nemaju specifične primere preventivnih mera iz drugih škola. Ipak, dominirajuće mišljenje jeste da se sve škole trude da poboljšaju komunikaciju i stvore umreženost između dece, roditelja i nastavnika. Iako konkretne inicijative nisu bile navedene, učesnici su izrazili uverenje da proces izgradnje poverenja i komunikacije između svih aktera u obrazovnom procesu zahteva vreme i posvećenost. Naglašeno je da je ovo trajan proces, a ključni elementi u njemu su vreme i otvoreni dijalog koji služe kao neformalni oblik učenja. Osim toga, iako se pomenulo da škole implementiraju preventivne mere kroz redovna predavanja, postojala je opšta percepcija da to možda nije dovoljno i da je potrebno razmotriti dodatne strategije prevencije.

„Svaka škola za sebe, ali ne sumnjamo da svi rade na komunikaciji i umrežavanju sve dece, roditelja i nastavnika."

„Nemam primer. Ali komunikacije i sticanje poverenja je proces koji traje i mora da istraje. Moraju učenici da se upoznaju, mora da se stekne poverenje između svih nas. Mi nemamo ništa drugo da ponudimo i damo učenicima, osim vremena i razgovora. I ovaj razgovor jeste nekakav vid učenja."

Dobijanje više informacija od dugih škola

Učesnici izražavaju potrebu za više informacija o merama prevencije iz drugih škola. Naglašavaju da bi razmena iskustava omogućila bolje razumevanje efikasnih pristupa i omogućila zajedničko usklađivanje. Pored toga, ističu važnost usvajanja adekvatnih i doslednih pravilnika koje bi škole sveobuhvatno primenjivale. Neki smatraju da bi prvo trebalo raditi na unapređenju situacije u vlastitoj školi, ali se istovremeno zagovara i ideja saradnje između škola, što bi doprinelo socijalizaciji, stvaranju prijateljstava i razmeni ideja.

„Da, treba. Obično samo čujemo kada se desi neki vid nasilja i čujemo kako su intervenisali i ništa dalje od toga."

„Da, ali prvenstveno treba da poradimo u našoj školi, pa tek onda da pogledamo kako je u drugim školama."

„Pa možda baš to, da sve škole rade zajedno ili makar teritorijalno gledano, da se radi zajedno sa svima. I to je dobar vid socijalizacije, sklapanja prijateljstva, upoznavanja, empatije, komunikacije i slično."

KRAJ INTEVJUA

Kako Vam se dopao ovaj razgovor?

Učesnici su pozitivno ocenili razgovor, naglašavajući interaktivnost i važnost otvorenih diskusija o temi vršnjačkog nasilja. Ističu potrebu za više ovakvih diskusija ne samo za decu, već i za roditelje. Smatraju da je ova interakcija deo rešenja i da je važno raditi na komunikaciji i socijalizaciji kako dece, tako i prosvetnih radnika. Ističu da su potrebne konkretne akcije i poštovanje zakona kako bi se rešili izazovi vršnjačkog nasilja.

„Dopao nam se, iskreno bili smo komunikativni, imali ste dobra pitanja, koja imaju svoj odgovor, pogotovo odgovor nas vršnjaka i srednjoškolaca koji su srž jedne srednje škole."

„Dopao nam se. Izdvojili smo vreme da kažemo i mi naše mišljenje, ne samo da uvek slušamo tuđe."

„Razgovor kao razgovor nam se svideo, tema kao tema nije baš lepa."

„Ovakvih diskusija treba da ima više i uopšte nije loša. Ne samo za decu, nego i za roditelje."

„Odličan, interaktivan, više radionica na ovakvu temu, moramo raditi na komunikaciji i socijalizaciji dece i nas prosvetnih radnika."

„Bili smo uvaženi. Ova interakcija je jedan deo rešenja."

„Dopao nam se, mada ovakve stvari već znamo."

O temi

Učesnici ističu da je tema vršnjačkog nasilja izuzetno aktuelna i da je potrebno više raditi na prevenciji, a ne reagovati samo nakon što se nešto desi. Naglašavaju važnost razgovora iradionica o prevenciji, posebno među decom, ističući da bi se svest o pravilnom ponašanju trebala negovati od malih nogu.
Učenici prepoznaju potrebu za adekvatnim merama i sankcijama za nasilno ponašanje, kao i za zajedničkim naporima svih aktera, uključujući roditelje, nastavnike i državu. Takođe, izražavaju želju za promenama u društvu i implementacijom sistema koji će obezbediti jednaku sigurnost za sve.

„Mislimo da treba više pričati o prevencijama, treba pričati od malih nogu. Treba uvesti određene mere i sankcije za takvo ponašanje, a ne da gledamo i slušamo preko medija i mislimo da je sve to okej tako treba. Sa decom treba raditi."

„Tema je vrlo aktuelna, u svakoj školi se rade svakakve aktivnosti da se sve ovo suzbije, i u vidu prevencije. Takođe, imamo platformu ČUVAM TE. I to nam jako pomaže."

„Mislimo da su očekivanja od škole veoma velika. Tu su opet te karike roditelja, deteta, kompetencije nastavnika i sl. Da li mi imamo motiv da se time bavimo? To je ključno pitanje. Od države se očekuje da se podigne svest o nasilju i pod broj dva sankcije."

„Pa treba da se priča više o ovoj temi. Osećamo olakšanje kada pričamo o ovome, ali opet stoji u vazduhu dosta nerešenih stvari i nekad samo nasilje prednjači u odnosu na sve ostalo. Sve je nekako krenulo nakaradno, na tome treba raditi. Možda i nama treba pomoći, kako bismo i mi deci pomogli."

„Tema je goruća..."

Iz razgovora, šta je privuklo pažnju
Učesnici su istakli da ih je celokupan razgovor privukao, izdvajajući poseban interes za segmente koji se odnose na ulogu porodice, uticaj medija i međusobnu komunikaciju. Takođe, izrazili su nadu da će razgovor doprineti razumevanju suštine problema vršnjačkog nasilja i pružiti smernice za adekvatne preventivne mere. *„Ceo tok razgovora je bio odličan i povezan u jednu liniju.“* *„Svidelo nam se što smo razgovarali međusobno i što smo razmenili mišljenja i mi međusobno, a i sa vama.“* *„Celokupan razgovor je bio jako interaktivan i nadamo se da će sve ovo pomoći da nađemo uzrok nasilnom ponašanju i da konačno na adekvatan način radimo na prevenciji.“*

4. Siže rezultata

I **Socijalno-demografske karakteristike ispitanika**

Dve trećine ciljne grupe ispitanika činili su učenici drugog razreda srednjih škola iz Republike Srbije. Od toga 59,3% bile su ispitanice. Prosečna starost učenika iznosila je 16 godina, dok su roditelji i nastavnici i stručni saradnici prosečno stari 44 i 46 godina. Stepen najviše završene stručne spreme kod ispitanika roditelja je najčešće srednja škola (47,3%), dok su nastavnici i stručni saradnici većinom visoko obrazovani (59,7%). Polovina nastavnika i stručnih saradnika ima od 16 do 35 i više godina radnog staža u obrazovno-vaspitnim ustanovama. Većina porodica u kojima žive učenici su porodice sa oba roditelja. Porodični okviri odraslih čine brak ili vanbračna zajednica (ukupno 77,6%). Ispitanici se uglavnom identifikuju kao verujući (88,8%). Što se tiče tipa škola, su ispitanici većinski učenici iz mešovitih muško-ženskih srednjih škola (43,7%). Značajnije više učesnika/učesnica istraživanja je iz mešovitih muško-ženskih srednjih škola (45,5%). Nešto manjem procentu ispitanika roditelja, deca pohađaju većinski muške srednje škole (40,8%). Dok ispitanici nastavnici i stručni saradnici najčešće rade u većinski ženskim srednjim školama (44,6%), žene zaposlene u školama čine većinu ispitanika u sva tri tipa srednjih škola.

II **Informisanost o nasilju uopšte i nasilju u okruženju u kom žive i/ili rade**

Kada je reč o informisanosti o nasilju, većina učenika prepoznaje različite vrste nasilja (92,8%), pri čemu se najviše izdvajaju učenici oba pola iz mešovitih muško-ženskih srednjih škola (40,2%). Ispitanici roditelji, takođe, su dobro informisani o nasilju uopšte i u okruženju u kom žive ili rade. Njih 94,3% je odgovorilo tačno na pitanja o nasilju. Nastavnici i stručni saradnici daju tačne odgovore u 89,1% slučajeva.

Što se tiče nasilja u zajednici, većina nastavnika i stručnih saradnika smatra da se nasilje događa na mestu gde rade (98,6%), kao i većina roditelja (88,6%) i učenica (84,2%) za mesto gde žive. Gotovo polovina ispitanika smatra da se nasilje dešava ponekad (46,8%).

Procena informisanosti o nasilju ukazuje na visok nivo prepoznavanja različitih oblika nasilja među ispitanicima u srednjim školama. Značajno je da su mešovitim muško-ženske srednje škole izdvojene kao prostor gde učenici posebno dobro prepoznaju različite vrste nasilja. Isto tako, roditelji čija deca pohađaju većinski muške škole pokazali su visoku informisanost o nasilju. Nastavnici i stručni saradnici, posebno muški, pružaju značajan doprinos informisanosti s obzirom na visok procenat tačnih odgovora.

III **Procena uzroka / faktora koji doprinose pojavi vršnjačkog nasilja u školi**

U okviru procene uzroka / faktora koji doprinose pojavi vršnjačkog nasilja u **školi porodični odnosi i situacija u porodici (zlostavljanje, zanemarivanje, razvod, konfliktni odnosi itd.)** se kotiraju visoko. 79,6% učenika slaže se da porodični odnosi i situacija u porodici doprinose pojavi vršnjačkog nasilja u školi. U ovakvim stavovima prednjače učenici ispitanici iz južne Srbije (90%), te učenici u većinski muškim srednjim školama (83,9%).

Roditelji ispitanici se u 77,9% slučajeva slažu da porodični odnosi i situacija u porodici doprinose pojavi vršnjačkog nasilja u školi. Ispitanici iz južne Srbije se sa ovakvim stavom slažu čak svi (100%), kao i 88% roditelja čija deca su iz mešovitih muško-ženskih srednjih škola.

Skoro svi nastavnici i stručni saradnici slažu se (94,8%) da porodični odnosi i situacija u porodici doprinose pojavi vršnjačkog nasilja u školi. Ispitanici iz ove grupe koji dolaze iz Šumadije (97,5%) te 96,8% iz većinski ženskih srednjih škola.

Čak 82,6% učenika ispitanika smatra da **pritisak vršnjaka (određeni spoljašnji izgled, moda, reputacija, stil, ponašanje itd.)** može da uzrokuje pojavu vršnjačkog nasilja u srednjim školama. Ovakav stav imaju najčešće učenici ispitanici iz južne Srbije (92,5%) te oni koji pohađaju mešovitim muško-ženske srednje škole (86,4%).

Ispitanici roditelji slažu se u 82,9% da pritisak vršnjaka može da uzrokuje pojavu vršnjačkog nasilja u srednjim školama, čak svi roditelji ispitanici iz južne Srbije (100%), kao i 86% roditelja čija deca su iz mešovitih muško-ženskih srednjih škola.

Anketirani nastavnici i stručni saradnici slažu se u 92,9% da pritisak vršnjaka može da uzrokuje pojavu vršnjačkog nasilja u srednjim školama. Većinom su saglasni ispitanici iz Šumadije (97,5%), kao i oni ispitanici koji rade u većinski ženskim srednjim školama (96,8%).

Istraživanje je pokazalo da 53,1% od ukupnog broja ispitanih učenika smatra da **invaliditet učenika** može biti uzrok/ faktor koji doprinosi pojavi vršnjačkog nasilja u školi. U odnosu na regiju odakle ispitanici učenici dolaze, značajnije češće iz istočne Srbije imaju ovakav stav (85,8%). Ako se procena odnosi u odnosu na školu koju učenici ispitanici pohađaju, najčešće je ovakvih odgovora u većinski muškim srednjim školama (67,8%).

Čak 61,5% roditelja slaže se da invaliditet učenika može biti uzrok/faktor koji doprinose pojavi vršnjačkog nasilja u školi. Ovakav stav imaju najčešće roditelji koji žive u južnoj Srbiji (90,6%) i čija deca pohađaju većinski ženske srednje škole (71%).

Približan procenat od 54,5% nastavnika i stručnih saradnika slaže se da invaliditet učenika može biti uzrok/faktor koji doprinosi pojavi vršnjačkog nasilja u školi. Oni koji su iz južne Srbije čak u 72,2%, dok se i nastavnici i stručni saradnici iz istočne Srbije navode da se potpuno slažu sa izjavom u 57,1%. Konačno, 61,3% ispitanika zaposlenih u mešovitim muško-ženskim srednjim školama slaže se sa tvrdnjom o povezanosti invaliditeta učenika i pojave vršnjačkog nasilja.

Ispitanici učenici slažu se u 45,4% slučajeva da invaliditet člana porodice učenika može uzrokovati ili biti faktor pri nastanku vršnjačkog nasilja u srednjim školama. Značajnije su zastupljeni stavovi učenika iz istočne Srbije (83,6%) i onih iz većinski muških srednjih škola (63,1%).

Kada je reč o roditeljima, njih 53% slaže se da invaliditet člana porodice učenika može uzrokovati ili biti faktor pri nastanku vršnjačkog nasilja u srednjim školama. Značajnije češće iz južne Srbije (81,2%) i roditelji dece iz većinskih ženskih srednjih škola (65%).

Konačno, 41,7% nastavnika i stručnih saradnika slaže se da **invaliditet člana porodice učenika**, može uzrokovati ili biti faktor pri nastanku vršnjačkog nasilja u srednjim školama. Tako se značajnije češće izjašnjavaju ispitanici iz južne Srbije (66,6%) i oni koji su zaposleni u mešovitim muško-ženskim srednjim školama (50,1%).

Pol, seksualna orijentacija ili rodni identitet (SORI) učenika i/ili člana porodice prepoznaju se kao mogući uzroci/ faktori kod 73% učenika ispitanika. Ovakav stavnajčešće izražavaju učenici iz istočne Srbije (88%) te učenici u većinski muškim srednjim školama (78%).

Nešto više, tačnije 74,1% ispitanika roditelja prepoznaje da pol i SORI učenika i/ili člana porodice mogu biti uzroci/ faktori nasilja među učenicima u srednjim školama (najčešće iz južne Srbije - 93,8%) i čija deca pohađaju mešovitim muško-ženske srednje škole (75%).

Slično, 73,9% nastavnika i stručnih saradnika slaže se da su pol i SORI učenika i/ili člana porodice mogući uzroci/ faktori nasilja u srednjim školama (najčešće iz južne Srbije 86,2% ispitanika misli tako, kao i 80% onih koji rade pri mešovitim muško-ženskim srednjim školama).

Kada su u **pitanju nacionalnost i kulturna različitost učenika i/ili porodice**, 68,1% ispitanika srednjoškolaca složilo se da to mogu biti uzroci/faktori za nasilje među njima. Sa ovim se najčešće slažu ispitanici iz istočne Srbije (86,9%), kao i oni iz većinski muških srednjih škola (74,6%).

Konačno, 69% ispitanika roditelja smatra da nacionalnost i kulturna različitost učenika i/ili porodice mogu biti uzroci/faktori koji doprinose pojavi vršnjačkog nasilja u srednjim školama. Tako se najčešće izjašnjavaju roditelji iz južne Srbije (96,9%), odnosno oni čija deca pohađaju većinske muške srednje škole (78%).

U relaciji sa gorenavedenim rezultatima, broj nastavnika i stručnih saradnika (61,6%), slaže se da nacionalnost i kulturna različitost učenika i/ili porodice mogu biti uzroci/faktori koji doprinosi pojavi vršnjačkog nasilja u srednjim školama. Najčešće slaganje je bilo umešovitim muško-ženskim srednjim školama (68,8%).

Slaganje s iskazom da religija / ideologije / uverenja (suprotstavljene ideje, ekstremizam, predrasude) mogu biti uzroci vršnjačkog nasilja u školi navodi 65,9% ispitanika učenika. Tako se značajnije češće izjašnjavaju učenici iz istočne Srbije (85,8%) i iz većinski muških srednjih škola (71,2%).

Slično, 69.4% ispitanika roditelja slaže se sa tim, i to značajnije češće roditelji iz južne Srbije (93,8%) kao i roditelji dece iz većinski muških srednjih škola (77%).

Konačno, 63.0% ispitanika nastavnika i stručnih saradnika složilo se da su religija / ideologije / uverenja uzroci vršnjačkog nasilja u školi. Najčešće su se sa tim složili ispitanici iz južne Srbije (75%), odnosno nastavnici i stručni saradnici zaposleni u većinski muškim srednjim školama (67,7%).

Da sadržaji određenih zabavnih, aktivnosti (video igrice, filmovi, muzika, knjige, umetnost) mogu biti uzrok vršnjačkog nasilja u školama slaže se 52,4% ispitanika učenika. Značajnije češće slagažu se učenici iz istočne Srbije (85,8%) i oni iz većinski muških srednjih škola (60,1%).

Zatim, 72,2% ispitanika roditelja slaže se da sadržaji određenih zabavnih, aktivnosti (video igrice, filmovi, muzika, knjige, umetnost) mogu biti uzrok vršnjačkog nasilja u školama. Najčešće se slažu roditelji iz južne Srbije (90,6%) i najčešće roditelji dece koja idu u mešovite muško-ženske i većinski ženske srednje škole (po 75%).

Konačno, 76,3% ispitanika nastavnika i stručnih saradnika slaže se sa izjavom da sadržaji određenih zabavnih, aktivnosti (video igrice, filmovi, muzika, knjige, umetnost) mogu biti uzrok vršnjačkog nasilja u školama. Ovi ispitanici dolaze najčešće iz južne Srbije (83,3%), iz većinski muških srednjih škola (79,4%).

69,5% ispitanika učenika slaže se da **materijalni status učenika i njegove porodice (siromaštvo, troškovi života itd.)** može biti uzrok vršnjačkog nasilja u srednjim školama. Iz istočne Srbije značajnije češće (63,7%) kao i iz većinski muških srednjih škola (73,7%).

74,8% ispitanika roditelja slaže se sa gore navedenom izjavom (iz južne Srbije najčešće (96,9%), i oni čija su deca učenici iz većinski muških srednjih škola (76%)).

69,1% ispitanika nastavnika i stručnih saradnika slaže se da je materijalni status učenika i njegove porodice (siromaštvo, troškovi života itd.) jedan od uzroka/faktora pojave vršnjačkog nasilja. Najviše se tako izjašnjavaju nastavnici i stručni saradnici izistočne Srbije njih 80,9%), kao i oni koji su zaposleni umešovitim muško-ženskim srednjim školama (71,3%).

44,7% ispitanika učenika slaže se da su **dostupnost oružja, dostupnost informacija o oružju na internetu itd.** neki od uzroka/faktora koji doprinose pojavi vršnjačkog nasilja u srednjim školama. Najčešće ispitanici sa ovim stavom dolaze iz istočne Srbije (59,4%), te oni koji pohađaju većinski muške srednje škole (50,5%).

72,9% ispitanika roditelja slaže se da su dostupnost oružja, dostupnost informacija o oružju na internetu itd. neki od uzroka/faktora koji doprinose pojavi vršnjačkog nasilja u srednjim školama, i to roditelji iz južne Srbije (čak 81,3%) te roditelji dece iz mešovitih muško-ženskih srednjih škola (79%).

69,7% ispitanika nastavnika i stručnih saradnika slaže se sa navedenom izjavom, najčešće oni koji dolaze iz južne Srbije (77,8%), te iz većinski muških srednjih škola (47,2%).

64,8% ispitanika učenika vidi **postupanje nastavnika prema učenicima** kao uzrok koji doprinosi pojavi vršnjačkog nasilja u srednjim školama (najčešće iz većinski muških srednjih škola (73,7%) i značajnije češće iz istočne Srbije (82,4%)).

Ispitanici roditelji, njih 62,9%, vidi ovo postupanje kao uzrok pojave nasilja u školi. 100% roditelja iz južne Srbije su ovoga stava, dok tako misli po 64% roditelja čija deca dolaze i iz mešovitih muško-ženskih i većinski muških srednjih škola.

I ispitanici nastavnici i stručni saradnici (52,6%) se slažu sa ovom izjavom da postupanje nastavnika prema učenicima može uzrokovati pojavu vršnjačkog nasilja. Zaposleni u školi su se češće slagali sa ovim u južnoj Srbiji (69,4%) i u mešovitim muško-ženskim srednjim školama (56,3%).

59,6% ispitanika učenika vidi **postupanje prema učenicima od strane stručnih saradnika ili drugih zaposlenih u školi** kao uzrok koji doprinosi pojavi vršnjačkog nasilja u srednjim školama. Sa ovim se češće slažu učenici iz istočne Srbije (78%), ali i iz većinski muških srednjih škola (68,7%).

Više ispitanka roditelja (61,9%) od ispitanika učenika složilo se sa izjavom da postupanje prema učenicima od strane stručnih saradnika ili drugih zaposlenih u školi može biti uzrok koji doprinosi pojavi vršnjačkog nasilja u srednjim školama i s 100% se slažu svi roditelji iz južne Srbije.

Sa gore navedenom izjavom složilo se 49,8% nastavnika i stručnih saradnika, od toga 52% nastavnika i 38% stručnih saradnika. Najčešće su se složili ispitanici zaposleni u srednjim školama iz istočne Srbije (71,5%) i oni koji rade u mešovitim muško-ženskim srednjim školama (55%).

UZROCI	Ispitanici učenici	Ispitanici roditelji	Ispitanici nastavnici i stručni saradnici
Porodični odnosi i situacija u porodici	79,6%	77,9%	94,8%
Pritisak vršnjaka	82,6%	82,9%	92,9%
Invaliditet učenika	53,1%	61,5%	54,5%
Invaliditet člana porodice učenika	45,4%	53%	41,7%
Pol i SORI učenika i/ili člana porodice	73%	74,1%	73,9%
Nacionalnost i kulturna različitost učenika i porodice	68,1%	69%	61,6%
Religija / ideologije / uverenja	65,9%	69.4%	63.0%
Sadržaji određenih zabavnih, aktivnosti	52,4%	72,2%	76,3%
Materijalni status učenika i njegove porodice	69,5%	74,8%	69,1%
Dostupnost oružja, dostupnost informacija o oružju na internetu itd.	44,7%	72,9%	69,7%
Postupanje nastavnika prema učenicima	64,8%	62,9%	52,6%
Postupanje prema učenicima od strane stručnih saradnika ili drugih zaposlenih u školi	59,6%	61,9%	49,8%

Ispitanici učenici su, ovim redom u odnosu na broj odgovora, prepoznali sledeće uzroke/faktore za pojavu vršnjačog nasilja u srednjim školama:

Pritisak vršnjaka	82,6%
Porodični odnosi i situacija u porodici	79,6%
Pol i SORI učenika i/ili člana porodice	73%
Materijalni status učenika i njegove porodice	69,5%
Nacionalnost i kulturna različitost učenika i/ili porodice	68,1%
Religija / ideologije / uverenja	65,9%
Postupanje nastavnika prema učenicima	64,8%
Postupanje prema učenicima od strane stručnih saradnika ili drugih zaposlenih u školi	59,6%
Invaliditet učenika	53,1%
Sadržaji određenih zabavnih, aktivnosti	52,4%
Invaliditet člana porodice učenika	45,4%
Dostupnost oružja, dostupnost informacija o oružju na internetu itd.	44,7%

Ispitanici roditelji su, ovim redom u odnosu na broj odgovora, prepoznali sledeće uzroke/faktore za pojavu vršnjačog nasilja u srednjim školama:

Pritisak vršnjaka	82,9%
Porodični odnosi i situacija u porodici	77,9%
Materijalni status učenika i njegove porodice	74,8%
Pol i SORI učenika i/ili člana porodice	74,1%
Dostupnost oružja, dostupnost informacija o oružju na internetu itd.	72,9%
Sadržaji određenih zabavnih, aktivnosti	72,2%
Religija / ideologije / uverenja	69.4%
Nacionalnost i kulturna različitost učenika i/ili porodice	69%
Postupanje nastavnika prema učenicima	62,9%
Postupanje prema učenicima od strane stručnih saradnika ili drugih zaposlenih u školi	61,9%
Invaliditet učenika	61,5%
Invaliditet člana porodice učenika	53%

Ispitanici nastavnici i stručni saradnici su, ovim redom u odnosu na broj odgovora, prepoznali sledeće uzroke/faktore za pojavu vršnjačog nasilja u srednjim školama:

Porodični odnosi i situacija u porodici	94,8%
Pritisak vršnjaka	92,9%
Sadržaji određenih zabavnih, aktivnosti	76,3%
Pol i SORI učenika i/ili člana porodice	73,9%
Dostupnost oružja, dostupnost informacija o oružju na internetu itd.	69,7%
Materijalni status učenika i njegove porodice	69,1%
Religija / ideologije / uverenja	63.0%
Nacionalnost i kulturna različitost učenika i/ili porodice	61,6%
Invaliditet učenika	54,5%
Postupanje nastavnika prema učenicima	52,6%
Postupanje prema učenicima od strane stručnih saradnika ili drugih zaposlenih u školi	49,8%
Invaliditet člana porodice učenika	41,7%

IV Procena učestalosti nasilnog ponašanja među učenicima u srednjim školama

Da imaju saznanje da su u prethodnih godinu dana **učenici bili uključeni u fizičku tuču sa drugim učenikom ili grupom učenika u školi**, dalo je odgovor 74,6% ispitanika učenika srednjih škola, i to značajnije češće u južnoj Srbiji (90,9%) i značajnije češće iz većinski muških srednjih škola (81,7%).

73,3% ispitanika roditelja isto navode da imaju saznanje da su učenici tokom prethodne godine bili uključeni u tuču u njihovoj srednjoj školi - značajnije najčešće roditelji srednjoškolaca u južnoj Srbiji (96,9%) i u većinski muškim srednjim školama (74,8%).

To navode i 87,5% ispitanika nastavnika i stručnih saradnika, najčešće iz Šumadije (50%), značajnije češće iz većinski ženskih srednjih škola (33%).

77,2% ispitanika učenika srednjih škola navelo je da imaju saznanje da su u školi učenici **udarali nekoga** u školi u prethodnih godinu dana (82,7%) u južnoj Srbiji, dok su ispitanici iz zapadne Srbije naveli da se to uopšte nije dešavalo. Ispitanici iz većinski muških srednjih škola su češće navodili da su učenici u školi nekoga udarali (81,4%).

74,4% ispitanika roditelja ima to isto saznanje, češće iz južne Srbije (100%), kao i oni čija su deca iz većinski muških srednjih škola .

88,9% ispitanika nastavnika i stručnih saradnika navelo je tu istu tvrdnju, najčešće iz Šumadije (92,5%), dok iz istočne Srbije češće tvrde da se to dešavalo ponekad u školi (47,6%). Nastavnici i stručni saradnici iz većinski ženskih srednjih škola češće navode da su učenici u njihovim školama ponekad udarali nekoga u prethodnih godinu dana (34%).

68,2% ispitanika učenika smatra da se, tokom prethodne godine, **šamaranje** među srednjoškolcima dešavalo (najčešće u južnoj Srbiji 97,2%) da se često dešavalo najčešče su tvrdili u zapadnoj Srbiji (24%), kao i učenici iz većinski muških srednjih škola (76,2%).

63,7% ispitanika roditelja smatra da se šamaranje među srednjoškolcima dešavalo prethodne godine. Ovakvu izjavu najčešće daju roditelji iz južne Srbije (93,8%). Ispitanici čija su deca u većinski muškim srednjim školama češće su navodili da su učenici nekoga šamarali u školi u prethodnih godinu dana (86,4%).

77,9% ispitanika nastavnika i stručnih saradnika je smatralo da se to dešavalo u školi tokom poslednje školske godine, i to iz istočne Srbije značajnije češće (52,4%), a najčešće iz većinski ženskih srednjih škola (80,9%).

82,5% ispitanika učenika smatra da se **guranje** među vršnjacima u srednjoj školi dešavalo prethodne školske godine. Ovo se češće prijavljuje iz južne Srbije (95%) i iz većinski muških srednjih škola (83,9%).

77,9% ispitanika roditelja navodi da ima saznanje da se guranje među vršnjacima u srednjoj školi dešavalo prethodne školske godine, i to po roditeljima iz južne Srbije u čak 93,8% slučajeva, te pri većinski muškim srednjim školama (83,2%).

94,8% ispitanika nastavnika i stručnih saradnika složilo se sa gore navedenom izjavom, i to najčešće u južnoj Srbiji 97,2%. Oni iz Šumadije češće navode da su učenici ponekad gurali nekogau srednjoj školi prethodne školske godine (30%), a ovu pojavu najčešće prijavljuju nastavnici iz većinski ženskih srednjih škola (46,8%).

Po učenicima, **pretnje nekome pištoljem, nožem i ostalim oružjem**, u prethodnih godinu dana, se najčešće nisu dešavale (59,2%), odnosno dešavale su se u 30,5% slučajeva. Ispitanici iz zapadne Srbije češće su navodili da se ovo dešavalo (44,6%), kao i ispitanici iz većinski muških srednjih škola (36,8%).

48,8% ispitanika roditelja smatra da su se pretnje nekome pištoljem, nožem i ostalim oružjem, u prethodnih godinu dana dešavale u školama koje pohađaju njihova deca, i to češće iz istočne Srbije (86,3%) i iz većinski muških srednjih škola (60,7%).

41,9% nastavnika i stručnih saradnika se složilo sa ovom izjavom - nastavnici iz istočne Srbije češće navode da su se ponekad dešavale ovakve pretnje (57,1%), kao i nastavnici iz mešovitih muško-ženskih srednjih škola (46,3%).

86,4% ispitanika učenika izjavljuje da se **verbalno nasilno ponašanje (psovanje, vređanje, prozivanje itd.)** dešavalo „uživo“. Značajnije češće ovo je prijavljeno od strane učenika iz južne Srbije (94,2%), odnosno od onih koji pohađaju mešovite muško-ženske srednje škole (88,7%).

82,8% ispitanika roditelja smatra da se verbalno nasilno ponašanje (psovanje, vređanje, prozivanje itd.) dešava „uživo“. Tu je najviše roditelja iz južne Srbije (100%), odnosno onih čija deca pohađaju većinski muške srednje škole (88,8%).

96,2% ispitanika nastavnika i stručnih saradnika navodi da se verbalno nasilno ponašanje (psovanje, vređanje, prozivanje itd.) dešavalo „uživo“ prethodne godine (100% nastavnika i stručnih saradnika iz Šumadije i istočne Srbije). Nastavnici i stručni saradnici iz mešovitih muško-ženskih srednjih škola češće navode da su učenici u njihovim školama ponekad verbalno nasilni (42,5%).

78,8% ispitanika učenika navodi da se **verbalno nasilno ponašanje na društvenim mrežama (psovanje, vređanje, prozivanje itd.)** dešavalo među učenicima tokom prethodne školske godine. Učenici iz južne Srbije više prijavljuju ovakvo ponašanje (94,2%) , kao i učenici iz većinski muških srednjih škola (80,9%).

74,4% ispitanika roditelja srednjoškolaca izjavljuje da se verbalno nasilno ponašanje na društvenim mrežama (psovanje, vređanje, prozivanje itd.) dešavalo prethodne godine, među učenicima. Roditelji iz južne Srbije prijavljuju ovakvo ponašanje u visokom procentu (96,9%), kao i roditelji cija deca pohađaju većinski muške srednje škole (79,4%).

84,6% ispitanika nastavnika i stručnih saradnika potvrđuje gore naveden oblik ponašanja na društvenim mrežama. 55,2% nastavnika i stručnog osoblja iz Beograda navodi da su se učenici bili često verbalno nasilni na društvenim mrežama u prethodnih godinu dana, kao i 32,5% njih koji rade u većinski ženskim srednjim školama.

83,6% ispitanika učenika smatra da su se u njihovoj školi **širile laži, glasine ili uvrede „uživo“** tokom prethodne godine među vršnjacima. Ovakvo mišljenje učenici iz južne Srbije imaju u 95,9%, kao i oni koji pohađaju većinski muške srednje škole (84,8%).

Po svedočenju 75,2% ispitanika roditelja, navedeno ponašanje se dešavalo „uživo“, i to značajnije češće prema izjavama roditelja iz južne Srbije (100%), kao i onih čija su deca iz većinski muških srednjih škola (81,3%).

Nastavnici i stručni saradnici navode to isto u 89% slučajeva, i to oni iz južne Srbije (97,2%), kao i oni iz mešovitih muško-ženskih srednjih škola (30%).

77,1% ispitanika učenika navodi da su njihovi vršnjaci iz škole **širili laži, glasine ili uvrede na društvenim mrežama.** Učenici iz iz južne Srbije prijavljuju ovo ponašanje u 92,5% slučajeva, a đaci i iz većinski muških srednjih škola u 78,8% slučajeva.

S tim se slaže 74,8% ispitanika roditelja. Roditelji iz južne Srbije navode da su učenici često širili laži, glasine i uvrede na društvenim mrežama u prethodnih godinu dana (96,6%), kao i roditelji iz većinski muških srednjih škola (83,2%).

Ispitanici nastavnici i stručni saradnici, naveli su da se to dešavalo u 83,7% slučajeva. Nastavnici iz Beograda češće navode da su toučenici radili svojim vršnjacima (48,3%), kao oniiz mešovitih muško-ženskih srednjih škola sa 35%).

46,7% ispitanika učenika izjavljuje da se **seksualno uznemiravanje drugog učenika (npr. javni seksualni komentari, neželjeno dodirivanje, pritisak za pristanak na seksualni odnos)** dešavalo tokom prethodne školske godine (učenici iz istočne Srbije prijavljuju ovakvu vrstu ponašanja u visokom procentu (78,1%) kao i učenici i iz većinskih muških srednjih škola (63,1%).

I ispitanici roditelji, njih 54,6%, navode da se seksualno uznemiravanje učenika dešavalo u školi. Roditelji iz istočne Srbije odgovorili su u visokom procentu od 86,4%, dok su roditelji iz Šumadije najčešće navodili da seksualno uznemiravanje nije nikada dešavalo (41,7%). Ispitanici iz većinski muških srednjih škola najčešće su navodili da su učenici seksualno uznemiravali drugog učenika u školi (62,7%).

Ovo se dešavalo sudeći prema pdgovorima 55,8% ispitanika nastavnika i stručnih saradnika. Iz istočne Srbije značajnije češće navode da su učenici često seksualno uznemiravali drugog učenika u prethodnih godinu dana (14,3%). Ispitanici iz mešovitih muško-ženskih srednjih škola značajnije češće navode da su učenici iz njihovih škola ponekad seksualno uznemiravali drugog učenika (18,8%).

V Procena bezbednosti učenika i reagovanje na vršnjačko nasilje u srednjoj školi

Ukupno 64,2% ispitanika učenika izjavilo je da se u poslednjih godinu osećalo nesigurno u školi (30,5% učenica i 35,7% učenika, i to najčešće iz srednjih škola iz zapadne Srbije (90,8%) i iz većinski muških srednjih škola (41,9%).

Ukupno 40,9% učenika izjavilo je da je izostajalo iz škole jer se nije osećalo sigurno (13,2% učenica i 16% učenika), najčešće iz zapadne Srbije (61,2%) i iz većinski muških srednjih škola 18,1%.

Svaki 10 učenik izjavio je da je u poslednjih godinu dana u školi učestvovao u tuči (11,4%), učenici češće (17,4%) u odnosu na učenice (5,4%), najčešće u zapadnoj Srbiji (31,4%) i iz većinski ženskih srednjih škola (14,6%).

Skoro svaki 10 učenik izjavio je da se u poslednjih godinu dana nasilno ponašao prema nekome (9,2%) (5,4% učenica i 12,9% učenika), najčešće u istočnoj Srbiji (15,4%) i iz većinski ženskih srednjih škola (11,6%).

Njih 11,3% izjavilo je da se nasilno ponašao prema nekome putem interneta u istom periodu (7,6% učenica i 14,9% učenika), najčešće ih je bilo u istočnoj Srbiji (24,2%) i iz većinski muških srednjih škola (15,3%).

Skoro 2/5 učenika izjavilo je da je trpelo nasilje od strane drugog učenika u školi (38,7%) (učenica 32,5% i učenika 44,9%) najčešće u zapadnoj Srbiji (71,9%) i iz većinski muških srednjih škola (45,8%). Oni koji su trpeli ovo nasilje navode da su:

- 7,7% udarani, šutirani, gurani, ćuškani u krugu učenika ili zaključani u zatvorenom prostoru, najčešće u zapadnoj Srbiji (19.8%) i u većinski muškim školama (8,9%)
- 10,4% primili pretnje „uživo“, najčešće u istočnoj Srbiji (35,2%) i u većinski muškim školama (14,8%)
- 13,8% namerno ignorisani ili izostavljeni iz grupe ili aktivnosti, najčešće u istočnoj Srbiji (25,3%) i u većinski muškim školama (17,8%)
- 19,6% ismevani, nazivani ružnim imenom ili zadirkivani, najčešće u zapadnoj Srbiji (35,5%) i u većinski ženskim školama (22,6%)

- 22,7% se širile glasine o njima, najčešće u istočnoj Srbiji (41,8%) i u većinski muškim školama (27,1%).

Skoro 2/5 od ukupnog broja ispitanika učenika izjavilo je da je trpelo nasilje preko interneta od strane drugih učenika (38,6%) (učestalije učenici (45,8%) u odnosu na učenice (31,4%), najčešće iz istočne Srbije (71,4%), te iz većinski muških srednjih škola (53,%). Oni koji su trpeli ovo nasilje navode da su:

- 8,5% primali gadne ili uvredljive poruke, slike ili video snimke, značajnije češće učenici (11,8%), u zapadnoj Srbiji (18,2%), iz većinski muške srednje škole (10,2%)
- 11,1% gadne ili uvredljive poruke, slike ili video snimci deljeni ili postavljeni na mreži gde su drugi mogli da ih vide, značajnije češće učenici (11,1%), u zapadnoj Srbiji (28,9%), iz većinski muške srednje škole (14,4%)
- 16,9% namerno ignorisani ili izostavljani iz grupe ili aktivnosti na mreži, značajnije češće učenici (21,9%), u zapadnoj Srbiji (28,1%), iz većinski muške srednje škole (28,4%)
- 17,9% ismevani, nazivani ružnim imenom ili zadirkivani na mreži, značajnije češće učenici (22,5%), u istočnoj Srbiji (42,9%), iz većinski muške srednje škole (25,8%)
- 14,1% širene glasine o njima na internetu, značajnije češće učenici (16,9%), u istočnoj Srbiji (33%), iz većinski muške srednje škole (20,8%)
- Prećeno im je onlajn, značajnije češće učenici (19,4%), u zapadnoj Srbiji (29,8%), iz većinski muške srednje škole (22,5%).

Ukupno 26% ispitanika roditelja izjavilo je da se njihova deca ne osećaju bezbedno u školi, značajnije iz južne Srbije (65,6%) i iz većinski ženskih srednjih škola (81,7%).

U slučaju kada bi roditelj ili njegovo/njeno dete bili svedoci nasilja u školi (88,9%) bi prijavili to nasilje, a češće roditelji đaka iz istočne Srbije (100%). Njih 44,3% bi to nasilje prijavili odeljenjskom starešini ili vaspitaču.

Oko četvrtina ispitanika roditelja (23,3%) izjavila je da im je dete trpelo vršnjačko nasilje u školi (češće roditelji đaka iz južne Srbije (46,9%). Od toga je 92,8% ispitanika roditelja izjavilo da je to nasilje prijavljeno, a češće iz istočne Srbije (45,5%). Ovo nasilje koje je dete, prema izjavama roditelja, pretrpelo, najčešće je prijavljeno razrednom starešini ili vaspitaču, direktoru, pedagogu, psihologu i policiji.

VI Reagovanje učenika na vršnjačko nasilje u srednjoj školi

- 75,2% ispitanika učenika izjavilo je da je pokušalo da spreči nekoga da se potuče u školi u poslednjih godinu dana.
- 70,9% izjavilo je da je intervenisalo da zaštiti učenika koji je trpeo fizičko nasilje u školi u poslednjih godinu dana.
- 58,9% izjavilo je da je zaštitilo učenika koji je trpeo seksualno uznemiravanje u školi u poslednjih godinu dana.
- 78,6% izjavilo je da se zauzelo za nekoga ko je bio isključen / zlostavljan pretnjama ili ponižavanjem u školi u poslednjih godinu dana.
- 77,2% izjavilo je da je intervenisalo da pomogne u rešavanju sukoba bez upotrebe nasilja u školi u poslednjih godinu dana.
- 66,1% izjavilo je da je prijavilo nasilje odraslom (roditelju, školi) u poslednjih godinu dana.
- 61% nije prijavilo bilo kakvu upotrebu ili nošenje oružja u školi u poslednjih godinu dana.
- 56,2% nije prijavilo bilo kakvu, aktivnost u školi vezanu za bande (uključujući prodaju droge, kao i nošenje oružja i nasilje) u poslednjih godinu dana.

VII Procena odnosa zaposlenih u srednjim školama prema vršnjačkom nasilju u školi

Ispitanici učenici

- 91,1% ispitanika učenika smatra da zaposleni u njihovoj srednjoj školi moraju da se bave vršnjačkim nasiljem jer se nasilje dešava u njihovoj srednjoj školi;
- 75,1% navodi da se ne oseća da kao da je „sve pod kontrolom“ u školi;
- 67,7% smatra da zaposleni u školi nisu svesni problema u njoj i da ne daju sve od sebe da spreče i prekinu nasilje;
- 13,7% smatra da se vršnjačko nasilje ignoriše u školi;
- 12,4% učenika ne zna ništa o tome;
- 7,9% smatra da se vršnjačko nasilje u školi prikriva.

Ispitanici roditelji

- 87,4% ispitanika roditelja smatra da zaposleni u srednjoj školi u koju ide njihovo dete moraju da se bave vršnjačkim nasiljem jer se nasilje dešava u njihovoj srednjoj školi;
- 54,6% navodi da se ne oseća da kao da je „sve pod kontrolom“ u školi;
- 51,9% smatra da zaposleni u školi, u koju ide njihovo dete, nisu svesni problema u u školi i da ne daju sve od sebe da spreče i prekinu nasilje;
- 5,7% smatra da se vršnjačko nasilje ignoriše u školi;
- 3,1% smatra da se vršnjačko nasilje u školi prikriva.

Ispitanici nastavnici i stručni saradnici

- 90% ispitanika nastavnika i stručnih saradnika izjavilo je da moraju da se bave vršnjačkim nasiljem jer se nasilje dešava u njihovoj srednjoj školi;
- 80,1% izjavilo da su svesni problema u školi i da daju sve od sebe da spreče i prekinu nasilje;
- 79,1% navodi da se ne oseća da kao da je „sve pod kontrolom“ u školi;
- 2,4% je navelo da zaposleni u njihovoj školi ignorišu nasilje;
- 0,9% da se nasilje prikriva u njihovoj školi.

VIII Mere prevencije vršnjačkog nasilja u srednjim školama

U 69,2% srednjih škola, prema izjavama nastavnika i stručnih saradnika, učesnika istraživanja, najčešće se **sprovode preventivne, aktivnosti.**

88,5% nastavnika i stručnih saradnika slaže se sa doprinosom **bezbednosnih mera**, i to češće iz Beograda (96,5%), kao i u većinski ženskim školama (90,5%).

Roditelji ispitanici se takođe slažu (75,2%), najčešće iz istočne Srbije (95,4%) i iz većinski muških škola (93,5%).

87,7% nastavnika i stručnih saradnika slaže se da **sprovođenje Programa za zaštitu dece/učenika od nasilja (preventivne i interventne, aktivnosti)** doprinosi prevenciji vršnjačkog nasilja u srednjim školama (100% ispitanika zaposlenih u školama iz Beograda i 90,4% u većinski ženskim srednjim školama).

Roditelji se sa ovim slažu (79,4%), i to najčešće oni iz istočne Srbije (95,4%) i oni čija su deca iz većinski muških škola (91,6%).

86,2% nastavnika i stručnih saradnika slaže se da **definisane uloge i odgovornosti u primeni procedura i postupaka u slučaju nasilja ili sumnje** doprinose prevenciji ove vrste nasilja. Najčešće iz južne Srbije (91,6%) i u većinski ženskim srednjim školama (87,2%).

Roditelji se slažu u 82,1% slučajeva, a najčešće se slažu ispitanici iz zapadne Srbije (93,9%) i oni iz većinski muških škola (91,6%).

85,7% nastavnika i stručnih saradnika slaže se oko doprinosa prevenciji **postojanje školskih pravila koja promovišu i nagrađuju nenasilno rešavanje sukoba.** Najčešće se slažu iz Beograda (100%) i u mešovitim muško-ženskim srednjim školama (86,3%).

Slaže se i 81% roditelja, a najčešće su to anketirani roditelji iz istočne Srbije (97,8%), kao i oni čija deca pohađaju većinski muške škole (93,5%).

86,7% nastavnika i stručnih saradnika slaže se da **postojanje školskih pravila koja promovišu i nagrađuju ponašanje kojim se razvija, neguje, podržava i poštuje bogatstvo različitosti i kulture ponašanja u školi** doprinose prevenciji vršnjačkog nasilja u njima (najčešće iz Beograda (96,5%) i u većinski ženskim srednjim školama (87,3%).

79,8% ispitanika roditelja slaže se, najčešće iz istočne Srbije (95,5%), kao i oni čija deca pohađaju većinski muške škole (93,5%).

91,9% nastavnika i stručnih saradnika slaže se da **zajednički rad nastavnika, ostalih zaposlenih, učenika i roditelja na stvaranju bezbedne škole, negovanju klime prihvatanja, tolerancije i uvažavanja** doprinosi prevenciji vršnjačkog nasilja u njima. Najčešće slažu svi ispitanici iz Beograda (100%) i zaposleni u većinski muškim srednjim školama (94,1%).
Slaže se i 85% roditelja, najčešće onih iz Beograda (94%) i onih sa decom iz većinski muških škola (91,6%).

80,5% nastavnika i stručnih saradnika slaže se da, **adekvatne obuke o nenasilnoj komunikaciji i konstruktivnom rešavanju konflikata za nastavnike i ostale zaposlene** doprinose prevenciji vršnjačkog nasilja u njima (najčešće iz istočne Srbije (95,3%) i iz većinski muških srednjih škola (82,4%).
82,1% roditelja slaže se, najčešće se slažu ispitanici iz istočne Srbije (95,4%) i iz većinski muških škola (90,6%).

81% nastavnika i stručnih saradnika slaže se da **postojanje školskog programa koji uči učenike nenasilnom rešavanju konflikata i neslaganja** doprinosi prevenciji vršnjačkog nasilja u srednjim školama (najčešće iz istočne Srbije (90,5%), u većinski ženskim srednjim školama (83%), kao i češće nastavnici i stručni saradnici iz Beograda se uglavnom slažu (41.4%).

Sa ovim 79% roditelja slaže se, najčešće iz istočne Srbije (95,5%) i iz većinski muških škola (93,5%).

81% nastavnika i stručnih saradnika slaže se da **postojanje školskog plana i programa koji uči učenike podržavajućem ponašanju i poštovanju među svim učenicima** doprinosi prevenciji vršnjačkog nasilja u njima (najčešće iz istočne Srbije (90,5%) i u većinski muškim srednjim školama (88,2%).

80,9% roditelja slaže se, najčešće iz zapadne Srbije (94%) i iz većinski muških škola (93,4%).

73.8% nastavnika i stručnih saradnika slaže se da **postojanje mehanizama u školi koji sprečavaju „prelivanje“ nasilja iz spoljašnje sredine u školu** (najčešće iz istočne Srbije (85,7%) i u većinski muškim srednjim školama (76,5%).

75.6% roditelja se složilo, najčešće iz zapadne Srbije (93,9%) i iz većinski muških škola (92,5%).

Oko polovina ispitanika nastavnika i stručnih saradnika (48,3%) izjavilo je da su tokom prethodne školske godine često podsećali učenike napravila koja promovišu uzajamno poštovanje i podršku u prethodnoj školskoj godini (stalno i često najčešće u južnoj Srbiji (83,3%), te u većinski muškim srednjim školama (79,4%).

Oko 2/5 ispitanika nastavnika i stručnih saradnika (40,8%) izjavili su da su često korigovali ili podučavali učenike o nenasilnom rešavanju sukoba i neslaganja uz poštovanje (stalno i često najčešće u zapadnoj Srbiji (62,9%), te u većins- ki muškim srednjim školama (58,9%)).

Manje od polovine ispitanika nastavnika i stručnih saradnika (45%) izjavili su da su često pohvalili ili nagradili interakciju podrške među učenicima, kao što je diskusija koja uvažava različita mišljenja, uključivanje učenika žrtava nasilja u, aktivnosti itd. (stalno i često najčešće u južnoj Srbiji (66,7%) i u većinski muškim srednjim školama (67,6%).

Oko 1/3 ispitanika nastavnika i stručnih saradnika (36,5%) često je komentarisalo ili nagradilo učenika za aktivnu intervenciju u prevenciji nasilja ili odbrani učenika koji je trpeo vršnjačko nasilje tokom prethodne školske godine (stalno i često najčešće u južnoj Srbiji (52,7%), te u većinski muškim srednjim školama (53,3%).

Na polju intervencije, trećina ispitanika nastavnika i stručnih saradnika (33,6%) izjavila je da je često omogućila učenicima da poverljivo prijave, agresivne radnje (stalno i često su to radili najčešće u južnoj Srbiji (58,4%), kao i u većinski muškim srednjim školama (58,8%).

Oko 1/3 ispitanika nastavnika i stručnih saradnika (31,3%) izjavila je su često odmah reagovali na vršnjačko nasilje u svojoj školi i preduzeli korake u skladu sa propisanim procedurama (stalno i često najčešće u južnoj Srbiji (63,9%), te u većinski muškim srednjim školama (55,9%).

Oko 1/4 ispitanika nastavnika i stručnih saradnika (28,4%) izjavila je su često radili sa nasilnim učenicima da bi odredili koja ponašanja treba poboljšati, kao i koji je pozitivan sistem nagrađivanja (stalno i često najčešće u zapadnoj Srbiji (51,4%), i u mešovitim muško-ženskim srednjim školama (33,8%).

Oko 1/5 ispitanika nastavnika i stručnih saradnika (17,5%) izjavila je da je prijavljivalo nasilje u vezi sa bandama direktoru ili policiji, stalno i često najčešće u južnoj Srbiji (38,9%), najčešće često i stalno u većinski muškim srednjim školama (23,5%).

Četvrtina ispitanika učenika izjavila je da nisu nikada dobili informacije o obavezama i odgovornostima u oblasti zaštite od nasilja (19,4%). Od ispitanika koji su izjavili da su dobili, to se dešavalo u 21% slučajeva retko, u 30% ponekad i u 17,3% često.

Četvrtina ispitanika učenika izjavila je i da nisu nikada dobili informacije o postupcima za rano prepoznavanje rizika od nasilja (22%). Od ispitanika koji su izjavili da su dobili, to se dešavalo u 22,8% slučajeva retko, u 28,2% ponekad i u 15,5% često.

Četvrtina ispitanika učenika izjavila je i da nisu nikada dobili informacije o načinima reagovanja na nasilje, kome se obratiti kada postoji sumnja ili se ono događa u srednjoj školi (21%). Od ispitanika što su izjavili da su dobili, to se dešavalo u 20,1% slučajeva retko, u 25,5% ponekad i u 18,3% često.

IX Informisanost o postupanju i odgovornostima u intervenciji na nasilje u srednjim školama

Ispitanici nastavnici i stručni saradnici u 15,2% slučajeva naveli da na drugom nivou nasilja, po pravilu, aktivnosti preduzima odeljenjski starešina, odnosno glavni vaspitač u domu, u saradnji sa pedagogom, psihologom, timom za zaštitu i direktorom, uz obavezno učešće roditelja, u smislu pojačanog vaspitnog rada. Nepotpune odgovore je dalo 81% ispitanika. Da ne zna izjavilo je troje ispitanika (1,4%).

Tačan redosled postupanja u intevenciji na nasilje navelo je oko jedna četvrtina ispitanika nastavnika i stručnih saradnika (26,1%). Oko 2/3 ispitanika (65,4%) je dalo nepotpune ili netačne odgovore, dok je 6,2% izjavilo da ne zna.

Skoro 3/5 ispitanika učenika (58,9%) izjavilo je da je prijava nasilja jedna od obaveza učenika u sprečavanju pojave vršnjačkog nasilja u školi. Njih 11,9% je reklo da su to prevencija, biti dobar, poštovati pravila, ne učestvovati i ne izazivati nasilje, dok je 8,3% učenika izjavilo da su to sprečavanje nasilja, pomoć i podrška. 1,4% smatra da ništa ne treba raditi, a 0,7% smatra da treba ignorisati nasilje jer to nije obaveza učenika. 13,5% učenika izjavilo je da ne zna.

X Informisanost o postojanju i primeni pravila ponašanja u srednjoj školi, mere prema učenicima koji krše pravila ponašanja u srednjim školama

U preko 4/5 škola postoje propisana/usvojena pravila ponašanja (85,8%), po izjavama ispitanika nastavnika i stručnih saradnika. 9,5% ne zna za postojanje pravila u školi u kojoj radi, dok 4,7% je navelo da ne postoje.

Skoro 2/3 nastavnika i stručnih saradnika (64,5%) najčešće je navelo da postoji kućni red u školi - pravila ponašanja, ophođenja, oblačenja, dolaska i odlaska u školu, korišćenja telefona itd. Da ne zna za koja pravila ponašanja postoje izjavilo je je trinaestoro nastavnika i stručnih saradnika (6,2%).

Najčešće su nastavnici i stručni saradnici (76,3%) izjavili da se u njihovoj školi često sprovode propisana/usvojena pravila ponašanja. Da ne zna da li se sprovode, opredelilo se 6,6%.

Ispitanici učenici, u skoro 2/5 slučajeva znaju da u njihovoj školi postoje propisana/usvojena pravila ponašanja (37.6%). Oko četvrtina učenika izjavila je da pravila ne postoje (22,5%), dok 2/5 njih ne zna (39,9%).

26,8% ispitanika učenika nije znalo da navede i jedno pravilo ponašanja koje je usvojeno u školi. 16,1% je navodilo da postoji kućni red u školi - pravila ponašanja, oblačenja, dolaska i odlaska, korišćenja mobilnog telefona.

Ispitanici učenici najčešće su izjavili da ne znaju da li se pravila ponašanja sprovode u njihovoj školi (24,6%). Njih 9,9% smatra da se nikada ne sprovode, a 19% uvek.

Oko polovina ispitanika roditelja (47,3%) izjavilo je da zna da u srednjoj školi koju pohađa njihovo dete postoje propisana/usvojena pravila ponašanja. Oko 1/4 navodi da ne postoje (22,9%) i da ne zna 29,8%.

Oko 2/5 ispitanika roditelja je najčešće navelo pravila koja se odnose na zabranu nasilja u školi (37%).

Skoro polovina roditelja izjavila je da se pravila ponašanja često sprovode (45,4%). Za odgovor da ne zna da li se sprovode, opredelila se skoro trećina ispitanika (29,4%).

U vezi sa primenom mera prevencije u njihovoj školi, oko 2/5 ispitanika nastavnika i stručnh saradnika (80,6%) je najčešće izjavio da se u njihovoj školi preduzimaju preventivne mere, kao što su različite obuke, nenasilno rešavanje sukoba, medijacija itd. Dvoje ispitanika izjavilo je da ništa ne moraju da preduzmu jer je u njihovoj školi bezbedno (0,9%).

Ispitanici učenici najčešće su navodili da postoje kamere (40,3%). 80,6% učenika smatra da mora nešto da se preduzme jer je u njihovoj školi nije bezbedno.

I ispitanici nastavnici i stručni saradnici (53,1%) i ispitanici učenici (45,5%) navodili su da se, kao mera prema učenicima koji krše pravila u njihovoj školi, najčešće sprovodi vaspitno-disciplinski postupak, društveno-korisni rad i humanitarni rad.

XI Fokusirane diskusije u grupi

Na FGD je učestvovao ukupno 91 učesnik, od toga 32 ispitanika učenika drugog razreda srednjih škola, 21 ispitanik roditelj učenika srednjih škola, 23 ispitanika nastavnika i 15 ispitanika stručnih radnika zaposlenih u srednjim školama. Prosečna starost učesnika FGD je učenica 15,7 godina, učenika 16 godina, žena 43,3 godine i muškaraca 50,4 godine.

Fokus grupe, koje su obuhvatile učenike, roditelje i nastavnike i stručne saradnike iz različitih regiona Srbije, pružile su dublji uvid u percepciju uzroka /faktora nastanka vršnjačkog nasilja u srednjim školama, te prevencije nasilnih oblika ponašanja i rešavanja slučajeva nasilja. Učesnici ovih grupa ističu da postoji potreba za unapređenjem komunikacije između škola, učenika i njihovih porodica, kao i za jačim angažmanom u prevenciji nasilja. Neki izražavaju želju za uspostavljanjem sistema u kome bi škole zajedno radile na rešavanju problema nasilja. Pored toga, primetna je potreba za efikasnijim zakonodavnim okvirom, jasnim pravilnicima i konzistentnom primenom sankcija. Ukazuju i na značajan uticaj porodice, vršnjaka i škole u oblikovanju stavova i ponašanja učenika u vezi sa vršnjačkim nasiljem.
Učesnici često ističu ključnu ulogu porodice u formiranju vrednosti i ponašanju dece, a naročito roditeljskog modela koji služi kao primer. Takođe, prepoznaje se značaj podrške vršnjačke zajednice i atmosfere u školi za sprečavanje nasilja. U pogledu medija, iako je prepoznata uloga u informisanju o nasilju, postoji i zabrinutost zbog preteranog senzacionalizma i nedostatka pozitivnih primera rešavanja konflikata. Takođe, važnost edukacije o sistemima prevencije u školama i zajednicama, kao i bezbednosnoj kulturi je izražena, s naglaskom na ranoj intervenciji i adekvatnim sankcijama. Postavljena je i potreba za saradnjom škola na lokalnom nivou, poput kampus modela, kako bi se delovalo zajednički na rešavanju problema vršnjačkog nasilja.

Dikusije su ukazale na važnost međusobne saradnje porodice, škole, vršnjačke i šire zajednice, kao i medija, u stvaranju bezbednijeg okruženja za učenike.

4.1. Zaključci

Geografska raznolikost i prosečna starost ispitanika ukazuje na reprezentativnost uzorka. Veće učešće je učešće ženskih ispitanika i manji obuhvat muškaraca učesnika istraživanja.

Visok nivo informisanosti o vrstama nasilja među ispitanicima ukazuje na značajnu svest o problemu u srednjim školama. Posebno su izdvojene mešovite muško-ženske škole kao prostor gde učenici dobro prepoznaju nasilje.

Ispitanici su pokazali značajno variranje u stavovima o uzrocima vršnjačkog nasilja. Porodični odnosi, pritisak vršnjaka, invaliditet, socijalno-ekonomske karakteristike, postupanje nastavnika, zabavne, aktivnosti i mediji identifikovani su kao potencijalni uzroci, pri čemu različite regije i tipovi škola imaju svoje specifičnosti. Kao glavni uzrok pojave vršnjačkog nasilja u srednjim školama, ispitanici učenici navodili su pritisak vršnjaka. Zatim, porodične odnose i situaciju u njoj, invaliditet učenika, pa člana porodice učenika, pol i SORI učenika i/ili člana porodice, nacionalnost i kulturnu različitost učenika i/ili porodice, religiju, ideologije i uverenja, tek potom sadržaje medija, materijalni status učenika i njegove porodice, a na kraju dostupnost oružija i postupanje nastavnika i stručnih saradnika ili drugih zaposlenih u školi. Roditelji su, isto, prepoznali pritisak vršnjaka kao najuticajniji uzrok, pa odnose u porodici, materijalni status, pol i SORI, dostupnost oružija, medijske sadržaje, religiju/ideologije/uverenja, nacionalnu i kulturnu raznolikost, potom postupanje nastvnika, pa stručnih saradnika i drugih zaposlenih i, kao najmanje uticajne u nizu, invaliditet učenika i člana porodice učenika. Nastavnici su, pak, porodičnu situaciju i odnose prepoznali kao najuticajniji uzrok vršnjačkog nasilja u srednjim školama, potom pritisak vršnjaka, i na višem mestu uticaja od učenika i roditelja, medijske sadržaje, dostupnost sadržaja, materijalni status, zatim slede religija/ideologije/uverenja, nacionalnost i kulturna različitost, invaliditet učenika pre postupanja nastavnika i stručnih saradnika i ostalih zaposlenih u školi i, kao poslednji u nizu, invaliditet člana porodice učenika.

Procena nasilnog ponašanja među srednjoškolcima sugeriše da je ovo nasilje prisutno u različitim oblicima i intenzitetu. Fizičko nasilje, verbalne pretnje, širenje glasina, pretnje oružjem, pa čak i seksualno uznemiravanje, izraženi su u različitim regijama i u školama s raznolikim demografskim profilima. Opšti zaključak ukazuje na to da je nasilje među učenicima često prisutno.

Učenici izražavaju zabrinutost u pogledu bezbednosti u školama i zbog čestih situacija nasilja. Roditelji, nastavnici i stručni saradnici prepoznaju ozbiljnost problema, ali postoje regionalne razlike u percepcijama i iskustvima nasilja. Određeni broj učenika izvestio je i o izostancima iz škole zbog osećaja nesigurnosti, što ukazuje na ozbiljnost problema i njegov uticaj na obrazovni proces. Osim toga, veća je i učestalost nasilnih događaja na internetu. Roditelji su, takođe, izrazili zabrinutost za sigurnost svoje dece u školi i većina izjavljuje da bi prijavila nasilje školi i/ili relevantnim institucijama. Nastavnici, kao ključni činioci u obrazovno-vaspitnom sistemu, pokazuju zabrinutost u vezi sa prisustvom vršnjačkog nasilja u školama. Njihova percepcija odražava ozbiljnost problema i potrebu za sistemskim pristupom njegovom rešavanju. Nastavnici iz različitih regija i vrsta škola različito percipiraju problem.

Učenici srednjih škola, aktivno reaguju na vršnjačko nasilje, pokazujući značajan nivo, angažovanosti u sprečavanju i suprotstavljanju nasilju. Većina ispitanika je u prethodnoj godini preduzela korake kako bi sprečila fizičke sukobe, intervenisala da zaštitila onoga ko je trpeo nasilje, kao i da podrži one koji bili su izloženi pretnjama ili poniženjima. Takođe, značajan broj učenika izveštava da su, aktivno radili na rešavanju konflikata bez upotrebe nasilja. Ohrabrujuće je videti da je veći deo ispitanika prijavio nasilje odraslima, ukazujući na svest o važnosti uključivanja autoriteta u rešavanje problema nasilja u školama.

Odnos zaposlenih u srednjim školama prema vršnjačkom nasilju pokazuje raznolikost u percepcijama između učenika, roditelja i nastavnika/stručnih saradnika, no izražen je stav svih ispitanika da se zaposleni u njihovoj srednjoj školi ne bave dovoljno ovim problemom i da ga nisu svesni, kao i da ne reaguju promptno i adekvatno na pojavu vršnjačkog nasilja.

Ispitanici među nastavnicima i stručnim saradnicima često nisu jasno definisali postupanje u intervenciji u slučajevima nasilja u srednjim školama. Većina ispitanika nije precizno identifikovala redosled postupanja. Postoje različite percepcije među učenicima o tome šta bi bile njihove obaveze u sprečavanju vršnjačkog nasilja u školi, od prijave, sprečavanja nasilja do pružanja pomoći i podrške.

Ovo istraživanje u zaključku pruža uvid u složenost problema vršnjačkog nasilja u srednjim školama Republike Srbije. Svest o različitim perspektivama, uzrocima nasilja i potrebama različitih grupa učesnika ključna je za razvoj ciljanih i efikasnih preventivnih strategija. Kontinuirano unapređivanje obrazovno-vaspitnog sistema, saradnja sviha aktera i primena jasnih smernica za postupanje predstavljaju ključne korake u stvaranju bezbednijeg okruženja za učenike.

4.2. Preporuke

Na osnovu dobijenih rezultata i zaključaka istraživanja o vršnjačkom nasilju u srednjim školama u Republici Srbiji mogu se formulisati sledeće preporuke:

1. **Sveobuhvatan pristup prevenciji:** Raznovrsne demografske karakteristike i regionalne specifičnosti ukazuju na potrebu za prilagođenim i sveobuhvatnim pristupima prevenciji vršnjačkog nasilja. Intervencije treba da uzmu u obzir specifičnosti različitih grupa učenika, škola i regiona.

2. **Uključivanje muške populacije:** S obzirom na manji obuhvat muškaraca u istraživanju, a ipak značajnih razlika u muškim i ženskim odgovorima, gde su muškarci ranjiviji po rezultatima istraživanja, preporučuje se dodatni napor za uključivanje muške populacije u merama prevencije, diskusije i istraživanja o vršnjačkom nasilju. Razumevanje muških perspektiva ključno je za potpuno sagledavanje problema.

3. **Edukacija i podizanje svesti:** Kada je reč o važnosti pravila ponašanja, prevenciji i rešavanju konflikata, preporučuje se kontinuirano unapređivanje edukacije svih aktera u obrazovnom sistemu. Rad na podizanju svesti o vrstama nasilja, uzrocima i posledicama, važan je korak ka stvaranju sigurnijeg okruženja.

4. **Jača saradnja između škola, roditelja i zajednice:** Identifikovana je potreba za jačom saradnjom između škola, roditelja i šire zajednice. Ovo podrazumeva sistemsku komunikaciju, razmenu informacija i podršku učenicima. Aktivno uključivanje roditelja i lokalne zajednice u prevenciju nasilja može doprineti efikasnijem rešavanju problema.

5. **Bolja primena smernica za postupanje:** Zaposleni u školama trebalo bi da znaju kako da primene jasne smernice za postupanje u slučajevima vršnjačkog nasilja. Obuke i edukacije o pravilnom prepoznavanju, prijavljivanju i postupanju u takvim situacijama mogu poboljšati efikasnost intervencija.

6. **Jača podrška učenicima koji trpe nasilje i edukacija o pravima:** Intenziviranje podrške učenicima koji trpe vršnjačko nasilje važna je za njihovu dobrobit. Takođe, preporučuje se edukacija učenika o njihovim pravima i obavezama u vezi sa prevencijom nasilja.

7. **Unapređenje mehanizama prijave i intervencije:** Postojeći mehanizmi prijave nasilja, kako među zaposlenima u školama, tako i među učenicima, trebalo bi da budu transparentni i dostupni. Poboljšanje efikasnosti procedura intervencije i primene, adekvatnih sankcija mogu doprineti smanjenju nasilja.

8. **Podrška nastavnicima i stručnim saradnicima:** Nastavnici i stručni saradnici treba da dobiju dodatnu podršku i resurse kako bi se nosili s različitim oblicima nasilja. Programi obuke i kontinuirane podrške mogu poboljšati njihovu sposobnost prepoznavanja i adekvatnog postupanja u situacijama vršnjačkog nasilja.

9. **Istraživanje i praćenje trendova:** Kontinuirano praćenje i istraživanje vršnjačkog nasilja važno je za identifikaciju novih trendova, procenu efikasnosti preventivnih mera i prilagođavanje intervencija u skladu sa promenama u društvu.

10. **Promocija pozitivnih primera i vrednosti:** Osim reagovanja na negativne pojave, važno je promovisati pozitivne vrednosti, međusobno poštovanje i solidarnost među učenicima. Podsticanje pozitivnih primera može doprineti stvaranju zdravijeg školskog okruženja.

Ove preporuke mogu poslužiti kao smernice za razvoj, usvajanje i implementaciju efikasnih strategija i programa prevencije i smanjenja vršnjačkog nasilja u srednjim školama u Srbiji, uzimajući u obzir specifičnosti svake škole i regiona. Razumevanje konteksta u kom se nasilje dešava od velikog je značaja za uspešnu politiku sprovođenja preventivnih mera.

Prilog 1. Istraživačke lokacije

I. Beogradski region: Mladenovac; Šepšin; Obrenovac; Stubline; Vidikovac; Resnik; Ostružnica; Banovo Brdo; Kumodraž; Vračar; Novi Beograd; Zemun; Medaković; Braće Jerković; Voždovac; Žarkovo; Surčin; Batajnica; Zvezdara; Čukarica;

II. Vojvodina: Ada; Ada Mol; Bečej; Bečej; Bačko Gradište; Kovačica; Kovačica; Debeljača; Kula; Kula; Sivac; Kula Crvenka; Mali Iđoš; Feketić; Mali Iđoš;Lovćenac; Novi Bečej; Novi Kneževac; Novi Kneževac; Srpski Krstur; Padina; Putnikovo; Pančevo; Ruma; Sombor; Srbobran; Temerin; Vrbas; Vrbas; Bačko Dobro Polje; Stari Vrbas; Vrbas; Ravno Selo; Vrbas; Kucura; Zrenjanin; Odžaci;

III. istočna Srbija: Boljevac; Boljevac Dobro Polje; Boljevac Osnić; Boljevac Rtanj; Boljevac Valakonje; Kladovo; Negotin; Petrovac na Mlavi; Smederevska Palanka; Velika Plana; Zaječar;

IV. južna Srbija: Bosilegrad; Despotovac; Despotovac; Resavica; Kuršumlija; Lukovo; Leskovac; Merošina; Niš; Pirot; Rača; Veliko Krčmare; Svrljig; Vranje;

V. zapadna Srbija: Bogatić, Dublje; Krupanj, Brštica; Krupanj, Krasava; Krupanj; Nova Varoš; Nova Varoš, Gornje Trudovo; Ub; Šabac; Šabac, Majur; Šabac, Mišar; Šabac, Slepčević;

VI. Šumadija: Batočina; Ćuprija; Ćuprija, Senje; Gornji Milanovac; Jagodina; Jagodina, Lovci; Knić; Kragujevac; Kragujevac, Veliki Senj; Kraljevo; Kruševac; Kruševac, Sebečevac; Lapovo; Lapovo Varoš; Lapovo Selo; Jagodina; Paraćin; Paraćin, Lebina; Paraćin, Potočac; Paraćin, Gornje Vidovo; Paraćin, Izvor; Paraćin, Sikirica; Paraćin, Striža; Paraćin, Trešnjevac; Paraćin, Tekija; Paraćin, Trešnjevac; Paraćin, Čepure; Svilajnac; Svilajnac, Grabovac; Svilajnac, Dublje; Takovo.

Prilog 2. Uzorak srednjih škola

1) Mešovite muško-ženske škole:
Gimnazija „Stevan Puzić“,Ruma; Gimnazija „Žarko Zrenjanin“, Vrbas; Četvrta beogradska gimnazija, Beograd; Gimnazija i stručna škola „Dositej Obradović“, Novi Kneževac; Gimnazija „Branislav Petronijević“, Ub; Gimnazija „Takovski Ustanak“, Gornji Milanovac; Gimnazija „Mihajlo Pupin“, Kovačica; Gimnazija, Bosilegrad; Sportska gimnazija, Beograd; Zrenjaninska gimnazija, Zrenjanin; Peta beogradska gimnazija, Beograd; Četrnaesta beogradska gimnazija, Beograd; Šabačka gimnazija, Šabac; Gimnazija Mladenovac, Beograd; Gimnazija „Bora Stanković“, Niš; Negotinska gimnazija, Negotin; Gimnazija Pirot, Pirot; Gimnazija Krupanj; Gimnazija Ćuprija; Arhitektonska tehnička škola, Beograd; Škola za tekstil i dizajn, Leskovac; Turističko ugostiteljska škola „Toza Dragović“, Kragujevac; Stručna škola „Dušan Trivunac Dragoš“, Svrljig; Stručna hemijska i tekstilna škola, Šabac; Tehnička škola za dizajn kože, Beograd;

2) Većinski ženske škole:
Škola primenjenih umetnosti, Šabac; Medicinska škola „Dr Andra Jovanović“, Šabac; Ekonomska škola „Stana Milanović“, Šabac; Umetnička škola, Šabac; Ekonomsko-trgovinska škola Paraćin; Ekonomsko trgovinska škola; Ekonomsko-trgovinska škola Bečej; Druga ekonomska škola Beograd; Umetnička škola, Niš; Medicinska škola, Zrenjanin; Muzička škola „Stanislav Binički“, Leskovac; Muzička škola, Niš; Ekonomsko-trgovinska škola „Slavka Đurđević“, Jagodina; Umetnička škola, Kraljevo; Srednja škola „Sveti Sava“, Sombor; Medicinska škola, Beograd; Muzička škola „Petar Konjović“, Sombor;

3) Većinski muške škole:
Srednja poljoprivredna škola sa domom učenika, Šabac; Srednja škola, Krupanj; Srednja škola, Nova Varoš; Poljoprivredno-veterinarska škola sa domom učenika, Svilajnac; Srednja stručna škola „4. juli“, Vrbas; Srednja škola „Nikola Tesla“, Boljevac; Srednja škola Nova Varoš, Osnovna i srednja škola „9. maj“, Zrenjanin; Srednja škola, Lapovo; Grafička škola, Beograd; „Prva tehnička škola“, Kruševac; Škola za osnovno i srednje obrazovanje „Vule Antić“, Vranje; Poljop- rivredna škola sa domom učenika „Rajko Bosnić“, Negotin; Škola za osnovno i srednje obrazovanje „Veselin Nikolić“, Kruševac; Srednja škola, Kladovo; Škola za osnovno i srednje obrazovanje „Jelena Majstorović“, Zaječar; Politehnička škola, Subotica; Tehnička škola, Odžaci; Tehnička škola „23.maj“, Pančevo.

Lista srednjih škola po abecednom redu:

1. Arhitektonska tehnička škola, Beograd
2. Četvrta beogradska gimnazija, Beograd
3. Druga ekonomska škola, Beograd
4. Ekonomska škola „Stana Milanović”, Šabac
5. Ekonomsko trgovinska škola
6. Ekonomsko trgovinska škola, Bečej
7. Ekonomsko-trgovinska škola „Slavka Đurđević“, Jagodina
8. Ekonomsko-trgovinska škola, Paraćin
9. Gimnazija „Branislav Petronijević“, Ub
10. Gimnazija „Takovski Ustanak“, Gornji Milanovac
11. Gimnazija „Mihajlo Pupin“, Kovačica
12. Gimnazija „Bora Stanković“, Niš
13. Gimnazija „Stevan Puzić“, Ruma
14. Gimnazija „Žarko Zrenjanin“, Vrbas
15. Gimnazija Bosilegrad
16. Gimnazija Ćuprija
17. Gimnazija i stručna škola „Dositej Obradović“, Novi Kneževac
18. Gimnazija Krupanj
19. Gimnazija Pirot
20. Gimnazija Mladenovac, Beograd

21. Grafička škola, Beograd
22. Medicinska škola, Beograd
23. Medicinska škola „Dr Andra Jovanović“, Šabac
24. Medicinska škola, Zrenjanin
25. Muzička škola „Petar Konjović“, Sombor
26. Muzička škola „Stanislav Binički“, Leskovac
27. Muzička škola, Niš
28. Negotinska gimnazija
29. Osnovna i srednja škola „9. maj“, Zrenjanin
30. Peta beogradska gimnazija, Beograd
31. Politehnička škola, Subotica
32. Poljoprivredna škola sa domom učenika „Rajko Bosnić“, Negotin
33. Poljoprivredno-veterinarska škola sa domom učenika, Svilajnac
34. Prva tehnička škola, Kruševac
35. Šabačka gimnazija
36. Škola primenjenih umetnosti, Šabac
37. Škola za osnovno i srednje obrazovanje „Jelena Majstorović“, Zaječar
38. Škola za osnovno i srednje obrazovanje „Veselin Nikolić“, Kruševac
39. Škola za osnovno i srednje obrazovanje „Vule Antić“, Vranje
40. Škola za tekstil i dizajn, Leskovac
41. Sportska gimnazija, Beograd
42. Srednja poljoprivredna škola sa domom učenika, Šabac
43. Srednja škola „Nikola Tesla“, Boljevac
44. Srednja škola „Sveti Sava“, Sombor
45. Srednja škola, Kladovo
46. Srednja škola, Krupanj
47. Srednja škola, Lapovo
48. Srednja škola, Nova Varoš
49. Srednja stručna škola „4. juli“, Vrbas
50. Stručna hemijska i tekstilna škola, Šabac
51. Stručna škola „Dušan Trivunac Dragoš“, Svrljig
52. Tehnička škola „23.maj“, Pančevo
53. Tehnička škola, Odžaci
54. Tehnička škola za dizajn kože, Beograd
55. Turističko ugostiteljska škola „Toza Dragović“, Kragujevac
56. Umetnička škola, Kraljevo
57. Umetnička škola, Niš
58. Umetnička škola, Šabac
59. Četrnaesta beogradska gimnazija
60. Zrenjaninska gimnazija

Prilog 3. Upitnici

Пројекат „Унапређење безбедности у образовном систему у Републици Србији“

УПИТНИК

за ученице и ученике другог разреда средњих школа у Републици Србији

2023/24. година

Здраво! Ми смо из *Асоцијације Дуга*. Хтели бисмо да питамо шта ти мислиш о вршњачком насиљу у школама, зашто се дешава, ко га трпи, а ко га спроводи. Занима нас и твоје мишљење о томе како бисмо то могли сви заједно да променимо? Или можда мислиш да ништа не треба мењати?

Истраживање спроводи *Асоцијација Дуга* из Шапца у оквиру пројекта „Унапређење безбедности у образовном систему у Републици Србији“, у сарадњи са Мисијом ОЕБС-а у Србији и Заводом за вредновање квалитета образовања и васпитања Републике Србије.

У томе нам управо ти можеш помоћи тако што ћеш одвојити 10 минута и попунити анкету о процени тенденција вршњачког насиља у средњим школама у Србији.

Попуњавање анкете је анонимно. Нигде се неће тражити твоје име нити било какав податак који може да те разоткрије. И кад подаци буду послати у процес даље обраде да би служили својој намени, нигде се не помиње идентитет особе која је учествовала у истраживању. Попуњавање анкете можеш у сваком тренутку прекинути.

Одговарање на сва питања и слање потпуно попуњене анкете на крају одабиром опције *ПОШАЉИ* сматраће се твојим пристанком за учешће у онлајн истраживању и одлуком донетом у складу са изнетим информацијама.

Термини који се користе у овом упитнику, а који имају родно значење, изражени у граматичком мушком роду, подразумевају природни женски и мушки пол лица на које се односе.

Унапред хвала на издвојеном времену!

Р. бр.	Питање	Одговор
I	**Основни подаци**	
1.	**Колико година си напунио?** *(писати број)*	_____ година *(уписати)*
2.	**Којег си пола?** *(заокружи један одговор)*	1. Мушког 2. Женског
3.	**Где живиш?** *(уписати назив места / града)*	_____ *(уписати)*
4.	**У коју школу идеш?** *(уписати назив школе)*	_____ *(уписати)*

5.	**Са ким живиш?** *(заокружити један одговор)*	1. са оцем и мајком 2. са мајком 3. са оцем 4. са хранитељима 5. са члановима шире фамилије 6. нешто друго _____				
6.	**Да ли си верник?** *(заокружити један одговор)*	1. Да 2. Не				
II	**Насиље у школама**					
7.	**Шта све, по твом мишљењу, може бити насиље?** *(уписати више одговора)*	_____ _____ _____ _____ _____				
8.	**Колико често се дешава насиље у месту где живиш?** *(заокружи један одговор)*	**Никада**	**Ретко**	**Понекад**	**Често**	**Не знам**
		1	2	3	4	5
9.	**У којој мери се слажеш са тим да свака од наведених ставки доприноси појави насиља у школама?** *(заокружити један одговор по изјави)*	**Уопште се не слажем**	**Углавном се не слажем**	**Углавном се слажем**	**Потпуно се слажем**	**Не знам**
	1. Породични односи или ситуација у породици (злостављање, занемаривање, развод, конфликтни односи итд.)	1	2	3	4	5
	2. Притисак вршњака (спољашњи изглед, мода, репутација, стил, понашање итд.)	1	2	3	4	5
	3. Инвалидитет ученика	1	2	3	4	5
	4. Инвалидитет члана породице	1	2	3	4	5
	5. Пол, сексуална оријентација или родни идентитет ученика и/или пол, сексуална оријентација или родни идентитет члана породице	1	2	3	4	5
	6. Националност или културна различитост ученика и/или националност или културна различитост ученика породице	1	2	3	4	5

	7. Религија / идеологије / уверења (супротстављене идеје, екстремизам, предрасуде)	1	2	3	4	5
	8. Садржаји одређених забавних активности (видео игрице, филмови, музика, књиге, уметност)	1	2	3	4	5
	9. Материјални статус ученика и њихове породице (сиромаштво, трошкови живота итд.)	1	2	3	4	5
	10. Оружје (доступност оружја, доступност информација о оружју на интернету итд.)	1	2	3	4	5
	11.Поступање наставника према	1	2	3	4	5
	12.Поступање стручних сарадника или других запослених у школи према ученицима	1	2	3	4	5
10.	**Колико се често, по твом мишљењу, ученици из твоје школе насилно понашају на сваки од наведених начина у последњих годину дана?** *(заокружити један одговор по изјави)*	**Никада**	**Ретко**	**Понекад**	**Често**	**Не знам**
	1. Укључени у физичку тучу са другим учеником или групом ученика	1	2	3	4	5
	2. Ударају некога	1	2	3	4	5
	3. Шамарају некога	1	2	3	4	5
	4. Гурају некога	1	2	3	4	5
	5. Прете некоме оружјем (пиштољ, нож, итд.)	1	2	3	4	5
	6. Понашају се вербално насилно понашају (псују, вређају, прозивају итд.)	1	2	3	4	5
	7. Понашају се вербално насилно на друштвеним мрежама (псују, вређају, прозивају итд.)	1	2	3	4	5
	8. Шире лажи, гласине или увреде „уживо“	1	2	3	4	5
	9. Шире лажи, гласине или увреде на друштвеним мрежама	1	2	3	4	5

	10. Сексуално узнемиравају другог ученика (нпр. јавни сексуални коментари, нежељено додиривање, притисак за пристанак на сексуални однос)	1	2	3	4	5
11.	**У последњих годину дана, колико често си се осећао несигурно у школи?** *(заокружити један одговор)*	**Никада**	**Ретко** (1-2 пута годишње)	**Понекад** (4-5 пута годишње)	**Често** (једном месечно)	**Стално** (више пута седмично)
		1	2	3	4	5
12.	**У последњих годину дана, колико често си изостајао из школе, јер се ниси осећао сигурно?** *(заокружити један одговор)*	**Никада**	**Ретко** (1-2 пута годишње)	**Понекад** (4-5 пута годишње)	**Често** (једном месечно)	**Стално** (више пута седмично)
		1	2	3	4	5
13.	**Да ли си у последњих годину дана учествовао у тучи у школи?** *(заокружити један одговор)*	1. Да 2. Не				
14.	**Да ли си се насилно понашао према некоме у школи упоследњих годину дана?** *(заокружити један одговор)*	1. Да 2. Не				
15.	**Да ли си се насилно понашао према некоме путем интернета у последњих годину дана?** *(заокружити један одговор)*	1. Да 2. Не				
16.	**Да ли си у последњих годину дана трпео насиље „уживо“?** *(заокружити један одговор)*	1. Да 2. Не				
17.	**Ако је одговор на претходно питање *Да*, заокружити шта се дешавало.** *(заокружити више одговора или дописати)*	1. Ударан сам, шутиран, гурнут, ћушкан у кругу ученика или закључан у затвореном простору 2. Исмевали су ме, називали ме ружним именом или су ме задиркивали уживо 3. Пређено ми је уживо 4. Неко је ширио гласине о мени 5. Намерно сам игнорисан или изостављен из групе или активности 6. Нешто друго: _____				
18.	**Да ли си у последњих годину дана трпео насиље преко интернета?**	1. Да 2. Не				

19.	**Ако је одговор на претходно питање Да, заокружити шта се дешавало.** *(заокружитивише одговора или дописати)*	1. Послате су ми гадне или увредљиве поруке, слике или видео снимци 2. Гадне или увредљиве поруке, слике или видео снимци су дељени или постављени на мрежи где су други могли да их виде 3. Намерно су ме игнорисали или изостављали из групе или активности на мрежи 4. Претили су ми онлајн 5. Исмевали су ме, називали ме ружним именом или су ме задиркивали на мрежи 6. Неко је ширио гласине о мени на интернету 7. Нешто друго: _____

20.	**Да ли сте ти и твоји другови покушавали да спречите насиље на неки од наведених начина у последњих годину дана?** *(заокружити одговор за сваки понуђени начин)*	**Никада**	**Ретко**	**Понекад**	**Често**	**Увек**
	1. Покушао сам да спречим некога да се потуче	1	2	3	4	5
	2. Интервенисао сам да заштитим жртву физичког насиља	1	2	3	4	5
	3. Заштитио сам жртву сексуалног узнемиравања	1	2	3	4	5
	4. Заузео сам се за некога ко је био искључен / малтретиран претњама или понижавањем	1	2	3	4	5
	5. Интервенисао сам да помогнем у решавању сукоба без употребе насиља	1	2	3	4	5
	6. Пријавио сам насиље одраслом (родитељу, школи)	1	2	3	4	5
	7. Пријавио сам било какву употребу или ношење оружја у школи	1	2	3	4	5
	8. Пријавио сам било какву активност везану за банде (укључујући продају дроге, као и ношење оружја и насиље)	1	2	3	4	5
	9. Допиши нешто што није обухваћено претходним изјавама	_____ _____ _____ _____				

21.	**Како се запослени у твојој школи односе према насиљу у твојој школи?** *(заокружити све што је примењиво)*	1. Не морају тиме да се баве, јер се насиље ретко дешава у нашој школи. 2. Осећамо да као да је „све под контролом“. 3. Игноришу насиље. 4. Прикривају насиље. 5. Свесни су проблема и дају све од себе да спрече и прекину насиље. 6. Не знам.
22.	**Да ли у твојој школи постоје прописана/усвојена правила понашања? Ако је одговор *Да*, упишите нека од њих.** *(заокружити и упишите одговор)*	1. Да,_____ _____ _____ *(уписати)* 2. Не 3. Не знам

		Никада	Ретко	Често	Увек	Не знам
23.	**Да ли се у твојој школи спроводе прописана/усвојена правила понашања?** *(заокружити један одговор)*	1	2	3	4	5

24.	**Које мере се предузимају према ученицима који крше правила?** *(упиши одговор)*	_____ _____ _____ _____
25.	**Које мере ваша школа предузима да спречи вршњачко насиље?** *(заокружити све што је примењиво или допиши)*	1. Ништа не морају да предузму, у нашој школи је безбедно. 2. Постоји школско обезбеђење. 3. Постављене су камере. 4. Предузимају се превентивне мере (различите обуке, ненасилно решавање сукоба, медијација). 5. Успостављена су правила понашања која се доследно примењују. 6. Постоји школски полицајац. 7. Нешто друго, _____ (допиши)

		Никада	Ретко	Понекад	Често	Увек
26.	**Да ли си некада у школи добио следеће информације о:** *(заокружити један одговор по изјави)*					
	1. Обавезама и одговорностима у области заштите од насиља	1	2	3	4	5
	2. Поступцима за рано препознавање ризика од насиља	1	2	3	4	5
	3. Начинима реаговања на насиље, коме се обратити када постоји сумња или се оно догађа	1	2	3	4	5

27.	**Које су твоје обавезе као ученика у спречавању појаве насиља у школи?** *(упиши одговор)*	_____ _____ _____ _____

ХВАЛА НА УЧЕШЋУ У ИСТРАЖИВАЊУ!

Пројекат „Унапређење безбедности у образовном систему у Републици Србији“

УПИТНИК

за наставнике, стручне сараднике и остале запослене у средњим школама у Републици Србији

2023/24. година

Упитник који је пред Вама је део истраживања у оквиру пројекта „Унапређење безбедности у образовно-васпитном систему у Републици Србији“ који спроводи удружење *Асоцијација Дуга* из Шапца, у сарадњи са Мисијом ОЕБС-а у Србији и Заводом за вредновање квалитета образовања и васпитања Републике Србије. Желимо да сазнамо Ваше мишљење о вршњачком насиљу у школама, зашто се дешава, ко трпи насиље, а ко га спроводи. Занима нас и Ваше мишљење о томе како бисмо то могли сви заједно да променимо.

У томе нам управо Ви можете помоћи тако што ћете одвојити десет минута и попунити анкету о процени тенденција вршњачког насиља у средњим школама у Србији.

Попуњавање анкете је анонимно. Кад подаци буду послати у процес даље обраде да би служили својој намени, нигде се не помиње идентитет особе која је учествовала у истраживању. Попуњавање анкете можете у сваком тренутку прекинути.

Одговарање на сва питања и слање потпуно попуњене анкете на крају одабиром опције *ПОШАЉИ* сматраће се Вашим пристанком за учешће у онлајн истраживању и одлуком донетом у складу са изнетим информацијама.

Термини који се користе у овом упитнику, а који имају родно значење, изражени у граматичком мушком роду, подразумевају природни женски и мушки пол лица на које се односе.

Унапред хвала на издвојеном времену!

Р. бр.	Питање	Одговор
I	**Основни подаци**	
1.	**Године?** *(уписати број навршених година)*	_____ година
2.	**Пол?** *(заокружити један одговор)*	1. Мушки 2. Женски

3.	**Године радног стажа у образовно-васпитним установама?** *(заокружити један одговор)*	1. 0-2 2. 3-7 3. 8-15 4. 16-25 5. 26-35 6. 36 и више
4.	**Последњи завршени ниво образовања?** *(заокружити један одговор)*	1. средњи 2. виши 3. високи 4. мастер 5. специјализација 6. магистратура 7. докторат
5.	**Шифра радног места?** *(уписати број)*	— — — —
	1003 наставник предметне наставе – гимназија 1004 наставник општеобразовних предмета – средња стручна школа 1005 наставник стручних предмета – средња стручна школа 1006 наставник у школи за образовање ученика са сметњама у развоју 1008 наставник општеобразовних предмета – у средњој уметничкој школи (музичке, балетске, ликовне) 1009 наставник стручног предмета у средњој уметничкој школи (музичке, балетске, ликовне) 1010 наставник изборних и факултативних предмета 1013 васпитач у дому ученика 1015 стручни сарадник у школи 1016 сарадник (педагошки, андрагошки асистент и помоћни наставник) 1017 директор/помоћник директора 1018 стручни сарадник у дому ученика	
6.	**Место / град где радите?** *(уписати назив места)*	_____ *(уписати)*
7.	**Школа у којој радите?** *(можетезаокружити више одговора или дописати)*	1. Гимназија 2. Стручна школа _____*(уписати)* 3. Уметничка школа 4. Мешовита школа, стручна – гимназија 5. Мешовита школа, стручна – уметничка 6. Остало_____*(уписати)*
8.	**Брачни статус?** *(заокружитити један одговор)*	1. Неожењен/неудата 2. Ожењен / удата 3. Живим у ванбрачној заједници 4. Разведен/разведена 5. Удовац/удовица
9.	**Да ли сте верник?** *(заокружити један одговор)*	1. Да 2. Не
II	**Насиље у школама**	

10.	**Шта све, по Вашем мишљењу, може бити насиље?** *(уписати одговор)*	_____ _____ _____ _____ _____				
11.	**Колико често се дешава насиље у месту у коме радите?** *(заокружити један одговор)*	**Никада**	**Ретко**	**Понекад**	**Често**	**Не знам**
		1	2	3	4	5
12.	**У којој мери се слажете са тим да свака од наведених ставки доприноси појави насиља у школама?** *(заокружити један одговор по изјави)*	**Уопште се не слажем**	**Углавном се не слажем**	**Углавном се слажем**	**Потпуно се слажем**	**Не знам**
	1. Породични односи или ситуација у породици (злостављање, занемаривање, развод, конфликтни односи итд.)	1	2	3	4	5
	2. Притисак вршњака (спољашњи изглед, мода, репутација, стил, понашање итд.)	1	2	3	4	5
	3. Инвалидитет ученика	1	2	3	4	5
	4. Инвалидитет члана породице	1	2	3	4	5
	5. Пол, сексуална оријентација или родни идентитет ученика и/или пол, сексуална оријентација или родни идентитет ученика члана породице	1	2	3	4	5
	6. Националност или културна различитост ученика и/или националност или културна различитост породице	1	2	3	4	5
	7. Религија / идеологије / уверења (супротстављене идеје, екстремизам, предрасуде)	1	2	3	4	5
	8. Садржаји одређених забавних активности (видео игрице, филмови, музика, књиге, уметност)	1	2	3	4	5
	9. Материјални статус ученика и њихове породице (сиромаштво, трошкови	1	2	3	4	5

	10.Оружје (доступност оружја, доступност информација о оружју на интернету итд.)	1	2	3	4	5
	11.Поступање наставника према ученицима	1	2	3	4	5
	12.Поступање стручних сарадника или других запослених у школи према ученицима	1	2	3	4	5
13.	**Колико често се, по Вашем мишљењу, ученици из ваше школе насилно понашају на сваки од наведених начина, у последњих годину дана?** *(заокружити један одговор по изјави)*	**Никада**	**Ретко**	**Понекад**	**Често**	**Не знам**
	1. Укључени у физичку тучу са другим учеником или групом ученика	1	2	3	4	5
	2. Ударају некога	1	2	3	4	5
	3. Шамарају некога	1	2	3	4	5
	4. Гурају некога	1	2	3	4	5
	5. Прете некоме оружјем (пиштољ, нож, итд.)	1	2	3	4	5
	6. Понашају се вербално насилно (псују, вређају, прозивају итд.)	1	2	3	4	5
	7. Понашају се вербално насилно на друштвеним мрежама (псују, вређају, прозивају итд.)	1	2	3	4	5
	8. Шире лажи, гласине или увреде „уживо“	1	2	3	4	5
	9. Шире лажи, гласине или увреде на друштвеним мрежама	1	2	3	4	5
	10.Сексуално узнемиравају другог ученика (нпр. јавни сексуални коментари, нежељено додиривање, притисак за пристанак на сексуални однос)	1	2	3	4	5

14.	**У којој мери се слажете са тим да свака од наведених ставки доприноси превенцији појаве насиља у школама?** *(заокружити један одговор по изјави)*	**Уопште се не слажем**	**Углавном се не слажем**	**Углавном се слажем**	**Потпуно се слажем**	**Не знам**
	1. Безбедносне мере које се примењујуу школи	1	2	3	4	5
	2. Програм за заштиту деце/ученика од насиља (превентивне и интервентне активности) је јасан и доследно се спроводи	1	2	3	4	5
	3. Дефинисане су улоге и одговорности у примени процедура и поступака у случају насиља или сумње	1	2	3	4	5
	4. Школска правила промовишу и награђују ненасилно решавање сукоба	1	2	3	4	5
	5. Школска правила промовишу и награђују понашање којим се развија, негује, подржава и поштује богатство различитости и културе понашања у школи	1	2	3	4	5
	6. Наставници и остали запослени раде заједно са ученицима и родитељима на стварању безбедне школе, неговању климе прихватања, толеранције и уважавања	1	2	3	4	5
	7. Наставници и остали запослени добијају адекватну обуку о ненасилној комуникацији и конструктивном решавању конфликата	1	2	3	4	5
	8. Школски програм учи ученике ненасилном решавању конфликата и неслагања	1	2	3	4	5
	9. Школски план и програм учи ученике подржавајућем понашању и поштовању међу ученицима	1	2	3	4	5

	10. Школа има механизме да спречи „преливање“ насиља из спољашње средине у школу	1	2	3	4	5
15.	**Које се активности у вези са превенцијом насиља спроводе у Вашој школи?** *(упишите одговор)*	_____ _____ _____				
16.	**Ко све учествује у предузимању интервентних мера и активности на другом нивоу насиља?** *(упишите одговор)*	_____ _____ _____ _____ *(уписати)*				
17.	**Који је редослед поступања у интервенцији на насиље?** *(упишите одговор)*	_____ _____ _____ _____ *(уписати)*				
18.	**Како се запослени односе према насиљу у Вашој школи?** *(заокружити све што је примењиво)*	1. Не морају тиме да се баве јер се насиље ретко дешава у нашој школи. 2. Осећају се као да је „све под контролом“. 3. Игноришу насиље. 4. Прикривају насиље. 5. Свесни су проблема и дају све од себе да спрече и прекину насиље.				
19.	**Да ли у Вашој школи постоје прописана/усвојена правила понашања? Ако је одговор Да, упишите нека од њих.** *(заокружити и упишите одговор)*	1. Да,_____ _____ _____ *(уписати)* 2. Не 3. Не знам				
20.	**Да ли се у Вашој школи спроводе прописана / усвојена правила понашања?** *(заокружити један одговор)*	**Никада**	**Ретко**	**Понекад**	**Често**	**Не знам**
		1	2	3	4	5
21.	**Које мере се предузимају према ученицима који крше правила у Вашој школи?** *(упишите одговор)*	_____ _____ _____ _____				

22.	**Које мере ваша школа предузима да превенира вршњачко насиље?** *(заокружити све што је примењиво или допишите)*	1. Ништа не морају да предузму, у нашој школи је безбедно. 2. Постоји школско обезбеђење. 3. Постављене су камере. 4. Предузимају се превентивне мере (различите обуке, ненасилно решавање сукоба, медијација). 5. Успостављена су правила понашања која се доследно примењују. 6. Постоји школски полицајац. 7. Нешто друго, _____ (допишите)

23.	**Колико често сте у последњих годину дана спровели неку од наведених активности?** *(заокружити одговор за сваку понуђену активност)*	**Никада**	**Ретко** (1-2 пута годишње)	**Понекад** (4-5 пута годишње)	**Често** (једном месечно)	**Стално** (више пута седмично)
	1. Подсетили ученике на правила у Вашој учионици која промовишу узајамно поштовање и подршку	1	2	3	4	5
	2. Кориговали или подучавали ученике о ненасилном решавању сукоба и неслагања уз поштовање	1	2	3	4	5
	3. Похвалили или наградили интеракцију подршке међу ученицима (дискусија која уважава различита мишљења, укључивање ученика жртава насиља у активности итд.)	1	2	3	4	5
	4. Коментарисали или наградили ученика за активну интервенцију у превенцији насиља или одбрани жртве	1	2	3	4	5
	5. Омогућили ученицима да поверљиво пријаве агресивне радње	1	2	3	4	5
	6. Одмах реаговали и предузели кораке у складу са прописаним процедурама	1	2	3	4	5
	7. Радили са насилним ученицима да бисте одредили која понашања треба побољшати, као и који је позитиван систем награђивања	1	2	3	4	5
	8. Пријавили насиље у вези са бандама директору	1	2	3	4	5

	9. Допишите нешто што није обухваћено претходним изјавама	_____ _____ _____
24.	**Које су обавезе и одговорности родитеља?** *(заокружити све што је примењиво или допишите)*	1. Ништа не мора да предузима, у нашој школи је безбедно. 2. Дужан је да сарађује са установом; учествује у превентивним мерама и активностима; уважава и поштује личност свог детета, друге деце и ученика, запослених, других родитеља и трећих лица. 3. Не сме својим понашањем у установи да изазове или допринесе појави насиљапрема детету, ученику, запосленом, другом родитељу и трећим лицима. 4. Дужан је да на позив школе узме активно учешће у свим облицима васпитног рада са учеником, односно да сарађује са школом у поступку заштите ученика од насиља. 5. Нешто друго, _____ _____ _____ (допишите)

ХВАЛА НА УЧЕШЋУ У ИСТРАЖИВАЊУ!

Prilog 4. Tematski vodič za diskusiju u fokus grupi

Projekat „Unapređenje bezbednosti u obrazovnom sistemu u Republici Srbiji“

Instrument za vođenje grupnog intervjua

Datum:	___.___.2023. godine
Lokacija:	_____
Učesnici:	1. učenici drugog razreda srednjih škola – ISTOK 2. učenici drugog razreda srednjih škola – ZAPAD 3. učenici drugog razreda srednjih škola – SEVER 4. učenici drugog razreda srednjih škola – JUG 5. roditelji učenika srednjih škola – SEVER (lokacija opciono) 6. roditelji učenika srednjih škola – JUG (lokacija opciono) 7. nastavnici zaposleni u srednjim školama – SEVER (lokacija opciono) 8. nastavnici zaposleni u srednjim školama – JUG (lokacija opciono) 9. stručni saradnici zaposleni u srednjim školama – SEVER (lokacija opciono) 10. stručni saradnici zaposleni u srednjim školama – JUG (lokacija opciono) 11. učenici / roditelji (lokacija opciono) 12. učenici / nastavnici (lokacija opciono) 13. učenici / stručni saradnici (lokacija opciono) 14. roditelji / stručni saradnici (lokacija opciono) 15. roditelji / nastavnici (lokacija opciono) 16. nastavnici / stručni saradnici (lokacija opciono)
Broj učesnika:	_____ (5-8)
Sredstvo za prikupljanje podataka:	grupni onlajn intervju
Dužina trajanja:	_____ (1,5 - 2 sata)
Moderatori:	1. _____ 2. _____
Komentar:	

Uvod (10 minuta)

Dobar dan, moje ime je _____. Cilj našeg današnjeg okupljanja jeste da utvrdimo kakve stavove, uverenja, ponašanja i uticaje u vezi sa vršnjačkim nasiljem u srednjim školama imaju:

- učenici drugog razreda srednjih škola,
- roditelji učenika srednjih škola,
- nastavnici zaposleni u srednjim školama,
- stručni saradnici zaposleni u srednjim školama,
- učenici / roditelji
- učenici / nastavnici
- učenici / stručni saradnici
- roditelji / stručni saradnici
- roditelji / nastavnici
- nastavnici / stručni saradnici

kako bismo identifikovali dodatne mere za razvoj i unapređivanje programa za prevenciju nasilja među učenicima u srednjim školama.

Ova dubinska, analiza činilaca koji utiču na pojavu vršnjačkog nasilja omogućava nam da steknemo potpuniju sliku o karakteristikama vršnjačkog nasilja među učenicima srednjih škola u obrazovnom sistemu Republike Srbije u 2023. godini jer vi imate bolji uvid i više iskustva od bilo koga drugog u pogledu toga šta se dešava u školi i kako se percipiraju faktori rizika i zaštite.

Nas konkretno zanima vaše iskustvo stečeno tokom boravka u vašoj srednjoj školi. Želimo da čujemo vaša mišljenja, mišljenje svakog učesnika je podjednako važno, a vaši odgovori se ne vrednuju na nivou tačnih i pogrešnih odgovora. Voleli bismo da nam kažete sve što smatrate da je važno i u vezi sa temom našeg razgovora.

Hvala vam što ste našli vremena da učestvujete u ovom razgovoru. Kao što ćete videti, pokrenućemo više različitih tema, a ja vas molim da o svakoj od njih slobodno raspravljamo i pritom poštujemo i ona gledišta koja se razlikuju od naših. U tom smislu kratko ću vam predstaviti neka od osnovnih pravila koja ćemo poštovati tokom ove grupne diskusije:

- **Uvažavanje razlika.** Sigurna sam da ćete ovde možda čuti mišljenja i stavove sa kojima se vi ne slažete. To je sasvim u redu i očekivano i nadam se da ćete se, ako nađete za shodno, suprotstaviti takvim mišljenjima ili stavovima na uljudan i primeren način. Isto tako, može se desiti da tokom razgovora promenite svoje dosadašnje stavove o nekoj temi zbog toga što ste čuli neki novi argument. Molim vas da slobodno kažete ukoliko se to desi.
- **Važno pravilo - uvek govori samo jedna osoba.** Zbog toga što poštujemo svačije mišljenje i zbog toga što želimo da svi čuju ono što je neko rekao, osnovno pravilo ovog razgovora jeste da u svakom trenutku govori samo jedna osoba. Želimo da ovaj razgovor protekne u dobroj atmosferi uzajamnog poštovanja. Stoga je važno da uvažavate osobu koja govori i da sačekate da ona završi sa onim što je htela da nam kaže.
- **Poverljivost/anonimnost.** Ovaj razgovor je potpuno, anoniman i sve što nam kažete smatraćemo krajnje poverljivim. Nikada nećemo dovesti u vezu vaše stvarno ime i prezime sa onim što ste ovde rekli. Ukoliko budemo navodili neko Vaše mišljenje uz njega ćemo navesti neko izmišljeno ime ili izmišljeni nadimak ili šifru ispitanika. Tako niko neće biti u stanju da vaše stvarno ime dovede u vezu sa onim što ste ovde rekli. Vi ste sasvim slučajno izabrani da postanete član ove grupe i mi veoma cenimo što ste našli vremena da nam se pridružite.
- **Uživo:**
    - Pored mene se nalazi ovaj mali diktafon kakav koriste i novinari. Diktafon će mi pomoći da tačno zabeležim vaše reči. Na osnovu tog zvučnog zapisa niko sem mene neće biti u stanju da rekonstruiše ko od vas je šta tačno rekao. Diktafon koristimo samo zbog toga što nam je važna svaka Vaša reč i hoćemo da ih zabeležimo. Ovako ne moramo da zapisujemo ono što govorite i možemo da se usredsredimo na tok same diskusije.

- Kada se predstavljate, svako od vas neka kaže : Učesnik broj 1 (2 ... (4 itd. prema brojevima na tablicama koje ste dobili, kako bismo mogli da pratimo tok misli jedne osobe, a da ipak sačuvamo, anonimnost.

- **Onlajn:**
  - Razgovor će biti snimljen i nakon transkripcije obrisan.
  - Prva osoba će se predstaviti kao broj 1, sledeća kao broj 2, zatim broj 3 i tako redom.
  - Vi ovde predstavljate sebe, ali i ljude koji se ne nalaze u ovoj prostoriji, druge učenike / roditelje / nastavnike / stručne saradnike koji se, takođe, susreću sa pitanjima vršnjačkog nasilja u školama. Na izvestan način Vi ovde reprezentujete i njih i pored Vašeg mišljenja o pojedinim temama o kojima ćemo razgovarati možete slobodno da iznosite i njihova mišljenja i stavove, ukoliko su vam poznati.

Možete da govorite potpuno slobodno, nama je važno da Vas čujemo.
Želim da se svi dobro osećaju - razumem da je ovo, možda, sasvim novo iskustvo za Vas, ali se nadam da će vam biti zanimljivo.

Predstavljanje učesnika

Da krenemo sa predstavljanjem.

Glavni moderator se prvi predstavlja, kaže svoje ime i par osnovnih podataka o sebi i o tome gde radi, na kraju bi trebalo na isti način da se predstavi i asistent moderatora čiji je zadatak da snima razgovor.

Učesnici odgovaraju. Možete reći U REDU, HVALA ili RAZUMEM, ne komentarisati odgovore.

Krenimo redom.

UČENICI:
- Koliko imate godina?
- Da li živite u gradu ili na selu?
- Šta vas zanima pored obaveza u školi?

RODITELJI:
- Koliko imate godina?
- Da li živite u gradu ili na selu?
- U koju školu ide Vaše dete?
- Koja srednja škola je u pitanju? Gimnazija? Stručna škola - koja? Umetnička škola? Mešovita škola - koja?

NASTAVNICI:
- Koliko imate godina?
- Da li živite u gradu ili na selu?
- Da li ste odeljenjskii starešina?
- Koja srednja škola je u pitanju? Gimnazija? Stručna škola - koja? Umetnička škola? Mešovita škola - koja?
- Koliko prosečno ima đaka po odeljenju u vašoj srednjoj školi?

STRUČNI SARADNICI U ŠKOLI:
- Koliko imate godina?
- Da li živite u gradu ili na selu?
- Koja je Vaša oblast delovanja u školi?
- Koja srednja škola je u pitanju? Gimnazija? Stručna škola - koja? Umetnička škola? Mešovita škola - koja?
- Koliko prosečno ima đaka po odeljenju u vašoj srednjoj školi?

1) Kao i da nam kažete...

1. Šta je po vama definicija nasilja, odnosno kako Vi vidite pojavu vršnjačkog nasilja u školama?
2. Koje sve vrste vršnjačkog nasilja znate da postoje u školama?
3. Možete li da date primer vršnjačkog nasilja u školi?
4. Koji su ishodi vršnjačkog nasilja u školi?

2) Kada i kako, po vašem mišljenju, počinje nasilje u srednjoj školi?

- Ko, po vašem uverenju, inicira nasilje u školi? Da li su to učenici, nastavnici? Da li vršnjačko nasilje u školama nastaje po uzoru na nasilje u porodici? Da li nastaje po uzoru na nasilje u zajednici? Smatrate li da ono nastaje pod uticajem masovnih medija? Ako je vaš odgovor *da*, obrazložite na koji način? Ukoliko je vaš odgovor *ne*, objasnite, a što tako mislite?
- Ko je najčešće izložen nasilju u školi? Zašto tako mislite?

NE ČITATI: *Slabiji učenici i učenici nižih razreda, rodno zasnovano nasilje...*

3) Uticaj zajednice je nesporan na mnoge, aspekte života, kao i na pojavu vršnjačkog nasilja u srednjim školama.

Da li smatrate da veliki uticaj na pojavu vršnjačkog nasilja u srednjim školama imaju faktori kao što su:

a) kvalitet života u zajednici,
b) efikasnost primene zakonske regulative u zajednici,
c) uključivanje zajednice u rešavanje problema u zajednici,
d) dostupnost resursa zajednice,
e) izloženost nasilju u zajednici,
f) strah od zločina,
g) društvena kohezija, solidarnost,
h) integracija i razmena između susednih zajednica,
i) organizovanost zajednice,
j) zadovoljstvo životom u zajednici,
k) društvena kontrola,
l) podizanje svesti o nasilju, grupama i kulturama koje podržavaju, agresivno ponašanje?

- Ukoliko smatrate da ovi faktori imaju veliki uticaj na pojavu vršnjačkog nasilja u srednjim školama, objasnite na koji način. Ukoliko to ne smatrate, obrazložite svoj stav.

<u>Sve u svemu, kako biste, na skali od 1 do 5 (gde 1 predstavlja potpuno neslaganje, a 5 potpuno slaganje) ocenili u kojoj meri opšte stanje u zajednici predstavlja prediktor za pojavu nasilja u srednjim školama? Zašto tako mislite?</u>

4) Hajde da porazgovaramo o uticaju vršnjaka na pojavu nasilja u srednjim školama.

- Da li mislite da na odabir nenasilnog/nasilnog ponašanja učenika veći uticaj ima procena šta bi drugi učenici o njima mislili, ako bi se ponašali na određeni način (školske norme), nego sopstvena procena učenika o ponašanju (lična dozvola)? Ukoliko je vaš odgovor *da*, objasnite zašto tako mislite? Ukoliko smatrate da je odgovor *ne*, obrazložite zašto tako smatrate?

- Da li smatrate da je pasivna reakcija (ignorisanje nasilja, prestajanje druženja na neko vreme, prestanak korišćenja interneta i slično) dovoljna kada se pojavi nasilje u školi? Ako je vaš odgovor da, objasnite zašto mislite da bi takva reakcija bila dovoljna? Ukoliko je vaš odgovor ne, obrazložite svoje mišljenje.

- Da li mislite da je, aktivna reakcija na nasilje (razgovor o nasilju, vršnjačka medijacija, prijavljivanje nasilja odraslima / nadležnima, blokiranje onoga ko ih uznemirava, kanalisanje besa) delotvorna? Ukoliko je vaš odgovor *da*, objasnite zašto tako mislite? Ukoliko smatrate da je odgovor *ne*, obrazložite zašto tako smatrate?

- Da li smatrate da učenici treba da dobiju u školi znanja i veštine za nenasilno rešavanje sukoba? Ukoliko ste odgovorili sada, zašto mislite da bi bilo delotvorno? Ukoliko je vaš odgovorne, zašto tako mislite

- Da li znate kome se sve najčešće učenici obraćaju za pomoć u slučaju vršnjačkog nasilja u školi?

Sve u svemu, kako biste, na skali od 1 do 5 (gde 1 predstavlja potpuno neslaganje, a 5-potpuno slaganje) ocenili u kojoj meri uticaj vršnjaka predstavlja prediktor za pojavu nasilja u srednjim školama? Zašto tako mislite?

5) Sada ćemo da porazgovaramo o uticaju porodice na pojavu vršnjačkog nasilja u srednjim školama.

Da li smatrate da na na formiranje „pozitivnih“ stavova prema nasilju kod učenika i njegovo prihvatanje, preuzimanje porodičnih verovanja o prihvatljivosti sukoba i nošenja oružja i slično utiču da faktori, kao što su:

a) odnos roditelja i dece,
b) porodična komunikacija,
c) porodični odnosi,
d) roditeljsko praćenje, nadzor i disciplinske prakse,
e) uključenost roditelja,
f) saradnja roditelja i škole,
g) socijalno-ekonomski status,
h) stavovi roditelja prema, antisocijalnom ponašanju i, agresiji,
i) izloženost nasilju,
j) porodični sukobi i neprijateljstvo,
k) nasilni roditelji,
l) razdvojeni ili razvedeni roditelji,
m) nasilje u porodici,
n) ograničena podrška, zanemarivanje,
o) verovanja i predrasude („batina iz raja izašla“ i slično)?

- Da li smatrate da pobrojani porodični faktori imaju veliki uticaj na pojavu vršnjačkog nasilja u srednjim školama? Ukoliko je vaš odgovor *da*, objasnite zašto tako mislite? Ukoliko smatrate da je odgovor *ne*, obrazložite zašto tako smatrate?

- Ukoliko da, na koji način? Ukoliko ne, zašto tako mislite?

Sve u svemu, kako biste ocenili, na skali od 1 do 5 (gde 1 predstavlja potpuno neslaganje, a 5-potpuno slaganje) u kojoj meri porodica i odnosi u njoj predstavljaju prediktore za pojavu nasilja u srednjim školama? Zašto tako mislite?

6) Škola je jedan od najbitnijih činilaca u pojavi vršnjačkog nasilja.

Da li smatrate da na pojavu vršnjačkog nasilja u srednjim školama veliki uticaj imaju faktori kao što su:

a) upotreba telesnog kažnjavanja u školi,
b) neefikasna disciplinska praksa,
c) verbalno nasilje od strane nastavnika,
d) nedosledna primena disciplinskih pravila,
e) porast nasilja u društvu i zajednici,
f) nepostojanje saradnje sa roditeljima,
g) nedovoljni resursi,
h) stavovi roditelja prema, antisocijalnom ponašanju i, agresiji

Imaju veliki uticaj na pojavu vršnjačkog nasilja u srednjim školama?

- Ukoliko je vaš odgovor *da*, objasnite zašto tako mislite? Ukoliko smatrate da je odgovor *ne*, obrazložite zašto tako smatrate?

Ukoliko da, na koji način? Ukoliko ne, zašto tako mislite?

Da li smatrate da veliki uticaj na „klimu“ u učionici i prevenciju vršnjačkog nasilja u srednjim školama mogu imati:

a) održavanje pozitivne discipline u školi,
b) obuka nastavnika o veštinama efektivne intervencije,
c) uključenost roditelja,
d) saradnja roditelja i škole,
e) pozitivan odnos među učenicima *(PRIMERI ZA POJAŠNJENJE; NE MORA DA SE ČITA: učenici su ljubazni i podržavaju jedni druge, dobro slažu iako su iz različitih društvenih miljea, zaustavljaju druge učenike koji su nedisciplinovani ili ometaju, dobro se slažu većinu vremena, s poštovanjem slušaju jedni druge tokom diskusija na času, lako sklapaju prijateljstva, zadovoljni su u školi),*
f) pozitivan odnos učenika i nastavnika *(PRIMERI ZA POJAŠNJENJE; NE MORA DA SE ČITA: nastavnici se prema učenicima odnose s poštovanjem, češće hvale učenike nego što ih kritikuju, ponašaju se pravedno/pravično prema učenicima, odvajaju vreme da pomognu učenicima da razjasne različitosti),*
g) podizanje svesti o nasilju i prijavljivanju nasilja *(PRIMERI ZA POJAŠNJENJE; NE MORA DA SE ČITA: učenici slobodno traže pomoć od nastavnika, ako postoji problem sa drugim učenikom, nastavnici znaju kada su učenici zlostavljani ili trpeli nasilje od vršnjaka, učenici se podstiču da prijave to nasilje i agresiju, učenici znaju kome da se obrate za pomoć, ako je drugi učenik nasilan, učenici prijavljuju kada jedan učenik udari drugog, nastavnici preduzimaju mere da reše problem kada učenici prijave nasilje, učenici prijavljuju kada jedan učenik zadirkuje ili ismijava drugog)?*

Ukoliko je vaš odgovor *da*, recite na koji način treba to postići? Ukoliko je vaš odgovor negativan, objasnite zašto tako mislite?

<u>Sve u svemu, kako biste, na skali od 1 do 5 (gde 1 predstavlja potpuno neslaganje, a 5-potpuno slaganje) ocenili u kojoj meri pozitivna klima u školi protiv nasilja predstavlja prediktor za pojavu nasilja u srednjim školama? Zašto tako mislite?</u>

7) Individualne karakteristike učenika takođe utiču na pojavu nasilja u školama.

- Koje su, po vašem sudu, individualne karakteristike učenika koje utiču na pojavu nasilja među učenicima u srednjim školama? Zašto mislite da te karakteristike utiču na pojavu vršnjačkog nasilja u školama? Ukoliko smatrate da utiču, objasnite kako. Ako mislite da te karakteristike ne utiču na pojavu vršnjačkog nasilja u školama, obrazložite zašto to mislite.

NE ČITATI: ozbiljno nasilno i delikventno ponašanje, nedostatak društvenih veština i životnih ciljeva, nisko samopoštovanje, nisko, akademsko postignuće, pozitivan stav prema nasilju, ograničena upotreba nenasilnog ponašanja, manje znanja ili veština u nenasilnom rešavanju sukoba, orijentacija ka nasilju, neprijateljstvo prema drugima, agresija, razdražljivost, bes i ozlojeđenost.

- Da li smarate da primena principa bezbednosne kulture, razvoj socijalnih i emocionalnih kompetencija učenika, obučavanje učenika o efikasnim komunikacijskim veštinama, povećanje nivoa znanja i veština nenasilnog rešavanja sukoba mogu da doprinesu boljem prilagođavanju učenika i smanjenju pojave vršnjačkog nasilja u srednjim školama? Ukoliko da, zašto to mislite? Ukoliko je vaš odgovor da, objasnite zašto tako mislite? Ukoliko smatrate da je odgovor ne, obrazložite zašto tako smatrate?

Da li slaže sete da veliki uticaj na prevenciju vršnjačkog nasilja ima odrasla osoba:
a) na koju učenik može da se osloni da će mu pomoći ukoliko mu zaista zatreba,
b) kojoj učenik može da se obratiti za savet u trenucima stresa,
c) sa kojom učenik može da razgovara o važnim odlukama u svom životu,
d) od poverenja kojoj se učenik može obratiti za savet, ako imam problema,
e) na koju učenik može da računa u hitnim slučajevima,
f) kojoj je stalo do osećanja učenika?

- Da li takva osoba treba da postoji u školi? Da li, po vašem uverenju, nastavnici i stručni saradnici imaju dovoljno kapaciteta i odgovarajuće kometencije za to? Ukoliko je vaš odgovor ne, objasnite zašto tako mislite? Da li takva personalna podrška i/ili pomoć treba da postoji u institucijama / organizacijama u zajednici?

Sve u svemu, kako biste, na skali od 1 do 5 (gde 1 predstavlja potpuno neslaganje, a 5-potpuno slaganje) ocenili u kojoj meri individualne karakteristike učenika predstavljaju prediktor za pojavu nasilja u srednjim školama? Zašto tako mislite?

8) Smatra se da izloženost nasilju putem televizije, video igrica, filmova, odnosno različitih medijskih kanala utiče na pojavu vršnjačkog nasilja u srednjim školama?

- Da li iz Vašeg dosadašnjeg iskustva možete izvesti neki zaključak po pitanju toga da su učenici koji više vremena provode uz nasilne medijske sadržaje bili podložniji nasilnom ponašanju?

- Ukoliko je vaš odgovor *da*, objasnite zašto tako mislite i na koji način su učenici koji više vremena provode uz nasilne medijske sadržaje bili podložniji nasilnom ponašanju?
- Ako je vaš odgovor *ne*, obrazložite ga?

Sve u svemu, kako biste ocenili, na skali od 1 do 5 (gde 1 predstavlja potpuno neslaganje, a 5-potpuno slaganje) u kojoj izloženost nasilju putem televizije, video igrica, filmova predstavlja prediktor za pojavu nasilja u srednjim školama? Zašto tako mislite?

9) A sada malo da porazgovaramo o samoj prevenciji nasilja u srednjim školama…

- Da li smatrate da poznavanje sistema i programa prevencije i reagovanja na nasilje u školama od strane učenika, roditelja, nastavnika i stručnih saradnika zaposlenih u srednjim školama utiče na prepoznavanje nasilja? Da li to utiče i na prepoznavanje i reagovanje i od strane uprave škole? Da li to utiče i na prepoznavanje i reagovanje i od strane spoljnih saradnika škole (MUP, ustanove zdravstvene i socijalne zaštite, pravosuđe i ostali)?

- Ukoliko je vaš odgovor *da*, obrazložite ga? Ukoliko je vaš odgovor negativan, objasnite zašto tako mislite?

Sve u svemu, kako biste ocenili, na skali od 1 do 5 (gde 1 predstavlja potpuno neslaganje, a 5-potpuno slaganje) u kojoj nepostojanje programa prevencije nasilja u školama predstavlja prediktor za pojavu nasilja u srednjim školama? Zašto tako mislite?

10) Pred sam kraj, imam još par pitanja za vas...

- Da li biste mogli da izdvojite dobar primer prevencije vršnjačkog nasilja u srednjim školama na teritoriji na kojoj je vaša škola?
- Da li ste čuli za još neke dobre primere iz drugih škola? Ako je Vaš odgovor *da*, koji je to primer? Ukoliko ste odgovorili sa *ne*, da li smatrate da treba da dobijate više informacija od drugih škola?
- Da li postoje primeri iz sveta koje biste mogli da primenite? Koji? Zašto?

Hvala Vam što ste prihvatili da učestvujete! Vaši odgovori znače mnogo za naše istraživanje.

- Kako vam se dopao ovaj razgovor?
- Šta mislite o ovoj temi?
- Da li vam je nešto iz razgovora naročito privuklo pažnju?

HVALA PUNO NA RAZGOVORU!

Prilog 5. Lista srednjih škola u kojima su se odvijale diskusije u fokus grupi sa brojem učesnika

Učesnici diskusija u fokus grupama:

1. učenici drugog razreda srednjih škola - Gimnazija, Vrnjačka Banja, 05.10.2023. godine (5 ispitanika)
2. učenici drugog razreda srednjih škola - Elektrotehnička škola „Nikola Tesla“, Niš, 06.10.2023. godine (8 ispitanika)
3. učenici drugog razreda srednjih škola - Srednja medicinska škola, Subotica, 07.10.2023. godine (5 ispitanika)
4. učenici drugog razreda srednjih škola - Srednja medicinska škola, Subotica, 07.10.2023. godine (5 ispitanika)
5. roditelji učenika srednjih škola - Škola primenjenih umetnosti, Šabac, 25.09.2023. godine (5 ispitanika)
6. roditelji učenika srednjih škola - Srednja stručna škola, Kragujevac, 05.10.2023. godine (5 ispitanika)
7. nastavnici zaposleni u srednjim školama - Elektrotehnička škola „Nikola Tesla“, Niš, 06.10.2023. godine (6 ispitanika)
8. nastavnici zaposleni u srednjim školama - Medicinska škola, Zaječar, 04.10.2023. godine (5 ispitanika)
9. stručni saradnici zaposleni u srednjim školama - Šabačka gimnazija, Srednja poljoprivredna škola sa domom učenika, Ekonomska škola „Stana Milanović“ i Tehnička škola, Šabac, 12.10.2023. godine (5 ispitanika)
10. stručni saradnici zaposleni u srednjim školama - Šabačka gimnazija, Srednja poljoprivredna škola sa domom učenika, Ekonomska škola „Stana Milanović“ i Tehnička škola, Šabac, 12.10.2023. godine (5 ispitanika)
11. učenici/roditelji - Škola primenjenih umetnosti, Šabac, 27.09.2023. godine (6 ispitanika)
12. učenici/nastavnici - Stručna hemijsko-tekstilna škola, Šabac, 03.10.2023. godine (5 ispitanika)
13. učenici/stručni saradnici - Medicinska škola, Zaječar, 04.10.2023. godine (5 ispitanika)
14. roditelji/stručni saradnici - Stručna hemijsko-tekstilna škola, Šabac, 03.10.2023. godine (7 ispitanika)
15. roditelji/nastavnici - Gimnazija, Vrnjačka Banja, 05.10.2023. godine (6 ispitanika)
16. nastavnici/stručni saradnici - Srednja stručna škola, Kragujevac, 05.10.2023. godine (7 ispitanika)

Prilog br. 6 Distribucija odgovora učenika, roditelja, nastavnika i stručnih saradnika o uzrocima pojave vršnjačkog nasilja u srednjim školama, prema regionu i tipu škole

Tabela br. 6.1 Distribucija odgovora učenika o uzrocima pojave vršnjačkog nasilja u srednjim školama, prema regionu

Faktor	Odgovor	Beograd	Vojvodina	istočna Srbija	južna Srbija	zapadna Srbija	Šumadija	*Ukupno*
Porodični odnosi	Uopšte se ne slažem	7	13	3	4	7	9	43
		5.0%	9.8%	3.3%	3.3%	5.8%	8.7%	6.1%
	Uglavnom se ne slažem	7	11	3	4	8	17	50
		5.0%	8.3%	3.3%	3.3%	6.6%	16.3%	7.1%
	Uglavnom slaže sem	46	40	37	28	56	42	249
		33.1%	30.1%	40.7%	23.1%	46.3%	40.4%	35.1%
	Potpuno slaže sem	69	52	44	81	40	30	316
		49.6%	39.1%	48.4%	66.9%	33.1%	28.8%	44.6%
	Ne znam	10	17	4	4	10	6	51
		7.2%	12.8%	4.4%	3.3%	8.3%	5.8%	7.2%
	Ukupno	139	133	91	121	121	104	709
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Pritisak vršnjaka	Uopšte se ne slažem	5	13	2	2	5	7	34
		3.6%	9.8%	2.2%	1.7%	4.1%	6.7%	4.8%
	Uglavnom se ne slažem	3	14	1	5	9	12	44
		2.2%	10.5%	1.1%	4.1%	7.4%	11.5%	6.2%
	Uglavnom slaže sem	44	31	36	27	52	41	231
		31.7%	23.3%	39.6%	22.3%	43.0%	39.4%	32.6%
	Potpuno slaže sem	79	68	48	85	35	41	356
		56.8%	51.1%	52.7%	70.2%	28.9%	39.4%	50.2%
	Ne znam	8	7	4	2	20	3	44
		5.8%	5.3%	4.4%	1.7%	16.5%	2.9%	6.2%
	Ukupno	139	133	91	121	121	104	709
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Invaliditet učenika	Uopšte se ne slažem	16	27	4	36	27	31	141
		11.5%	20.3%	4.4%	29.8%	22.3%	29.8%	19.9%
	Uglavnom se ne slažem	28	27	2	18	19	21	115
		20.1%	20.3%	2.2%	14.9%	15.7%	20.2%	16.2%
	Uglavnom slaže sem	37	41	38	24	46	14	200
		26.6%	30.8%	41.8%	19.8%	38.0%	13.5%	28.2%
	Potpuno slaže sem	36	23	40	37	25	16	177
		25.9%	17.3%	44.0%	30.6%	20.7%	15.4%	25.0%
	Ne znam	22	15	7	6	4	22	76

		15.8%	11.3%	7.7%	5.0%	3.3%	21.2%	10.7%
	Ukupno	139	133	91	121	121	104	709
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Invaliditet člana porodice učenika	Uopšte se ne slažem	22	42	5	39	31	38	177
		15.8%	31.6%	5.5%	32.2%	25.6%	36.5%	25.0%
	Uglavnom se ne slažem	34	30	2	18	20	24	128
		24.5%	22.6%	2.2%	14.9%	16.5%	23.1%	18.1%
	Uglavnom slaže sem	38	29	40	19	46	9	181
		27.3%	21.8%	44.0%	15.7%	38.0%	8.7%	25.5%
	Potpuno slaže sem	24	15	36	37	19	10	141
		17.3%	11.3%	39.6%	30.6%	15.7%	9.6%	19.9%
	Ne znam	21	17	8	8	5	23	82
		15.1%	12.8%	8.8%	6.6%	4.1%	22.1%	11.6%
	Ukupno	139	133	91	121	121	104	709
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Pol, seksualna orijentacija ili rodni identitet učenika i/ili člana porodice	Uopšte se ne slažem	11	16	2	8	5	11	53
		7.9%	12.0%	2.2%	6.6%	4.1%	10.6%	7.5%
	Uglavnom se ne slažem	4	11	3	21	14	11	64
		2.9%	8.3%	3.3%	17.4%	11.6%	10.6%	9.0%
	Uglavnom slaže sem	36	29	38	29	45	30	207
		25.9%	21.8%	41.8%	24.0%	37.2%	28.8%	29.2%
	Potpuno slaže sem	70	55	42	60	40	44	311
		50.4%	41.4%	46.2%	49.6%	33.1%	42.3%	43.9%
	Ne znam	18	22	6	3	17	8	74
		12.9%	16.5%	6.6%	2.5%	14.0%	7.7%	10.4%
	Ukupno	139	133	91	121	121	104	709
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Nacionalnost ili kulturna različitost učenika i/ili porodice	Uopšte se ne slažem	8	15	3	11	6	12	55
		5.8%	11.3%	3.3%	9.1%	5.0%	11.5%	7.8%
	Uglavnom se ne slažem	21	24	3	21	10	22	101
		15.1%	18.0%	3.3%	17.4%	8.3%	21.2%	14.2%
	Uglavnom slaže sem	41	38	45	29	52	31	236
		29.5%	28.6%	49.5%	24.0%	43.0%	29.8%	33.3%
	Potpuno slaže sem	50	43	34	58	30	33	248
		36.0%	32.3%	37.4%	47.9%	24.8%	31.7%	35.0%
	Ne znam	19	13	6	2	23	6	69
		13.7%	9.8%	6.6%	1.7%	19.0%	5.8%	9.7%
	Ukupno	139	133	91	121	121	104	709
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Religija/ideologije/uverenja (suprotstavljene ideje, ekstremizam, predrasude)	Uopšte se ne slažem	12	20	2	9	8	19	70
		8.6%	15.0%	2.2%	7.4%	6.6%	18.3%	9.9%
	Uglavnom se ne slažem	21	22	3	22	13	15	96
		15.1%	16.5%	3.3%	18.2%	10.7.%	14.4%	13.5%

	Uglavnom slaže sem	45	34	39	30	50	29	227
		32.4%	25.6%	42.9%	24.8%	41.3%	27.9%	32.0%
	Potpuno slaže sem	43	40	39	56	29	34	241
		30.9%	30.1%	42.9%	46.3%	24.0%	32.7%	34.0%
	Ne znam	18	17	8	4	21	7	75
		12.9%	12.8%	8.8%	3.3%	17.4%	6.7%	10.6%
	Ukupno	139	133	91	121	121	104	709
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Sadržaji određenih zabavnih, aktivnosti (video igrice, filmovi, muzika, knjige, umetnost)	Uopšte se ne slažem	19	41	6	15	13	31	125
		13.7%	30.8%	6.6%	12.4%	10.7%	29.8%	17.6%
	Uglavnom se ne slažem	27	24	7	10	22	35	125
		19.4%	18.0%	7.7%	8.3%	18.2%	33.7%	17.6%
	Uglavnom slaže sem	31	22	33	22	52	18	178
		22.3%	16.5%	36.3%	18.2%	43.0%	17.3%	25.1%
	Potpuno slaže sem	40	23	37	64	20	10	194
		28.8%	17.3%	40.7%	52.9%	16.5%	9.6%	27.4%
	Ne znam	22	23	8	10	14	10	87
		15.8%	17.3%	8.8%	8.3%	11.6%	9.6%	12.3%
	Ukupno	139	133	91	121	121	104	709
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Materijalni status učenika i njihove porodice (siromaštvo, troškovi života itd.)	Uopšte se ne slažem	8	15	2	9	8	22	64
		5.8%	11.3%	2.2%	7.4%	6.6%	21.2%	9.0%
	Uglavnom se ne slažem	15	25	6	22	14	14	96
		10.8%	18.8%	6.6%	18.2%	11.6%	13.5%	13.5%
	Uglavnom slaže sem	41	30	15	24	56	12	178
		29.5%	22.6%	16.5%	19.8%	46.3%	11.5%	25.1%
	Potpuno slaže sem	63	46	58	65	31	52	315
		45.3%	34.6%	63.7%	53.7%	25.6%	50.0%	44.4%
	Ne znam	12	17	10	1	12	4	56
		8.6%	12.8%	11.0%	0.8%	9.9%	3.8%	7.9%
	Ukupno	139	133	91	121	121	104	709
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Oružje (dostupnost oružja, dostupnost informacija o oružju na internetu itd.)	Uopšte se ne slažem	15	27	11	21	29	27	130
		10.8%	20.3%	12.1%	17.4%	24.0%	26.0%	18.3%
	Uglavnom se ne slažem	21	25	18	15	29	21	129
		15.1%	18.8%	19.8%	12.4%	24.0%	20.2%	18.2%
	Uglavnom slaže sem	32	26	21	10	25	10	124
		23.0%	19.5%	23.1%	8.3%	20.7%	9.6%	17.5%
	Potpuno slaže sem	42	26	33	57	21	14	193
		30.2%	19.5%	36.3%	47.1%	17.4%	13.5%	27.2%

	Ne znam	29	29	8	18	17	32	133
		20.9%	21.8%	8.8%	14.9%	14.0%	30.8%	18.8%
	Ukupno	139	133	91	121	121	104	709
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Postupanje prema učenicima od strane nastavnika	Uopšte se ne slažem	10	18	7	3	10	13	61
		7.2%	13.5%	7.7%	2.5%	8.3%	12.5%	8.6%
	Uglavnom se ne slažem	20	23	1	19	22	15	100
		14.4%	17.3%	1.1%	15.7%	18.2%	14.4%	14.1%
	Uglavnom slaže sem	47	45	23	45	50	40	250
		33.8%	33.8%	25.3%	37.2%	41.3%	38.5%	35.3%
	Potpuno slaže sem	39	21	52	47	27	24	210
		28.1%	15.8%	57.1%	38.8%	22.3%	23.1%	29.6%
	Ne znam	23	26	8	7	12	12	88
		16.5%	19.5%	8.8%	5.8%	9.9%	11.5%	12.4%
	Ukupno	139	133	91	121	121	104	709
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Postupanje prema učenicima od strane stručnih saradnika ili drugih zaposlenih u školi	Uopšte se ne slažem	8	21	6	4	12	17	68
		5.8%	15.8%	6.6%	3.3%	9.9%	16.3%	9.6%
	Uglavnom se ne slažem	30	28	3	18	24	14	117
		21.6%	21.1%	3.3%	14.9%	19.8%	13.5%	16.5%
	Uglavnom slaže sem	45	37	18	45	53	42	240
		32.4%	27.8%	19.8%	37.2%	43.8%	40.4%	33.9%
	Potpuno slaže sem	25	18	53	46	23	17	182
		18.0%	13.5%	58.2%	38.0%	19.0%	16.3%	25.7%
	Ne znam	31	29	11	8	9	14	102
		22.3%	21.8%	12.1%	6.6%	7.4%	13.5%	14.4%
	Ukupno	139	133	91	121	121	104	709
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Tabela br. 6.2 Distribucija odgovora roditelja o uzrocima pojave vršnjačkog nasilja u srednjim školama, prema regionu

Faktor	**Odgovor**	**Beograd**	**Vojvodina**	**istočna Srbija**	**južna Srbija**	**zapadna Srbija**	**Šumadija**	***Ukupno***
Porodični odnosi	Uopšte se ne slažem	1	0	0	0	0	3	4
		2.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	5.0%	1.5%
	Uglavnom se ne slažem	2	7	1	0	4	14	28
		4.0%	16.3%	2.3%	0.0%	12.1%	23.3%	10.7%
	Uglavnom slaže sem	17	18	9	5	19	21	89
		34.0%	41.9%	20.5%	15.6%	57.6%	35.0%	34.0%
	Potpuno slaže sem	30	18	11	27	9	20	115
		60.0%	41.9%	25.0%	84.4%	27.3%	33.3%	43.9%

	Ne znam	0	0	23	0	1	2	26
		0.0%	0.0%	52.3%	0.0%	3.0%	3.3%	9.9%
	Ukupno	50	43	44	32	33	60	262
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Pritisak vršnjaka	Uopšte se ne slažem	0	0	0	0	0	4	4
		0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	6.7%	1.5%
	Uglavnom se ne slažem	6	6	1	0	3	9	25
		12.0%	14.0%	2.3%	0.0%	9.1%	15.0%	9.5%
	Uglavnom slaže sem	11	16	6	7	17	16	73
		22.0%	37.2%	13.6%	21.9%	51.5%	26.7%	27.9%
	Potpuno slaže sem	32	20	25	25	13	29	144
		64.0%	46.5%	56.8%	78.1%	39.4%	48.3%	55.0%
	Ne znam	1	1	12	0	0	2	16
		2.0%	2.3%	27.3%	0.0%	0.0%	3.3%	6.1%
	Ukupno	50	43	44	32	33	60	262
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Invaliditet učenika	Uopšte se ne slažem	4	4	17	0	1	9	35
		8.0%	9.3%	38.6%	0.0%	3.0%	15.0%	13.4%
	Uglavnom se ne slažem	13	7	16	0	6	9	51
		26.0%	16.3%	36.4%	0.0%	18.2%	15.0%	19.5%
	Uglavnom slaže sem	19	15	10	4	18	18	84
		38.0%	34.9%	22.7%	12.5%	54.5%	30.0%	32.1%
	Potpuno slaže sem	13	14	1	25	7	17	77
		26.0%	32.6%	2.3%	78.1%	21.2%	28.3%	29.4%
	Ne znam	1	3	0	3	1	7	15
		2.0%	7.0%	0.0%	9.4%	3.0%	11.7%	5.7%
	Ukupno	50	43	44	32	33	60	262
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Invaliditet člana porodice učenika	Uopšte se ne slažem	6	4	16	0	3	9	38
		12.0%	9.3%	36.4%	0.0%	9.1%	15.0%	14.5%
	Uglavnom se ne slažem	14	9	18	0	7	10	58
		28.0%	20.9%	40.9%	0.0%	21.2%	16.7%	22.1%
	Uglavnom slaže sem	16	15	8	5	17	19	80
		32.0%	34.9%	18.2%	15.6%	51.5%	31.7%	30.5%
	Potpuno slaže sem	10	10	2	21	5	11	59
		20.0%	23.3%	4.5%	65.6%	15.2%	18.3%	22.5%
	Ne znam	4	5	0	6	1	11	27
		8.0%	11.6%	0.0%	18.8%	3.0%	18.3%	10.3%
	Ukupno	50	43	44	32	33	60	262
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Pol, seksualna orijentacija ili rodni identitet učenika i/ili člana porodice	Uopšte se ne slažem	1	0	0	0	0	2	3
		2.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	3.3%	1.1%
	Uglavnom se ne slažem	9	7	3	0	4	13	36
		18.0%	16.3%	6.8%	0.0%	12.1%	21.7%	13.7%
	Uglavnom slaže sem	20	13	15	4	19	18	89
		40.0%	30.2%	34.1%	12.5%	57.6%	30.0%	34.0%
	Potpuno slaže sem	17	19	16	26	9	18	105
		34.0%	44.2%	36.4%	81.3%	27.3%	30.0%	40.1%
	Ne znam	3	4	10	2	1	9	29
		6.0%	9.3%	22.7%	6.3%	3.0%	15.0%	11.1%
	Ukupno	50	43	44	32	33	60	262
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Nacionalnost ili kulturna različitost učenika i/ili porodice	Uopšte se ne slažem	2	5	0	0	2	8	17
		4.0%	11.6%	0.0%	0.0%	6.1%	13.3%	6.5%
	Uglavnom se ne slažem	14	9	1	0	7	9	40
		28.0%	20.9%	2.3%	0.0%	21.2%	15.0%	15.3%
	Uglavnom slaže sem	16	18	8	5	13	20	80
		32.0%	41.9%	18.2%	15.6%	39.4%	33.3%	30.5%
	Potpuno slaže sem	14	9	27	26	8	17	101
		28.0%	20.9%	61.4%	81.3%	24.2%	28.3%	38.5%
	Ne znam	4	2	8	1	3	6	24
		8.0%	4.7%	18.2%	3.1%	9.1%	10.0%	9.2%
	Ukupno	50	43	44	32	33	60	262
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Religija/ideologije/uverenja (suprotstavljene ideje, ekstremizam, predrasude)	Uopšte se ne slažem	3	3	0	0	0	7	13
		6.0%	7.0%	0.0%	0.0%	0.0%	11.7%	5.0%
	Uglavnom se ne slažem	13	8	2	0	5	11	39
		26.0%	18.6%	4.5%	0.0%	15.2%	18.3%	14.9%
	Uglavnom slaže sem	17	18	15	4	16	21	91
		34.0%	41.9%	34.1%	12.5%	48.5%	35.0%	34.7%
	Potpuno slaže sem	13	9	17	26	10	16	91
		26.0%	20.9%	38.6%	81.3%	30.3%	26.7%	34.7%
	Ne znam	4	5	10	2	2	5	28
		8.0%	11.6%	22.7%	6.3%	6.1%	8.3%	10.7%
	Ukupno	50	43	44	32	33	60	262
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Sadržaji određenih zabavnih, aktivnosti (video igrice, filmovi, muzika, knjige, umetnost)	Uopšte se ne slažem	2	4	0	0	2	9	17
		4.0%	9.3%	0.0%	0.0%	6.1%	15.0%	6.5%
	Uglavnom se ne slažem	7	3	1	0	4	11	26
		14.0%	7.0%	2.3%	0.0%	12.1%	18.3%	9.9%
	Uglavnom slaže sem	19	16	11	5	17	16	84
		38.0%	37.2%	25.0%	15.6%	51.5%	26.7%	32.1%
	Potpuno slaže sem	18	17	20	24	9	17	105

	Potpuno slaže sem	18	17	20	24	9	17	105
		36.0%	39.5%	45.5%	75.0%	27.3%	28.3%	40.1%
	Ne znam	4	3	12	3	1	7	30
		8.0%	7.0%	27.3%	9.4%	3.0%	11.7%	11.5%
	Ukupno	50	43	44	32	33	60	262
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Materijalni status učenika i njihove porodice (siromaštvo, troškovi života itd.)	Uopšte se ne slažem	2	2	0	0	1	8	13
		4.0%	4.7%	0.0%	0.0%	3.0%	13.3%	5.0%
	Uglavnom se ne slažem	7	4	3	0	7	9	30
		14.0%	9.3%	6.8%	0.0%	21.2%	15.0%	11.5%
	Uglavnom slaže sem	22	19	14	5	15	19	94
		44.0%	44.2%	31.8%	15.6%	45.5%	31.7%	35.9%
	Potpuno slaže sem	16	17	15	26	7	21	102
		32.0%	39.5%	34.1%	81.3%	21.2%	35.0%	38.9%
	Ne znam	3	1	12	1	3	3	23
		6.0%	2.3%	27.3%	3.1%	9.1%	5.0%	8.8%
	Ukupno	50	43	44	32	33	60	262
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Oružje (dostupnost oružja, dostupnost informacija o oružju na internetu itd.)	Uopšte se ne slažem	2	3	0	0	1	6	12
		4.0%	7.0%	0.0%	0.0%	3.0%	10.0%	4.6%
	Uglavnom se ne slažem	5	6	3	1	2	11	28
		10.0%	14.0%	6.8%	3.1%	6.1%	18.3%	10.7%
	Uglavnom slaže sem	16	13	16	6	15	19	85
		32.0%	30.2%	36.4%	18.8%	45.5%	31.7%	32.4%
	Potpuno slaže sem	24	15	18	20	12	17	106
		48.0%	34.9%	40.9%	62.5%	36.4%	28.3%	40.5%
	Ne znam	3	6	7	5	3	7	31
		6.0%	14.0%	15.9%	15.6%	9.1%	11.7%	11.8%
	Ukupno	50	43	44	32	33	60	262
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Postupanje prema učenicima od strane nastavnika	Uopšte se ne slažem	4	4	0	0	2	7	17
		8.0%	9.3%	0.0%	0.0%	6.1%	11.7%	6.5%
	Uglavnom se ne slažem	12	10	4	0	6	15	47
		24.0%	23.3%	9.1%	0.0%	18.2%	25.0%	17.9%
	Uglavnom slaže sem	18	10	10	4	10	17	69
		36.0%	23.3%	22.7%	12.5%	30.3%	28.3%	26.3%
	Potpuno slaže sem	13	15	15	28	11	14	96
		26.0%	34.9%	34.1%	87.5%	33.3%	23.3%	36.6%
	Ne znam	3	4	15	0	4	7	33
		6.0%	9.3%	34.1%	0.0%	12.1%	11.7%	12.6%
	Ukupno	50	43	44	32	33	60	262
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Postupanje prema učenicima od strane stručnih saradnika ili drugih	Uopšte se ne slažem	4	5	0	0	3	7	19
		8.0%	11.6%	0.0%	0.0%	9.1%	11.7%	7.3%
	Uglavnom	14	6	4	0	5	18	47

zaposlenih u školi	se ne slažem	28.0%	14.0%	9.1%	0.0%	15.2%	30.0%	17.9%
	Uglavnom slaže sem	14	14	13	4	10	17	72
		28.0%	32.6%	29.5%	12.5%	30.3%	28.3%	27.5%
	Potpuno slaže sem	14	14	11	28	11	12	90
		28.0%	32.6%	25.0%	87.5%	33.3%	20.0%	34.4%
	Ne znam	4	4	16	0	4	6	34
		8.0%	9.3%	36.4%	0.0%	12.1%	10.0%	13.0%
	Ukupno	50	43	44	32	33	60	262
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Tabela br. 6.3 Distribucija odgovora nastavnika i stručnih saradnika o uzrocima pojave vršnjačkog nasilja u srednjim školama, prema regionu

Faktor	**Odgovor**	**Beograd**	**Vojvodina**	**istočna Srbija**	**južna Srbija**	**zapadna Srbija**	**Šumadija**	***Ukupno***
Porodični odnosi	Uopšte se ne slažem	1	0	0	0	0	0	1
		3.4%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.5%
	Uglavnom se ne slažem	1	2	2	3	1	1	10
		3.4%	4.1%	9.5%	8.3%	2.9%	2.5%	4.8%
	Uglavnom slaže sem	6	15	8	7	11	15	62
		20.7%	30.6%	38.1%	19.4%	31.4%	37.5%	29.5%
	Potpuno slaže sem	21	32	11	26	23	24	137
		72.4%	65.3%	52.4%	72.2%	65.7%	60.0%	65.2%
	Ukupno	29	49	21	36	35	40	210
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Pritisak vršnjaka	Ne znam	0	0	1	0	0	0	1
		0.0%	0.0%	4.8%	0.0%	0.0%	0.0%	0.5%
	Uopšte se ne slažem	1	0	0	0	0	0	1
		3.4%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.5%
	Uglavnom se ne slažem	0	4	2	3	3	1	13
		0.0%	8.2%	9.5%	8.3%	8.6%	2.5%	6.2%
	Uglavnom slaže sem	4	23	7	15	13	14	76
		13.8%	46.9%	33.3%	41.7%	37.1%	35.0%	36.2%
	Potpuno slaže sem	24	22	11	18	19	25	119
		82.8%	44.9%	52.4%	50.0%	54.3%	62.5%	56.7%
	Ukupno	29	49	21	36	35	40	210
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Invaliditet učenika	Ne znam	3	1	0	1	0	0	5
		10.3%	2.0%	0.0%	2.8%	0.0%	0.0%	2.4%
	Uopšte se ne slažem	6	7	1	3	4	6	27
		20.7%	14.3%	4.8%	8.3%	11.4%	15.0%	12.9%
	Uglavnom se ne slažem	7	17	5	6	17	12	64
		24.1%	34.7%	23.8%	16.7%	48.6%	30.0%	30.5%

	Uglavnom slaže sem	8	16	3	8	5	12	52
		27.6%	32.7%	14.3%	22.2%	14.3%	30.0%	24.8%
	Potpuno slaže sem	5	8	12	18	9	10	62
		17.2%	16.3%	57.1%	50.0%	25.7%	25.0%	29.5%
	Ukupno	29	49	21	36	35	40	210
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Invaliditet člana porodice učenika	Ne znam	4	1	2	2	1	1	11
		13.8%	2.0%	9.5%	5.6%	2.9%	2.5%	5.2%
	Uopšte se ne slažem	8	14	1	4	10	6	43
		27.6%	28.6%	4.8%	11.1%	28.6%	15.0%	20.5%
	Uglavnom se ne slažem	5	19	6	6	14	19	69
		17.2%	38.8%	28.6%	16.7%	40.0%	47.5%	32.9%
	Uglavnom slaže sem	10	9	3	7	5	4	38
		34.5%	18.4%	14.3%	19.4%	14.3%	10.0%	18.1%
	Potpuno slaže sem	2	6	9	17	5	10	49
		6.9%	12.2%	42.9%	47.2%	14.3%	25.0%	23.3%
	Ukupno	29	49	21	36	35	40	210
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Pol, seksualna orijentacija ili rodni identitet učenika i/ili člana porodice	Ne znam	2	3	1	1	1	2	10
		6.9%	6.1%	4.8%	2.8%	2.9%	5.0%	4.8%
	Uopšte se ne slažem	1	3	1	2	2	1	10
		3.4%	6.1%	4.8%	5.6%	5.7%	2.5%	4.8%
	Uglavnom se ne slažem	7	9	1	2	9	7	35
		24.1%	18.4%	4.8%	5.6%	25.7%	17.5%	16.7%
	Uglavnom slaže sem	8	17	8	11	14	12	70
		27.6%	34.7%	38.1%	30.6%	40.0%	30.0%	33.3%
	Potpuno slaže sem	11	17	10	20	9	18	85
		37.9%	34.7%	47.6%	55.6%	25.7%	45.0%	40.5%
	Ukupno	29	49	21	36	35	40	210
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Nacionalnost ili kulturna različitost učenika i/ili porodice	Ne znam	0	2	0	2	0	0	4
		0.0%	4.1%	0.0%	5.6%	0.0%	0.0%	1.9%
	Uopšte se ne slažem	3	3	1	3	5	3	18
		10.3%	6.1%	4.8%	8.3%	14.3%	7.5%	8.6%
	Uglavnom se ne slažem	7	16	2	6	13	14	58
		24.1%	32.7%	9.5%	16.7%	37.1%	35.0%	27.6%
	Uglavnom slaže sem	9	20	11	10	10	11	71
		31.0%	40.8%	52.4%	27.8%	28.6%	27.5%	33.8%
	Potpuno slaže sem	10	8	7	15	7	12	59
		34.5%	16.3%	33.3%	41.7%	20.0%	30.0%	28.1%
	Ukupno	29	49	21	36	35	40	210
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Religija/ideologije/uverenja (suprotstavljene ideje, ekstremizam, predrasude)	Ne znam	0	1	0	0	1	1	3
		0.0%	2.0%	0.0%	0.0%	2.9%	2.5%	1.4%
	Uopšte se ne slažem	4	7	0	4	5	4	24
		13.8%	14.3%	0.0%	11.1%	14.3%	10.0%	11.4%

	Uglavnom se ne slažem	5	9	7	5	13	12	51
		17.2%	18.4%	33.3%	13.9%	37.1%	30.0%	24.3%
	Uglavnom slaže sem	10	20	5	11	9	12	67
		34.5%	40.8%	23.8%	30.6%	25.7%	30.0%	31.9%
	Potpuno slaže sem	10	12	9	16	7	11	65
		34.5%	24.5%	42.9%	44.4%	20.0%	27.5%	31.0%
	Ukupno	29	49	21	36	35	40	210
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Sadržaji određenih zabavnih, aktivnosti (video igrice, filmovi, muzika, knjige, umetnost)	Ne znam	0	1	2	2	0	0	5
		0.0%	2.0%	9.5%	5.6%	0.0%	0.0%	2.4%
	Uopšte se ne slažem	1	2	1	1	0	2	7
		3.4%	4.1%	4.8%	2.8%	0.0%	5.0%	3.3%
	Uglavnom se ne slažem	4	8	2	3	12	9	38
		13.8%	16.3%	9.5%	8.3%	34.3%	22.5%	18.1%
	Uglavnom slaže sem	10	20	5	7	10	17	69
		34.5%	40.8%	23.8%	19.4%	28.6%	42.5%	32.9%
	Potpuno slaže sem	14	18	11	23	13	12	91
		48.3%	36.7%	52.4%	63.9%	37.1%	30.0%	43.3%
	Ukupno	29	49	21	36	35	40	210
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Materijalni status učenika i njihove porodice (siromaštvo, troškovi života itd.)	Ne znam	0	1	1	1	2	0	5
		0.0%	2.0%	4.8%	2.8%	5.7%	0.0%	2.4%
	Uopšte se ne slažem	3	3	2	1	1	1	11
		10.3%	6.1%	9.5%	2.8%	2.9%	2.5%	5.2%
	Uglavnom se ne slažem	5	13	1	6	11	13	49
		17.2%	26.5%	4.8%	16.7%	31.4%	32.5%	23.3%
	Uglavnom slaže sem	12	21	5	12	12	12	74
		41.4%	42.9%	23.8%	33.3%	34.3%	30.0%	35.2%
	Potpuno slaže sem	9	11	12	16	9	14	71
		31.0%	22.4%	57.1%	44.4%	25.7%	35.0%	33.8%
	Ukupno	29	49	21	36	35	40	210
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Oružje (dostupnost oružja, dostupnost informacija o oružju na internetu itd.)	Ne znam	1	2	0	3	2	3	11
		3.4%	4.1%	0.0%	8.3%	5.7%	7.5%	5.2%
	Uopšte se ne slažem	2	5	0	1	3	1	12
		6.9%	10.2%	0.0%	2.8%	8.6%	2.5%	5.7%
	Uglavnom se ne slažem	5	9	5	4	7	11	41
		17.2%	18.4%	23.8%	11.1%	20.0%	27.5%	19.5%
	Uglavnom slaže sem	4	12	5	9	7	9	46
		13.8%	24.5%	23.8%	25.0%	20.0%	22.5%	21.9%
	Potpuno slaže sem	17	21	11	19	16	16	100
		58.6%	42.9%	52.4%	52.8%	45.7%	40.0%	47.6%
	Ukupno	29	49	21	36	35	40	210
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Postupanje prema učenicima od strane nastavnika	Ne znam	0	1	3	0	1	0	5
		0.0%	2.0%	14.3%	0.0%	2.9%	0.0%	2.4%
	Uopšte se ne slažem	6	5	2	4	8	8	33
		20.7%	10.2%	9.5%	11.1%	22.9%	20.0%	15.7%
	Uglavnom se ne slažem	6	18	2	7	14	14	61
		20.7%	36.7%	9.5%	19.4%	40.0%	35.0%	29.0%
	Uglavnom slaže sem	8	17	5	8	7	10	55
		27.6%	34.7%	23.8%	22.2%	20.0%	25.0%	26.2%
	Potpuno slaže sem	9	8	9	17	5	8	56
		31.0%	16.3%	42.9%	47.2%	14.3%	20.0%	26.7%
	Ukupno	29	49	21	36	35	40	210
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Postupanje prema učenicima od strane stručnih saradnika ili drugih zaposlenih u školi	Ne znam	0	2	2	0	1	1	6
		0.0%	4.1%	9.5%	0.0%	2.9%	2.5%	2.9%
	Uopšte se ne slažem	6	10	2	5	8	10	41
		20.7%	20.4%	9.5%	13.9%	22.9%	25.0%	19.5%
	Uglavnom se ne slažem	6	17	2	7	13	13	58
		20.7%	34.7%	9.5%	19.4%	37.1%	32.5%	27.6%
	Uglavnom slaže sem	7	13	6	8	8	8	50
		24.1%	26.5%	28.6%	22.2%	22.9%	20.0%	23.8%
	Potpuno slaže sem	10	7	9	16	5	8	55
		34.5%	14.3%	42.9%	44.4%	14.3%	20.0%	26.2%
	Ukupno	29	49	21	36	35	40	210
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Tabela br. 6.4 Distribucija odgovora učenika o uzrocima pojave vršnjačkog nasilja u srednjim školama, prema tipu škole

Faktor	**Odgovor**	**Mešovita škola**	**Većinski ženska škola**	**Većinski muška škola**	**Ukupno**
Porodični odnosi	Ne znam	21	20	10	51
		6.8%	12.2%	4.2%	7.2%
	Uopšte se ne slažem	17	13	14	44
		5.5%	7.9%	5.9%	6.2%
	Uglavnom se ne slažem	19	17	14	50
		6.1%	10.4%	5.9%	7.0%
	Uglavnom slaže sem	93	51	105	249
		30.0%	31.1%	44.5%	35.1%

	Potpuno slaže sem	160	63	93	316
		51.6%	38.4%	39.4%	44.5%
	Ukupno	310	164	236	710
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Pritisak vršnjaka	Ne znam	14	12	18	44
		4.5%	7.3%	7.6%	6.2%
	Uopšte se ne slažem	10	10	14	34
		3.2%	6.1%	5.9%	4.8%
	Uglavnom se ne slažem	18	14	13	45
		5.8%	8.5%	5.5%	6.3%
	Uglavnom slaže sem	99	46	86	231
		31.9%	28.0%	36.4%	32.5%
	Potpuno slaže sem	169	82	105	356
		54.5%	50.0%	44.5%	50.1%
	Ukupno	310	164	236	710
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Invaliditet učenika	Ne znam	32	24	20	76
		10.3%	14.6%	8.5%	10.7%
	Uopšte se ne slažem	73	38	30	141
		23.5%	23.2%	12.7%	19.9%
	Uglavnom se ne slažem	62	28	26	116
		20.0%	17.1%	11.0%	16.3%
	Uglavnom slaže sem	78	37	85	200
		25.2%	22.6%	36.0%	28.2%
	Potpuno slaže sem	65	37	75	177
		21.0%	22.6%	31.8%	24.9%
	Ukupno	310	164	236	710
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Invaliditet člana porodice učenika	Ne znam	34	27	21	82
		11.0%	16.5%	8.9%	11.5%
	Uopšte se ne slažem	100	40	38	178
		32.3%	24.4%	16.1%	25.1%
	Uglavnom se ne slažem	59	41	28	128
		19.0%	25.0%	11.9%	18.0%
	Uglavnom slaže sem	63	29	89	181
		20.3%	17.7%	37.7%	25.5%
	Potpuno slaže sem	54	27	60	141
		17.4%	16.5%	25.4%	19.9%
	Ukupno	310	164	236	710
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Pol, seksualna orijentacija ili rodni identitet	Ne znam	36	21	17	74
		11.6%	12.8%	7.2%	10.4%

učenika i/ili člana porodice	Uopšte se ne slažem	22	15	17	54
		7.1%	9.1%	7.2%	7.6%
	Uglavnom se ne slažem	30	16	18	64
		9.7%	9.8%	7.6%	9.0%
	Uglavnom slaže sem	84	45	78	207
		27.1%	27.4%	33.1%	29.2%
	Potpuno slaže sem	138	67	106	311
		44.5%	40.9%	44.9%	43.8%
	Ukupno	310	164	236	710
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Nacionalnost ili kulturna različitost učenika i/ili porodice	Ne znam	27	25	17	69
		8.7%	15.2%	7.2%	9.7%
	Uopšte se ne slažem	23	12	20	55
		7.4%	7.3%	8.5%	7.7%
	Uglavnom se ne slažem	57	22	23	102
		18.4%	13.4%	9.7%	14.4%
	Uglavnom slaže sem	96	44	96	236
		31.0%	26.8%	40.7%	33.2%
	Potpuno slaže sem	107	61	80	248
		34.5%	37.2%	33.9%	34.9%
	Ukupno	310	164	236	710
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Religija/ideologije/uverenja (suprotstavljene ideje, ekstremizam, predrasude)	Ne znam	32	23	20	75
		10.3%	14.0%	8.5%	10.6%
	Uopšte se ne slažem	30	19	22	71
		9.7%	11.6%	9.3%	10.0%
	Uglavnom se ne slažem	47	23	26	96
		15.2%	14.0%	11.0%	13.5%
	Uglavnom slaže sem	107	40	80	227
		34.5%	24.4%	33.9%	32.0%
	Potpuno slaže sem	94	59	88	241
		30.3%	36.0%	37.3%	33.9%
	Ukupno	310	164	236	710
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Sadržaji određenih zabavnih, aktivnosti (video igrice, filmovi, muzika, knjige, umetnost)	Ne znam	34	29	24	87
		11.0%	17.7%	10.2%	12.3%
	Uopšte se ne slažem	54	36	35	125
		17.4%	22.0%	14.8%	17.6%
	Uglavnom se ne slažem	58	33	35	126
		18.7%	20.1%	14.8%	17.7%
	Uglavnom slaže sem	71	34	73	178
		22.9%	20.7%	30.9%	25.1%
	Potpuno slaže sem	93	32	69	194
		30.0%	19.5%	29.2%	27.3%
	Ukupno	310	164	236	710
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Materijalni status učenika i njihove porodice (siromaštvo, troškovi života itd.)	Ne znam	23	16	17	56
		7.4%	9.8%	7.2%	7.9%
	Uopšte se ne slažem	25	18	21	64
		8.1%	11.0%	8.9%	9.0%
	Uglavnom se ne slažem	54	19	24	97
		17.4%	11.6%	10.2%	13.7%
	Uglavnom slaže sem	77	42	59	178
		24.8%	25.6%	25.0%	25.1%
	Potpuno slaže sem	131	69	115	315
		42.3%	42.1%	48.7%	44.4%
	Ukupno	310	164	236	710
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Oružje (dostupnost oružja, dostupnost informacija o oružju na internetu itd.)	Ne znam	63	42	28	133
		20.3%	25.6%	11.9%	18.7%
	Uopšte se ne slažem	55	32	44	131
		17.7%	19.5%	18.6%	18.5%
	Uglavnom se ne slažem	56	28	45	129
		18.1%	17.1%	19.1%	18.2%
	Uglavnom slaže sem	50	21	53	124
		16.1%	12.8%	22.5%	17.5%
	Potpuno slaže sem	86	41	66	193
		27.7%	25.0%	28.0%	27.2%
	Ukupno	310	164	236	710
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Postupanje prema učenicima od strane nastavnika	Ne znam	32	35	21	88
		10.3%	21.3%	8.9%	12.4%
	Uopšte se ne slažem	22	17	22	61
		7.1%	10.4%	9.3%	8.6%
	Uglavnom se ne slažem	65	17	19	101
		21.0%	10.4%	8.1%	14.2%
	Uglavnom slaže sem	112	52	86	250
		36.1%	31.7%	36.4%	35.2%
	Potpuno slaže sem	79	43	88	210
		25.5%	26.2%	37.3%	29.6%
	Ukupno	310	164	236	710
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Postupanje prema učenicima od strane stručnih saradnika ili drugih zaposlenih u školi	Ne znam	39	39	24	102
		12.6%	23.8%	10.2%	14.4%
	Uopšte se ne slažem	24	20	24	68
		7.7%	12.2%	10.2%	9.6%
	Uglavnom se ne slažem	74	18	26	118
		23.9%	11.0%	11.0%	16.6%
	Uglavnom slaže sem	107	59	74	240

		34.5%	36.0%	31.4%	33.8%
	Potpuno slaže sem	66	28	88	182
		21.3%	17.1%	37.3%	25.6%
	Ukupno	310	164	236	710
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Tabela br. 6.5 Distribucija odgovora roditelja o uzrocima pojave vršnjačkog nasilja u srednjim školama, prema tipu škole

Faktor	**Odgovor**	**Mešovita škola**	**Većinski ženksa škola**	**Većinski muška škola**	**Ukupno**
Porodični odnosi	Ne znam	7	0	19	26
		7%	0%	18%	10%
	Uopšte se ne slažem	0	1	3	4
		0%	2%	3%	2%
	Uglavnom se ne slažem	5	8	15	28
		5%	13%	14%	11%
	Uglavnom slaže sem	34	24	31	89
		36%	40%	29%	34%
	Potpuno slaže sem	49	27	39	115
		52%	45%	36%	44%
	Ukupno	95	60	107	262
		100%	100%	100%	100%
Pritisak vršnjaka	Ne znam	4	0	12	16
		4%	0%	11%	6%
	Uopšte slaže sem	0	0	4	4
		0%	0%	4%	2%
	Uglavnom sla	9	9	7	25
		9%	15%	7%	10%
	Uglavnom slaže sem	23	18	32	73
		24%	30%	30%	28%
	Potpuno slaže sem	59	33	52	144
		62%	55%	49%	55%
	Ukupno	95	60	107	262
		100%	100%	100%	100%
Invaliditet učenika	Ne znam	6	3	6	15
		6%	5%	6%	6%
	Uopšte se ne slažem	8	6	21	35
		8%	10%	20%	13%
	Uglavnom se ne slažem	21	8	22	51
		22%	13%	21%	19%
	Uglavnom slaže sem	31	20	33	84
		33%	33%	31%	32%
	Potpuno slaže sem	29	23	25	77
		31%	38%	23%	29%

	Ukupno	95	60	107	262
		100%	100%	100%	100%
Invaliditet člana porodice učenika	Ne znam	11	7	9	27
		12%	12%	8%	10%
	Uopšte slaže sem	11	5	22	38
		12%	8%	21%	15%
	Uglavnom slažem	24	9	25	58
		25%	15%	23%	22%
	Uglavnom slaže sem	28	20	32	80
		29%	33%	30%	31%
	Potpuno slaže sem	21	19	19	59
		22%	32%	18%	23%
	Ukupno	95	60	107	262
		100%	100%	100%	100%
Pol, seksualna orijentacija ili rodni identitet učenika i/ili člana porodice	Ne znam	9	7	13	29
		9%	12%	12%	11%
	Uopšte slaže sem	0	1	2	3
		0%	2%	2%	1%
	Uglavnom slažem sem	15	9	12	36
		16%	15%	11%	14%
	Uglavnom slaže sem	31	17	41	89
		33%	28%	38%	34%
	Potpuno slaže sem	40	26	39	105
		42%	43%	36%	40%
	Ukupno	95	60	107	262
		100%	100%	100%	100%
Nacionalnost ili kulturna različitost učenika i/ili porodice	Ne znam	7	7	10	24
		7%	12%	9%	9%
	Uopšte se ne slažem	8	5	4	17
		8%	8%	4%	6%
	Uglavnom se ne slažem	20	10	10	40
		21%	17%	9%	15%
	Uglavnom se slažem	30	19	31	80
		32%	32%	29%	31%
	Potpuno se slaže	30	19	52	101
		32%	32%	49%	39%
	Ukupno	95	60	107	262
		100%	100%	100%	100%
Religija/ideologije /uverenja (suprotstavljene ideje, ekstremizam, predrasude)	Ne znam	11	7	10	28
		12%	12%	9%	11%
	Uopšte se ne slažem	6	4	3	13
		6%	7%	3%	5%
	Uglavnom se ne slažem	20	8	11	39
		21%	13%	10%	15%

	Uglavnom se slažem	25	23	43	91
		26%	38%	40%	35%
	Potpuno se slažem	33	18	40	91
		35%	30%	37%	35%
	Ukupno	95	60	107	262
		100%	100%	100%	100%
Sadržaji određenih zabavnih, aktivnosti (video igrice, filmovi, muzika, knjige, umetnost)	Ne znam	9	7	14	30
		9%	12%	13%	11%
	Uopšte se ne slažem	7	3	7	17
		7%	5%	7%	6%
	Uglavnom se ne slažem	8	5	13	26
		8%	8%	12%	10%
	Uglavnom se slažem	30	18	36	84
		32%	30%	34%	32%
	Potpuno se slažem	41	27	37	105
		43%	45%	35%	40%
	Ukupno	95	60	107	262
		100%	100%	100%	100%
Materijalni status učenika i njihove porodice (siromaštvo, troškovi života itd.)	Ne znam	10	3	10	23
		11%	5%	9%	9%
	Uopšte se ne slažem	4	4	5	13
		4%	7%	5%	5%
	Uglavnom se ne slažem	11	8	11	30
		12%	13%	10%	11%
	Uglavnom slaže sem	36	22	36	94
		38%	37%	34%	36%
	Potpuno slaže sem	34	23	45	102
		36%	38%	42%	39%
	Ukupno	95	60	107	262
		100%	100%	100%	100%
Oružje (dostupnost oružja, dostupnost informacija o oružju na internetu itd.)	Ne znam	7	10	14	31
		7%	17%	13%	12%
	Uopšte se ne slažem	6	1	5	12
		6%	2%	5%	5%
	Uglavnom se ne slažem	7	10	11	28
		7%	17%	10%	11%
	Uglavnom slaže sem	32	16	37	85
		34%	27%	35%	32%
	Potpuno slaže sem	43	23	40	106
		45%	38%	37%	40%
	Ukupno	95	60	107	262
		100%	100%	100%	100%

Postupanje prema učenicima od strane nastavnika	Ne znam	6	8	19	33
		6%	13%	18%	13%
	Uopšte se ne slažem	6	8	3	17
		6%	13%	3%	6%
	Uglavnom se ne slažem	22	8	17	47
		23%	13%	16%	18%
	Uglavnom slaže sem	25	13	31	69
		26%	22%	29%	26%
	Potpuno slaže sem	36	23	37	96
		38%	38%	35%	37%
	Ukupno	95	60	107	262
		100%	100%	100%	100%
Postupanje prema učenicima od strane stručnih saradnika ili drugih zaposlenih u školi	Ne znam	9	9	16	34
		9%	15%	15%	13%
	Uopšte se ne slažem	8	7	4	19
		8%	12%	4%	7%
	Uglavnom se ne slažem	20	9	18	47
		21%	15%	17%	18%
	Uglavnom slaže sem	24	15	33	72
		25%	25%	31%	27%
	Potpuno slaže sem	34	20	36	90
		36%	33%	34%	34%
	Ukupno	95	60	107	262
		100%	100%	100%	100%

Tabela br. 6.6 Distribucija odgovora nastavnika i stručnih saradnika o uzrocima pojave vršnjačkog nasilja u srednjim školama, prema tipu škole

Faktor	**Odgovor**	**Mešovita škola**	**Većinski ženksa škola**	**Većinski muška škola**	**Ukupno**
Porodični odnosi	Uopšte se ne slažem	0	1	0	1
		0.0%	1.1%	0.0%	0.5%
	Uglavnom se ne slažem	6	2	2	10
		7.5%	2.1%	5.9%	4.8%
	Uglavnom slaže sem	22	32	8	62
		27.5%	34.0%	23.5%	29.8%
	Potpuno slaže sem	52	59	24	135
		65.0%	62.8%	70.6%	64.9%
	Ukupno	80	94	34	208
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Pritisak vršnjaka	Ne znam	1	0	0	1
		1.3%	0.0%	0.0%	0.5%
	Uopšte se ne slažem	0	1	0	1
		0.0%	1.1%	0.0%	0.5%

	Uglavnom se ne slažem	7	2	4	13
		8.8%	2.1%	11.8%	6.3%
	Uglavnom slaže sem	27	37	12	76
		33.8%	39.4%	35.3%	36.5%
	Potpuno slaže sem	45	54	18	117
		56.3%	57.4%	52.9%	56.3%
	Ukupno	80	94	34	208
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Invaliditet učenika	Ne znam	3	1	1	5
		3.8%	1.1%	2.9%	2.4%
	Uopšte se ne slažem	6	16	5	27
		7.5%	17.0%	14.7%	13.0%
	Uglavnom se ne slažem	22	30	11	63
		27.5%	31.9%	32.4%	30.3%
	Uglavnom slaže sem	19	25	8	52
		23.8%	26.6%	23.5%	25.0%
	Potpuno slaže sem	30	22	9	61
		37.5%	23.4%	26.5%	29.3%
	Ukupno	80	94	34	208
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Invaliditet člana porodice učenika	Ne znam	7	3	1	11
		8.8%	3.2%	2.9%	5.3%
	Uopšte se ne slažem	10	27	6	43
		12.5%	28.7%	17.6%	20.7%
	Uglavnom se ne slažem	23	32	13	68
		28.7%	34.0%	38.2%	32.7%
	Uglavnom slaže sem	19	14	5	38
		23.8%	14.9%	14.7%	18.3%
	Potpuno slaže sem	21	18	9	48
		26.3%	19.1%	26.5%	23.1%
	Ukupno	80	94	34	208
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Pol, seksualna orijentacija ili rodni identitet učenika i/ili člana porodice	Ne znam	4	5	1	10
		5.0%	5.3%	2.9%	4.8%
	Uopšte se ne slažem	3	5	2	10
		3.8%	5.3%	5.9%	4.8%
	Uglavnom se ne slažem	9	19	6	34
		11.3%	20.2%	17.6%	16.3%
	Uglavnom slaže sem	28	30	13	71
		35.0%	31.9%	38.2%	34.1%
	Potpuno slaže sem	36	35	12	83
		45.0%	37.2%	35.3%	39.9%
	Ukupno	80	94	34	208
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Nacionalnost ili kulturna različitost učenika i/ili porodice	Ne znam	3	1	0	4
		3.8%	1.1%	0.0%	1.9%
	Uopšte se ne slažem	7	9	2	18
		8.8%	9.6%	5.9%	8.7%
	Uglavnom se ne slažem	15	33	10	58
		18.8%	35.1%	29.4%	27.9%
	Uglavnom slaže sem	30	29	11	70
		37.5%	30.9%	32.4%	33.7%
	Potpuno slaže sem	25	22	11	58
		31.3%	23.4%	32.4%	27.9%
	Ukupno	80	94	34	208
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Religija/ideologije/ uverenja (suprotstavljene ideje, ekstremizam, predrasude)	Ne znam	1	2	0	3
		1.3%	2.1%	0.0%	1.4%
	Uopšte se ne slažem	8	14	2	24
		10.0%	14.9%	5.9%	11.5%
	Uglavnom se ne slažem	20	21	9	50
		25.0%	22.3%	26.5%	24.0%
	Uglavnom slaže sem	23	31	14	68
		28.7%	33.0%	41.2%	32.7%
	Potpuno slaže sem	28	26	9	63
		35.0%	27.7%	26.5%	30.3%
	Ukupno	80	94	34	208
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Sadržaji određenih zabavnih, aktivnosti (video igrice, filmovi, muzika, knjige, umetnost)	Ne znam	4	0	1	5
		5.0%	0.0%	2.9%	2.4%
	Uopšte se ne slažem	3	3	1	7
		3.8%	3.2%	2.9%	3.4%
	Uglavnom se ne slažem	11	22	5	38
		13.8%	23.4%	14.7%	18.3%
	Uglavnom slaže sem	27	33	8	68
		33.8%	35.1%	23.5%	32.7%
	Potpuno slaže sem	35	36	19	90
		43.8%	38.3%	55.9%	43.3%
	Ukupno	80	94	34	208
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Materijalni status učenika i njihove porodice (siromaštvo, troškovi života itd.)	Ne znam	3	2	0	5
		3.8%	2.1%	0.0%	2.4%
	Uopšte se ne slažem	3	6	2	11
		3.8%	6.4%	5.9%	5.3%
	Uglavnom se ne slažem	17	21	10	48
		21.3%	22.3%	29.4%	23.1%
	Uglavnom slaže sem	24	39	12	75
		30.0%	41.5%	35.3%	36.1%

	Potpuno slaže sem	33	26	10	69
		41.3%	27.7%	29.4%	33.2%
	Ukupno	80	94	34	208
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Oružje (dostupnost oružja, dostupnost informacija o oružju na internetu itd.)	Ne znam	1	9	1	11
		1.3%	9.6%	2.9%	5.3%
	Uopšte se ne slažem	2	9	1	12
		2.5%	9.6%	2.9%	5.8%
	Uglavnom se ne slažem	16	19	5	40
		20.0%	20.2%	14.7%	19.2%
	Uglavnom slaže sem	21	19	7	47
		26.3%	20.2%	20.6%	22.6%
	Potpuno slaže sem	40	38	20	98
		50.0%	40.4%	58.8%	47.1%
	Ukupno	80	94	34	208
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Postupanje prema učenicima od strane nastavnika	Ne znam	2	2	1	5
		2.5%	2.1%	2.9%	2.4%
	Uopšte se ne slažem	11	18	4	33
		13.8%	19.1%	11.8%	15.9%
	Uglavnom se ne slažem	22	29	10	61
		27.5%	30.9%	29.4%	29.3%
	Uglavnom slaže sem	18	28	8	54
		22.5%	29.8%	23.5%	26.0%
	Potpuno slaže sem	27	17	11	55
		33.8%	18.1%	32.4%	26.4%
	Ukupno	80	94	34	208
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Postupanje prema učenicima od strane stručnih saradnika ili drugih zaposlenih u školi	Ne znam	3	2	1	6
		3.8%	2.1%	2.9%	2.9%
	Uopšte se ne slažem	13	22	5	40
		16.3%	23.4%	14.7%	19.2%
	Uglavnom se ne slažem	20	28	10	58
		25.0%	29.8%	29.4%	27.9%
	Uglavnom slaže sem	18	26	6	50
		22.5%	27.7%	17.6%	24.0%
	Potpuno slaže sem	26	16	12	54
		32.5%	17.0%	35.3%	26.0%
	Ukupno	80	94	34	208
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Prilog br. 7 Distribucija odgovora učenika, roditelja, nastavnika i stručnih saradnika o nasilnom ponašanju u srednjim školama, prema regionu i tipu škole

Tabela br. 7.1 Distribucija odgovora učenika o nasilnom ponašanju u srednjoj školi u poslednjih godinu dana, prema regionu

Nasilno ponašanje	Odgovor	Beograd	Vojvodina	istočna Srbija	južna Srbija	zapadna Srbija	Šumadija	*Ukupno*
Uključeni u fizičku tuču sa drugim učenikom ili grupom učenika	Ne znam	9	11	7	4	8	11	50
		6.5%	8.3%	7.7%	3.3%	6.6%	10.6%	7.1%
	Nikada	41	42	3	7	11	26	130
		29.5%	31.6%	3.3%	5.8%	9.1%	25.0%	18.3%
	Retko	59	36	16	23	17	32	183
		42.4%	27.1%	17.6%	19.0%	14.0%	30.8%	25.8%
	Ponekad	20	34	63	70	65	23	275
		14.4%	25.6%	69.2%	57.9%	53.7%	22.1%	38.8%
	Često	10	10	2	17	20	12	71
		7.2%	7.5%	2.2%	14.0%	16.5%	11.5%	10.0%
	Ukupno	139	133	91	121	121	104	709
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Udaraju nekoga	Ne znam	9	9	6	2	12	10	48
		6.5%	6.8%	6.6%	1.7%	9.9%	9.6%	6.8%
	Nikada	38	31	4	10	8	23	114
		27.3%	23.3%	4.4%	8.3%	6.6%	22.1%	16.1%
	Retko	45	45	18	41	14	40	203
		32.4%	33.8%	19.8%	33.9%	11.6%	38.5%	28.6%
	Ponekad	34	37	56	59	55	28	269
		24.5%	27.8%	61.5%	48.8%	45.5%	26.9%	37.9%
	Često	13	11	7	9	32	3	75
		9.4%	8.3%	7.7%	7.4%	26.4%	2.9%	10.6%
	Ukupno	139	133	91	121	121	104	709
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Šamaraju nekoga	Ne znam	14	8	7	3	15	8	55
		10.1%	6.0%	7.7%	2.5%	12.4%	7.7%	7.8%
	Nikada	52	52	5	14	13	35	171
		37.4%	39.1%	5.5%	11.6%	10.7%	33.7%	24.1%
	Retko	44	39	24	61	12	43	223
		31.7%	29.3%	26.4%	50.4%	9.9%	41.3%	31.5%
	Ponekad	22	24	49	38	52	16	201
		15.8%	18.0%	53.8%	31.4%	43.0%	15.4%	28.3%
	Često	7	10	6	5	29	2	59
		5.0%	7.5%	6.6%	4.1%	24.0%	1.9%	8.3%
	Ukupno	139	133	91	121	121	104	709
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Guraju nekoga	Ne znam	8	7	7	2	21	9	54
		5.8%	5.3%	7.7%	1.7%	17.4%	8.7%	7.6%
	Nikada	27	19	1	4	7	13	71
		19.4%	14.3%	1.1%	3.3%	5.8%	12.5%	10.0%

	Retko	43	42	17	31	16	34	183
		30.9%	31.6%	18.7%	25.6%	13.2%	32.7%	25.8%
	Ponekad	42	43	49	68	46	44	292
		30.2%	32.3%	53.8%	56.2%	38.0%	42.3%	41.2%
	Često	19	22	17	16	31	4	109
		13.7%	16.5%	18.7%	13.2%	25.6%	3.8%	15.4%
	Ukupno	139	133	91	121	121	104	709
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Prete nekome oružjem (pištolj, nož itd.)	Ne znam	15	11	7	9	11	21	74
		10.8%	8.3%	7.7%	7.4%	9.1%	20.2%	10.4%
	Nikada	82	82	47	79	56	74	420
		59.0%	61.7%	51.6%	65.3%	46.3%	71.2%	59.2%
	Retko	20	16	22	21	11	7	97
		14.4%	12.0%	24.2%	17.4%	9.1%	6.7%	13.7%
	Ponekad	15	14	11	8	30	2	80
		10.8%	10.5%	12.1%	6.6%	24.8%	1.9%	11.3%
	Često	7	10	4	4	13	0	38
		5.0%	7.5%	4.4%	3.3%	10.7%	0.0%	5.4%
	Ukupno	139	133	91	121	121	104	709
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Verbalno se nasilno ponašaju (psuju, vređaju, prozivaju itd.)	Ne znam	9	10	6	1	13	4	43
		6.5%	7.5%	6.6%	0.8%	10.7%	3.8%	6.1%
	Nikada	12	14	3	6	5	13	53
		8.6%	10.5%	3.3%	5.0%	4.1%	12.5%	7.5%
	Retko	30	23	16	16	14	14	113
		21.6%	17.3%	17.6%	13.2%	11.6%	13.5%	15.9%
	Ponekad	41	46	19	48	46	38	238
		29.5%	34.6%	20.9%	39.7%	38.0%	36.5%	33.6%
	Često	47	40	47	50	43	35	262
		33.8%	30.1%	51.6%	41.3%	35.5%	33.7%	37.0%
	Ukupno	139	133	91	121	121	104	709
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Verbalno se nasilno ponašaju na društvenim mrežama (psuju, vređaju, prozivaju itd.)	Ne znam	18	14	7	2	11	11	63
		12.9%	10.5%	7.7%	1.7%	9.1%	10.6%	8.9%
	Nikada	20	24	5	5	11	22	87
		14.4%	18.0%	5.5%	4.1%	9.1%	21.2%	12.3%
	Retko	28	34	15	21	11	11	120
		20.1%	25.6%	16.5%	17.4%	9.1%	10.6%	16.9%
	Ponekad	35	30	25	39	54	38	221
		25.2%	22.6%	27.5%	32.2%	44.6%	36.5%	31.2%
	Često	38	31	39	54	34	22	218
		27.3%	23.3%	42.9%	44.6%	28.1%	21.2%	30.7%
	Ukupno	139	133	91	121	121	104	709
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Šire laži, glasine ili uvrede „uživo“	Ne znam	9	12	5	2	10	10	48
		6.5%	9.0%	5.5%	1.7%	8.3%	9.6%	6.8%
	Nikada	19	22	2	3	9	14	69
		13.7%	16.5%	2.2%	2.5%	7.4%	13.5%	9.7%

	Retko	27	23	14	14	9	15	102
		19.4%	17.3%	15.4%	11.6%	7.4%	14.4%	14.4%
	Ponekad	36	43	26	47	46	28	226
		25.9%	32.3%	28.6%	38.8%	38.0%	26.9%	31.9%
	Često	48	33	44	55	47	37	264
		34.5%	24.8%	48.4%	45.5%	38.8%	35.6%	37.2%
	Ukupno	139	133	91	121	121	104	709
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Šire laži, glasine ili uvrede na društvenim mrežama	Ne znam	14	12	6	4	12	13	61
		10.1%	9.0%	6.6%	3.3%	9.9%	12.5%	8.6%
	Nikada	24	33	5	5	13	22	102
		17.3%	24.8%	5.5%	4.1%	10.7%	21.2%	14.4%
	Retko	27	28	15	14	15	11	110
		19.4%	21.1%	16.5%	11.6%	12.4%	10.6%	15.5%
	Ponekad	30	32	25	47	43	27	204
		21.6%	24.1%	27.5%	38.8%	35.5%	26.0%	28.8%
	Često	44	28	40	51	38	31	232
		31.7%	21.1%	44.0%	42.1%	31.4%	29.8%	32.7%
	Ukupno	139	133	91	121	121	104	709
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Seksualno uznemiravaju drugog učenika (npr. javni seksualni komentari, neželjeno dodirivanje, pritisak za pristanak na seksualni odnos)	Ne znam	19	21	6	18	9	41	114
		13.7%	15.8%	6.6%	14.9%	7.4%	39.4%	16.1%
	Nikada	64	61	14	56	23	46	264
		46.0%	45.9%	15.4%	46.3%	19.0%	44.2%	37.2%
	Retko	25	26	20	18	31	8	128
		18.0%	19.5%	22.0%	14.9%	25.6%	7.7%	18.1%
	Ponekad	22	14	18	18	41	7	120
		15.8%	10.5%	19.8%	14.9%	33.9%	6.7%	16.9%
	Često	9	11	33	11	17	2	83
		6.5%	8.3%	36.3%	9.1%	14.0%	1.9%	11.7%
	Ukupno	139	133	91	121	121	104	709
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Tabela br. 7.2 Distribucija odgovora roditelja o nasilnom ponašanju u srednjoj školi u poslednjih godinu dana, prema regionu

Nasilno ponašanje	**Odgovor**	**Beograd**	**Vojvodina**	**istočna Srbija**	**južna Srbija**	**zapadna Srbija**	**Šumadija**	***Ukupno***
Uključeni u fizičku tuču sa drugim učenikom ili grupom učenika	Ne znam	8	5	0	0	7	2	22
		16.0%	11.6%	0.0%	0.0%	21.2%	3.3%	8.4%
	Nikada	15	9	3	1	5	15	48
		30.0%	20.9%	6.8%	3.1%	15.2%	25.0%	18.3%
	Retko	16	12	13	8	6	26	81
		32.0%	27.9%	29.5%	25.0%	18.2%	43.3%	30.9%
	Ponekad	7	13	27	20	11	15	93
		14.0%	30.2%	61.4%	62.5%	33.3%	25.0%	35.5%
	Često	4	4	1	3	4	2	18
		8.0%	9.3%	2.3%	9.4%	12.1%	3.3%	6.9%

	Ukupno	50	43	44	32	33	60	262
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Udaraju nekoga	Ne znam	10	5	3	0	6	3	27
		20.0%	11.6%	6.8%	0.0%	18.2%	5.0%	10.3%
	Nikada	9	8	0	0	5	18	40
		18.0%	18.6%	0.0%	0.0%	15.2%	30.0%	15.3%
	Retko	16	9	6	16	8	20	75
		32.0%	20.9%	13.6%	50.0%	24.2%	33.3%	28.6%
	Ponekad	11	12	11	13	7	12	66
		22.0%	27.9%	25.0%	40.6%	21.2%	20.0%	25.2%
	Često	4	9	24	3	7	7	54
		8.0%	20.9%	54.5%	9.4%	21.2%	11.7%	20.6%
	Ukupno	50	43	44	32	33	60	262
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Šamaraju nekoga	Ne znam	12	5	6	0	6	5	34
		24.0%	11.6%	13.6%	0.0%	18.2%	8.3%	13.0%
	Nikada	16	12	0	2	8	23	61
		32.0%	27.9%	0.0%	6.3%	24.2%	38.3%	23.3%
	Retko	14	10	5	9	4	13	55
		28.0%	23.3%	11.4%	28.1%	12.1%	21.7%	21.0%
	Ponekad	5	12	17	18	13	15	80
		10.0%	27.9%	38.6%	56.3%	39.4%	25.0%	30.5%
	Često	3	4	16	3	2	4	32
		6.0%	9.3%	36.4%	9.4%	6.1%	6.7%	12.2%
	Ukupno	50	43	44	32	33	60	262
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Guraju nekoga	Ne znam	10	2	11	0	6	2	31
		20.0%	4.7%	25.0%	0.0%	18.2%	3.3%	11.8%
	Nikada	5	6	0	2	3	11	27
		10.0%	14.0%	0.0%	6.3%	9.1%	18.3%	10.3%
	Retko	15	9	3	8	7	17	59
		30.0%	20.9%	6.8%	25.0%	21.2%	28.3%	22.5%
	Ponekad	13	15	14	18	10	19	89
		26.0%	34.9%	31.8%	56.3%	30.3%	31.7%	34.0%
	Često	7	11	16	4	7	11	56
		14.0%	25.6%	36.4%	12.5%	21.2%	18.3%	21.4%
	Ukupno	50	43	44	32	33	60	262
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Prete nekome oružjem (pištolj, nož itd.)	Ne znam	13	7	4	0	8	2	34
		26.0%	16.3%	9.1%	0.0%	24.2%	3.3%	13.0%
	Nikada	25	16	2	17	10	33	103
		50.0%	37.2%	4.5%	53.1%	30.3%	55.0%	39.3%
	Retko	7	6	7	10	4	11	45
		14.0%	14.0%	15.9%	31.3%	12.1%	18.3%	17.2%
	Ponekad	3	9	18	4	6	10	50
		6.0%	20.9%	40.9%	12.5%	18.2%	16.7%	19.1%
	Često	2	5	13	1	5	4	30
		4.0%	11.6%	29.5%	3.1%	15.2%	6.7%	11.5%

	Ukupno	50	43	44	32	33	60	262
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Verbalno se nasilno ponašaju (psuju, vređaju, prozivaju itd.)	Ne znam	10	3	7	0	3	1	24
		20.0%	7.0%	15.9%	0.0%	9.1%	1.7%	9.2%
	Nikada	5	3	1	0	2	10	21
		10.0%	7.0%	2.3%	0.0%	6.1%	16.7%	8.0%
	Retko	11	10	6	11	6	19	63
		22.0%	23.3%	13.6%	34.4%	18.2%	31.7%	24.0%
	Ponekad	12	14	18	10	12	21	87
		24.0%	32.6%	40.9%	31.3%	36.4%	35.0%	33.2%
	Često	12	13	12	11	10	9	67
		24.0%	30.2%	27.3%	34.4%	30.3%	15.0%	25.6%
	Ukupno	50	43	44	32	33	60	262
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Verbalno se nasilno ponašaju na društvenim mrežama (psuju, vređaju, prozivaju itd.)	Ne znam	13	8	14	0	6	5	46
		26.0%	18.6%	31.8%	0.0%	18.2%	8.3%	17.6%
	Nikada	2	4	0	1	2	12	21
		4.0%	9.3%	0.0%	3.1%	6.1%	20.0%	8.0%
	Retko	10	8	4	5	8	19	54
		20.0%	18.6%	9.1%	15.6%	24.2%	31.7%	20.6%
	Ponekad	12	13	17	16	6	14	78
		24.0%	30.2%	38.6%	50.0%	18.2%	23.3%	29.8%
	Često	13	10	9	10	11	10	63
		26.0%	23.3%	20.5%	31.3%	33.3%	16.7%	24.0%
	Ukupno	50	43	44	32	33	60	262
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Šire laži, glasine ili uvrede „uživo“	Ne znam	16	8	10	0	6	5	45
		32.0%	18.6%	22.7%	0.0%	18.2%	8.3%	17.2%
	Nikada	1	5	0	0	2	12	20
		2.0%	11.6%	0.0%	0.0%	6.1%	20.0%	7.6%
	Retko	16	6	8	7	7	16	60
		32.0%	14.0%	18.2%	21.9%	21.2%	26.7%	22.9%
	Ponekad	6	15	11	13	9	17	71
		12.0%	34.9%	25.0%	40.6%	27.3%	28.3%	27.1%
	Često	11	9	15	12	9	10	66
		22.0%	20.9%	34.1%	37.5%	27.3%	16.7%	25.2%
	Ukupno	50	43	44	32	33	60	262
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Šire laži, glasine ili uvrede na društvenim mrežama	Ne znam	17	8	5	0	7	6	43
		34.0%	18.6%	11.4%	0.0%	21.2%	10.0%	16.4%
	Nikada	3	4	1	1	3	11	23
		6.0%	9.3%	2.3%	3.1%	9.1%	18.3%	8.8%
	Retko	12	7	6	4	6	17	52
		24.0%	16.3%	13.6%	12.5%	18.2%	28.3%	19.8%
	Ponekad	6	8	17	14	3	17	65
		12.0%	18.6%	38.6%	43.8%	9.1%	28.3%	24.8%
	Često	12	16	15	13	14	9	79
		24.0%	37.2%	34.1%	40.6%	42.4%	15.0%	30.2%

	Ukupno	50	43	44	32	33	60	262
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Seksualno uznemiravaju drugog učenika (npr. javni seksualni komentari, neželjeno dodirivanje, pritisak za pristanak na seksualni odnos)	Ne znam	18	7	3	0	11	8	47
		36.0%	16.3%	6.8%	0.0%	33.3%	13.3%	17.9%
	Nikada	16	14	3	5	9	25	72
		32.0%	32.6%	6.8%	15.6%	27.3%	41.7%	27.5%
	Retko	8	6	16	11	2	13	56
		16.0%	14.0%	36.4%	34.4%	6.1%	21.7%	21.4%
	Ponekad	4	10	12	8	6	7	47
		8.0%	23.3%	27.3%	25.0%	18.2%	11.7%	17.9%
	Često	4	6	10	8	5	7	40
		8.0%	14.0%	22.7%	25.0%	15.2%	11.7%	15.3%
	Ukupno	50	43	44	32	33	60	262
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Tabela br. 7.3 Distribucija odgovora nastavnika i stručnih saradnika o nasilnom ponašanju u srednjoj školi u poslednjih godinu dana, prema regionu

Nasilno ponašanje	**Odgovor**	**Beograd**	**Vojvodina**	**istočna Srbija**	**južna Srbija**	**zapadna Srbija**	**Šumadija**	***Ukupno***
Uključeni u fizičku tuču sa drugim učenikom ili grupom učenika	Nikada	1	6	1	6	8	2	24
		3.4%	12.2%	4.8%	16.7%	22.9%	5.0%	11.4%
	Retko	16	35	12	17	18	18	116
		55.2%	71.4%	57.1%	47.2%	51.4%	45.0%	55.2%
	Ponekad	11	7	6	12	8	18	62
		37.9%	14.3%	28.6%	33.3%	22.9%	45.0%	29.5%
	Često	0	1	2	1	1	1	6
		0.0%	2.0%	9.5%	2.8%	2.9%	2.5%	2.9%
	Ne znam	1	0	0	0	0	1	2
		3.4%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	2.5%	1.0%
	Ukupno	29	49	21	36	35	40	210
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Udaraju nekoga	Nikada	2	5	1	5	3	2	18
		6.9%	10.2%	4.8%	13.9%	8.6%	5.0%	8.6%
	Retko	19	32	8	23	19	14	115
		65.5%	65.3%	38.1%	63.9%	54.3%	35.0%	54.8%
	Ponekad	6	9	10	7	10	18	60
		20.7%	18.4%	47.6%	19.4%	28.6%	45.0%	28.6%
	Često	1	2	2	1	1	5	12
		3.4%	4.1%	9.5%	2.8%	2.9%	12.5%	5.7%
	Ne znam	1	1	0	0	2	1	5
		3.4%	2.0%	0.0%	0.0%	5.7%	2.5%	2.4%
	Ukupno	29	49	21	36	35	40	210
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Šamaraju nekoga	Nikada	6	10	0	9	11	4	40
		20.7%	20.4%	0.0%	25.0%	31.4%	10.0%	19.0%
	Retko	20	34	7	15	10	22	108

		69.0%	69.4%	33.3%	41.7%	28.6%	55.0%	51.4%
	Ponekad	2	4	11	10	12	10	49
		6.9%	8.2%	52.4%	27.8%	34.3%	25.0%	23.3%
	Često	0	0	2	2	1	2	7
		0.0%	0.0%	9.5%	5.6%	2.9%	5.0%	3.3%
	Ne znam	1	1	1	0	1	2	6
		3.4%	2.0%	4.8%	0.0%	2.9%	5.0%	2.9%
	Ukupno	29	49	21	36	35	40	210
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Guraju nekoga	Nikada	1	1	0	3	1	1	7
		3.4%	2.0%	0.0%	8.3%	2.9%	2.5%	3.3%
	Retko	8	23	6	22	6	10	75
		27.6%	46.9%	28.6%	61.1%	17.1%	25.0%	35.7%
	Ponekad	12	17	10	9	20	17	85
		41.4%	34.7%	47.6%	25.0%	57.1%	42.5%	40.5%
	Često	7	8	4	1	7	12	39
		24.1%	16.3%	19.0%	2.8%	20.0%	30.0%	18.6%
	Ne znam	1	0	1	1	1	0	4
		3.4%	0.0%	4.8%	2.8%	2.9%	0.0%	1.9%
	Ukupno	29	49	21	36	35	40	210
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Prete nekome oružjem (pištolj, nož itd.)	Nikada	17	29	8	17	16	16	103
		58.6%	59.2%	38.1%	47.2%	45.7%	40.0%	49.0%
	Retko	8	9	3	11	12	18	61
		27.6%	18.4%	14.3%	30.6%	34.3%	45.0%	29.0%
	Ponekad	2	3	5	5	1	2	18
		6.9%	6.1%	23.8%	13.9%	2.9%	5.0%	8.6%
	Često	0	2	4	2	2	0	10
		0.0%	4.1%	19.0%	5.6%	5.7%	0.0%	4.8%
	Ne znam	2	6	1	1	4	4	18
		6.9%	12.2%	4.8%	2.8%	11.4%	10.0%	8.6%
	Ukupno	29	49	21	36	35	40	210
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Verbalno se nasilno ponašaju (psuju, vređaju, prozivaju itd.)	Nikada	2	1	0	2	0	0	5
		6.9%	2.0%	0.0%	5.6%	0.0%	0.0%	2.4%
	Retko	0	10	4	22	7	6	49
		0.0%	20.4%	19.0%	61.1%	20.0%	15.0%	23.3%
	Ponekad	10	19	8	9	11	15	72
		34.5%	38.8%	38.1%	25.0%	31.4%	37.5%	34.3%
	Često	17	18	9	2	16	19	81
		58.6%	36.7%	42.9%	5.6%	45.7%	47.5%	38.6%
	Ne znam	0	1	0	1	1	0	3
		0.0%	2.0%	0.0%	2.8%	2.9%	0.0%	1.4%
	Ukupno	29	49	21	36	35	40	210
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Verbalno se nasilno ponašaju na društvenim mrežama (psuju, vređaju, prozivaju itd.)	Nikada	1	2	1	2	0	1	7
		3.4%	4.1%	4.8%	5.6%	0.0%	2.5%	3.3%
	Retko	1	7	3	20	6	6	43
		3.4%	14.3%	14.3%	55.6%	17.1%	15.0%	20.5%
	Ponekad	10	18	9	11	11	15	74
		34.5%	36.7%	42.9%	30.6%	31.4%	37.5%	35.2%
	Često	16	15	5	1	13	11	61
		55.2%	30.6%	23.8%	2.8%	37.1%	27.5%	29.0%
	Ne znam	1	7	3	2	5	7	25
		3.4%	14.3%	14.3%	5.6%	14.3%	17.5%	11.9%
	Ukupno	29	49	21	36	35	40	210
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Šire laži, glasine ili uvrede „uživo“	Nikada	1	2	1	1	0	0	5
		3.4%	4.1%	4.8%	2.8%	0.0%	0.0%	2.4%
	Retko	3	11	4	15	8	8	49
		10.3%	22.4%	19.0%	41.7%	22.9%	20.0%	23.3%
	Ponekad	14	21	6	17	14	19	91
		48.3%	42.9%	28.6%	47.2%	40.0%	47.5%	43.3%
	Često	10	10	8	3	9	7	47
		34.5%	20.4%	38.1%	8.3%	25.7%	17.5%	22.4%
	Ne znam	1	5	2	0	4	6	18
		3.4%	10.2%	9.5%	0.0%	11.4%	15.0%	8.6%
	Ukupno	29	49	21	36	35	40	210
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Šire laži, glasine ili uvrede na društvenim mrežama	Nikada	1	2	1	2	0	1	7
		3.4%	4.1%	4.8%	5.6%	0.0%	2.5%	3.3%
	Retko	2	10	2	17	6	7	44
		6.9%	20.4%	9.5%	47.2%	17.1%	17.5%	21.0%
	Ponekad	11	20	7	10	13	15	76
		37.9%	40.8%	33.3%	27.8%	37.1%	37.5%	36.2%
	Često	14	10	9	6	9	8	56
		48.3%	20.4%	42.9%	16.7%	25.7%	20.0%	26.7%
	Ne znam	1	7	2	1	7	9	27
		3.4%	14.3%	9.5%	2.8%	20.0%	22.5%	12.9%
	Ukupno	29	49	21	36	35	40	210
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Seksualno uznemiravaju drugog učenika (npr. javni seksualni komentari, neželjeno dodirivanje, pritisak za pristanak na seksualni odnos)	Nikada	8	21	3	11	10	11	64
		27.6%	42.9%	14.3%	30.6%	28.6%	27.5%	30.5%
	Retko	12	15	8	14	13	15	77
		41.4%	30.6%	38.1%	38.9%	37.1%	37.5%	36.7%
	Ponekad	6	5	5	9	4	3	32
		20.7%	10.2%	23.8%	25.0%	11.4%	7.5%	15.2%
	Često	0	0	3	1	2	1	7
		0.0%	0.0%	14.3%	2.8%	5.7%	2.5%	3.3%
	Ne znam	3	8	2	1	6	10	30
		10.3%	16.3%	9.5%	2.8%	17.1%	25.0%	14.3%
	Ukupno	29	49	21	36	35	40	210
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Tabela br. 7.4 Distribucija odgovora učenika o nasilnom ponašanju u srednjoj školi u poslednjih godinu dana, prema tipu srednje škole

Nasilno ponašanje	Odgovor	Mešovita škola	Većinski ženska škola	Većinski muška škola	*Ukupno*
Uključeni u fizičku tuču sa drugim učenikom ili grupom učenika	Ne znam	19	11	20	50
		6.1%	6.7%	8.5%	7.0%
	Nikada	62	45	23	130
		20.0%	27.4%	9.7%	18.3%
	Retko	87	49	48	184
		28.1%	29.9%	20.3%	25.9%
	Ponekad	109	44	122	275
		35.2%	26.8%	51.7%	38.7%
	Često	33	15	23	71
		10.6%	9.1%	9.7%	10.0%
	Ukupno	310	164	236	710
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Udaraju nekoga	Ne znam	16	10	22	48
		5.2%	6.1%	9.3%	6.8%
	Nikada	58	34	22	114
		18.7%	20.7%	9.3%	16.1%
	Retko	108	44	51	203
		34.8%	26.8%	21.6%	28.6%
	Ponekad	100	58	112	270
		32.3%	35.4%	47.5%	38.0%
	Često	28	18	29	75
		9.0%	11.0%	12.3%	10.6%
	Ukupno	310	164	236	710
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Šamaraju nekoga	Ne znam	20	14	21	55
		6.5%	8.5%	8.9%	7.7%
	Nikada	85	51	35	171
		27.4%	31.1%	14.8%	24.1%
	Retko	107	53	63	223
		34.5%	32.3%	26.7%	31.4%
	Ponekad	77	35	90	202
		24.8%	21.3%	38.1%	28.5%
	Često	21	11	27	59
		6.8%	6.7%	11.4%	8.3%
	Ukupno	310	164	236	710
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Guraju nekoga	Ne znam	17	11	26	54
		5.5%	6.7%	11.0%	7.6%
	Nikada	42	17	12	71
		13.5%	10.4%	5.1%	10.0%
	Retko	86	48	49	183
		27.7%	29.3%	20.8%	25.8%
	Ponekad	119	60	114	293
		38.4%	36.6%	48.3%	41.3%

	Često	46	28	35	109
		14.8%	17.1%	14.8%	15.4%
	Ukupno	310	164	236	710
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Prete nekome oružjem (pištolj, nož itd.)	Ne znam	28	20	26	74
		9.0%	12.2%	11.0%	10.4%
	Nikada	187	110	123	420
		60.3%	67.1%	52.1%	59.2%
	Retko	38	20	39	97
		12.3%	12.2%	16.5%	13.7%
	Ponekad	41	9	31	81
		13.2%	5.5%	13.1%	11.4%
	Često	16	5	17	38
		5.2%	3.0%	7.2%	5.4%
	Ukupno	310	164	236	710
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Verbalno se nasilno ponašaju (psuju, vređaju, prozivaju itd.)	Ne znam	16	9	18	43
		5.2%	5.5%	7.6%	6.1%
	Nikada	19	21	13	53
		6.1%	12.8%	5.5%	7.5%
	Retko	58	21	34	113
		18.7%	12.8%	14.4%	15.9%
	Ponekad	119	44	76	239
		38.4%	26.8%	32.2%	33.7%
	Često	98	69	95	262
		31.6%	42.1%	40.3%	36.9%
	Ukupno	310	164	236	710
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Verbalno se nasilno ponašaju na društvenim mrežama (psuju, vređaju, prozivaju itd.)	Ne znam	27	13	23	63
		8.7%	7.9%	9.7%	8.9%
	Nikada	33	32	22	87
		10.6%	19.5%	9.3%	12.3%
	Retko	72	22	26	120
		23.2%	13.4%	11.0%	16.9%
	Ponekad	96	40	86	222
		31.0%	24.4%	36.4%	31.3%
	Često	82	57	79	218
		26.5%	34.8%	33.5%	30.7%
	Ukupno	310	164	236	710
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Šire laži, glasine ili uvrede „uživo“	Ne znam	20	13	15	48
		6.5%	7.9%	6.4%	6.8%
	Nikada	31	17	21	69
		10.0%	10.4%	8.9%	9.7%
	Retko	52	22	28	102
		16.8%	13.4%	11.9%	14.4%
	Ponekad	101	51	75	227
		32.6%	31.1%	31.8%	32.0%

	Često	106	61	97	264
		34.2%	37.2%	41.1%	37.2%
	Ukupno	310	164	236	710
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Šire laži, glasine ili uvrede na društvenim mrežama	Ne znam	23	16	22	61
		7.4%	9.8%	9.3%	8.6%
	Nikada	45	29	28	102
		14.5%	17.7%	11.9%	14.4%
	Retko	60	20	30	110
		19.4%	12.2%	12.7%	15.5%
	Ponekad	101	41	63	205
		32.6%	25.0%	26.7%	28.9%
	Često	81	58	93	232
		26.1%	35.4%	39.4%	32.7%
	Ukupno	310	164	236	710
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Seksualno uznemiravaju drugog učenika (npr. javni seksualni komentari, neželjeno dodirivanje, pritisak za pristanak na seksualni odnos)	Ne znam	50	35	29	114
		16.1%	21.3%	12.3%	16.1%
	Nikada	124	82	58	264
		40.0%	50.0%	24.6%	37.2%
	Retko	65	21	42	128
		21.0%	12.8%	17.8%	18.0%
	Ponekad	47	14	60	121
		15.2%	8.5%	25.4%	17.0%
	Često	24	12	47	83
		7.7%	7.3%	19.9%	11.7%
	Ukupno	310	164	236	710
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Tabela br. 7.5 Distribucija odgovora roditelja o nasilnom ponašanju u srednjoj školi u poslednjih godinu dana, prema tipu srednje škole

Nasilno ponašanje	**Odgovor**	**Mešovita škola**	**Većinski ženska škola**	**Većinski muška škola**	***Ukupno***
Uključeni u fizičku tuču sa drugim učenikom ili grupom učenika	Ne znam	8	11	3	22
		8.4%	18.3%	2.8%	8.4%
	Nikada	24	12	12	48
		25.3%	20.0%	11.2%	18.3%
	Retko	24	18	39	81
		25.3%	30.0%	36.4%	30.9%
	Ponekad	27	16	50	93
		28.4%	26.7%	46.7%	35.5%
	Često	12	3	3	18
		12.6%	5.0%	2.8%	6.9%
	Ukupno	95	60	107	262
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Udaraju nekoga	Ne znam	10	11	6	27

		10.5%	18.3%	5.6%	10.3%
	Nikada	18	9	13	40
		18.9%	15.0%	12.1%	15.3%
	Retko	28	19	28	75
		29.5%	31.7%	26.2%	28.6%
	Ponekad	25	13	28	66
		26.3%	21.7%	26.2%	25.2%
	Često	14	8	32	54
		14.7%	13.3%	29.9%	20.6%
	Ukupno	95	60	107	262
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Šamaraju nekoga	Ne znam	11	12	11	34
		11.6%	20.0%	10.3%	13.0%
	Nikada	27	13	21	61
		28.4%	21.7%	19.6%	23.3%
	Retko	21	15	19	55
		22.1%	25.0%	17.8%	21.0%
	Ponekad	23	17	40	80
		24.2%	28.3%	37.4%	30.5%
	Često	13	3	16	32
		13.7%	5.0%	15.0%	12.2%
	Ukupno	95	60	107	262
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Guraju nekoga	Ne znam	9	11	11	31
		9.5%	18.3%	10.3%	11.8%
	Nikada	12	8	7	27
		12.6%	13.3%	6.5%	10.3%
	Retko	19	15	25	59
		20.0%	25.0%	23.4%	22.5%
	Ponekad	39	11	39	89
		41.1%	18.3%	36.4%	34.0%
	Često	16	15	25	56
		16.8%	25.0%	23.4%	21.4%
	Ukupno	95	60	107	262
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Prete nekome oružjem (pištolj, nož itd.)	Ne znam	11	13	10	34
		11.6%	21.7%	9.3%	13.0%
	Nikada	46	25	32	103
		48.4%	41.7%	29.9%	39.3%
	Retko	18	10	17	45
		18.9%	16.7%	15.9%	17.2%
	Ponekad	12	8	30	50
		12.6%	13.3%	28.0%	19.1%
	Često	8	4	18	30
		8.4%	6.7%	16.8%	11.5%
	Ukupno	95	60	107	262
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Verbalno se nasilno ponašaju (psuju, vređaju, prozivaju itd.)	Ne znam	8	10	6	24
		8.4%	16.7%	5.6%	9.2%
	Nikada	9	6	6	21
		9.5%	10.0%	5.6%	8.0%
	Retko	27	8	28	63
		28.4%	13.3%	26.2%	24.0%
	Ponekad	25	19	43	87
		26.3%	31.7%	40.2%	33.2%
	Često	26	17	24	67
		27.4%	28.3%	22.4%	25.6%
	Ukupno	95	60	107	262
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Verbalno se nasilno ponašaju na društvenim mrežama (psuju, vređaju, prozivaju itd.)	Ne znam	16	15	15	46
		16.8%	25.0%	14.0%	17.6%
	Nikada	7	7	7	21
		7.4%	11.7%	6.5%	8.0%
	Retko	18	8	28	54
		18.9%	13.3%	26.2%	20.6%
	Ponekad	26	19	33	78
		27.4%	31.7%	30.8%	29.8%
	Često	28	11	24	63
		29.5%	18.3%	22.4%	24.0%
	Ukupno	95	60	107	262
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Šire laži, glasine ili uvrede „uživo“	Ne znam	16	16	13	45
		16.8%	26.7%	12.1%	17.2%
	Nikada	8	5	7	20
		8.4%	8.3%	6.5%	7.6%
	Retko	25	11	24	60
		26.3%	18.3%	22.4%	22.9%
	Ponekad	20	17	34	71
		21.1%	28.3%	31.8%	27.1%
	Često	26	11	29	66
		27.4%	18.3%	27.1%	25.2%
	Ukupno	95	60	107	262
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Šire laži, glasine ili uvrede na društvenim mrežama	Ne znam	17	17	9	43
		17.9%	28.3%	8.4%	16.4%
	Nikada	7	7	9	23
		7.4%	11.7%	8.4%	8.8%
	Retko	20	9	23	52
		21.1%	15.0%	21.5%	19.8%
	Ponekad	19	12	34	65
		20.0%	20.0%	31.8%	24.8%
	Često	32	15	32	79
		33.7%	25.0%	29.9%	30.2%
	Ukupno	95	60	107	262
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Seksualno uznemiravaju drugog učenika (npr. javni seksualni komentari, neželjeno dodirivanje, pritisak za pristanak na seksualni odnos)	Ne znam	16	19	12	47
		16.8%	31.7%	11.2%	17.9%
	Nikada	27	17	28	72
		28.4%	28.3%	26.2%	27.5%
	Retko	22	6	28	56
		23.2%	10.0%	26.2%	21.4%
	Ponekad	15	10	22	47
		15.8%	16.7%	20.6%	17.9%
	Često	15	8	17	40
		15.8%	13.3%	15.9%	15.3%
	Ukupno	95	60	107	262
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Tabela br. 7.6 Distribucija odgovora nastavnika i stručnih saradnika o nasilnom ponašanju u srednjoj školi u poslednjih godinu dana, prema tipu srednje škole

Nasilno ponašanje	**Odgovor**	**Mešovita škola**	**Većinski ženska škola**	**Većinski muška škola**	***Ukupno***
Uključeni u fizičku tuču sa drugim učenikom ili grupom učenika	Ne znam	1	1	0	2
		1.3%	1.1%	0.0%	1.0%
	Nikada	11	6	7	24
		13.8%	6.4%	20.6%	11.5%
	Retko	40	54	22	116
		50.0%	57.4%	64.7%	55.8%
	Ponekad	25	31	5	61
		31.3%	33.0%	14.7%	29.3%
	Često	3	2	0	5
		3.8%	2.1%	0.0%	2.4%
	Ukupno	80	94	34	208
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Udaraju nekoga	Ne znam	3	2	0	5
		3.8%	2.1%	0.0%	2.4%
	Nikada	5	5	8	18
		6.3%	5.3%	23.5%	8.7%
	Retko	47	48	20	115
		58.8%	51.1%	58.8%	55.3%
	Ponekad	23	32	5	60
		28.7%	34.0%	14.7%	28.8%
	Često	2	7	1	10
		2.5%	7.4%	2.9%	4.8%
	Ukupno	80	94	34	208
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Šamaraju nekoga	Ne znam	3	3	0	6
		3.8%	3.2%	0.0%	2.9%
	Nikada	13	15	12	40
		16.3%	16.0%	35.3%	19.2%
	Retko	37	56	14	107
		46.3%	59.6%	41.2%	51.4%
	Ponekad	24	17	7	48

		30.0%	18.1%	20.6%	23.1%
	Često	3	3	1	7
		3.8%	3.2%	2.9%	3.4%
	Ukupno	80	94	34	208
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Guraju nekoga	Ne znam	4	0	0	4
		5.0%	0.0%	0.0%	1.9%
	Nikada	1	2	4	7
		1.3%	2.1%	11.8%	3.4%
	Retko	29	29	17	75
		36.3%	30.9%	50.0%	36.1%
	Ponekad	31	44	10	85
		38.8%	46.8%	29.4%	40.9%
	Često	15	19	3	37
		18.8%	20.2%	8.8%	17.8%
	Ukupno	80	94	34	208
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Prete nekome oružjem (pištolj, nož itd.)	Ne znam	7	8	3	18
		8.8%	8.5%	8.8%	8.7%
	Nikada	36	44	23	103
		45.0%	46.8%	67.6%	49.5%
	Retko	18	34	7	59
		22.5%	36.2%	20.6%	28.4%
	Ponekad	10	7	1	18
		12.5%	7.4%	2.9%	8.7%
	Često	9	1	0	10
		11.3%	1.1%	0.0%	4.8%
	Ukupno	80	94	34	208
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Verbalno se nasilno ponašaju (psuju, vređaju, prozivaju itd.)	Ne znam	0	2	1	3
		0.0%	2.1%	2.9%	1.4%
	Nikada	1	4	0	5
		1.3%	4.3%	0.0%	2.4%
	Retko	14	14	21	49
		17.5%	14.9%	61.8%	23.6%
	Ponekad	34	30	8	72
		42.5%	31.9%	23.5%	34.6%
	Često	31	44	4	79
		38.8%	46.8%	11.8%	38.0%
	Ukupno	80	94	34	208
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Verbalno se nasilno ponašaju na društvenim mrežama (psuju, vređaju, prozivaju itd.)	Ne znam	9	10	6	25
		11.3%	10.6%	17.6%	12.0%
	Nikada	1	5	1	7
		1.3%	5.3%	2.9%	3.4%
	Retko	14	11	18	43
		17.5%	11.7%	52.9%	20.7%

	Ponekad	30	34	9	73
		37.5%	36.2%	26.5%	35.1%
	Često	26	34	0	60
		32.5%	36.2%	0.0%	28.8%
	Ukupno	80	94	34	208
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Šire laži, glasine ili uvrede „uživo“	Ne znam	7	8	3	18
		8.8%	8.5%	8.8%	8.7%
	Nikada	1	3	1	5
		1.3%	3.2%	2.9%	2.4%
	Retko	15	18	16	49
		18.8%	19.1%	47.1%	23.6%
	Ponekad	33	44	14	91
		41.3%	46.8%	41.2%	43.8%
	Često	24	21	0	45
		30.0%	22.3%	0.0%	21.6%
	Ukupno	80	94	34	208
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Šire laži, glasine ili uvrede na društvenim mrežama	Ne znam	8	12	7	27
		10.0%	12.8%	20.6%	13.0%
	Nikada	2	4	1	7
		2.5%	4.3%	2.9%	3.4%
	Retko	12	16	15	43
		15.0%	17.0%	44.1%	20.7%
	Ponekad	30	36	9	75
		37.5%	38.3%	26.5%	36.1%
	Često	28	26	2	56
		35.0%	27.7%	5.9%	26.9%
	Ukupno	80	94	34	208
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Seksualno uznemiravaju drugog učenika (npr. javni seksualni komentari, neželjeno dodirivanje, pritisak za pristanak na seksualni odnos)	Ne znam	10	14	5	29
		12.5%	14.9%	14.7%	13.9%
	Nikada	19	29	15	63
		23.8%	30.9%	44.1%	30.3%
	Retko	30	36	10	76
		37.5%	38.3%	29.4%	36.5%
	Ponekad	15	14	4	33
		18.8%	14.9%	11.8%	15.9%
	Često	6	1	0	7
		7.5%	1.1%	0.0%	3.4%
	Ukupno	80	94	34	208
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Prilog br. 8 Distribucija odgovora roditelja, nastavnika i stručnih saradnika o merama prevencije vršnjačkog nasilja u srednjim školama, prema regionu i tipu škole

Tabela br. 8.1 Distribucija odgovora nastavnika i stručnih saradnika o merama prevencije vršnjačkog nasilja u srednjim školama, prema regionu

Mere kao doprinos prevenciji nasilja u školi	Odgovor	Beograd	Vojvodina	istočna Srbija	južna Srbija	zapadna Srbija	Šumadija	*Ukupno*
Bezbednosne mere koje se primenjujuu školi	Uopšte se ne slažem	0	4	1	1	1	0	7
		0.0%	8.2%	4.8%	2.8%	2.9%	0.0%	3.3%
	Uglavnom se ne slažem	1	8	1	1	2	4	17
		3.4%	16.3%	4.8%	2.8%	5.7%	10.0%	8.1%
	Uglavnom slaže sem	9	18	11	14	22	17	91
		31.0%	36.7%	52.4%	38.9%	62.9%	42.5%	43.3%
	Potpuno slaže sem	19	19	8	20	10	19	95
		65.5%	38.8%	38.1%	55.6%	28.6%	47.5%	45.2%
	Ukupno	29	49	21	36	35	40	210
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Program za zaštitu dece/učenika od nasilja (preventivne i interventne, aktivnosti) koji je jasan i sprovodi se	Uopšte se ne slažem	0	3	1	1	0	0	5
		0.0%	6.1%	4.8%	2.8%	0.0%	0.0%	2.4%
	Uglavnom se ne slažem	0	6	0	3	5	3	17
		0.0%	12.2%	0.0%	8.3%	14.3%	7.5%	8.1%
	Uglavnom slaže sem	13	17	10	14	21	19	94
		44.8%	34.7%	47.6%	38.9%	60.0%	47.5%	44.8%
	Potpuno slaže sem	16	23	9	18	8	16	90
		55.2%	46.9%	42.9%	50.0%	22.9%	40.0%	42.9%
	Ne znam	0	0	1	0	1	2	4
		0.0%	0.0%	4.8%	0.0%	2.9%	5.0%	1.9%
	Ukupno	29	49	21	36	35	40	210
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Definisane uloge i odgovornosti u primeni procedura i postupaka u slučaju nasilja ili sumnje na nasilje	Uopšte se ne slažem	0	3	0	2	0	0	5
		0.0%	6.1%	0.0%	5.6%	0.0%	0.0%	2.4%
	Uglavnom se ne slažem	2	8	2	1	3	3	19
		6.9%	16.3%	9.5%	2.8%	8.6%	7.5%	9.0%
	Uglavnom slaže sem	14	13	8	8	16	14	73
		48.3%	26.5%	38.1%	22.2%	45.7%	35.0%	34.8%
	Potpuno slaže sem	12	25	10	25	14	22	108
		41.4%	51.0%	47.6%	69.4%	40.0%	55.0%	51.4%
	Ne znam	1	0	1	0	2	1	5
		3.4%	0.0%	4.8%	0.0%	5.7%	2.5%	2.4%
	Ukupno	29	49	21	36	35	40	210
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Školska pravila koja promovišu i nagrađuju nenasilno rešavanje sukoba	Uopšte se ne slažem	0	1	1	1	1	1	5
		0.0%	2.0%	4.8%	2.8%	2.9%	2.5%	2.4%
	Uglavnom se ne slažem	0	11	1	1	4	3	20
		0.0%	22.4%	4.8%	2.8%	11.4%	7.5%	9.5%
	Uglavnom slaže sem	12	15	6	11	13	14	71
		41.4%	30.6%	28.6%	30.6%	37.1%	35.0%	33.8%
	Potpuno slaže sem	17	22	13	22	15	20	109
		58.6%	44.9%	61.9%	61.1%	42.9%	50.0%	51.9%
	Ne znam	0	0	0	1	2	2	5
		0.0%	0.0%	0.0%	2.8%	5.7%	5.0%	2.4%
	Ukupno	29	49	21	36	35	40	210
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Školska pravila koja promovišu i nagrađuju ponašanje kojim se razvija, neguje, podržava i poštuje bogatstvo različitosti i kulture ponašanja u školi	Uopšte se ne slažem	0	1	1	2	0	0	4
		0.0%	2.0%	4.8%	5.6%	0.0%	0.0%	1.9%
	Uglavnom se ne slažem	1	10	0	0	3	4	18
		3.4%	20.4%	0.0%	0.0%	8.6%	10.0%	8.6%
	Uglavnom slaže sem	11	15	7	16	12	14	75
		37.9%	30.6%	33.3%	44.4%	34.3%	35.0%	35.7%
	Potpuno slaže sem	17	23	11	18	18	20	107
		58.6%	46.9%	52.4%	50.0%	51.4%	50.0%	51.0%
	Ne znam	0	0	2	0	2	2	6
		0.0%	0.0%	9.5%	0.0%	5.7%	5.0%	2.9%
	Ukupno	29	49	21	36	35	40	210
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Nastavnici i ostali zaposleni rade zajedno sa učenicima i roditeljima na stvaranju bezbedne škole, negovanju klime prihvatanja, tolerancije i uvažavanja.	Uopšte se ne slažem	0	2	0	0	1	0	3
		0.0%	4.1%	0.0%	0.0%	2.9%	0.0%	1.4%
	Uglavnom se ne slažem	0	4	1	1	0	2	8
		0.0%	8.2%	4.8%	2.8%	0.0%	5.0%	3.8%
	Uglavnom slaže sem	10	15	10	13	14	12	74
		34.5%	30.6%	47.6%	36.1%	40.0%	30.0%	35.2%
	Potpuno slaže sem	19	28	8	21	19	24	119
		65.5%	57.1%	38.1%	58.3%	54.3%	60.0%	56.7%
	Ne znam	0	0	2	1	1	2	6
		0.0%	0.0%	9.5%	2.8%	2.9%	5.0%	2.9%
	Ukupno	29	49	21	36	35	40	210
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Nastavnici i ostali zaposleni dobijaju, adekvatnu obuku o nenasilnoj komunikaciji i konstruktivnom rešavanju konflikata	Uopšte se ne slažem	4	3	1	1	0	2	11
		13.8%	6.1%	4.8%	2.8%	0.0%	5.0%	5.2%
	Uglavnom se ne slažem	2	6	0	3	8	7	26
		6.9%	12.2%	0.0%	8.3%	22.9%	17.5%	12.4%
	Uglavnom slaže sem	5	19	11	13	12	13	73
		17.2%	38.8%	52.4%	36.1%	34.3%	32.5%	34.8%
	Potpuno slaže sem	17	21	9	18	15	16	96
		58.6%	42.9%	42.9%	50.0%	42.9%	40.0%	45.7%

		3.4%	0.0%	0.0%	2.8%	0.0%	5.0%	1.9%
	Ukupno	29	49	21	36	35	40	210
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Školski program uči učenike nenasilnom rešavanju konflikata i neslaganja	Uopšte se ne slažem	1	6	1	1	3	0	12
		3.4%	12.2%	4.8%	2.8%	8.6%	0.0%	5.7%
	Uglavnom se ne slažem	2	9	0	2	5	6	24
		6.9%	18.4%	0.0%	5.6%	14.3%	15.0%	11.4%
	Uglavnom slaže sem	4	12	6	14	11	13	60
		13.8%	24.5%	28.6%	38.9%	31.4%	32.5%	28.6%
	Potpuno slaže sem	22	22	13	18	14	21	110
		75.9%	44.9%	61.9%	50.0%	40.0%	52.5%	52.4%
	Ne znam	0	0	1	1	2	0	4
		0.0%	0.0%	4.8%	2.8%	5.7%	0.0%	1.9%
	Ukupno	29	49	21	36	35	40	210
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Školski plan i program uči učenike podržavajućem ponašanju i poštovanju među svim učenicima	Uopšte se ne slažem	1	3	0	1	3	0	8
		3.4%	6.1%	0.0%	2.8%	8.6%	0.0%	3.8%
	Uglavnom se ne slažem	2	10	2	2	6	8	30
		6.9%	20.4%	9.5%	5.6%	17.1%	20.0%	14.3%
	Uglavnom slaže sem	7	13	6	14	11	12	63
		24.1%	26.5%	28.6%	38.9%	31.4%	30.0%	30.0%
	Potpuno slaže sem	19	23	13	18	14	20	107
		65.5%	46.9%	61.9%	50.0%	40.0%	50.0%	51.0%
	Ne znam	0	0	0	1	1	0	2
		0.0%	0.0%	0.0%	2.8%	2.9%	0.0%	1.0%
	Ukupno	29	49	21	36	35	40	210
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Škola ima mehanizme da spreči„prelivanje“ nasilja iz spoljašnje sredine u školu	Uopšte se ne slažem	3	6	1	3	3	4	20
		10.3%	12.2%	4.8%	8.3%	8.6%	10.0%	9.5%
	Uglavnom se ne slažem	1	8	1	4	5	8	27
		3.4%	16.3%	4.8%	11.1%	14.3%	20.0%	12.9%
	Uglavnom slaže sem	8	12	7	14	14	17	72
		27.6%	24.5%	33.3%	38.9%	40.0%	42.5%	34.3%
	Potpuno slaže sem	16	21	11	15	12	8	83
		55.2%	42.9%	52.4%	41.7%	34.3%	20.0%	39.5%
	Ne znam	1	2	1	0	1	3	8
		3.4%	4.1%	4.8%	0.0%	2.9%	7.5%	3.8%
	Ukupno	29	49	21	36	35	40	210
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Tabela br. 8.2 Distribucija odgovora roditelja o merama prevencije vršnjačkog nasilja u srednjim školama, prema regionu

Mere kao doprinos prevenciji nasilja u školi	Odgovor	Beograd	Vojvodina	istočna Srbija	južna Srbija	zapadna Srbija	Šumadija	*Ukupno*
Bezbednosne mere koje se primenjujuu školi	Uopšte se ne slažem	1	1	1	0	1	4	8
		2.0%	2.3%	2.3%	0.0%	3.0%	6.7%	3.1%
	Uglavnom se ne slažem	10	2	1	3	3	5	24
		20.0%	4.7%	2.3%	9.4%	9.1%	8.3%	9.2%
	Uglavnom slaže sem	20	28	6	20	18	29	121
		40.0%	65.1%	13.6%	62.5%	54.5%	48.3%	46.2%
	Potpuno slaže sem	17	12	10	8	9	20	76
		34.0%	27.9%	22.7%	25.0%	27.3%	33.3%	29.0%
	Ne znam	2	0	26	1	2	2	33
		4.0%	0.0%	59.1%	3.1%	6.1%	3.3%	12.6%
	Ukupno	50	43	44	32	33	60	262
		100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%
Program za zaštitu dece/učenika od nasilja (preventivne i interventne, aktivnosti) koji je jasan i sprovodi se	Uopšte se ne slažem	1	1	1	0	0	3	6
		2.0%	2.3%	2.3%	0.0%	0.0%	5.0%	2.3%
	Uglavnom se ne slažem	5	3	1	6	3	9	27
		10.0%	7.0%	2.3%	18.8%	9.1%	15.0%	10.3%
	Uglavnom slaže sem	19	15	4	17	13	19	87
		38.0%	34.9%	9.1%	53.1%	39.4%	31.7%	33.2%
	Potpuno slaže sem	24	24	24	8	14	27	121
		48.0%	55.8%	54.5%	25.0%	42.4%	45.0%	46.2%
	Ne znam	1	0	14	1	3	2	21
		2.0%	0.0%	31.8%	3.1%	9.1%	3.3%	8.0%
	Ukupno	50	43	44	32	33	60	262
		100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%
Definisane uloge i odgovornosti u primeni procedura i postupaka u slučaju nasilja ili sumnje na nasilje	Uopšte se ne slažem	3	1	0	0	0	3	7
		6.0%	2.3%	0.0%	0.0%	0.0%	5.0%	2.7%
	Uglavnom se ne slažem	3	2	3	5	2	5	20
		6.0%	4.7%	6.8%	15.6%	6.1%	8.3%	7.6%
	Uglavnom slaže sem	11	25	22	12	14	25	109
		22.0%	58.1%	50.0%	37.5%	42.4%	41.7%	41.6%
	Potpuno slaže sem	31	15	8	14	14	24	106
		62.0%	34.9%	18.2%	43.8%	42.4%	40.0%	40.5%
	Ne znam	2	0	11	1	3	3	20
		4.0%	0.0%	25.0%	3.1%	9.1%	5.0%	7.6%
	Ukupno	50	43	44	32	33	60	262
		100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%
Školska pravila koja promovišu i nagrađuju nenasilno rešavanje sukoba	Uopšte se ne slažem	3	1	0	0	0	1	5
		6.0%	2.3%	0.0%	0.0%	0.0%	1.7%	1.9%
	Uglavnom se ne slažem	4	3	1	4	2	7	21
		8.0%	7.0%	2.3%	12.5%	6.1%	11.7%	8.0%

	Uglavnom slaže sem	12	16	12	14	13	17	84
		24.0%	37.2%	27.3%	43.8%	39.4%	28.3%	32.1%
	Potpuno slaže sem	31	22	19	13	15	28	128
		62.0%	51.2%	43.2%	40.6%	45.5%	46.7%	48.9%
	Ne znam	0	1	12	1	3	7	24
		0.0%	2.3%	27.3%	3.1%	9.1%	11.7%	9.2%
	Ukupno	50	43	44	32	33	60	262
		100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%
Školska pravila koja promovišu i nagrađuju ponašanje kojim se razvija, neguje, podržava i poštuje bogatstvo različitosti i kulture ponašanja u školi	Uopšte se ne slažem	2	0	0	0	0	2	4
		4.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	3.3%	1.5%
	Uglavnom se ne slažem	4	3	2	5	3	3	20
		8.0%	7.0%	4.5%	15.6%	9.1%	5.0%	7.6%
	Uglavnom slaže sem	16	20	9	14	10	21	90
		32.0%	46.5%	20.5%	43.8%	30.3%	35.0%	34.4%
	Potpuno slaže sem	27	19	18	12	16	27	119
		54.0%	44.2%	40.9%	37.5%	48.5%	45.0%	45.4%
	Ne znam	1	1	15	1	4	7	29
		2.0%	2.3%	34.1%	3.1%	12.1%	11.7%	11.1%
	Ukupno	50	43	44	32	33	60	262
		100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%
Nastavnici i ostali zaposleni rade zajedno sa učenicima i roditeljima na stvaranju bezbedne škole, negovanju klime prihvatanja, tolerancije i uvažavanja.	Uopšte se ne slažem	1	0	0	0	0	1	2
		2.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	1.7%	0.8%
	Uglavnom se ne slažem	2	3	3	4	2	7	21
		4.0%	7.0%	6.8%	12.5%	6.1%	11.7%	8.0%
	Uglavnom slaže sem	15	14	17	17	14	14	91
		30.0%	32.6%	38.6%	53.1%	42.4%	23.3%	34.7%
	Potpuno slaže sem	32	25	17	9	14	35	132
		64.0%	58.1%	38.6%	28.1%	42.4%	58.3%	50.4%
	Ne znam	0	1	7	2	3	3	16
		0.0%	2.3%	15.9%	6.3%	9.1%	5.0%	6.1%
	Ukupno	50	43	44	32	33	60	262
		100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%
Nastavnici i ostali zaposleni dobijaju, adekvatnu obuku o nenasilnoj komunikaciji i konstruktivnom rešavanju konflikata	Uopšte se ne slažem	1	1	0	0	1	4	7
		2.0%	2.3%	0.0%	0.0%	3.0%	6.7%	2.7%
	Uglavnom se ne slažem	3	3	2	3	1	7	19
		6.0%	7.0%	4.5%	9.4%	3.0%	11.7%	7.3%
	Uglavnom slaže sem	18	15	13	18	9	20	93
		36.0%	34.9%	29.5%	56.3%	27.3%	33.3%	35.5%
	Potpuno slaže sem	28	21	19	10	19	25	122
		56.0%	48.8%	43.2%	31.3%	57.6%	41.7%	46.6%
	Ne znam	0	3	10	1	3	4	21
		0.0%	7.0%	22.7%	3.1%	9.1%	6.7%	8.0%
	Ukupno	50	43	44	32	33	60	262
		100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%

Školski program uči učenike nenasilnom rešavanju konflikata i neslaganja	Uopšte se ne slažem	3	0	1	0	1	5	10
		6.0%	0.0%	2.3%	0.0%	3.0%	8.3%	3.8%
	Uglavnom se ne slažem	4	4	1	3	2	6	20
		8.0%	9.3%	2.3%	9.4%	6.1%	10.0%	7.6%
	Uglavnom slaže sem	18	11	12	15	12	13	81
		36.0%	25.6%	27.3%	46.9%	36.4%	21.7%	30.9%
	Potpuno slaže sem	25	27	16	12	16	30	126
		50.0%	62.8%	36.4%	37.5%	48.5%	50.0%	48.1%
	Ne znam	0	1	14	2	2	6	25
		0.0%	2.3%	31.8%	6.3%	6.1%	10.0%	9.5%
	Ukupno	50	43	44	32	33	60	262
		100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%
Školski plan i program uči učenike podržavajućem ponašanju i poštovanju među svim učenicima	Uopšte se ne slažem	1	0	1	0	2	3	7
		2.0%	0.0%	2.3%	0.0%	6.1%	5.0%	2.7%
	Uglavnom se ne slažem	6	3	2	4	0	6	21
		12.0%	7.0%	4.5%	12.5%	0.0%	10.0%	8.0%
	Uglavnom slaže sem	15	19	12	17	12	16	91
		30.0%	44.2%	27.3%	53.1%	36.4%	26.7%	34.7%
	Potpuno slaže sem	28	20	19	8	17	29	121
		56.0%	46.5%	43.2%	25.0%	51.5%	48.3%	46.2%
	Ne znam	0	1	10	3	2	6	22
		0.0%	2.3%	22.7%	9.4%	6.1%	10.0%	8.4%
	Ukupno	50	43	44	32	33	60	262
		100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%
Škola ima mehanizme da spreči„prelivanje“ nasilja iz spoljašnje sredine u školu	Uopšte se ne slažem	6	2	2	0	1	2	13
		12.0%	4.7%	4.5%	0.0%	3.0%	3.3%	5.0%
	Uglavnom se ne slažem	4	5	2	3	1	6	21
		8.0%	11.6%	4.5%	9.4%	3.0%	10.0%	8.0%
	Uglavnom slaže sem	15	14	11	18	14	18	90
		30.0%	32.6%	25.0%	56.3%	42.4%	30.0%	34.4%
	Potpuno slaže sem	23	20	18	8	14	25	108
		46.0%	46.5%	40.9%	25.0%	42.4%	41.7%	41.2%
	Ne znam	2	2	11	3	3	9	30
		4.0%	4.7%	25.0%	9.4%	9.1%	15.0%	11.5%
	Ukupno	50	43	44	32	33	60	262
		100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%

Tabela br. 8.3 Distribucija odgovora nastavnika i stručnih saradnika o merama prevencije vršnjačkog nasilja u srednjim školama, prema tipu škole

Mere kao doprinos prevenciji nasilja u školi	Odgovor	Mešovita škola	Većinski ženska škola	Većinski muška škola	*Ukupno*
Bezbednosne mere koje se primenjujuu školi	Uopšte se ne slažem	3	2	2	7
		3.8%	2.1%	5.9%	3.4%
	Uglavnom se ne slažem	9	6	1	16
		11.3%	6.4%	2.9%	7.7%
	Uglavnom slaže sem	36	36	17	89
		45.0%	38.3%	50.0%	42.8%
	Potpuno slaže sem	32	50	14	96
		40.0%	53.2%	41.2%	46.2%
	Ukupno	80	94	34	208
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Program za zaštitu dece/učenika od nasilja (preventivne i interventne, aktivnosti) koji je jasan i sprovodi se	Uopšte se ne slažem	2	1	2	5
		2.5%	1.1%	5.9%	2.4%
	Uglavnom se ne slažem	10	5	1	16
		12.5%	5.3%	2.9%	7.7%
	Uglavnom slaže sem	39	39	14	92
		48.8%	41.5%	41.2%	44.2%
	Potpuno slaže sem	29	46	16	91
		36.3%	48.9%	47.1%	43.8%
	Ne znam	0	3	1	4
		0.0%	3.2%	2.9%	1.9%
	Ukupno	80	94	34	208
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Definisane uloge i odgovornosti u primeni procedura i postupaka u slučaju nasilja ili sumnje na nasilje	Uopšte se ne slažem	2	1	2	5
		2.5%	1.1%	5.9%	2.4%
	Uglavnom se ne slažem	8	8	2	18
		10.0%	8.5%	5.9%	8.7%
	Uglavnom slaže sem	33	33	5	71
		41.3%	35.1%	14.7%	34.1%
	Potpuno slaže sem	36	49	24	109
		45.0%	52.1%	70.6%	52.4%
	Ne znam	1	3	1	5
		1.3%	3.2%	2.9%	2.4%
	Ukupno	80	94	34	208
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Školska pravila koja promovišu i nagrađuju nenasilno rešavanje sukoba	Uopšte se ne slažem	1	2	2	5
		1.3%	2.1%	5.9%	2.4%
	Uglavnom se ne slažem	10	7	2	19
		12.5%	7.4%	5.9%	9.1%
	Uglavnom slaže sem	30	30	9	69
		37.5%	31.9%	26.5%	33.2%
	Potpuno slaže sem	39	51	20	110
		48.8%	54.3%	58.8%	52.9%
	Ne znam	0	4	1	5
		0.0%	4.3%	2.9%	2.4%
	Ukupno	80	94	34	208
		100%	100%	100%	100%

Školska pravila koja promovišu i nagrađuju ponašanje kojim se razvija, neguje, podržava i poštuje bogatstvo različitosti i kulture ponašanja u školi	Uopšte se ne slažem	1	0	3	4
		1.3%	0.0%	8.8%	1.9%
	Uglavnom se ne slažem	8	8	1	17
		10.0%	8.5%	2.9%	8.2%
	Uglavnom slaže sem	29	34	10	73
		36.3%	36.2%	29.4%	35.1%
	Potpuno slaže sem	40	48	20	108
		50.0%	51.1%	58.8%	51.9%
	Ne znam	2	4	0	6
		2.5%	4.3%	0.0%	2.9%
	Ukupno	80	94	34	208
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Nastavnici i ostali zaposleni rade zajedno sa učenicima i roditeljima na stvaranju bezbedne škole, negovanju klime prihvatanja, tolerancije i uvažavanja.	Uopšte se ne slažem	3	0	0	3
		3.8%	0.0%	0.0%	1.4%
	Uglavnom se ne slažem	3	4	1	8
		3.8%	4.3%	2.9%	3.8%
	Uglavnom slaže sem	30	30	12	72
		37.5%	31.9%	35.3%	34.6%
	Potpuno slaže sem	43	56	20	119
		53.8%	59.6%	58.8%	57.2%
	Ne znam	1	4	1	6
		1.3%	4.3%	2.9%	2.9%
	Ukupno	80	94	34	208
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Nastavnici i ostali zaposleni dobijaju, adekvatnu obuku o nenasilnoj komunikaciji i konstruktivnom rešavanju konflikata	Uopšte se ne slažem	4	5	2	11
		5.0%	5.3%	5.9%	5.3%
	Uglavnom se ne slažem	11	12	3	26
		13.8%	12.8%	8.8%	12.5%
	Uglavnom slaže sem	31	29	11	71
		38.8%	30.9%	32.4%	34.1%
	Potpuno slaže sem	34	45	17	96
		42.5%	47.9%	50.0%	46.2%
	Ne znam	0	3	1	4
		0.0%	3.2%	2.9%	1.9%
	Ukupno	80	94	34	208
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Školski program uči učenike nenasilnom rešavanju konflikata i neslaganja	Uopšte se ne slažem	4	5	2	11
		5.0%	5.3%	5.9%	5.3%
	Uglavnom se ne slažem	11	10	3	24
		13.8%	10.6%	8.8%	11.5%
	Uglavnom slaže sem	25	25	8	58
		31.3%	26.6%	23.5%	27.9%
	Potpuno slaže sem	38	53	20	111
		47.5%	56.4%	58.8%	53.4%

	Ne znam	2	1	1	4
		2.5%	1.1%	2.9%	1.9%
	Ukupno	80	94	34	208
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Školski plan i program uči učenike podržavajućem ponašanju i poštovanju među svim učenicima	Uopšte se ne slažem	3	4	1	8
		3.8%	4.3%	2.9%	3.8%
	Uglavnom se ne slažem	13	14	2	29
		16.3%	14.9%	5.9%	13.9%
	Uglavnom slaže sem	22	26	13	61
		27.5%	27.7%	38.2%	29.3%
	Potpuno slaže sem	41	50	17	108
		51.2%	53.2%	50.0%	51.9%
	Ne znam	1	0	1	2
		1.3%	0.0%	2.9%	1.0%
	Ukupno	80	94	34	208
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Škola ima mehanizme da spreči„prelivanje“ nasilja iz spoljašnje sredine u školu	Uopšte se ne slažem	12	5	3	20
		15.0%	5.3%	8.8%	9.6%
	Uglavnom se ne slažem	6	17	4	27
		7.5%	18.1%	11.8%	13.0%
	Uglavnom slaže sem	26	32	12	70
		32.5%	34.0%	35.3%	33.7%
	Potpuno slaže sem	35	35	14	84
		43.8%	37.2%	41.2%	40.4%
	Ne znam	1	5	1	7
		1.3%	5.3%	2.9%	3.4%
	Ukupno	80	94	34	208
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Tabela br. 8.4 Distribucija odgovora roditelja o merama prevencije vršnjačkog nasilja u srednjim školama, prema tipu škole

Mere kao doprinos prevenciji nasilja u školi	**Odgovor**	**Mešovita škola**	**Većinski ženska škola**	**Većinski muška škola**	***Ukupno***
Bezbednosne mere koje se primenjuju u školi	Uopšte se ne slažem	4	2	2	8
		4.2%	3.3%	1.9%	3.1%
	Uglavnom se ne slažem	12	7	5	24
		12.6%	11.7%	4.7%	9.2%
	Uglavnom slaže sem	48	28	45	121
		50.5%	46.7%	42.1%	46.2%
	Potpuno slaže sem	21	22	33	76
		22.1%	36.7%	30.8%	29.0%
	Ukupno	10	1	22	33
		10.5%	1.7%	20.6%	12.6%

Program za zaštitu dece/učenika od nasilja (preventivne i interventne, aktivnosti) koji je jasan i sprovodi se	Uopšte se ne slažem	4	1	1	6
		4.2%	1.7%	0.9%	2.3%
	Uglavnom se ne slažem	12	7	8	27
		12.6%	11.7%	7.5%	10.3%
	Uglavnom slaže sem	40	18	29	87
		42.1%	30.0%	27.1%	33.2%
	Potpuno slaže sem	31	32	58	121
		32.6%	53.3%	54.2%	46.2%
	Ne znam	8	2	11	21
		8.4%	3.3%	10.3%	8.0%
	Ukupno	95	60	107	262
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Definisane uloge i odgovornosti u primeni procedura i postupaka u slučaju nasilja ili sumnje na nasilje	Uopšte se ne slažem	5	0	2	7
		5.3%	0.0%	1.9%	2.7%
	Uglavnom se ne slažem	7	6	7	20
		7.4%	10.0%	6.5%	7.6%
	Uglavnom slaže sem	34	26	49	109
		35.8%	43.3%	45.8%	41.6%
	Potpuno slaže sem	44	25	37	106
		46.3%	41.7%	34.6%	40.5%
	Ne znam	5	3	12	20
		5.3%	5.0%	11.2%	7.6%
	Ukupno	95	60	107	262
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Školska pravila koja promovišu i nagrađuju nenasilno rešavanje sukoba	Uopšte se ne slažem	4	0	1	5
		4.2%	0.0%	0.9%	1.9%
	Uglavnom se ne slažem	7	8	6	21
		7.4%	13.3%	5.6%	8.0%
	Uglavnom slaže sem	30	20	34	84
		31.6%	33.3%	31.8%	32.1%
	Potpuno slaže sem	46	30	52	128
		48.4%	50.0%	48.6%	48.9%
	Ne znam	8	2	14	24
		8.4%	3.3%	13.1%	9.2%
	Ukupno	95	60	107	262
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Školska pravila koja promovišu i nagrađuju ponašanje kojim se razvija, neguje, podržava i poštuje bogatstvo različitosti i kulture ponašanja u školi	Uopšte se ne slažem	3	0	1	4
		3.2%	0.0%	0.9%	1.5%
	Uglavnom se ne slažem	8	6	6	20
		8.4%	10.0%	5.6%	7.6%
	Uglavnom slaže sem	36	25	29	90
		37.9%	41.7%	27.1%	34.4%
	Potpuno slaže sem	40	24	55	119
		42.1%	40.0%	51.4%	45.4%

	Ne znam	8	5	16	29
		8.4%	8.3%	15.0%	11.1%
	Ukupno	95	60	107	262
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Nastavnici i ostali zaposleni rade zajedno sa učenicima i roditeljima na stvaranju bezbedne škole, negovanju klime prihvatanja, tolerancije i uvažavanja.	Uopšte se ne slažem	1	0	1	2
		1.1%	0.0%	0.9%	0.8%
	Uglavnom se ne slažem	6	7	8	21
		6.3%	11.7%	7.5%	8.0%
	Uglavnom slaže sem	36	19	36	91
		37.9%	31.7%	33.6%	34.7%
	Potpuno slaže sem	49	29	54	132
		51.6%	48.3%	50.5%	50.4%
	Ne znam	3	5	8	16
		3.2%	8.3%	7.5%	6.1%
	Ukupno	95	60	107	262
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Nastavnici i ostali zaposleni dobijaju, adekvatnu obuku o nenasilnoj komunikaciji i konstruktivnom rešavanju konflikata	Uopšte se ne slažem	3	1	3	7
		3.2%	1.7%	2.8%	2.7%
	Uglavnom se ne slažem	6	6	7	19
		6.3%	10.0%	6.5%	7.3%
	Uglavnom slaže sem	32	22	39	93
		33.7%	36.7%	36.4%	35.5%
	Potpuno slaže sem	48	26	48	122
		50.5%	43.3%	44.9%	46.6%
	Ne znam	6	5	10	21
		6.3%	8.3%	9.3%	8.0%
	Ukupno	95	60	107	262
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Školski program uči učenike nenasilnom rešavanju konflikata i neslaganja	Uopšte se ne slažem	4	2	4	10
		4.2%	3.3%	3.7%	3.8%
	Uglavnom se ne slažem	11	6	3	20
		11.6%	10.0%	2.8%	7.6%
	Uglavnom slaže sem	31	19	31	81
		32.6%	31.7%	29.0%	30.9%
	Potpuno slaže sem	46	30	50	126
		48.4%	50.0%	46.7%	48.1%
	Ne znam	3	3	19	25
		3.2%	5.0%	17.8%	9.5%
	Ukupno	95	60	107	262
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Školski plan i program uči učenike podržavajućem ponašanju i poštovanju među svim učenicima	Uopšte se ne slažem	3	1	3	7
		3.2%	1.7%	2.8%	2.7%
	Uglavnom se ne slažem	8	9	4	21
		8.4%	15.0%	3.7%	8.0%
	Uglavnom slaže sem	34	21	36	91
		35.8%	35.0%	33.6%	34.7%

	Potpuno slažem	41	26	54	121
		43.2%	43.3%	50.5%	46.2%
	Ne znam	9	3	10	22
		9.5%	5.0%	9.3%	8.4%
	Ukupno	95	60	107	262
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Škola ima mehanizme da spreči„prelivanje“ nasilja iz spoljašnje sredine u školu	Uopšte se ne slažem	8	3	2	13
		8.4%	5.0%	1.9%	5.0%
	Uglavnom se ne slažem	11	4	6	21
		11.6%	6.7%	5.6%	8.0%
	Uglavnom slažem	33	20	37	90
		34.7%	33.3%	34.6%	34.4%
	Potpuno slažem	34	27	47	108
		35.8%	45.0%	43.9%	41.2%
	Ne znam	9	6	15	30
		9.5%	10.0%	14.0%	11.5%
	Ukupno	95	60	107	262
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Prilog br. 9 Distribucija odgovora nastavnika i stručnih saradnika o učestalosti i vrstama, aktivnosti u okviru prevencije i intervencije na vršnjačko nasilje u srednjim školama, prema regionu i tipu škole

Tabela br. 9.1 Distribucija odgovora nastavnika i stručnih saradnika o merama prevencije vršnjačkog nasilja u srednjim školama, po regionu

Aktivnosti u okviru prevencije i intervencije u poslednjih godinu dana	Odgovor	Beograd	Vojvodina	istočna Srbija	južna Srbija	zapadna Srbija	Šumadija	*Ukupno*
Podsetili učenike na pravila koja promovišu uzajamno poštovanje i podršku	Nikad	0	1	2	0	0	1	4
		0.0%	2.0%	9.5%	0.0%	0.0%	2.5%	1.9%
	Retko (1-2 puta godišnje)	3	7	4	1	4	3	22
		10.3%	14.3%	19.0%	2.8%	11.4%	7.5%	10.5%
	Ponekad (4-5 puta godišnje)	4	8	6	5	3	12	38
		13.8%	16.3%	28.6%	13.9%	8.6%	30.0%	18.1%
	Često (jednom mesečno)	15	18	8	25	19	17	102
		51.7%	36.7%	38.1%	69.4%	54.3%	42.5%	48.6%
	Stalno (više puta sedmično)	7	15	1	5	9	7	44
		24.1%	30.6%	4.8%	13.9%	25.7%	17.5%	21.0%
	Ukupno	29	49	21	36	35	40	210
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Korigovali ponašnje učenika ili podučavali učenike o nenasilnom rešavanju sukoba i neslaganja uz uzajamno poštovanje	Nikad	1	1	2	0	1	1	6
		3.4%	2.0%	9.5%	0.0%	2.9%	2.5%	2.9%
	Retko (1-2 puta godišnje)	3	9	3	3	3	2	23
		10.3%	18.4%	14.3%	8.3%	8.6%	5.0%	11.0%
	Ponekad (4-5 puta godišnje)	9	11	11	15	9	12	67
		31.0%	22.4%	52.4%	41.7%	25.7%	30.0%	31.9%
	Često (jednom mesečno)	11	17	5	15	19	19	86
		37.9%	34.7%	23.8%	41.7%	54.3%	47.5%	41.0%
	Stalno (više puta sedmično)	5	11	0	3	3	6	28
		17.2%	22.4%	0.0%	8.3%	8.6%	15.0%	13.3%
	Ukupno	29	49	21	36	35	40	210
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Pohvalili ili nagradili interakciju podrške među učenicima (diskusija koja uvažava različita mišljenja, uključivanje žrtava nasilja u aktivnosti i sl.)	Nikad	2	1	2	0	0	1	6
		6.9%	2.0%	9.5%	0.0%	0.0%	2.5%	2.9%
	Retko (1-2 puta godišnje)	0	4	3	3	1	8	19
		0.0%	8.2%	14.3%	8.3%	2.9%	20.0%	9.0%
	Ponekad (4-5 puta godišnje)	11	14	6	9	13	10	63
		37.9%	28.6%	28.6%	25.0%	37.1%	25.0%	30.0%
	Često (jednom mesečno)	11	23	8	22	14	17	95
		37.9%	46.9%	38.1%	61.1%	40.0%	42.5%	45.2%
	Stalno (više puta sedmično)	5	7	2	2	7	4	27
		17.2%	14.3%	9.5%	5.6%	20.0%	10.0%	12.9%
	Ukupno	29	49	21	36	35	40	210
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Komentarisali ili nagradili učenika za, aktivnu intervenciju u prevenciji nasilja ili odbrani učenika koji trpi vršnjačko nasilje	Nikad	4	5	3	0	1	2	15
		13.8%	10.2%	14.3%	0.0%	2.9%	5.0%	7.1%
	Retko (1-2 puta godišnje)	5	8	2	4	7	8	34
		17.2%	16.3%	9.5%	11.1%	20.0%	20.0%	16.2%
	Ponekad (4-5 puta godišnje)	8	13	8	13	11	12	65
		27.6%	26.5%	38.1%	36.1%	31.4%	30.0%	31.0%
	Često (jednom mesečno)	10	19	7	16	11	14	77
		34.5%	38.8%	33.3%	44.4%	31.4%	35.0%	36.7%
	Stalno (više puta sedmično)	2	4	1	3	5	4	19
		6.9%	8.2%	4.8%	8.3%	14.3%	10.0%	9.0%
	Ukupno	29	49	21	36	35	40	210
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Omogućili učenicima da poverljivo prijave, agresivne radnje	Nikad	4	4	4	1	1	3	17
		13.8%	8.2%	19.0%	2.8%	2.9%	7.5%	8.1%
	Retko (1-2 puta godišnje)	6	10	3	4	6	7	36
		20.7%	20.4%	14.3%	11.1%	17.1%	17.5%	17.1%
	Ponekad (4-5 puta godišnje)	7	12	7	10	9	10	55
		24.1%	24.5%	33.3%	27.8%	25.7%	25.0%	26.2%
	Često (jednom mesečno)	10	12	6	19	12	12	71
		34.5%	24.5%	28.6%	52.8%	34.3%	30.0%	33.8%
	Stalno (više puta sedmično)	2	11	1	2	7	8	31
		6.9%	22.4%	4.8%	5.6%	20.0%	20.0%	14.8%
	Ukupno	29	49	21	36	35	40	210
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Odmah reagovali i preduzeli korake u skladu sa propisanim procedurama	Nikad	5	2	3	0	1	1	12
		17.2%	4.1%	14.3%	0.0%	2.9%	2.5%	5.7%
	Retko (1-2 puta godišnje)	3	10	2	5	7	9	36
		10.3%	20.4%	9.5%	13.9%	20.0%	22.5%	17.1%
	Ponekad (4-5 puta godišnje)	6	14	9	8	9	12	58
		20.7%	28.6%	42.9%	22.2%	25.7%	30.0%	27.6%
	Često (jednom mesečno)	10	11	7	18	8	12	66
		34.5%	22.4%	33.3%	50.0%	22.9%	30.0%	31.4%
	Stalno (više puta sedmično)	5	12	0	5	10	6	38
		17.2%	24.5%	0.0%	13.9%	28.6%	15.0%	18.1%
	Ukupno	29	49	21	36	35	40	210
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Radili sa nasilnim učenicima da biste odredili koja ponašanja treba poboljšati, kao i koji je pozitivan sistem nagrađivanja	Nikad	6	8	3	3	5	5	30
		20.7%	16.3%	14.3%	8.3%	14.3%	12.5%	14.3%
	Retko (1-2 puta godišnje)	4	11	1	8	6	9	39
		13.8%	22.4%	4.8%	22.2%	17.1%	22.5%	18.6%
	Ponekad (4-5 puta godišnje)	5	13	12	13	6	9	58
		17.2%	26.5%	57.1%	36.1%	17.1%	22.5%	27.6%
	Često (jednom mesečno)	12	12	3	10	12	11	60
		41.4%	24.5%	14.3%	27.8%	34.3%	27.5%	28.6%
	Stalno (više puta sedmično)	2	5	2	2	6	6	23
		6.9%	10.2%	9.5%	5.6%	17.1%	15.0%	11.0%
	Ukupno	29	49	21	36	35	40	210
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Prijavili nasilje u vezi sa bandama direktoru ili policiji	Nikad	16	26	6	10	16	21	95
		55.2%	53.1%	28.6%	27.8%	45.7%	52.5%	45.2%
	Retko (1-2 puta godišnje)	3	10	4	2	8	6	33
		10.3%	20.4%	19.0%	5.6%	22.9%	15.0%	15.7%
	Ponekad (4-5 puta godišnje)	3	8	7	10	5	4	37
		10.3%	16.3%	33.3%	27.8%	14.3%	10.0%	17.6%
	Često (jednom mesečno)	5	4	3	12	5	8	37
		17.2%	8.2%	14.3%	33.3%	14.3%	20.0%	17.6%
	Stalno (više puta sedmično)	2	1	1	2	1	1	8
		6.9%	2.0%	4.8%	5.6%	2.9%	2.5%	3.8%
	Ukupno	29	49	21	36	35	40	210
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Tabela br. 9.2 Distribucija odgovora nastavnika i stručnih saradnika o merama prevencije vršnjačkog nasilja u srednjim školama, prema tipu škole

Aktivnosti u okviru prevencije i intervencije u poslednjih godinu dana	**Odgovor**	**Mešovita škola**	**Većinski ženska škola**	**Većinski muška škola**	***Ukupno***
Podsetili učenike na pravila koja promovišu uzajamno poštovanje i podršku	Nikad	1	2	1	4
		1.3%	2.1%	2.9%	1.9%
	Retko (1-2 puta godišnje)	10	9	3	22
		12.5%	9.6%	8.8%	10.6%
	Ponekad (4-5 puta godišnje)	16	19	3	38
		20.0%	20.2%	8.8%	18.3%
	Često (jednom mesečno)	42	39	20	101
		52.5%	41.5%	58.8%	48.6%
	Stalno (više puta sedmično)	11	25	7	43
		13.8%	26.6%	20.6%	20.7%
	Ukupno	80	94	34	208
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Korigovali ponašnje učenika ili podučavali učenike o nenasilnom rešavanju sukoba i neslaganja uz uzajamno poštovanje	Nikad	3	2	1	6
		3.8%	2.1%	2.9%	2.9%
	Retko (1-2 puta godišnje)	7	12	4	23
		8.8%	12.8%	11.8%	11.1%
	Ponekad (4-5 puta godišnje)	31	28	9	68
		38.8%	29.8%	26.5%	32.7%
	Često (jednom mesečno)	33	36	16	85
		41.3%	38.3%	47.1%	40.9%
	Stalno (više puta sedmično)	6	16	4	26
		7.5%	17.0%	11.8%	12.5%
	Ukupno	80	94	34	208
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Pohvalili ili nagradili interakciju podrške među učenicima (diskusija koja uvažava različita mišljenja, uključivanje učenika žrtava nasilja u, aktivnosti i sl.)	Nikad	2	3	1	6
		2.5%	3.2%	2.9%	2.9%
	Retko (1-2 puta godišnje)	7	10	2	19
		8.8%	10.6%	5.9%	9.1%
	Ponekad (4-5 puta godišnje)	25	31	8	64
		31.3%	33.0%	23.5%	30.8%

	Često (jednom mesečno)	38	37	18	93
		47.5%	39.4%	52.9%	44.7%
	Stalno (više puta sedmično)	8	13	5	26
		10.0%	13.8%	14.7%	12.5%
	Ukupno	80	94	34	208
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Komentarisali ili nagradili učenika za, aktivnu intervenciju u prevenciji nasilja ili za odbranu učenika koji trpi vršnjačko nasilje	Nikad	6	7	2	15
		7.5%	7.4%	5.9%	7.2%
	Retko (1-2 puta godišnje)	11	20	4	35
		13.8%	21.3%	11.8%	16.8%
	Ponekad (4-5 puta godišnje)	31	23	10	64
		38.8%	24.5%	29.4%	30.8%
	Često (jednom mesečno)	27	34	14	75
		33.8%	36.2%	41.2%	36.1%
	Stalno (više puta sedmično)	5	10	4	19
		6.3%	10.6%	11.8%	9.1%
	Ukupno	80	94	34	208
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Omogućili učenicima da poverljivo prijave, agresivne radnje	Nikad	10	7	0	17
		12.5%	7.4%	0.0%	8.2%
	Retko (1-2 puta godišnje)	14	18	5	37
		17.5%	19.1%	14.7%	17.8%
	Ponekad (4-5 puta godišnje)	20	26	9	55
		25.0%	27.7%	26.5%	26.4%
	Često (jednom mesečno)	30	25	15	70
		37.5%	26.6%	44.1%	33.7%
	Stalno (više puta sedmično)	6	18	5	29
		7.5%	19.1%	14.7%	13.9%
	Ukupno	80	94	34	208
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Odmah reagovali i preduzeli korake u skladu sa propisanim procedurama	Nikad	6	6	0	12
		7.5%	6.4%	0.0%	5.8%
	Retko (1-2 puta godišnje)	13	17	7	37
		16.3%	18.1%	20.6%	17.8%
	Ponekad (4-5 puta godišnje)	26	24	8	58
		32.5%	25.5%	23.5%	27.9%
	Često (jednom mesečno)	28	25	12	65
		35.0%	26.6%	35.3%	31.3%
	Stalno (više puta sedmično)	7	22	7	36
		8.8%	23.4%	20.6%	17.3%
	Ukupno	80	94	34	208
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Radili sa nasilnim učenicima da biste odredili koja ponašanja treba poboljšati, kao i koji je pozitivan sistem nagrađivanja	Nikad	13	12	5	30
		16.3%	12.8%	14.7%	14.4%
	Retko (1-2 puta godišnje)	14	18	8	40
		17.5%	19.1%	23.5%	19.2%
	Ponekad (4-5 puta godišnje)	25	22	10	57
		31.3%	23.4%	29.4%	27.4%
	Često (jednom mesečno)	24	31	5	60
		30.0%	33.0%	14.7%	28.8%
	Stalno (više puta sedmično)	4	11	6	21
		5.0%	11.7%	17.6%	10.1%
	Ukupno	80	94	34	208
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
Prijavili nasilje u vezi sa bandama direktoru ili policiji	Nikad	32	47	16	95
		40.0%	50.0%	47.1%	45.7%
	Retko (1-2 puta godišnje)	10	17	6	33
		12.5%	18.1%	17.6%	15.9%
	Ponekad (4-5 puta godišnje)	20	11	4	35
		25.0%	11.7%	11.8%	16.8%
	Često (jednom mesečno)	15	17	5	37
		18.8%	18.1%	14.7%	17.8%
	Stalno (više puta sedmično)	3	2	3	8
		3.8%	2.1%	8.8%	3.8%
	Ukupno	80	94	34	208
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Asocijacija Duga
7 oktobar br. 1, Jevremovac, Šabac
asocijacijaduga@mts.rs,
http://www.asocijacijaduga.org.rs

ISBN-978-86-81468-02-9
CIP

ASOCIJACIJA
DUGA